7. basım

gülünesi aşklar

MILAN KUNDERA

Fransızca'dan çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

AYRINTI

MILAN KUNDERA

Ünlü bir piyanistin oğlu olan Milan Kundera, 1929 yılında, Çekoslovakya'nın Brno kentinde dünyaya geldi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Çek Komünist Partisi'ne yazıldı, 1948 Şubat olaylarından sonra ise partiden ayrıldı. İşçilikten caz müzisyenliğine varıncaya değin çeşitli işlerde çalıştı, sonunda kendini tümüyle edebiyata ve sinema çalışmalarına adamaya karar verdi. Prag'da bulunan Yüksek Sinema Araştırmaları Enstitüsü'nde profesörlük yaptı, Çekoslovak Yeni Dalga akımının yaratıcısı olan birçok öğrenciyi yetiştirdi. 1968'deki Rus işgalinden sonra, işi elinden alındı ve kitapları yasaklanıp bütün kütüphanelerden çıkarıldı. 1975'te, Fransa'ya yerleşti. 1979'da **Gülüşün ve Unutuşun Kitabı** adlı romanının yayımlanmasından sonra, Çek hükümetince yurttaşlıktan çıkarıldı. 1981'de Fransız yurttaşlığına geçti. İlk romanı **Şaka** ile hikâye kitabı **Gülünesi Aşklar,** 1968 öncesinde kendi ülkesinde yayımlanabilmiş olan yapıtlar arasında bulunuyordu. Öbür romanlarının ülkesinde yayımlanmasına izin verilmedi. **Yaşam Başka Yerde** adlı romanı, 1973'te Fransa'da en iyi yabancı romana verilen Prix Médicis Ödülü'nü kazandı. 1976'da da **Veda Oyunu** adlı romanıyla, İtalya'da en iyi yabancı romana verilen Premio Mondello Ödülü'ne layık görüldü. Benzer biçimde, **Gülüşün ve Unutuşun Kitabı** ile 1981'de Amerika'da Common Wealth Ödülü'nü, 1984'te yayımlanan ve tüm dünya ülkelerinde büyük yankılar uyandıran **Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği** adlı romanıyla da Los Angeles Times Gazetesi Ödülü ve 1985'te Jerusalem Ödülü'nü aldı. Diderot'nun **Kaderci Jacques** adlı romanını, yazara bir saygı gösterisi olarak, **Jacques ve Efendisi** adıyla sahneye uyarladı. 1986'da ise Fransızca olarak kaleme aldığı **L'Art du Roman** (Roman Sanatı) adlı deneme kitabında, romancılık anlayışına ve yapıtlarının estetik yapısına ilişkin konular üzerinde durdu. Çek bestecisi Leos Janacek üzerine de bir inceleme kitabı yazmış olan Kundera'ya, Michigan Üniversitesi tarafından fahri doktorluk ünvanı verilmiştir. Halen, Paris'te bulunan 'Ecoles des Hautes Etudes'de öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

AYRINTI:2
Edebiyat dizisi:1

GÜLÜNMESİ AŞKLAR
Milan Kundera

Fransızca'dan çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

Kitabın özgün adı
Çekçe "Smesné Lásky"

Çevirinin yapıldığı metinler
Fransızca: "Risibles amours" (Tr: François Kérel),
1986, Gallimard.
İngilizce: "Laughable loves" (Tr: Suzanne Rappaport),
1974, Penguin.

Kapak İllüstrasyonu
Stan Watts

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Ofset baskıya hazırlık
Renk Yapımevi, Başmuhasip Sok. 3/3
Cağaloğlu/İstanbul Tel: 526 91 69

Baskı
Kıral Matbaası Tel: 527 39 69

Birinci basım: Nisan 1988
İkinci basım: 1988
Üçüncü basım: 1988
Dördüncü basım: 1988
Beşinci basım: 1988
Altıncı basım: 1988
Yedinci basım: 1988

AYRINTI
Yayınevi
Başmuhasip Sok. 3/4 Çağaloğlu-İstanbul Tel: 511 70 09

Milan Kundera

GÜLÜNESİ AŞKLAR

Fransızca'dan çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

İÇİNDEKİLER

I- HİÇ KİMSE GÜLMEYECEK 19

II- SONSUZ ARZUNUN ALTIN ELMASI 48

III- OTOSTOP OYUNU 65

IV- KOLOKYUM 83

V- YAŞLI ÖLÜLER YERLERİNİ GENÇ ÖLÜLERE BIRAKSINLAR 116

VI- Dr. HAVEL YİRMİ YIL SONRA 134

VII- EDWARD İLE TANRI 162

ÖNSÖZ: EDEBİYATIMIZDA KUNDERA FENOMENİ

1986 yılının Şubat ayında, Milan Kundera'nın Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği *adlı romanının dilimizde yayımlanmasıyla, ülkemiz okurlarının kendilerini bir anda bir Kundera fenomeniyle yüz yüze bulmuş oldukları tüm yazınseverlerin yakından bildiği bir gerçek. Çek kökenli bu mülteci yazarın adı geçen romanı, okur katında belli bir saygınlık kazanmış bir yayınevince, yoğun bir reklam kampanyası ve oldukça albenili bir kapak tasarımıyla okurlara sunulduktan sonra, kısa zaman içinde birçok yeni basım yaptı ve edebiyatımızda şimdiye değin eşi benzeri görülmemiş yoğunlukta tartışmalara ve polemiklere konu oldu. Kitabın satışı arttıkça, yıldırımları üzerine daha fazla çeken roman: "Acaba yayın piyasasının yeni bir 'çok-satar' örneği mi?" sorusunu doğurmuştu zihinlerde. Oysa, söz konusu roman salt bir 'çok-satar' olmanın ötesinde bir yapıttı; aynı yazarın 1970'li yıllarda dilimize çevrilmiş olan üç romanı* -Şaka, Veda Oyunu, Gülüşün ve Unutuşun Kitabı- *az çok ilgiyle karşılanmış ve Kundera'nın yazarlığı üzerine belli bir ön bilgi vermişti okura. Peki, öyleyse aniden koparılan bu yaygaralar, Kundera'ya karşı kampanyalar başlatmalar neyin nesiydi? Çok geçmeden, bu son derece ilginç romanın, gerçek anlamda eleştirilmek şöyle dursun, birtakım estetik dışı önyargılarla ve çoğu kez de tümüyle ideolojik gerekçelerle kıyasıya yerildiğini ve sonunda da adeta mahkûm edildiğini gördük. Romanın bir yandan geniş okur kitlelerine ulaşırken, bir yandan da, eleştiri kurumumuzun kilit noktalarında sayılan birkaç yazarından sonuçta* olumsuz *eleştiriler almış olması, edebiyat*

toplumbilimi açısından oldukça ilginç bir görünüm sunuyordu ortaya. Ancak soruna bir başka açıdan bakıldığında, gerçekte cinselliğin ve erotizmin yalnızca bir malzeme olarak kullanıldığı ve iç dökme edebiyatının bir kazanç kapısına dönüştürüldüğü yayın dünyamızda, çeviri bir kitap üzerine böylesine sanat dışı tartışmalara girilmiş olması pek de şaşırtıcı sayılmazdı. Bu zihniyetin temsilcilerine göre Kundera'nın romanının sanat değeri taşıyıp taşımamasının hiçbir önemi yoktu, önemli olan Kundera'nın politik kimliğine alabildiğine saldırmak ve bu saldırılardan şan ve şeref payı çıkarmaktı. Her şeyi eleştirme hastalığına yakalanmış ve arayıp durdukları 'zemzem kuyusu'nu sonunda bulmuş olduklarını farkeden kimi sözde yazarlara da güzel bir hedef oluşturmuştu Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği.* *Öte yandan, bu aşırı örneği bir yana bırakacak olursak, eleştiri ve çeviri çalışmalarıyla edebiyatımıza yıllar yılı büyük hizmette bulunmuş bir başka yazarımız, Memet Fuat da, ahlaki önyargılarının tutsağı olarak, bu son derece ilginç romanın estetik boyutunu deyim yerindeyse ıskaladı.* Ağırlıksız İlişkiler *başlıklı eleştiri yazısında (Adam Sanat Dergisi sayı: 12, s.30), Kundera'nın romanından yaptığı ve biraz yersiz görünen uzun alıntılarla, kendi eleştirel sözünü Kundera'nın güçlü sözü arasında yitirme gafletine düşerek, söz konusu romanın "ne toplumsalcı ne de anamalcı dünya görüşlerine değişik bir eleştiri getirmediğini" söylüyor ve sonuç olarak romanı "umuda, dürüstlüğe, iyiliğe, kardeşliğe, eşitliğe" açık*

* Hele hele bunların arasında, yazdıklarından ancak bir polemik üslubuyla söz edilebilecek olan, daha anadilini bile doğru dürüst bilmeden aklınca birtakım estetik hesaplaşmalara sıvanan, tam bir 'malumatfuruş'luk örneği vererek yabancı dillerdeki kitaplardan, ansiklopedilerden yerli yersiz, tıkış tıkış alıntılarla doldurduğu o garabet kitabında Kundera'yı haksızcasına aşağılayan, adıyla mütenasip öylesine küçük bir yazar vardı ki, insan bu saçmalık yığını karşısında önce şaşkınlıkla karışık bir gülme duygusuna kapılıyor, ama çok geçmeden gülmesi, gerçek bir öfkeye dönüşüyordu. Kuşkusuz bu öfkenin temelinde yatan, böylesi kitapların okurları yanlış biçimde yönlendirmesi ve büyük bir yazarın yapıtını kendi acınası patolojik hallerine alet etmeleriydi. Adı hiç lâzım olmayan bu evlere şenlik yazar taslağı, sağduyulu bir insanın yapamayacağı en büyük *hafifliği* yaparak, birkaç satırda birkaç büyük filozofun defterini dürüvermiş ve o ne idüğü belirsiz estetik beklentilerine, ideolojik önyargılarla dolu kafasına, Kundera'nın romanında bir karşılık bulamadığına yerinerek veryansın etmişti. Hayatımda okuduğum en komik ve aynı zamanda da en trajik -çünkü eleştiri nesnesi özne ile özdeş- bu gizli mizah kitabında, Flaubert'in "budalalık" kavramının en somutlaşmış biçimini gördüm desem yalan olmaz.

kapı bırakmayan bir yapıt olarak niteliyordu. Kolayca anlaşılacağı üzere, Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği *romanı, birinci eleştiri örneğinde -artık buna ne kadar eleştiri denebilirse- patolojik bir ruh durumuyla karışık ideolojik bir saplantının; ikinci örnekte ise, 'ekonomik düzenlere bir eleştiri getirmek' gibisinden son derece kuşku götürür edebiyat dışı bir ölçütün ve belirgin bir ahlakçılığın kurbanı oldu. Bir başka deyişle, söz konusu roman, roman türüne getirdiği yeniliklerden çok-sözgelimi, felsefe söyleminin deneme tarzında bir anlatımla yazınsal metne yedirilmiş olması, eşsiz bir ironi ve kara mizah duyusu, insan varoluşu üzerine dokunaklı ve bilgece bir gözlem- evet, bu gibi yeniliklerden çok, ahlaki kaygılar gerekçesiyle-Kundera'nın değerleri göreceleştirmesi, insan hayatında umuda yer tanımaması vb.- eleştirildi. Şu noktayı belirtelim ki, Kundera'ya yöneltilen bu ahlaki nitelikli eleştirilerin haklılığı kuşku götürmez. Bu eleştirilerde belli bir gerçek payı olduğu kesin. Kundera'nın* Yaşam Başka Yerde *adlı romanının Fransızca çevirisine yazdığı, 'Şeytanın Görüş Açısından' başlıklı önsözünde, François Ricard da, Kundera'nın yapıtlarındaki örtük* yıkıcılık *üzerinde altını çize çize duruyor: "Kundera, dünyayı gürültü patırtıyla ortadan kaldırmıyor, bir gizli ajan gibi, onu parça parça, metodik bir biçimde ve gürültü yapmadan parçalıyor," diyor Ricard. Ancak Ricard'a göre, salt bu yüzden, yani politika ile tarih, şiir ile aşk ve genelde her türlü bilgi üzerine uygulanan salt bu yıkıcılık yüzünden, Kundera'nın yapıtları da salt edebiyat katına erişiyorlar. Bir başka deyişle, Ricard'ın sözünü ettiği olumsuz ahlaki öğe, bu olumsuzluğa koşut olarak, estetik düzlemde saflığa varan bir olumluluğa yol açıyor. Bu estetik düzlemin nelerden oluştuğuna şöyle bir bakmakta ise yarar var:*

Milan Kundera, 1986 yılında Fransızca olarak kaleme aldığı L'Art du Roman *(Roman Sanatı) adlı kitabında, sanatının dayandığı estetik temelleri, yazarlık anlayışını, yaratıcılık çabasının kökeninde gördüğü kimi yazarları ve tüm yapıtlarında sık sık geçen, romancılığının daha iyi anlaşılması açısından büyük bir önem taşıyan anahtar sözcükleri büyük bir açıklıkla ortaya koydu. Roman sanatının dünyaya Tanrı'nın gülüşünün bir yankısı olarak geldiğini, söylüyor Kundera. Çünkü Kundera'ya göre, insan düşünürken gerçek ondan kaçıyor ve Tanrı da bu işe gülüyor (a.g.y s.193). "İnsan düşünür, Tanrı güler" diyen bir Musevi atasözünden çıkardığı bu ilkeyi, düzyazının ve modernizmin öncülerinden saydığı François Rabelais'nin gül-*

meyen, mizah duyusu olmayan anlamına gelen agélast *sözcüğünde de bulduğunu belirtiyor: "Ortaçağ'dan çıkmış olan insanın bu temel durumu Modern Zamanlar'ın doğuşuyla ortaya çıkıyor: don Quichotte düşünüyor, Sancho düşünüyor ve yalnızca dünyanın gerçeği değil, aynı zamanda kendi benlerinin gerçeği de onlardan kaçıyor. İlk Avrupalı romancılar insanın bu yeni durumunu görüp kavradılar ve onun üzerine yeni bir sanatı, roman sanatını kurdular" (a.g.y s.193). Milan Kundera'ya göre, Modern Çağ'ın başlatıcısının yalnızca Descartes olduğunu düşünmek yanlıştır, Cervantes de Modern Çağ'ın bir başlatıcısı sayılabilir ve romanın taşıdığı bilgelik felsefeninkinden farklıdır. Roman kuramsal ruhtan değil, mizah ruhundan doğmuştur ve Avrupa'nın en büyük başarısızlıklarından biri de, en çok Avrupa'ya özgü olan bu sanatı, yani roman sanatını anlayamamış olmasıdır. Esin kaynağını Tanrı'nın gülüşünden alan bu sanat, özü gereği, ideolojik kesinliklere bağımlı değildir, tersine bunlarla çelişir (a.g.y s.195). Milan Kundera'nın, Doğu Avrupalı bir yazar olarak görülmek istemeyişinin en haklı gerekçesi, kuşkusuz, onun Kafka, Musil, Broch gibi Orta Avrupa kültürünün büyük yazarlarının mirasına sahip çıkmasıdır. Aslında bu istek oldukça anlaşılır bir gözleme dayanmaktadır, çünkü, bugün Doğu Avrupa olarak bilinen coğrafi bölge, gerçekte, yüzyıl başından beri edebiyattaki ve öteki sanat kollarında tüm yenilikçi hareketlerin ortaya çıktığı bir kaynak olan Orta Avrupa'nın ta kendisidir. Kanımca, Kafka'nın sanatçı ruhunu birçok eleştirmen ve yazın kuramcısından daha derinlemesine kavramış olan Kundera, bu miras konusunda şöyle diyor: "Kafka'nın mirasına böylesine coşkuyla sahip çıkıyorsam, onu kişisel mirasım olarak savunuyorsam, bunun nedeni, öykünülmez olana öykünmeyi (ve* kafkaesk*'i bir kez daha keşfetmeyi) yararlı bulmam değil, bu mirasın romanın köklü özerkliğine (roman olan şiire) eşsiz bir örnek oluşturmasıdır." (a.g.y s.145). Murat Belge'nin,* Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği'*ne yazmış olduğu önsözde gayet güzel belirttiği gibi, Kundera'yı, belli klişelerden, kalıplardan öteye gidemeyen ve edebiyatın bir çeşit resmi memurları olan 'sosyalist gerçekçiler'den de; mevcut status quo'ya 'muhalif' olmaları dışında -ki 'muhalif' kavramı Kundera'nın hiçbir biçimde benimsemek istemediği, siyasal yanı ağır basan yanıltıcı bir kavram oluyor- estetik alanda gerçek bir yenilik getirmemiş, tersine, aşılmış kimi teknikleri ve anlatım biçimlerini yinelemiş ya da ilk bakışta ilginç gözükmekle birlikte, gerçek sanat katına hiçbir zaman ulaşamamış ki-*

mi yazarlardan ayıran en önemli etken, kuşkusuz, onun her türlü yeniliğe, deneyselliğe, özgünlüğe açık Orta Avrupalı bir romancı kimliğini taşımasıdır.

Kundera'ya yöneltilmiş olan en köklü eleştirilerin başında, onun her türlü insani değeri göreceleştirmesi, umut, iyimserlik, gelecek gibi kavramları yapıtlarından dışlamış olması gelmektedir. Ancak, biraz derin düşünüldüğünde, salt bu dışlama eyleminin kendisinin bu yapıtların varlık nedenini *oluşturduğu anlaşılabilir. Çünkü, Kundera'ya göre: "İnsani olguların göreceliği ve iki anlamlılığı üzerine temellenmiş dünyanın modeli olarak roman, totaliter evrenle bağdaşmaz birşeydir" (a.g.y s.29). Yazarın bu önemli saptayımı bir hareket noktası olarak alındığında, tek bir Gerçek'e dayanan totaliter bir dünya görüşünün, roman gibi kesinsizlikleri, paradoksları, kuşkuları, belirsizlikleri, iki anlamlılıkları, görecelikleri, bir başka deyişle Mutlak'ın ötesinde olan herşeyi araştıran, sorgulayan, irdeleyen bir edebiyat türüyle ters düşmesi, kendisine yapılan tüm ideolojik eleştirileri ta başlangıçta zorunlu olarak saf dışı etmiş olmaktadır. Milan Kundera'ya, romanın zamanımızın ruhuyla barış içinde yaşayamadığını, kendi tarihinin dışına çıkmış olduğunu söyleten de hiç şüphesiz bu gerçektir.*

Kundera'da roman kavramı, insanın varoluş sorununun özünü kavramaya yönelik, 'deneysel ben'in araştırıldığı bir etkinlik olarak ortaya çıkmakta, roman türü olup bitmişlikleri değil, tersine, insanî olasılıklar alanını araştırıp irdelemekte. Bu yüzden de, dıştan gelebilecek her türlü zorlamayo, her türlü estetik reçeteye, her türlü ideolojik baskıya direnen, boyun eğmeyen bir yapısı var. Böyle bir yapının ise, ideolojik koşullanmalarla, siyasal otoritenin dolaylı ya da dolaysız biçimde kabul ettirdiği sanat kalıplarıyla bağdaşamayacağı bir gerçek. Ama bütün bunlar, Kundera'nın yapıtlarının, toplumculuğa karşıt olarak, bir bireyciliği savunduğu anlamına da gelmiyor. Bu yapıtın en trajik yanı belki de sahip çıkılabilecek bir değerin yokluğunda odaklaşıyor. İnsanlar arasındaki dayanışmalardan çok çatışmaları, iyimserlikten çok kötümserliği, mutluluktan çok başarısızlıkları görüyoruz bu yapıtta. Kundera'yı bilim ve ilerleme kavramlarına bir XIX. yüzyıl iyimserliğiyle, yani safdil bir toplumculuk ütopyasıyla inanmaktan alıkoyan, onun hiç kuşkusuz, hem bir XX. yüzyıl kişisi olması hem de kendi ülkesinde sesini özgürce duyuramayan bir mülteci kimliği taşıması oluyor. Kundera, Kafka'nın yapıtlarında 'ciddi' olanın mutlaklığının, kurbanın kendi cella-

dıyla dayanışma kuracak kadar iktidarla özdeşleşmiş olduğunu; bir başka memleketlisi, Jaroslav Hasek'in yapıtlarında ise tersine, 'ciddi-olmayan'ın mutlaklaştırıldığını, hiçbir şeyin ciddiye alınamayacak ölçüde iktidarın yadsındığını vurguluyor (a.g.y s.115). Eğer mutlaklık ölçütünü bir çıkış noktası olarak alır ve Kundera'nın yapıtları üzerine bu ölçüt üzerinden bir değer yargısı vermemiz gerekirse -bu yargı ne denli toptancı özellik taşırsa taşısın- belki de en kolaylıkla söyleyebileceğimiz şey, Kundera'da, 'görece' olanın bir mutlaklık kazanmış olmasıdır.

Kundera'nın yapıtlarına teknik açıdan yaklaştığımızda, bu yapıtların içeriklerine uygun düşen biçimlerle ortaya konduklarını ve yazın tarihi boyunca birçok yazarın yaratmış oldukları birikimden yararlandıklarını gözlemliyoruz. Kundera, kendine öncü kabul ettiği romancılar arasında, Tristram Shandy'*nin yazarı, Laurence Sterne'nin de adını anıyor. Bu benimseyişe şaşmamak gerek. Çünkü hem Sterne'nin hem de Kundera'nın yapıtlarında olay örgüsünün kesintiye uğratıldığını ve bunun da belli bir amaçla yapılmış olduğuna tanıklık ediyoruz: İngiliz filozofu Locke'un 'çağrışım' kuramından esinlenmiş olan Sterne'de olay örgüsünün kesintiye uğratılması, dünyayı art arda gelen nedensel bir olaylar zinciri olarak yorumlayan XVIII. yüzyılın mekanik maddeciliğine bir tepki anlamına geliyor. Kundera'ya göre Sterne, varoluşun şiirini bu 'konu dışına sapmalar'da arıyor ve bu tutumun salt bir biçim oyunundan öte birşey olduğunu belirtiyor. Kundera'nın hemen hemen tüm romanlarında ve hikâyelerinde de -*Şaka *ve* Veda Oyunu *bunun bir ölçüde dışında tutulabilir- olay örgüsünün sürekli olarak deneme tarzında bir bilgelik söylemiyle, özdeyişlerle, insan varoluşu üzerine yorumlarla kesintiye uğratıldığını görüyoruz. Ne var ki bu felsefi söylem, yapıtlardaki kişiler üzerine soyut olarak geliştirilmiş, onların yaşantılarından bağımsız bir söylem olmak yerine, yazarın başat temalarını destekleyen yazınsal bir öğe olarak ortaya çıkıyor. Bunun için, Kundera'nın tutumunu, XIX. yüzyılın metne ikide birde karışan romancısının naif tutumundan ayırdetmek gerekiyor.*

Kundera'ya yöneltilmiş olan eleştirilerden biri de, romanlarının gerçek anlamda 'karakterler'den yoksun olduğu savıdır. Evet, Kundera'nın romanlarında -hikâyelerini dışta tutmak uygun olur- kişilerin fiziksel özelliklerinin betimlenmesi de, geçmişlerinin verilmesi de çoğu kez belirsiz bir görünüm sunmaktadır. Ancak bunu bir kusurdan çok, modernizmin ve yenilikçi romanın bir yönelimi olarak

görmek daha doğru olur. Yapıtlarında değil karakterlerin, belli bir kişiliğin bile varolduğunun söylenemeyeceği uç noktadaki bir örneği, sözgelimi Beckett'i düşünecek olursak, geleneksel roman anlayışına ters düşen bu anlayışın, bir XX. yüzyıl romancısı olan Kundera'ya hiç de aykırı düşmediği, aksine, onun roman sanatından beklediklerileyle bağdaştığı ileri sürülebilir. Öte yandan, Kundera, Janacek'in müzikte yaptığına benzer bir tarzda, romanda eksilti *(elips) tekniğine, yani yoğunlaştırma tekniğine özel bir önem vermekte ve bu tekniğin romanı birtakım olumsuz otomatizmlerden (sözgelimi bir roman kişisinin uzun uzun tanıtılması, bir dekorun çizilmesi vb.), gereksiz sözlerden kurtaracağını belirtmekte (a.g.y s.95). Kuşkusuz burada ölçüt, söz konusu betimlemelerin doğalcılığın sınırlarına ne ölçüde yaklaşıp yaklaşmadığını saptayabilmektir.*

Kundera'nın roman sanatı açısından üzerinde ısrarla durduğu noktalardan birisi de, Tarih *olgusunun romandaki kullanılış biçimi oluyor. İki şeyi birbirine karıştırmamak gerektiğini vurguluyor Kundera: "Bir yandan* insani varoluşun tarihsel boyutunu *inceleyen roman var; öte yandan ise,* bir tarihsel durumun betimlenmesi *olarak, yani belli bir tarihsel dönemde bir toplumun betimlenmesi, romanlaştırılmış tarih yazımı olarak roman var." (a.g.y s.54). Kundera, Fransız Devrimi, Birinci Dünya Savaşı vb. belli tarihsel olaylar üzerine kaleme alınmış olan bu romanlarda Tarih'in kullanılma tarzına karşı çıkıyor ve bu tutumun roman dışı kalması gereken bilgileri roman diliyle vülgarize etmek olduğunu söylüyor. Kundera'ya göre, tarihsel durumlar maksimum bir ekonomiyle kullanılmalı ve roman kişilerinin varoluşsal durumları için* açınlayıcı *bir işleve sahip durumlar seçilip kullanılmalıdır. Kundera bu ilkeleri örneklemek üzere de kendi romanlarından kimi epizodları aktarıyor. Sözgelimi,* Veda Oyunu *adlı romanında, 1968 Rus işgalinden sonra cereyan eden "köpeklerin katli" gibi anektodik bir olayı, o dönemin tarihsel ve politik atmosferine bir gönderme olarak kullandığını belirtiyor (a.g.y s.56). Yine Kundera'ya göre, bu estetik tutum gereğince, tarihsel koşullar bir roman kişisi için yalnızca yeni bir varoluşsal durumu yaratmakla kalmamalı, Tarih'in kendisi de varoluşsal bir durum olarak anlaşılmalı ve analiz edilmeli. Sözgelimi, yazara göre,* Varoluşun Dayanılmaz Hafifliği *romanında, Dubcek'in televizyondaki konuşmasını güç bela olarak yapmış olması, varoluşun genel bir kategorisi olarak ondaki* zayıflığı *gösteriyor. Keza,* Gülüşün ve Unutuşun Kitabı *adlı romanında da, 'Prag Baharı' olgusu-*

nun siyasal-tarihsel-toplumsal boyutuyla değil de, doğrudan doğruya varoluşun temel bir durumu olarak verilmiş olduğu üzerinde duruyor Kundera (a.g.y s.57). Sanatının bu ilkelerini göz önünde tuttuğumuzda, Kundera'nın romanlarını okumamız için niçin Çekoslovakya'nın tarihini özel olarak bilmemiz gerekmediği sözüne belli bir anlam verebiliyoruz.

Bundan başka, bir romanı roman yapan şeyin olay örgüsü birliğinden çok tema birliği olduğunu söylüyor Kundera. Ona göre roman, temalarını işlemeyi bir yana bırakıp da yalnızca öykü anlatmakla yetindiğinde yavanlaşıyor ve gerçek özünü yitiriyor. Çünkü roman, herşeyden önce, düşlemsel kişiler aracılığıyla görülen insan varoluşu üzerine gerçekleştirilen derin bir düşünüm (a.g.y s.106). Ancak, romanda yer alan düşüncelerin roman yapısı içinde öz değişimine uğradıklarını da belirtiyor Kundera. Sözgelimi, Dostoyevski'nin romanlarında en dogmatik görünümlü düşünceler bile, romanın tektonik yapısı içinde varsayımsal bir özelliğe bürünüyorlar (a.g.y s.102). Böylelikle, romana özgü bir deneme tarzı; deneysel, sorgulayıcı, kışkırtıcı, ironik, oyunsal bir roman dili oluşturmak mümkün oluyor. Beri yandan, Kundera'nın roman sanatında, tema birliğinin yanında motif *kavramı da ağırlıklı bir yere sahip. Motif, temanın ya da öykünün, roman içinde her zaman başka bir bağlamda, birkaç kez geçen bir öğesi oluyor. Sözgelimi,* Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği *romanında sık sık yinelenen 'Beethoven'ın kuarteti' ya da Almancanın 'Einmal ist keinmal' atasözü, motif kavramına verilecek örnekler arasında yer alıyor.*

L'Art du Roman *adlı yapıtında Kundera, romanlarında ve hikâyelerinde sık sık geçen ve sanat anlayışı açısından ağırlıklı bir yere sahip 71 anahtar-sözcüğün alfabetik bir dökümünü yapmış. Bu sözcükler arasında bazıları Kundera'ya göre büyüsel bir estetik anlama sahip ('şapka', 'portmanto' vb.), kimi sözcükler yazarın yeniden tanımları açısından önem taşıyorlar ('modernizm', 'Orta Avrupa', 'Lirizm', 'Aldatmaca', 'Güzellik', 'Hafiflik', 'Kitsch' vb), kimileri ise çevirmenlere çıkardıkları sorunlar açısından öne çıkıyorlar ('ev', 'Bohemya', 'erkeklik organının kalkması' vb.). Kundera, bir romanın birkaç temel sözcük üzerine kurulabileceğini vurguluyor ve bu savına kendi yapıtlarından örnekler veriyor. Sözgelimi,* Gülüşün ve Unutuşun Kitabı: *unutuş, gülüş, melekler ve sınır sözcükleri üzerine;* Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği *ise: ağırlık, hafiflik, ruh, beden, Büyük Yürüyüş, bok, Kitsch, acıma, baş dönmesi, güç,*

zayıflık vb. sözcükler üzerine kurulmuş.

Romancılığının yanı sıra bir müzik adamı da olan Kundera'nın müzik formasyonunun, yazarlığı üzerinde güçlü bir etki yaratmış olduğunu, romanlarına müzikal bir form verme isteğinden anlıyoruz. Üzerine bir kitap da yazmış olduğu ünlü Çek bestecisi Leos Janacek'in yapıtlarında ideal biçimini gördüğü çokseslilik *kavramını, kendisinin de yazın alanında gerçekleştirmeye çalıştığını söylemek mümkün. Sözgelimi,* Yaşam Başka Yerde *adlı romanının, müzikteki 'mouvement' kavramına karşılık gelen 7 kısımdan oluştuğunu ve hemen hemen tüm yapıtlarının 7 sayısı üzerine kurulmuş çeşitli varyasyonlar olduğunu, ancak bu çabasının hiçbir bilinçli yan taşımadığını, tümüyle bir saplantı sonucu vücut bulduğunu belirtiyor Kundera. (a.g.y s.116). Bu arada,* Gülünesi Aşklar'*ın da, önceleri 10 hikâyeden oluşuyorken, daha sonra hikâye sayısının 7'ye indirilmiş olduğunu söyleyelim.*

Roman yazmanın salt umuttan çok daha yüksek bir değeri ifade ettiğini düşünen Kundera, zamanın ruhuyla barışık olmayan romanın roman olarak, ancak dünyamızın bugünkü ilerlemesine karşı bir ilerleme kaydedebileceğini vurguluyor ve gelecek önünde duyduğu karamsarlık karşısında yalnızca tek bir değeri benimseyebileceğini söylüyor. Bu değer ise: Cervantes'in yadsınmış olan mirasından başka birşey değil.

Milan Kundera'nın tek hikâye kitabı olan ve yedi hikâyeden oluşan Gülünesi Aşklar, *ilk romanı* Şaka *ile birlikte, 1968 olayları öncesinde, ülkesi Çekoslovakya'da anadilinde yayımlayabildiği yapıtlar arasında yer alıyor. Kundera'nın, tüm yapıtları arasında en çok keyif ve zevkle yazmış olduğunu söylediği* Gülünesi Aşklar'*da, yazarın daha sonraki romanlarında geliştireceği temaların çekirdeğini ve bu temaların işlenişindeki özgün ve yenilikçi anlatım tekniklerini -deneme tarzındaki felsefi söylem, müzikal form, 'leitmotif'ler vb.- bulmak olası. Yazılması on yıllık bir süreyi kaplayan hikâye kitabının, gerek içerik, gerekse biçim olarak oldukça değişik bir öz taşıdığı söylenebilir. Cinsellik, erotizm ve Don Juanlık kavramlarının temel bir eksen oluşturduğu tüm bu hikâyelerde, Kundera o eşsiz kara mizahı ve ironisiyle, kişilerin kimlik sorularını, oyun gibi başlayıp birden ciddiye dönüşen cinsel yanılsamalarını, gerçekte tra-*

jik bir tutsaklıktan başka birşey olmayan erotik güç tutkularını işliyor.

Kitabın çevirisi üzerine de birkaç söz etmemiz yerinde olur. Milan Kundera'nın hışmına uğradığı kişiler arasında yalnızca ülkesinde kitaplarını yasaklamış olan sansür kurulunun otoriteleri bulunmuyor, bunların arasında ne ilginçtir ki çeşitli ülkelerden çeşitli çevirmenler de var. Şaka *adlı romanı ilk kez Fransızca'ya çevrildiğinde, metni gördükten sonra gözlerine inanamadığını söylüyor Kundera. Kendi üslubu gitmiş, onun yerine söz konusu çevirmenin birtakım süslü deyişler katarak çevirmekten çok herhalde evirdiği bambaşka bir roman çıkmış ortaya. Tabii buna pis bir* şaka *demek elde değil... Keza,* Şaka*'nın İngilizce basımlarında da, yayıncıların ve çevirmenlerin karşılıklı komploları sonucu, bölümlerin sıraları değiştirilmiş, metindeki tüm düşünsel ve müzikle ilgili pasajlar atılmış ve roman âdeta yeni bir yazar tarafından yeniden yazılmış. Romanlarının yabancı dillerdeki çevirilerini sürekli olarak gözetmeye çabalayan yazarın kendi sözlerinin doğru çevrilip çevrilmediği ardında koşmasını, bir çobanın sürüsünü gütme olayına benzetiyor Kundera. Biz bu kurt görünümlü çevirmenlerden olmamak ve "Çevirmen haindir" diyen o İtalyan deyimindeki doğal hainliğimizi minimum düzeyde tutabilmek için, iyi bir kitabı çevirmenin verdiği keyif yanında, bu işin sıkıntılı sorumluluğunu da yüklenmeye çalıştık. Çekçe bilmediğini öğrendiği bir çevirmene yönelttiği: "Peki, nasıl çevirdiniz kitabımı?" sorusuna söz konusu çevirmenin kalbini göstererek: "İşte bununla," deyişini ve cüzdanından yazarın fotoğrafını çıkarıp kendisine gösterişini, sempati dolu bir şaşkınlıkla aktarıyor Kundera. Yapıtlarını duyumsal, kıvrak, canlı bir dil olarak tanımladığı kendi anadili Çekçe'de yayımlayamamanın üzüntüsüne, bir de onları gerçekte oldukları gibi yayımlayamamanın üzüntüsü karışıyor. Ancak bu üzüntünün, kendisinin de belirttiği gibi gerçekten yetkin bir çevirmen olan, Fransızca'yı büyük bir ustalıkla kullanan François Kérel ile tanışmasından sonra -Kundera'nın* Veda Oyunu *adlı romanını kendisine adamış olduğu söz konusu çevirmenin soyadı Çek kökenli olabileceğini düşündürüyor- büyük ölçüde azalmış olduğunu tahmin edebiliriz.* Gülünesi Aşklar*'ın Türkçe çevirisinde, kitabın Gallimard Yayınları arasında 1986'da çıkan, François Kérel'in Fransızca'ya çevirdiği ve Kundera'nın yeniden gözden geçirdiği metni esas alınmakla birlikte, 1974 Yılında Penguin Yayınları arasından çıkan, Suzanne Rappaport'un İngilizce çevirisinden*

de yararlanıldı. Doğrusu insan iki metni satır satır karşılaştırdıktan sonra Çekçe bilmediğine bayağı hayıflanıyor. Çünkü bu iki dildeki iki değişik (!) metin, birçok bakımdan aynı yapıtın âdeta iki farklı versiyonu niteliğinde. Sözgelimi, İngilizce çeviri metninde uzun cümleler sık sık bölünüp kısa cümlelere dönüştürülmüş ki bu, Kundera'nın çeviri konusunda en çok karşı çıktığı noktalardan birisi. İngilizce'ye oranla daha klasik ve daha durmuş oturmuş bir dil olan Fransızca'nın taşıdığı özgül yapının, bu çeviri aksaklığını ne dereceye kadar bağışlatabileceği araştırılması gereken bir nokta olarak ortaya çıkıyor. Öte yandan, Fransızca çeviri metninde yer almayan bir sürü pasaj da yer alıyor İngilizce metinde. Bu pasajların Kundera tarafından bir çeşit söz kalabalığı olarak görülüp, metnin daha sonraki versiyonunda çıkarılmış olabileceği düşünülebilir. Bundan başka, özel adları bile Fransızcalaştırmaya pek düşkün olan Fransızların, hikâyelerdeki çek adlarını kendi dillerine uyarlamalarını yanlış bularak, tıpkı İngilizce metinde olduğu gibi, kişi adlarını Çek transkripsiyonlarıyla vermeye çalıştık. Ayrıca, iki versiyondaki hikâyelerin diziliş sıraları da farklılık gösteriyor. Hatta bir hikâyenin adı da biraz farklı (Fransızca versiyondaki Dr. Havel Yirmi Yıl Sonra *başlıklı hikâye, İngilizce çeviride* Dr. Havel On Yıl Sonra *olmuş).* Kolokyum *başlıklı hikâye de, İngilizce çeviride* Sempozyum *başlığıyla yer alıyor. Kundera bu başlıkla Platon'un* Şölen'*ine bir göndermede bulunduğunu belirtiyor. Yine, Fransızca metinde Bohemya olarak geçen bölge, İngilizce metinde Çekoslovakya olarak çevrilmiş ki, Kundera yalnızca siyasal bir anlam taşıyan bu sözcüğü çok genç, çok köksüz ve güzellikten yoksun buluyor ve sağlam olmayan bir sözcük üzerine bir devlet kurulabileceğini, ama bir roman kurulamayacağını vurguluyor. Ancak kapsamlı bir çeviri eleştiri çalışmasında gündeme getirilebilecek bütün bu noktaları şimdilik bir yana bırakmayı uygun buluyoruz. Sürç-ü lisan ettik ise affolmaya, yazıla...*

Son olarak kendimize şöyle bir soru sormak gereğini de duyuyoruz: Artık dilimize pelesenk ettiğimiz, bir dil alışkanlığına dönüştürdüğümüz deyişle söylersek, Kundera çevirmenin bu 'dayanılmaz' çekiciliği nereden geliyor peki? Bu hummalı çeviri furyası içinde Kundera kervanına bir ucundan takılmak ve pastadan bir dilim kapmak mı söz konusu yalnızca? Şüphesiz gerçekte söz konusu olan bu değil. Hele, kendisine simge olarak brontozor gibi nesli tükenmiş bir hayvanı, bir başka deyişle çağımızın ruhuna ters düşen birşeyi seç-

miş olan ve Ayrıntı*'da kalmayı, gözden uzakta kalmayı özellikle yeğleyen bir çeviri için hiç değil. Vladimir Nabokov'un çevirmenler üzerine yaptığı sınıflandırmayı düşünürsek, her çevirmenin ister istemez ruh ortaklığı kurduğu yazarlara yöneldiğini, onları çevirmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Beri yandan, çeviri etkinliği her zaman estetik bir yaşantı elde etme özelliğini taşıyor ve Platon'un 'idealardan pay alma' öğretisine benzer biçimde, yazardan çevirmenine her zaman benzersiz bir estetik yaşantı payı geçiyor. Bizi* Gülünesi Aşklar*'ın çevirisine yönlendiren de, herşeyden çok bu etken oldu.*

Serdar Rifat Kırkoğlu

HİÇ KİMSE GÜLMEYECEK

I

"Bir bardak slivovis daha koy bana," dedi Klara ve ben de karşı çıkmadım. Şişeyi açmak için bir bahane bulmuştuk ve bu bahanenin hiçbir olağanüstü yanı yoktu: o gün bir sanat tarihi dergisinde yayımlanmış olan uzun bir inceleme için oldukça yüklü bir para almıştım.

İncelemem sonunda yayımlanmışsa da, birtakım güçlüklerle karşılaşmıştım. Yazdığım şey bir polemik yazısıydı ve iğnelemelerle doluydu. Bu nedenle, yazı kurulu yaşlı ve temkinli kişilerden oluşan *Plastik Düşünce* dergisi bu metni reddetmiş ve ben de incelememi sonunda daha az önemli, ama yazı kurulu daha genç ve daha atak kişilerden oluşan rakip bir dergiye vermiştim.

Postacı havale kâğıdını bir mektupla birlikte fakülteye getirmişti. Sabahleyin, bu önemsiz mektubu, zaferimin ilk sarhoşluğu içinde, doğru dürüst okumamıştım bile. Ama bir kez eve dönünce, vakit geceyarısına yaklaşmış ve şişedeki şarap da hemen hemen tükenmişken, biraz eğlenmek için yazı masamın üstünde duran bu mektubu aldım ve onu Klara'ya okudum:

"Aziz dostum -ve eğer bu sözcüğü kullanmama izin verirseniz- aziz meslekdaşım, hayatınızda hiç tanışmamış olduğunuz beni, size yazma teklifsizliğinde bulunduğum için lütfen bağışlayınız. Size havaleye iliştirilmiş olan makaleyi okumanızı rica etmek için yazmaktayım. Sizi şahsen tanımıyorum, ama size saygı duyuyorum, çünkü siz gözümde hükümleri, düşünceleri ve çıkardığı sonuçlar benim kendi araştırmalarımın sonuçlarıyla şaşırtıcı biçimde uyuşan bir kişisi-

niz..!'. Mektup böylece yeteneklerimin büyük bir övgüsünü yaparak sürüyor ve benden bir ricada bulunuyordu: adam benden yazdığı makaleyi altı aydan beri reddeden ve değersiz gören *Plastik Düşünce* dergisine gönderilmek üzere makalesi için bir tanıtma yazısı kaleme alma inceliğini göstermemi istiyordu. Ona benim görüşümün kesin bir sonuca götüreceği söylenmişti, bunun için şimdi ben onun tek umudu, zifirî karanlıklar içindeki tek umut ışığıydım.

Klara ile ben, tumturaklı adı bizi kendisine çeken Zaturecky adındaki bu adama ilişkin binbir türlü şaka yapıyorduk; elbette, tümüyle zararsız şakalardı bunlar, çünkü benim için övgüde bulunması, elimin altında mükemmel bir sliovis şarabı da varken, beni yumuşatıp cömert kılıyordu. Öylesine cömerttim ki, o unutulmaz anlarda tüm dünya için sevgi duyuyordum. Bütün dünyaya hediye veremediğimden, en azından Klara'ya veriyordum. Hediye olmasa bile, en azından vaat veriyordum.

Yirmi yaşlarında olan Klara, iyi aileden gelen genç bir kızdı. İyi bir aileden diyorum, hay allah! Mükemmel bir aileden demem gerekirdi! Eski bir banka müdürü ve dolayısıyla da büyük burjuvazinin bir temsilcisi olan babası, 1950'ye doğru Prag'dan sınır dışı edilmiş ve başkentten bir hayli uzakta olan Celakovice köyüne gidip yerleşmişti. Hükümetin iyi gözle görmediği kızı, Prag'ın konfeksiyon fabrikalarından birinin büyük atölyesinde, bir dikiş makinesinin önünde, terzi olarak çalışıyordu. O akşam, onun karşısında oturmuş, dostlarımın yardımıyla ona sağlamaya söz verdiğim işin avantajlarını gelişigüzel överken, bana olan düşkünlüğünü arttırmaya çabalıyordum. Böylesine hoş bir kızın, güzelliğini bir dikiş makinesi önünde soldurmasının kabul edilmez birşey olduğunu savundum ve manken olması gerektiğine karar verdim.

Klara karşı çıkmadı bana ve geceyi mutlu bir uyum içinde geçirdik.

2

Şimdiki zamandan gözlerimiz bağlı geçeriz. Çok çok yaşamakta olduğumuz şeyleri sezebilir ve tahmin edebiliriz. Ancak daha sonraları, gözlerimizin bağı çözüldüğünde ve geçmişi incelediğimizde, yaşamış olduğumuz şeyleri kavrâr ve onların anlamına varırız.

Ben de, o akşam, aklımdan başarıma içtiğimi geçiriyor ve bunun kendi sonumun görkemli bir kutlanışı olduğundan hiç mi hiç kuşkulanmıyordum.

Ve hiçbir şeyden kuşkulanmadığım için de, ertesi sabah keyifle uyandım, ve Klara yanımda hâlâ mışıl mışıl uyurken, Bay Zaturecky'nin mektubuna iliştirilmiş olan makaleyi aldım, eğlenceli bir kayıtsızlıkla yatakta onu okumaya koyuldum. *Çek Desen Sanatının Bir Ustası, Mikolas Ales* başlıklı makale, ona verdiğim yarım saatlik dikkate bile değmezdi. Hiçbir mantıksal geliştirme, hiçbir özgün düşünce amacı güdülmeden bir araya getirilmiş bir beylik sözler yığınıydı bu.

Hiç kuşku yok ki bir zırvaydı. *Plastik Düşünce* dergisinin başyazarı olan Dr. Kalousek de (Kalousek'in son derece antipatik bir kişi olduğunu belirteyim bu arada) aynı gün bana telefon ederek görüşümü doğruladı. Fakülteye telefon etti ve bana şöyle dedi: "Bay Zaturecky'nin inceleme yazısını aldın mı? Aldıysan, bi zahmet şöyle bir şeyler yazıver, bu alanın uzmanı beş yazar makalesinin beş paralık değeri olmadığını söylediler, ama adam hâlâ başımızın etini yiyor ve senin tek ve biricik otorite olduğunu söyleyip duruyor. Birkaç satırla makalesinin dişe dokunur hiçbir yanı olmadığını yazıver, bu işlerden iyi anlarsın sen, sivridilli olmayı bilirsin, yaz da adam yakamızı bıraksın."

Ama içimdeki birşey karşı çıktı: Bay Zaturecky'nin celladı niye ben, özellikle ben olacaktım ki? Bunun için başyazar maaşı alan kişi ben miydim? Öte yandan, *Plastik Düşünce* dergisinin incelememi ihtiyattan ötürü reddettiğini çok iyi anımsıyordum; üstelik, Bay Zaturcky adı benim için Klara'nın anısıyla, slivovis şişesiyle ve güzel bir akşamla sıkı sıkıya bağlantılıydı. Ve nihayet, bunu yadsımayacağım, çünkü insanî birşey, beni "biricik gerçek otorite" sayan insanların tek bir parmak işaretlerine bel bağlayabilirdim. Bu biricik hayranımı kendime ne diye düşman edecektim ki?

Kalousek'le yaptığım görüşmeyi birkaç esprili ve belirsiz sözle sona erdirdim; her birimizin kendince, onun bir vaat, benimse kaçamaklı bir yanıt olarak aldığımız sözlerdi bunlar. Bay Zaturecky üzerine hiçbir zaman tanıtma yazısı yazmamaya kesinkes karar vermiş olarak telefonu kapadım.

Derken, çekmecemden yazı kâğıdı aldım ve Bay Zaturecky'ye bir mektup yazdım; bu mektubumda Zaturecky'nin incelemesi üzerine bir değer yargısı vermekten özenle kaçınıyor ve ona XIX. yüzyılın

resim sanatı üzerindeki fikirlerimin genelde yanlış sayıldığını, ve özellikle de *Plastik Düşünce* dergisinin yazı kurulunca böyle görüldüğünü açıklıyordum, öyle ki araya girmem yarardan çok zararlı olma riskini taşıyordu. Bundan başka mektubumda Bay Zaturecky'yi dostça sözlerle dolu bir belâgata boğmuştum ve o da bu belâgatta kendi adına bir sempati belirtisinden başka birşey görememişti.

Mektubu posta kutusuna atar atmaz, Bay Zaturecky'yi unuttum. Ama Bay Zaturecky beni unutmadı.

3

Bir gün, dersimi bitirmek üzereyken -resim tarihi dersleri veriyorum- kapı çalındı; gelen kişi bana ara sıra kahve hazırlayan ve telefonda konuşmayı arzu etmediğim kadın sesleri duyulduğunda dışarda olduğumu söyleyen, yaşı geçkince ve kibar bir hanımefendi olan sekreterim Marie idi. Kafasını kapı aralığından uzattı ve beni bir beyefendinin beklediğini söyledi.

Beyefendilerden korkmam. Bunun için öğrencilerimden izin aldım ve gönül rahatlığıyla koridora çıktım. Koridorda yıpranmış siyah bir takım elbise ve beyaz bir gömlek giymiş, kısa boylu bir adam bana başıyla selam verdi. Sonra oldukça saygılı bir tavırla adının Zaturecky olduğunu söyledi.

Ziyaretçimi boş bir odaya aldım, oturması için bir koltuk gösterdim ve neşeli bir ses tonuyla konuşmayı açarak, havadan sudan, sözgelimi ne kadar kötü bir yaz geçirmekte olduğumuzdan, Prag'daki resim sergilerinden söz ettim. Bay Zaturecky, bütün bu gevezeliklerime nazikçe katlandı, ama kısa bir zaman sonra her sözümü, aramızda karşı konulmaz bir mıknatıs gibi görülmez biçimde duran makalesine bağlamaya çabaladı.

"Çalışmanız üzerine seve seve bir tanıtma yazısı yazardım, dedim sonunda, ama size mektubumda da açıkladığım gibi hiç kimse beni XIX. yüzyıl Çek resim sanatının bir uzmanı olarak görmüyor ve bundan başka beni kaşarlanmış bir yenilikçi sayan *Plastik Düşünce* dergisinin yazı kuruluyla da aram iyi değil, öyle ki yapacağım lehte bir değerlendirme bile size yalnızca zarar verebilir.

— Aa, çok alçakgönüllüsünüz, diye karşılık verdi Bay Zaturecky. Nasıl olur da sizin gibi bir uzman kişi bulunduğu konumda bu denli karamsar olabilir! Bana yazı kurulunda bundan böyle her şeyin

görüşünüze bağlı olduğu söylendi. Makalemi desteklerseniz yayımlanacak. Benim tek şansımsınız siz. Bu çalışma üç yıllık incelemenin, üç yıllık araştırmanın ürünü. Şimdi her şey sizin ellerinizde."

Kaçamaklarımızı ne kadar tasasızca ve ne kadar sudan şeylerle uyduruyoruz! Bay Zaturecky'ye ne yanıt vereceğimi bilemiyordum. Yüzüne bakmak için iradem dışında gözlerimi kaldırınca, modası geçmiş, küçük, saflık dolu gözlükleri, ama aynı zamanda da alnının üstünde diklemesine güçlü ve derin bir kırışığı gördüm. Kısa bir açıkgörüşlülük anında, omurga kemiğimden bir ürperti geçti: bu güçlü ve inatçı kırışık, Mikolas Ales'in desenleri üzerine eğilmiş olan sahibinin yalnızca entelektüel sıkıntılarını değil, aynı zamanda az rastlanılan bir irade gücünü de yansıtıyordu. Tüm zihin çevikliğimi yitirdiğimden, yeterince ustalıklı mazeretler bulamıyordum artık. Bu tanıtma yazısını yazmayacağım biliyordum, ama aynı zamanda da bu karşımdaki yalvaran küçük adamın yüzüne söyleme gücüne sahip olmadığımı biliyordum.

Gülümsemeye ve belli belirsiz birşeyler vaat etmeye koyuldum. Bay Zaturecky kısa bir süre sonra haberleri almak üzere geleceğini söyleyerek bana teşekkür etti; ağız dolusu gülümseyerek ondan ayrıldım.

Gerçekten de birkaç gün sonra döndü, onu atlatmayı ustalıkla başardım, ama ertesi gün fakültede beni yeniden aradığını söylediler. Durumun kötüye gittiğini anladım. Hemen gerekli önlemleri almak üzere Bayan Marie'yi bulmaya gittim.

"Lütfen, Marie," dedim, "şayet bu beyefendi gelip de beni soracak olursa, ona bir araştırma yapmak üzere Almanya'ya gittiğimi ve bir aydan önce de dönmeyeceğimi söyleyin. Ha şu da var: derslerimi salı ve çarşamba günleri yapıyordum. Bundan böyle, bütün derslerimi perşembe ve cuma günleri yapacağım. Bundan yalnızca öğrencilerimin haberi olacak, hiç kimseye söylemeyin ve ders saatleri çizelgesinde değişiklik yapmayın. Gizli hareket etmem gerekiyor."

4

Gerçekten de, kısa bir süre sonra, Bay Zaturecky beni fakültede aramaya geldi ve sekreter ona benim birdenbire Almanya'ya gitmiş olduğumu bildirdiğinde umutsuz göründü. "Ama olanaksız bu! Asistan Bey'in makalem üzerine bir tanıtma yazısı yazması gerekiyor!

Nasıl böyle gidebildi?" "Hiçbir şey bilmiyorum," diye karşılık verdi, Bayan Marie, "ancak bir ay içinde dönecek." "Bir ay daha ha...." diye yanıp yakınmaya başladı Bay Zaturecky. "Peki, Almanya'daki adresini bilmiyor musunuz?" diye sordu. "Bilmiyorum", dedi Bayan Marie.

Ve ben bir ay boyunca huzura kavuştum.

Ama ay düşündüğümden daha hızlı geçti ve Bay Zaturecky, sekreterin bürosuna yeniden geldi. "Hayır, henüz dönmedi", dedi ona Bayan Marie, ve benimle daha sonra görüştüğünde, yalvaran bir ses tonuyla bana: "Sizin adamcağız gene geldi, ona ne dememi istiyorsunuz?" diye sordu. "Almanya'da sarılığa tutulduğumu ve Jena'da hastanede olduğumu söyleyin ona, Marie." "Hastanede mi? Ama olanaksız bu, Asistan Bey'in makalem üzerine bir tanıtma yazısı yazması gerekiyordu!" diye haykırdı Bay Zaturecky, birkaç gün sonra sekreter ona bu haberi bildirdiğinde. "Bay Zaturecky," dedi sekreter, kınayıcı bir ses tonuyla, "Asistan Bey yurtdışında ciddi biçimde hastayken, siz kendi makalenizden başka birşey düşünmüyorsunuz!". Bay Zaturecky yelkenleri suya indirdi ve çıkıp gitti, ama on beş gün sonra, yeniden çıkageldi: "Jena'ya taahhütlü bir mektup gönderdim. Mektup bana geri geldi!". "Sizin bu adamcağınız beni valla çıldırtacak," dedi bana Bayan Marie, ertesi gün. "Kızmayın, ama ona ne dememi istiyorsunuz? Döndüğünüzü söyledim ona, şimdi onunla tek başınıza uğraşmanız gerekiyor!"

Bayan Marie'ye kızmıyordum, elinden geleni yapıyordu kadın, ve zaten yenilmiş olduğumu kabullenmekten uzaktım. İzimi bulamayacağını biliyordum. Artık hep gizli gizli yaşıyordum, derslerimi perşembe ve cuma günleri gizli gizli veriyordum, ve salı ve çarşamba günleri, gene gizli gizli, fakültenin karşısındaki bir binanın kapı aralığına gizleniyor ve fakülteden çıkmamı gözleyen Bay Zaturecky'nin haliyle eğleniyordum. İçimden peruka giyip takma sakal takmak geliyordu. Kendimi kentin içinde yavaş yavaş dolaşan Sherlock Holmes, Karındeşen Jack, Görülmez Adam sanıyordum. Keyifim çok yerindeydi.

Ama bir gün, Bay Zaturecky sonunda gözetlemekten usandı ve Marie'ye veryansın etmeye başladı. "Peki, asistan arkadaş derslerini ne zaman veriyor?" "Ders çizelgesi orada," diye karşılık verdi Bayan Marie, ders saatlerinin örnek bir açık seçiklikle gösterilmiş olduğu, duvarın üzerindeki karelere bölünmüş büyük tabloya işaret ederek.

— Biliyorum, dedi Bay Zaturecky, baştan savulmaya karşı koyarak, "ancak asistan arkadaş ne salı ne de çarşamba günleri derslerini vermeye hiç gelmiyor. Çalışmaya ara falan mı verdi?

— Hayır," diye yanıtladı Bayan Marie, canı sıkılmış olarak.

Ve derken küçük adam Bayan Marie'yi yeniden sıkıştırmaya başladı. Ders saatleri çizelgesindeki karışıklık için onu kınadı. Profesörlerin ders verdikleri saatleri nasıl olup da bilmediğini alaylı alaylı sorup soruşturdu. Ona kendisi hakkında şikâyette bulunacağını söyledi. Bağırıp çağırdı. Derslerini yapmayan asistan arkadaş hakkında da şikâyette bulunacağını bildirdi. Rektörün fakültede olup olmadığını sordu.

Ne yazık ki, rektör fakültedeydi.

Bay Zaturecky rektörün odasının kapısını çaldı ve içeri girdi. On dakika sonra, Bayan Marie'nin bürosuna dönmüştü ve ona sert sert benim ev adresimi soruyordu.

"Litomysl, Skalnikova sokağı, 20," dedi Bayan Marie.

— Litomysl mi, nasıl olur bu?

— Asistan Bey'in Prag da yalnızca geçici bir adresi vardır ve adresi başkalarına vermemi istemez...

— Sizden ısrarla Asistan Bey'in Prag'daki ev adresini vermenizi istiyorum, diye bağırdı küçük adam, titrek bir sesle.

Bayan Marie, cesaretini hepten yitirmişti. Ona çatı katındaki odamın, küçük yoksul sığınağımın, içinde yakalanacağım tatlı inimin adresini verdi.

5

Evet, sürekli adresim Litomysl'dedir. Orada anne ve babamın anıları vardır; ne zaman mümkün olsa, Prag'dan ayrılır ve eve, annemin küçük dairesinde çalışmaya, yazıp çizmeye giderim. Bunun için annemin adresini sürekli adresim olarak korudum. Oysa Prag'da, gerekli ve normal birşey olduğu halde, kendime uygun küçük bir daire bulamamıştım ve kentin kenar mahallelerinden birinde, tümüyle bağımsız küçük bir çatı katı odasında, pansiyoner olarak oturuyor ve gelip geçici hanım arkadaşlarımla görmeyi arzu etmediğim konukların gereksiz karşılaşmalarının önüne geçmek için odamın varlığını olanak verdiğince gizliyordum.

Bu nedenle küçük dairemde adımın pek de iyi anıldığını söyleyemem. Bundan başka, Litomysl'de kalışlarım süresince, odamı birçok kez arkadaşlarıma vermiş ve onlar da öylesine eğlenmişlerdi ki evde geceleyin hiç kimsenin gözüne uyku girmemişti. Bütün bunlar bana karşı sessiz ve gizli bir savaş açan kimi kiracıların kızgınlıklarına yol açmış ve bu kızgınlık kendini zaman zaman yerel komitenin hakkımda bildirdiği uyarılar ve hatta apartmanın yönetim kuruluna yapılan ortak bir şikâyetle ortaya koymuştu.

Sözünü ettiğim vakitlerde, Celakovice'den kalkıp Prag'a çalışmaya gelmeyi zahmetli bulmaya başlayan Klara, önceleri çekine çekine ve kimi ayrıcalı durumlarda, bende kalmaya başlamış, sonraları bir elbisesini, derken birkaç elbisesini bırakır olmuş ve bir süre sonunda da iki takım elbisem dolabın bir köşesine tıkıştırılıp küçük çatı katım bir kadın odasına dönüştürülmüştü.

Klara'dan gerçekten hoşlanıyordum; güzeldi; birlikte çıktığımızda insanların başlarını çevirip bakmaları hoşuma gidiyordu. Benden on üç yaş daha küçüktü ve bu durum öğrencilerim gözündeki saygınlığımı daha da artırıyordu; sözün kısası, onunla ilgilenmem için binlerce gerekçem vardı. Bununla birlikte, bende kaldığını bilmelerini istemiyordum. Ağzısıkı ve yaşlı bir adam olan ve benimle hiç ilgilenmeyen iyi huylu ev sahibimi suçlamalarından korkuyordum; günün birinde, ev sahibim, mutsuz ve sıkıntılı bir halde çıkagelecek ve adının kötüye çıkmaması için hanım arkadaşımı evden uzaklaştırmamı rica edecek diye, tir tir titriyordum. Bu nedenle Klara'ya kapıyı hiç kimseye açmaması için sıkı uyarılarda bulunmuştum.

O gün, evde yalnızdı. Güneşli güzel bir gündü ve insan çatı katı odasında adeta boğuluyordu. Bu yüzden divanımın üstüne çıplak uzanmış ve tavanı seyretmeye koyulmuştu.

İşte tam o sırada birden gümbür gümbür kapı çalınmaya başladı.

Bunda kaygı duyulacak bir yan yoktu. Çatıdaki odamın kapısında zil olmadığı için, gelen konuklar kapıya vurmak zorunda kalıyorlardı. Bu nedenle Klara, gürültüden rahatsızlık duymadı ve tavan seyrini kesmeyi aklından hiç geçirmedi. Ancak kapıya vurulan darbeler durmuyordu; tersine, kararlı ve anlaşılmaz bir direşkenlikle sürüp gidiyordu. Klara sonunda sinirlenmeye başladı; kapının ardında ayakta duran, ceketinin yaka devrimlerini yavaş anlamlı bir deviniyle yukarı kaldıran ve sonra birden üzerine atılıp ona kapıyı niye açmadığını, ne gizlediğini ve bu adreste kayıtlı olup olmadığını

soracak bir adam düşlemeye koyuldu. Kendisini bir suçluluk duygusuna kaptırdı, tavana bakmayı bıraktı ve gözleriyle giysilerini bırakmış olduğu yeri aradı. Ama darbeler o denli inatçıydı ki kafasının karışıklığı içinde üzerine giymek için girişte asılı duran benim yağmurluğumdan başka birşey bulamadı. Onu üzerine geçirdi ve dışarı çıktı.

Kapı eşiğinde, kötü bakışlı meraklı bir yüz yerine, kendisini başıyla selamlayan küçük bir adamla karşılaştı: "Asistan Bey evdeler mi acaba?" - "Hayır, çıktı!". Küçük adam, "Yazık," dedi ve nazik bir biçimde özür diledi. "Şey, Asistan Bey'in makalem üzerinde bir tanıtma yazısı yazması gerekiyor. Bana bunu söz verdi ve bu iş şimdi çok ivedi. İzninizle, ona hiç olmazsa bir mesaj bırakmak isterdim."

Klara, küçük adama kâğıt ve kalem verdi, bıraktığı notta akşamleyin Mikolas Ales üzerine yazmış olduğu makalesinin yazgısının benim ellerimde olduğunu ve söz verdiğim tanıtma yazısını kaleme almamı saygıyla beklediğini okudum. Beni Fakülte'de yeniden arayacağını da ekliyordu.

6

Ertesi gün Bayan Marie bana, Bay Zaturecky'nin kendisini tehdit ettiğini, bağırıp çağırdığını ve şikâyette bulunmaya gittiğini anlattı; zavallı kadının sesi titriyor, gözleri yaşlarla doluyordu; bu kez öfkelendim. Şu ana kadar bu saklambaç oyunu kendisini eğlendirmiş olan Bayan Marie'nin (salt neşesinden çok bana duyduğu sempatiden diyebilirim) şimdi kendini hakarete uğramış hissettiğini ve bütün sıkıntılarının nedenini bende gördüğünü çok iyi anlıyordum. Ve bu sızlanmalara, Bayan Marie'nin çatı katı odamın adresini vermek zorunda kalışını, kapımın on dakika boyunca gümbür gümbür çalınışını ve Klara'nın korkutulması gerçeğini eklediğimde, kızgınlığım büyük bir öfkeye dönüyordu.

Ve ben orada, dudaklarımı ısırarak, öfkeden köpürerek ve intikam almayı düşleyerek Bayan Marie'nin bürosunu bir aşağı bir yukarı arşınlarken kapı açıldı ve Bay Zaturecky göründü.

Beni görür görmez, yüzü bir mutlulukla aydınlandı. Eğildi ve beni selamladı.

Çok erken, intikamımı almayı düşünecek zamanı bulamadan gelmişti.

Dün bıraktığı mesajı alıp almadığımı sordu bana.

Hiçbir şey söylemedim.

Sorusunu yineledi.

"Evet aldım," diye yanıt verdim sonunda.

— Peki şeyi, tanıtma yazını yazacak mısınız?

Onu önümde görüyordum: cılız, inatçı, korkunç; alnının üzerinde tek bir tutkunun çizgisini belirginleştiren dikeylemesine kırışığı görüyordum; bu çizgiyi incelediğimde onun iki nokta ile belirlenmiş düz bir çizgi olduğunu kavradım: bu çizgi, benim tanıtma yazım ve onun makalesi ile belirlenmişti; ve bu manyakça çizginin taşıdığı kötülük dışında onun için hayatta bir azize yaraşır çilecilikten başka hiçbir şey kalmamıştı. Derken kendimi kötü niyet dolu kurtarıcı bir hileye kaptırdım.

"Dün olup bitenlerden sonra size söyleyecek hiçbir şeyimin olmadığını anladığınızı umuyorum, dedim.

— Sizi anlamıyorum.

— Komedi oynamayın. Klara bana her şeyi anlattı. Yadsımak boşuna.

— Sizi anlamıyorum," diye sözünü yineledi küçük adam, ama bu kez daha kararlı bir ses tonuyla.

Neşeli ve neredeyse dostça bir tonla sözümü sürdürdüm: "Bakın, Bay Zaturecky, sizi kınamak istemiyorum. Ben de kadınların peşinden koşarım ve sizi anlıyorum. Ben de kendimi güzel bir kızla bir dairede yalnız bulsam ve o bir yağmurluğun altında çıplak olsa ona seve seve teklifte bulunurdum."

Küçük adamın rengi attı: "Bu bir hakaret!, dedi.

— Hayır, gerçek, Bay Zaturecky.

— Size bunları söyleyen bu hanım mı?

— Benden saklayacağı bir şeyi yoktur onun.

— Asistan arkadaş, bu bir hakaret, evli bir adamım ben! Bir karım var! Çocuklarım var!" Küçük adam beni gerilemek zorunda bırakarak ileriye bir adım attı.

"Durumu zorlaştırıyor bu, Bay Zaturecky.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Demek istiyorum ki, evli olmak kadınların peşinde koşan bir adam için durumu zorlaştırır.

— Bu sözlerinizi geri alacaksınız! dedi Bay Zaturecky tehdit edi-

ci bir sesle.

— Anlaşıldı! diye karşılık verdim yatıştırıcı bir tonla. Evlilik, kadınların peşinde koşan bir adam için zorunlu olarak zorlaştırıcı bir durum değildir. Ama önemi yok. Size daha önce kızmadığımı söyledim ve sizi çok iyi anlıyordum. Ancak yine de beni aşan birşey var, o da hanım arkadaşını baştan çıkarmaya çalışırken bir kişiden makaleniz üzerine bir tanıtma yazısı yazmasını ısrarla isteyebilmeniz.

— Asistan arkadaş! Sizden bu tanıtma yazısını isteyen, Bilimler Akademisi'nin desteğiyle yayımlanan bir dergi olan *Plastik Düşünce*'nin başyazarı, edebiyat doktoru, Bay Kalousek ve siz bu yazıyı yazmak zorundasınız!

— Seçin öyleyse! Ya tanıtma yazım ya da hanım arkadaşım. Her ikisini birden isteyemezsiniz!

— Ne biçim davranıyorsunuz!" diye haykırdı Bay Zaturecky, umutsuz bir öfkeye kapılarak.

Gariptir ki birdenbire Bay Zaturecky'nin gerçekten de Klara'yı baştan çıkarmak istediği duygusuna kapılmıştım. Tepem attı ve ben de bağırmaya başladım: "Bana ahlak dersi vermeye mi cüret ediyorsunuz? Sekreterimin önünde benden alçakgönüllülükle özür dilemeniz gerekirken hem de!"

Arkamı Bay Zaturecky'ye döndüm ve o da şaşkın bir halde, sendeleyerek odadan çıktı.

"Hele şükür!" diyerek iç çektim bu güç, ama zaferle biten çatışmadan sonra, Bayan Marie'ye, "Sanırım artık şu tanıtma yazısıyla başımızın etini yemez!" dedim.

Bir suskunluk anından sonra, Bayan Marie çekine çekine sordu bana:

"Peki onun için bu tanıtma yazısını niçin yazmak istemiyorsunuz?

— Çünkü, Marie'ciğim, makalesi bir zırvalar yığını.

— Peki bunun bir zırvalar yığını olduğunu söylemek için niye bir tanıtma yazısı yazmıyorsunuz?

— Niye ben yazacakmışım bunu? Düşman edinen niye ben olayım?"

Kapı yeniden açıldığında Bayan Marie hoşgörülü bir gülümsemeyle bana bakıyordu; karşımda kolunu kaldırmış olarak Bay Zaturecky duruyordu:

"Kim özür dilemek zorundaymış göreceğiz!" diye haykırdı.

Bu sözleri titrek bir sesle söyledi ve ortadan kayboldu.

7

Ne zaman olduğunu tam olarak anımsamıyorum, aynı gün ya da birkaç gün sonra, posta kutusunda adressiz bir zarf bulduk. Zarfın içinde beceriksizce ve ilkel bir el yazısıyla yazılmış bir mektup vardı:

Sayın Bayan

Kocama edilen hakaretten söz edebilmemiz için Pazar günü bana gelin. Bütün gün evde olacağım. Gelmezseniz, harekete geçmek zorunda kalacağım.

Anna Zaturecky, Prag III, Dalimolova 14.

Klara korkuya kapıldı ve benim sorumlu olduğumu söylemeye başladı. Elimi sallayarak korkularını savuşturdum ve hayatın anlamının gerçekte hayatla eğlenmek olduğunu ve eğer hayat bunun için çok tembelse onu şöyle hafifçe itmenin gerektiğini bildirdim. İnsan sürekli olarak yeni serüvenlere atılmalı, hızlı ve gözüpek kısrakları eyerlemeliydi, yoksa bunlar olmasa yorgun bir piyade gibi toz içinde sürünür dururdu. Klara hiçbir serüvene atılmak niyetinde olmadığını söylediğinde, ona ne Bay Zaturecky ve ne de eşiyle hiçbir zaman karşılaşmayacağı ve kendi kendime seçtiğim bu serüveni hiç kimsenin yardımı olmadan altedeceğim güvencesini verdim.

Sabahleyin, evden çıkarken, kapıcı bizi durdurdu. Kapıcı düşmanım değildi. Akıllılık edip bir süre önce ona bir elli kron vermiştim ve o zamandan beri de bana aldırış etmemeyi öğrendiğini ve evdeki düşmanlarımın bana karşı verdikleri savaşta ateşin üzerine körükle gitmediğini düşünerek gönül rahatlığıyla yaşıyordum.

"Dün iki kişi sizi aradı, dedi.

— Kimdi arayanlar?

— Bir hanımla birlikte bastıbacak biri.

— Hanım nasıldı?

— Ondan iki baş daha uzundu. Oldukça enerjik bir kadındı. Sertti. Her şeyi sorup soruşturdu." Sonra, Klara'ya doğru dönerek: "Özellikle de sizi sordu. Kim olduğunuzu ve adınızın ne olduğunu bilmek istiyordu.

— Aman allahım, ona ne dediniz? diye haykırdı Klara.

— Ona ne diyebilirdim ki! Asistan Bey'in evine kimin geldiğini

biliyor muyum ben? Her akşam farklı birinin geldiğini söyledim ona.

— Harika, dedim ve cebimden bir on kron çıkardım. Böyle devam edin siz!

— Hiçbir şeyden korkma, dedim sonra Klara'ya, pazar günü hiçbir yere gitmeyeceksin ve hiç kimse de seni bulamayacak."

Pazar günü geldi, ve pazardan sonra da, pazartesi, salı, çarşamba. Hiçbir şey olmadı. "Görüyorsun," dedim Klara'ya.

Ama perşembe geldi. Her zamanki gibi gizli gizli verdiğim bir derste öğrencilerime genç fovistlerin bir coşku ve dayanışma duygusu içinde renk öğesini betimsel izlenimcilik akımından nasıl özgürlüğüne kavuşturduklarını açıklıyordum ki Bayan Marie kapıyı açtı ve fısıldayarak: "Şu Zaturecky'nin eşi sizi arıyor!" dedi. "Benim burada olmadığımı pekâlâ biliyorsunuz, ona ders çizelgesini gösterin," dedim. Ama Bayan Marie başını salladı: "Burada bulunmadığınızı söyledim, ama o odanıza şöyle bir göz attı ve portmantodaki yağmurluğunuzu gördü. Bu yüzden sizi şimdi koridorda bekliyor."

Çıkmaz bir sokak en güzel esin kaynağım oldu. En gözde öğrencime: "Benim için birşey yapabilir misiniz?" dedim, "odama gidin, yağmurluğumu giyin ve fakülteden çıkın! Bir kadın size sizin ben olduğumu kanıtlamaya çalışacak, ama ne olursa olsun sizin göreviniz bunu yadsımak."

Öğrenci çıktı ve bir çeyrek sonra geri döndü. Misyonun yerine getirilmiş olduğunu, kadının çekip gittiğini ve yolun açık olduğunu bildirdi.

Bu kez, kazanmıştım.

Ancak cuma günü geldi ve Klara akşam işinden döndüğünde titriyordu.

O gün, müşterileri konfeksiyon fabrikasının güzel salonuna alan nazik bay, Klara'nın on beş dikişçi kızla birlikte çalıştığı atölyenin kapısını birdenbire açtı ve: "Aranızda Şato sokağı, 5 numarada oturan var mı?" diye bağırdı.

Klara hemen kendisinden söz edildiğini anladı, çünkü Şato sokağı 5 numara benim adresimdi. Bununla birlikte ona özenle aşıladığım sakınım duygusuyla, açık vermedi, çünkü benim evimde gizlice kaldığını ve hiç kimsenin de bundan haberli olmadığını biliyordu. Nazik bay işçi kızlardan ses çıkmadığını görünce: "Benim de ona söylemek istediğim bu," dedi ve dışarı çıktı. Klara daha sonraları sert bir kadın sesinin telefonda amirlerini tüm işçi kızların adreslerini araştırmaya zorladığını ve bir çeyrek saat boyunca da onu ara-

larından birinin Şato sokağı, 5 numarada oturması gerektiğine inandırmaya çalıştığını öğrendi.

Bayan Zaturecky'nin gölgesi, düşsel güzellikteki çatı katı odamızın üstüne düşmüştü.

"Ama çalıştığın yeri nasıl oldu da öğrendi? Evde hiç kimse senin üzerine birşey bilmiyor!" dedim sesimi yükselterek.

Evet, hiç kimsenin yaşantımız üzerine birşey bilmediğine gerçekten inanmıştım. Yüksek duvarların ardına sığınarak meraklı bakışlardan kaçtığına inanan şu eksantrik kişiler gibi yaşıyordum ve bu kişilerin göz önünde tutmadıkları küçük bir ayrıntı vardı: bu ayrıntı duvarların saydam camdan yapılmış olduğuydu.

Klara'nın bende kaldığını açığa vurmasın diye kapıcıya rüşvet veriyor, Klara'yı ağzını sıkı tutmanın ve gizlenmenin en sıkıntılı biçimine zorluyordum,ama bütün bunlara karşıntüm ev halkı onun varlığından haberdar olmuştu. Bir gün ikinci katta oturan kadın bir kiracıyla konuşup boşboğazlık etmesi her şeye yetmişti. Nerede çalıştığını öğrenmişlerdi.

Biz hiç kuşku duymadan, birlikteliğimizi uzun süredir keşfetmişlerdi. İşkencecilerimizin bilmediği tek birşey kalmıştı geriye: Klara'nın adı. Mücadelesini insanın tüylerini diken diken eden bir kararlılık ve inatçılıkla sürdüren Bayan Zaturecky'den hâlâ bu küçük ayrıntı sayesinde kaçabiliyorduk.

İşin ciddiye bindiğini, ve bu kez serüven atımın pek iyi eyerlenmemiş olduğunu anladım.

8

Cuma günü böylelikle geldi geçti. Ve cumartesi, Klara işinden döndüğünde gene tir tir titriyordu. Şunlar olmuştu:

Bayan Zaturecky, yanında kocasıyla birlikte, daha önce telefon ettiği konfeksiyon fabrikasına gelmiş ve yöneticiden kocasıyla birlikte atölyeyi gezme ve orada bulunan dikişçi kızların yüzlerini görme iznini istemişti. Hiç kuşkusuz, böylesine bir rica yöneticiyi şaşırtmıştı, ancak Bayan Zaturecky'nin tutumu karşısında, reddetmek olanaksızdı. Bir hakaret olayı, mahvolmuş bir yaşam ve bir dava hakkında bağıra çağıra kaygılandırıcı birtakım sözler etti. Bay Zaturecky onun yanında duruyor, susuyor ve kaşlarını çatıyordu.

Böylelikle onları atölyeye soktular. Dikişçi kızlar kayıtsızlıkla baş-

larını kaldırdılar ve Klara küçük adamı tanıdı; yüzü sarardı ve oldukça göstermelik bir ağırbaşlılıkla dikiş dikmeyi sürdürdü.

Yönetici taş kesilmiş çifte, alaycı bir incelikle "Buyrun bakın," dedi. Bayan Zaturecky inisiyatifi ele almak gerektiğini anladı ve kocasını yüreklendirerek "Hadi, bak!" dedi. Bay Zaturecky gözlerini yukarı kaldırdı ve üzüntülü bakışlarını atölyenin bir ucundan öteki ucuna gezdirdi. "Burada mı o?" diye sordu Bayan Zaturecky alçak sesle.

Bay Zaturecky'nin gözlükleriyle bile bu karışıklık içindeki geniş odayı tek bir bakışla görebilecek kadar keskin gözleri yoktu, oda bir sürü ıvır zıvırla ve uzun yatay metal çubuklara asılı giysilerle tıkış tıkış doluydu; durmadan kıpırdayan işçi kızlar yüzleri kapıya dönük halde kalmıyor, arkalarına dönüyor, sandalyeleri üzerinde hareket ediyor, ayağa kalkıyor ya da yüzlerini çeviriyorlardı. Bay Zaturecky sonunda onları tek tek inceleyebilmek için atölyede ilerlemeye karar verdi.

Kadınlar kendilerine dikkatle bakıldığını, hem de bu denli çekicilikten uzak bir kişi tarafından bakıldığını anlayınca, bir utanç duygusuna kapıldılar ve kızgınlıklarını alaylı sözler ve homurtularla dile getirdiler. Aralarından biri, oldukça genç bir kadın, küstah bir ifadeyle bağırdı: "Kendisini gebe bırakan sürtüğü arıyor galiba her yerde!"

Kadınların kaba ve gürültülü kahkahaları çifti utançtan yerin dibine geçirmişti, ancak onlar, çekingen ve inatçı, ve garip bir ağırbaşlılıkla karşı koyuyorlardı.

"Ham'fendi," diye bağırdı küstah kız yeniden Bayan Zaturecky'ye, "küçük oğlunuza pek de iyi göze kulak olmuyorsunuz anlaşılan! Benim bu kadar yakışıklı oğlum olsa, adımını evden dışarı atamazdı!

— Sen bakadur," diye fısıldadı kadın adama, ve zavallı küçük adam, yüzü asık ve sıkılgan bir tavırla, sanki iki yandan gelen bir sövgü ve hakaret yağmuru arasında ilerliyormuşçasına, kararlı yürüyüşünü bozmadan ve tek bir yüze bile bakmayı unutmadan atölyeyi adım adım turladı.

Yönetici, bütün bu sahne sırasında, yansız bir tebessümle gülümsüyordu; işçi kızlarını tanıyor ve adamın aradığını bulamayacağını biliyordu; onların yaptığı gürültüyü görmezlikten gelerek: "Peki nasıl bir kadındı bu, allahaşkına?" diye sordu Bay Zaturecky'ye.

Bay Zaturecky yöneticiye doğru döndü ve yavaş ve ciddi bir sesle: "Güzeldi... çok güzeldi..." diye karşılık verdi.

Bu arada, Klara odanın bir köşesinde büzülüyor, bütün bu taşkın kadınlar arasında kaygılı havası, eğik kafası ve hummalı tanınmama çabasıyla dikkati çekiyordu. Ah, önemsiz ve silik genç kız rolünü ne kadar da kötü oynuyordu! Ve Bay Zaturecky şimdi onun makinesinin hemen yakınındaydı ve onu görmesi an meselesiydi!

"Onun güzel olduğunu anımsıyorsunuz, ama bunun önemi yok," diye belirtti yönetici nazik bir tavırla Bay Zaturecky'ye. "Güzel kadın çok! Uzun muydu, yoksa kısa mıydı!

— Uzundu, dedi Bay Zaturecky.

— Esmer miydi, yoksa sarışın mı?

— Sarışındı", diye yanıtladı Bay Zaturecky kısa bir duraksamadan sonra.

Hikâyemin bu bölümü güzelliğin gücü üzerine bir mesel yerine geçebilir. Bay Zaturecky Klara'yı evimde gördüğü gün, gözleri öylesine kamaşmıştı ki onu gerçekte görememişti. Güzellik gözlerinin önüne bir çeşit saydam olmayan perde koymuştu. Onu bir örtü gibi gizleyen ışıktan bir perde.

Çünkü Klara ne uzun boylu ne de sarışındır. Ona yalnızca güzelliğin iç büyüklüğü, Bay Zaturecky'nin gözünde, fiziksel büyüklük görünüşünü verebilirdi. Ve güzellikten yayılan ışık saçlarına altın görünüşü veriyordu.

Ve küçük adam sonunda Klara'nın kahverengi bir iş giysisi içinde, iki büklüm halde, bir eteğin üzerine eğilmiş olduğu odanın köşesine vardığında adam onu tanımadı. Onu tanımadı, çünkü onu hiç görmemişti.

9

Klara hikâyesini tutarsız ve pek de anlaşılır olmayan bir biçimde bitirdiğinde, "Görüyorsun, şanslıymışız!" dedim ona.

Ama o hıçkırıklar arasında karşı geldi bana: "Nasıl şanslı oluyormuşuz! Beni bugün bulamadıysalar, yarın bulacaklar.

— Nasıl olacağını bilmek isterdim.

— Buraya, senin evine gelecekler beni aramaya.

— Kapıyı hiç kimseye açmayacağım.

— Peki ya polisi gönderirlerse? Ya ısrar edip de sana kim olduğumu itiraf ettirirlerse. Kadın şikâyette bulunmaktan söz etti. Beni ko-

casına iftira etmiş olmakla suçluyor.

— Lütfen! Onları gülünç düşüreceğim. Bütün bunlar bir şakadan başka bir şey değildi.

— Günümüzde şakaya yer yok, günümüzde her şey ciddiye alınıyor; adını bilerek kirletmek istediğimi söyleyecekler. Onu gördüklerinde, bir kadını baştan çıkarmak istediğine nasıl inanabilirler?

— Haklısın, Klara, dedim, büyük olasılıkla seni tutuklarlar.

— Saçmalıyorsun," diye yanıtladı Klara. "İhtiyatlı olmam gerektiğini biliyorsun. Babamın kim olduğunu unutma. Beni bir soruşturma için olsa bile disiplin kuruluna gönderirlerse bunu dosyama işlerler ve bir daha da atölyeden çıkamam. Ha aklıma gelmişken sorayım, şu bana yaat ettiğin mankenlik işinden bir haber çıktı mı? Sonra artık sende de kalmak istemiyorum, beni buraya aramaya gelirler diye korkuyorum. Celakovice'ye döneceğim."

Günün ilk tartışması oldu bu.

Aynı gün öğleden sonra, bölümün öğretim görevlisi toplantısından sonra, ikinci bir tartışma yaptık.

Kır saçlı bir sanat tarihçisi, hoşgörülü bir adam olan bölüm başkanı beni odasına çağırdı.

"Yayımlamış olduğunuz inceleme daha çok size zarar verdi, bildiğiniz birşey bu, umarım," dedi bana.

— Evet, biliyorum, diye yanıtladım.

— Burada, fakültede, profesörlerin çoğu hedef alındıklarını düşünüyorlar ve rektör de bunun görüşlerine karşı yöneltilmiş bir saldırı olduğu fikrinde.

— Bu durumda elden ne gelir? dedim.

— Hiçbir şey," diye yanıtladı profesör. "Ne var ki asistanlar üç yıllığına atanıyorlar. Sizin durumunuza gelince, bu süre kısa bir zaman içinde sona erecek ve asistan adayları bu mevki için aralarında rekabet edecekler. Elbette üniversite komitesinin bu mevkii fakültede daha önce ders vermiş bir adaya uygun görmesi âdettendir, ama bu âdete sizin durumunuzda da uyulacağından yeterince emin misiniz? Şu var ki, sizinle konuşmak istediğim mesele bu değil. Şu ana değin, her şey lehinize işliyordu: derslerinizi düzenli olarak yapıyordunuz, öğrencilerce seviliyordunuz ve onlara bir şeyler öğretiyordunuz. Ama artık size bu konularda güvenilemez. Rektör bana derslerinizi üç aydan beri yapmadığınızı ve bunun da hiçbir gerekçesi olmadığını bildirdi. Bu, size işten hemen el çektirmek için yeterli bir neden."

Profesöre tek bir dersi bile ihmal etmediğimi, bütün bunların bir şakadan başka birşey olmadığını açıkladım ve ona Bay Zaturecky ile Klara'nın bütün öyküsünü anlattım.

"Pekâlâ, size inanıyorum," dedi profesör, "ama size inanmam hiçbir şeyi değiştirmiyor. Şimdi bütün fakültede sizin derslerinizi yapmadığınız anlatılıyor. Mesele daha önce bölüm toplantısında ve dün de fakülte kurulunda ele alındı.

— Ama bana bundan daha önce niye söz edilmedi peki?

— Size neden söz edilmesini istiyorsunuz? Her şey açık gözüküyor. Şimdi geçmişteki tüm eylemleriniz geriye bakılarak inceleniyor ve geçmişinizle bugünkü tutumunuz arasında bir ilişki kurulmaya çalışılıyor.

— Geçmişimde kötü ne bulabilirler ki? İşimi nasıl sevdiğimi siz kendiniz de biliyorsunuz. Tek bir dersimi bile kaytarmadım. Vicdanım rahat.

— Her insan hayatı hesaba sığmaz önemler taşır, dedi profesör. Aramızdan herhangi birinin geçmişi, bu geçmişi sunuş tarzımıza göre, bir caninin yaşamöyküsü olabildiği gibi, sevilen bir devlet adamının yaşamöyküsü de olabilir. Kendi durumunuza şöyle adamakıllı bir bakın. Sizi toplantılarda pek görmüyorlardı, hatta toplantılara geldiğinizde bile, çoğu zaman ağzınızı açmıyordunuz. Tam olarak ne düşündüğünüzü hiç kimse bilemezdi. Ben kendim anımsıyorum da, ciddi şeyler tartışıldığında, birdenbire kafalarda kuşkular uyandıran bir şaka yapıverirdiniz. Bu kuşkular anında unutulurdu, ama bugün, bu kuşkuları geçmişten çekip çıkardığımızda, birden özel bir önem kazanıyorlar. Anımsasanıza, sizi görmeye fakülteye bir sürü kadın gelirdi de fakültede bulunmadığınızı söylettirirdiniz! Ya da şu son incelemenizi ele alalım, bu inceleme hakkında herhangi bir kimse onun siyasal açıdan kuşkulu öncüllerden yola çıkılarak yazılmış olduğunu ileri sürebilir. Bütün bunlar, elbette, birbirinden ayrı olgular; ama zihniyetinize ve tutumunuza yetkin biçimde tanıklık eden tutarlı bir bütün oluşturabilmeleri için onları bugünkü suçunuzun ışığında incelemek yeter.

— Ama ne suç! diye haykırdım. Her şeyi olduğu gibi açıkça anlatacağım. İnsanlar eğer insansalar, buna gülmekten başka birşey yapamazlar.

— Nasıl isterseniz. Ama siz, ya insanların insan olmadıklarını göreceksiniz ya da onların ne olduklarını bilmiyorsunuz. Gülmeyecekler. Eğer onlara olayları olduğu gibi anlatırsanız, yalnızca görevini-

zi ders çizelgelesinde gösterildiği gibi yapmadığınız, yani yapmanız gerekeni yapmadığınız değil, bunun da ötesinde derslerinizi gizli gizli yaptığınız, yani yapmamanız gerekeni yaptığınız anlaşılacak. Daha sonra sizden yardım isteyen bir adama hakaret etmiş olduğunuz anlaşılacak. Sefih bir yaşam sürdüğünüz, evinizde kimliği bilinmeyen genç bir kızın kaldığı anlaşılacak ve bu da üniversite komitesinin kadın başkanı üzerinde son derece aleyhinize bir izlenim bırakacak. Olay hiç kuşkusuz kulaktan kulağa yayılacak ve bunun başka ne tür söylentilere yol açacağını allah bilir. Bütün bunlar, sizden, görüşleriniz yüzünden nefret eden, ama size başka bir bahaneyle saldırmayı yeğleyen herkeste büyük bir sevinç yaratacak."

Profesörün beni korkutmaya da, yanıltmaya da çalışmadığını biliyordum; ama onu garip bir adam olarak görüyor ve kuşkuculuğuna boyun eğmek istemiyordum. Bu ata kendim binmiştim; bu nedenle dizginleri elimden alıp beni doğru bildiği yöne götürmesini kabul edemezdim. Savaş vermeye hazırdım.

Ve at da mücadeleye karşı çıkmıyordu. Eve döndüğümde, mektup kutumda beni yerel komite toplantısına çağıran bir not buldum.

10

Yerel komite artık kullanılmayan eski bir dükkânda uzun bir masanın çevresinde toplanmıştı. Gözlüklü ve çenesi içeriye kaçık, kır saçlı bir adam bana sandalye gösterdi. Teşekkür ettim, yerime oturdum ve adam söze girdi. Bana yerel komitenin bir süredir beni gözlediğini, uygunsuz bir yaşam sürmekte olduğumun çok iyi bilindiğini ve bunun da çevremde kötü bir izlenim bıraktığını bildirdi. Oturduğum binanın kiracılarının dairemden gelen gürültü yüzünden bütün bir gece gözlerini kırpmadıklarından yakındıklarını söyledi. Bütün bunlar hakkımda doğru bir fikir edinebilmeleri için yeterliydi ve üstüne üstlük şimdi, bir bilim araştırmacısının karısı olan Yoldaş Bayan Zaturecky, yönetim kurulunun yardımını istemiş bulunuyordu: altı aydan daha fazla bir süredir kocasının bilimsel incelemesi üzerine bir tanıtma yazısı yazmam gerekiyordu ve bunu yapmamıştım, hatta bu incelemenin yazgısının ellerimde olduğunu pekâlâ bildiğim halde yapmamıştım bunu.

"Bu incelemeye bilimsel demek güç birşey, sağdan soldan apartılmış bir beylik düşünceler derlemesi bu inceleme! diye belirttim,

çenesi içeriye kaçık adamın sözünü keserek.

— İlginç, diyerek söze girdi otuzlarında bir sarışın; modaya uygun giyinmiş ve yüzüne (bana öyle geliyordu ki, ilk ve son kez olarak) ışıltılı bir gülümseme yapıştırmıştı. "Size bir soru sormama izin verir misiniz: uzmanlık alanınız nedir sizin?"

— Sanat tarihi.

— Peki yoldaş Zaturecky'nin nedir?

— Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Belki de aynı alanda çalışmaya uğraşıyor.

— Görüyorsunuz işte. diye haykırdı sarışın, komitenin öteki üyelerine coşkuyla dönerek, yoldaş için kendi uzmanlık alanında çalışan bir bilim araştırıcısı kendisi gibi bir meslektaş değil de bir rakip oluyor.

— Sözümü sürdüreceğim," dedi çenesi içeriye kaçık adam. "Yoldaş Bayan Zaturecky bize kocasının sizi evinizde görmeye geldiğini ve orada bir kadınla karşılaşmış olduğunu söyledi. Öyle görünüyor ki bu kadın daha sonra yoldaş Zaturecky'nin kendisine sarkıntılık etmeye çalıştığını ileri sürerek ona sizin yanınızda iftira etti. Yoldaş Bayan Zaturecky elbette çürütülmez kanıtlar gösterip kocasının böyle bir şeyi yapacak durumda olmadığını ortaya koyabilir. Kocasına iftira eden bu kadının adını bilmek ve Ulusal komitenin ceza kurulu nezdinde şikâyette bulunmak istiyor, çünkü bu iftira kocasının adına zarar verebilir ve onun ekmek kapısıyla oynayabilir."

Artık gülünçleşen bu meseleye bir kez daha son vermeyi denedim: "Bakın, yoldaş," dedim, "bütün bunlar bu zahmete değmez. Söz konusu olan inceleme öylesine zayıf ki, ben değil onu hiç kimse tavsiye etmeyi kabul etmezdi. Beri yandan, bu kadınla Bay Zaturecky arasında bir yanlış anlama doğmuşsa, bu gene de bir toplantı yapmak için bir neden değil.

— Bereket versin ki, toplantılarımızın yapılıp yapılmamasına karar verecek kişi siz değilsiniz, yoldaş, diye karşılık verdi bana kaçık çeneli adam. Ve şimdi yoldaş Zaturecky'nin incelemesinin değersiz olduğunu ileri sürüyorsanız, bizim bunu bir intikam olarak görmemiz gerek. Bayan Zaturecky bize, incelemesini okuduktan sonra kocasına yazmış olduğunuz bir mektubu gösterdi.

— Evet. Ama bu mektupta incelemenin niteliği üzerinde tek bir sözcük etmedim.

— Doğru. Ama yoldaş Zaturecky'ye ona seve seve yardım edeceğinizi yazdınız; ve mektubunuzu okuyunca açıkça anlaşılıyor ki onun

incelemesine değer veriyorsunuz. Şimdi de bunun bir abartma olduğunu söylüyorsunuz. Bunu ona niye hemen yazmadınız? Bunu ona açık açık niye söylemediniz?

— Yoldaş ikiyüzlü bir adam," dedi sarışın kadın.

O sırada, saçının kıvırcıklığı bozulmamış yaşlıca bir kadın söze karıştı ve hemen meselenin özüne girdi: "Bay Zaturecky'nin evinizde karşılaştığı bu kadının kim olduğunu bilmek isterdik, yoldaş."

Bu işi anlamsız ciddiliğinden kurtarmanın elimde olmadığını ve benim için geriye tek bir çıkar yolu kaldığını açık açık anladım: izleri karıştıracak ve bütün bu adamları Klara'dan uzaklaştıracaktım, tıpkı yavrularının gövdesi yerine kendi gövdesini sunarak tazıyı yuvasından uzağa süren bir keklik gibi onları uzakta tutacaktım.

"Can sıkıcı bir şey ama, bu kadının adını anımsamıyorum" dedim.

— Nasıl olur da birlikte yaşadığın kadının adını anımsamazsın? diye sordu saçlarının kıvırcıklığı bozulmamış kadın.

— Görünen o ki kadınlarla pek örnek alınacak bir ilişkiniz var, yoldaş, dedi sarışın kadın.

— Belki anımsayabilirim adını, ama düşünmem gerekecek. Bay Zaturecky'nin beni görmeye hangi gün geldiğini biliyor musunuz?

— Şey ayın... bir saniye lütfen, dedi kaçık çeneli adam kâğıtlarına bakarak. Ayın 14'üydü, demek oluyor ki çarşamba öğleden sonra.

— Çarşamba günü... 14'ü... Bekleyin! Başımı ellerimin arasına aldım ve düşündüm. "Tamam, bu kez, anımsıyorum. Adı Helen'di." Hepsinin de ağzının içine baktıklarını farkettim.

"Helen ha... Peki, sonra?

— Sonra mı? Ne yazık ki hiçbir şey bilmiyorum. Ona soru sormak istemedim. Doğrusunu söylemek gerekirse, adının Helen olduğundan emin bile değilim. Ona Helen diyordum çünkü kocası bana Menalaus gibi kızıl saçlı görünmüştü. Onunla salı akşamı bir dans salonunda tanıştım ve kocası Menelaus barda konyak içerken onunla bir çift lakırdı etmeyi başardım. Ertesi gün beni görmeye geldi ve öğleden sonrayı evimde geçirdi. Akşama doğru, fakültedeki bir toplantı dolayısıyla ondan iki saatliğine ayrılmak zorunda kaldım. Eve döndüğümde, çok kötü haldeydi, bir adamın geldiğini ve kendisine çirkin tekliflerde bulunduğunu söyledi bana. Benim adamla işbirliği ettiğime inandı ve kendisini hakarete uğramış hissetti. Artık benden söz edildiğini duymak istemiyordu. Görüyorsunuz, işte, gerçek adını bile öğrenmeye vakit bulamadım.

— Bize söylediğiniz ister doğru olsun, ister olmasın, yoldaş, sizin gibi bir adamın gençliği eğitmesi bana tümüyle akıl almaz birşey gözüküyor, dedi sarışın kadın. Nasıl oluyor da ülkemizde hayat sizi yalnızca içmeye ve kadınları baştan çıkarmaya kışkırtıyor? Şundan emin olun ki bu konudaki görüşümüzü gerekli yerlere bildireceğiz.

— Kapıcı bize Helen adındaki bir kişiden söz etmedi," diyerek söze girdi saçlarının kıvırcıklığı bozulmamış kadın da. "Ama bir konfeksiyon fabrikasında çalışan genç bir kızı bir aydan beri kimlik vermeksizin evinde barındırdığını söyledi bize. Bir pansiyoner olduğunu unutma, yoldaş! Herhangi bir kişiyi böyle evinde barındırabileceğini mi hayal ediyorsun? Oturduğun yeri bir genelev mi sanıyorsun? Eğer bize adını vermek istemiyorsan, ne olduğunu polis pekâlâ bulabilir."

11

Yer ayaklarımın altından kayıyordu. Profesörün sözünü ettiği düşmanlık atmosferini kendim de duyumsamaya başlıyordum. Elbette, daha hiç kimse görüşmeye çağırmamıştı beni, ama şurada burada kimi imalar duyuyor ve bürosuna profesörlerin kahve içmeye geldikleri ve dillerine hiç dikkat etmedikleri Bayan Marie de bana, acıma duygusuyla bir şeyler çıtlatıyordu. Seçici Kurul birkaç gün içinde toplanacak ve her yandan görüşler ve değerlendirmeler alacaktı; Kurul üyelerinin yerel komitenin raporunu okumuş olduklarını aklımdan geçirdim. Bu belge hakkında bildiğim tek şey vardı: bu rapor gizliydi ve hakkında hiçbir açıklamada bulunamazdım.

İnsanın hayatta geri çekilmek zorunda kaldığı anlar vardır. Yaşamsal konumları korumak için en az önemli konumları terketmenin gerektiği anlar. Oysa, benim en önemli konumum bana aşkımmış gibi gözüküyordu. Evet, bu sıkıntılı günlerde, birdenbire dikişçi kadınımı sevdiğimi, onu gerçekten sevdiğimi anlamaya başlıyordum.

O gün Klara'ya bir kilisenin önünde randevu vermiştim. Hayır, evde değil. Ev de ev miydi gerçekten? Duvarları camdan bir odaya ev denebilir mi? Dürbünlerle gözetlenen bir oda? Sevdiğiniz kadını kaçak bir mal gibi gizlemek zorunda olduğunuz bir oda?

Yani evimizde değildik. Orada kendimizi yabancı bir toprağa gizlice girmiş ve her an yakalanmayı bekleyen kişiler gibi hissediyor, koridorda ayak sesleri duyar duymaz soğukkanlılığımızı yitiriyor ve

her an birinin kapımıza güm güm vuracağını bekliyorduk. Klara Celakovice'ye dönmüştü ve artık bize yabancılaşmış olan bu evimizde birkaç dakikalığına bile olsa buluşmayı istemiyorduk. Bu nedenle ressam bir arkadaştan akşam için bana atölyesini ödünç vermesini istemiştim. O gün bana ilk kez atölyesinin anahtarını teslim etmişti.

Böylelikle tek bir divanlı ve akşamın ışığında Prag'ı seyredebildiğimiz geniş eğik pencereli, yüksek bir çatısı olan kocaman bir odada buluştuk; duvarlara dayalı bir sürü tablonun ortasında, sanatçılara özgü bu tasasız karışıklık ve kir pas içinde, yitirmiş olduğum hoş özgürlük duygusunu birden bire yeniden buluverdim. Divanın üzerine uzandım, tirbuşonu mantara sokup bir şişe şarap açtım. Özgür ve keyifle gevezelik ediyor, birlikte geçireceğimiz güzel akşamı ve geceyi dört gözle bekliyorduk.

Ne var ki, beni terketmiş olan sıkıntı bütün ağırlığıyla Klara'nın üstüne çökmüştü.

Klara'nın çatı katı odama en küçük bir kaygı duymadan, hatta büyük bir doğallıkla gelip yerleştiğini daha önce söyledim. Ama şimdi, bir yabancının atölyesinde kısa bir süre için buluştuğumuzda, kendini rahatsız hissediyordu. Aslında rahatsız edici olmaktan da öteydi durum. "Beni küçük düşürüyor" diyordu.

— Seni küçük düşüren nedir? diye sordum ona.

— Bir daireyi ödünç almış olman.

— Bir daireyi ödünç almış olmam seni ne diye küçük düşürecekmiş?

— Çünkü küçük düşürücü bir yanı var bunun.

— Başka türlü yapamazdık.

— Biliyorum, dedi, ama ödünç alınmış bir dairede kendimi fahişe gibi hissediyorum.

— Aman Tanrım! Ödünç alınmış bir dairedeyiz diye kendini niçin bir fahişe gibi hissedecekmişsin? Fahişeler genellikle ödünç alınmış dairelerde değil, kendi evlerinde yaparlar işlerini.

Bilindiği gibi, kadın ruhunun yoğrulduğu katı usdışı engeline ussal olarak saldırmak boşunaydı. Konuşmamız başlangıçtan beri kötü bir hal almıştı.

Klara'ya profesörün bana söylediklerini, yerel komite toplantısında olup bitenleri anlattım ve sonunda bütün engelleri aşacağımız konusunda onu inandırmaya çalıştım.

Klara bir süre suskun kaldı ve sonra her şeyden benim sorumlu olduğumu ileri sürdü. "Hiç olmazsa şu konfeksiyon atölyesinden

çıkmama yardım edebilecek misin?"

Şu anda biraz daha sabretmesi gerektiği karşılığını verdim.

"Görüyorsun işte, dedi Klara, bunlar birer vaadden başka birşey değildi ve sonuç olarak hiçbir şey yapmayacaksın. Şimdi başka biri bana yardım etmeyi kabul etse bile, atölyeden çıkamayacağım, çünkü senin yüzünden kötü bir sicilim olacak."

Bay Zaturecky ile girdiğim çekişmeden kendisine zarar gelmeyeceği konusunda Klara'ya şeref sözü verdim.

"Yine de bir türlü anlayamıyorum" dedi Klara, "Şu tanıtma yazısını yazmaya ne diye karşı çıkıyorsun? Onu yazsan, hemen huzura kavuşurduk."

— Artık bunun için çok geç, Klara, dedim. Bu tanıtma yazısını şimdi yazarsam, incelemeyi intikam duygusuyla mahkum ettiğimi söylerler ve daha da öfkelenirler.

— Peki bu incelemeyi ne diye mahkum etmen gerekiyor ki? Lehte bir şeyler yaz!

— Bunu yapamam, Klara. İnceleme tümüyle saçma.

— Ne olmuş saçmaysa? Gerçeğin savunucusu Doğrucu Davutluk mu yapmaya başladın yoksa! Bu adamcağıza görüşlerinin *Plastik Düşünce* dergisinde hiçbir ağırlığı olmadığını yazdığında,bu bir yalan değil miydi? Ona beni baştan çıkarmaya çalıştığını söylediğinde sen kendin yalan söylemedin mi? Şu Helen adlı kadından söz ettiğinde yalan söylemedin mi? Bu kadar yalan söylediğine göre, bir kez daha yalan söylesen ve incelemesi üzerine lehte bir şeyler yazsan ne olur yani? Her şeyi yola koymanın tek yolu bu.

— Bak, Klara, dedim, "Bir yalanın bir başka yalana eşdeğer olduğunu düşünüyorsun ama, yanılıyorsun. Ben aklıma gelen herhangi bir şeyi uydurabilirim, birisiyle alay edebilirim, her türlü aldatmacalar,her türlü şakalar yapabilirim, ama kendimi gene de bir yalancı olarak görmem. Bu yalanlar, eğer onlara yalan adını veriyorsan, beni olduğum gibi ortaya koyarlar; bu yalanlarla, hiçbir şeyi gizlemem, bu yalanlarla hakikatte gerçeği söylerim. Ancak hakkında yalan söyleyemeyeceğim şeyler vardır. Derinlemesine bildiğim, anlamını kavradığım, ve sevdiğim şeyler vardır. Bu şeylerle şaka etmem. Bu konularda yalan söylemek, kendi kendimi küçültmek olur, bunu yapamam ben, benden bunu isteme, bunu yapamam."

Birbirimizi anlamadık.

Ama Klara'yı gerçekten seviyordum ve beni kınamaması için de her şeyi yapmaya kararlıydım. Ertesi gün, Bayan Zaturecky'ye bir

mektup yazdım ve mektubunda ona yarın değil öbür gün kendisini saat ikide büromda bekleyeceğimi bildirdim.

12

Metodik kafasına sadık kalarak Bayan Zaturecky, tam olarak kararlaştırdığımız saatte büromun kapısını çaldı. Kapıyı açtım ve onu içeriye davet ettim.

Böylelikle sonunda onu görmüş oluyordum. Uzun boylu, oldukça uzun boylu bir kadındı, solgun mavilikteki gözleri zayıf ve uzun köylü yüzünde dikkat çekiyordu.

"Üstünüzdekileri çıkarın," dedim, ve o beceriksiz devinilerle bel kısmı dar, garip bir kupu olan ve bana nedense eski ağır askeri paltoları çağrıştıran koyu kahverengi uzun paltosunu çıkardı.

İlk saldıran ben olmak istemiyordum; rakibimin kartlarını ortaya koymaya başlamasını bekliyordum. Bayan Zaturecky oturduğunda, birkaç söz ederek onu konuşmaya kışkırttım.

Ağırbaşlı ve hiçbir saldırganlık taşımayan bir sesle: "Sizi niçin aradığımı biliyorsunuz," dedi, "Kocam size her zaman hem bir insan, hem de bir uzman olarak büyük saygı duymuştur. Her şey sizin tanıtma yazınıza bağlıydı. Ve siz bu yazıyı yazmayı reddettiniz. Kocam bu incelemeye tam üç yılını verdi. Hayatı sizinkinden daha zordu. İlkokul öğretmeniydi, her gün kent dışındaki okula gitmek için altmış kilometre yol katediyordu. Kendini tümüyle çalışmasına verebilsin diye geçen yıl onu izin almaya ben zorladım.

— Bay Zaturecky çalışmıyor mu? diye sordum.

— Hayır...

— Peki neyle geçiniyorsunuz?

— Şimdilik benim dişimi tırnağıma takmam gerekiyor. Araştırma ise, kocamın tutkusu. Neleri inceledi bir bilseniz. Kaç sayfa dolusu yazıp çizdi bir bilseniz. Gerçek bir araştırmacının otuz sayfa yazı için üç yüz sayfa yazması gerektiğini söyler hep. Sonra da bu kadın çıktı ortaya. İnanın bana, onu tanırım, bu kadının onu suçladığı ve önümüzde durmadan yinelediği böyle bir şeyi kesinlikle yapmazdı! Kadınları tanırım, belki de sizi seviyor ve sizse onu sevmiyorsunuz. Belki de sizin kıskançlığınızı uyandırmak istiyordu. Ama bana inanabilirsiniz, kocam böyle bir şeye hiçbir zaman cesaret edemezdi!"

Bayan Zaturecky'yi dinlerken, birden garip bir şey oldu bana: Bu kadının yüzünden fakülteden ayrılmak zorunda kalacağımı, bu kadının yüzünden Klara ile arama bir soğukluk gireceğini, bu kadının yüzünden öfke ve sıkıntı içinde bunca gün geçirmiş olduğumu unuttum. Onunla her ikimizin de hüzünlü bir rol oynadığı hikaye arasındaki her bağlantı bana şimdi karışık, belirsiz ve raslantısal geliyordu. Birdenbire serüven atlarımızı eyerleyip yola koşuşumuzun ve onların gidişini yönlendirişimizin yalnızca benim bir yanılsamam olduğunu anladım. Bu serüvenler belki hiç de *bizim* serüvenlerimiz değildi, bize bir çeşit *dışarıdan* empoze ediliyorlardı; bizi hiçbir biçimde temsil etmiyorlardı; onların garip gidişatından hiçbir bakımdan sorumlu değildik; kendileri de bilmem hangi garip güçler tarafından bilmem nereden yönetildiklerinden bizi sürükleyip götürüyorlardı.

Zaten, Bayan Zaturecky'nin gözlerine baktığımda, bana öyle geldi ki bu gözler eylemlerimin sonuçlarını göremiyorlardı, bu gözler hiçbir şey görmüyorlardı, yalnızca çehresinin üstünde yüzüyorlardı.

"Belki de haklısınız, Bayan Zaturecky," dedim uzlaştırıcı bir ses tonuyla. "Belki de kız arkadaşım yalan söyledi. Ama kıskanç bir erkeğin ne olduğunu bilirsiniz; ona inandım ve söylediklerine kapıldım. Bunlar herkesin başına gelebilir.

— Evet gelebilir, elbette gelebilir, dedi Bayan Zaturecky üstündeki büyük ağırlıktan görülür biçimde rahatlamış olarak. "Bunu kendiniz de kabul ettiğinize göre, mesele yok. Bu kadına inandığınızdan korktuk. Kocamın bütün hayatını mahvedebilirdi. Bu durumun kocamın üzerine ahlakî açıdan düşürdüğü gölgeden söz etmiyorum bile. Buna yine de katlanabiliriz. Ancak kocam sizin tanıtma yazınıza çok bel bağlıyor. Derginin yazı kurulunda bunun yalnızca size bağlı olduğu güvencesi verildi ona. Kocam eğer makalesi yayımlanırsa, sonunda bir bilim araştırıcısı olarak kabul edileceği inancında. Her şey aydınlığa kavuştuğuna göre, bu tanıtma yazısını kaleme alacak mısınız? Ve bunu çabuk yapabilir misiniz?"

İntikamımı alma ve öfkemi yatıştırma anı sonunda gelmişti, ancak o anda artık hiç öfke duymuyordum ve Bayan Zaturecky'ye söylediklerimi artık söylememezlik edemezdim: "Bayan Zaturecky, tanıtma yazısı konusunda bazı güçlükler var. Her şeyin nasıl olup bittiğini size açık açık anlatacağım. İnsanların yüzüne karşı hoş olmayan şeyleri söylemekten nefret ederim. Benim zaafım bu. Bay Zaturecky ile karşılaşmamak için elimden gelen her şeyi yaptım ve so-

nunda kendisinden niçin kaçtığımı anlayacağını düşünüyordum. Gerçek şu ki, incelemesi zayıf. Hiçbir bilimsel değeri yok. Bana inanıyor musunuz?

— Pek inanamadığım birşey bu. Hayır, size inanmıyorum, dedi Bayan Zaturecky.

— Önce şunu söyleyeyim ki, bu çalışma hiç de özgün değil. Anlıyor musunuz? Bir bilim adamı her zaman yeni bir şeyler getirmeli; bir bilim adamının başkalarının yazdığı daha önceden bilinen şeyleri kopye etmeye hakkı yok.

— Kocam bu makaleyi kesinkes kopye etmedi.

— Bayan Zaturecky, makaleyi mutlaka okumuşsunuzdur... Konuşmamı sürdürmek istiyordum, ama Bayan Zaturecky sözümü kesti.

— Hayır, makaleyi hiç okumadım. ''

Şaşırmıştım. ''Bu durumda, okuyun!''

— Gözlerim iyi görmüyor,' dedi Bayan Zaturecky. ''Beş yıldır tek bir satır okumadım, ama kocamın dürüst olup olmadığını bilmek için okumama gerek yok. Bunlar hissedilen şeylerdir, böyle şeyler için okumaya gerek yok. Bir anne çocuğunu nasıl tanırsa, ben de kocamı tanırım, onun hakkında her şeyi bilirim. Ve yaptığı her şeyin her zaman dürüstçe olduğunu da bilirim.''

Daha da kötüsüne katlanmak zorunda kaldım, Bayan Zaturecky'ye kocasının makalesinden birkaç pasaj ile Bay Zaturecky'nin görüşlerini abarttığı çeşitli yazarlardan pasajlar okudum. Elbette, kasıtlı bir abartma vakası değil de, daha çok Bay Zaturecky'de içten ve ölçüsüz bir saygı uyandıran otoritelere körcesine bir boyun eğiş söz konusuydu. Bununla birlikte hiçbir ciddi bilim dergisinin bu metni yayımlayamayacağı ortaydı.

Bayan Zaturecky'nin açıklamalarıma ne ölçüde dikkat ettiğini, onları ne ölçüde izlediğini ve anladığını bilmiyorum. Koltuğunda uslu uslu oturmuştu, görev yerini terketmemesi gerektiğini bilen boyun eğmiş itaatkâr bir asker gibi. Yarım saat kadar konuştum. Derken koltuğundan kalktı, yarısaydam gözlerini üzerime dikti ve kişiliksiz bir sesle benden kendisini bağışlamamı rica etti. Ama kocasına inancını yitirmediğini biliyordum. Ona belirsiz ve anlaşılmaz gelen fikirlerime karşı koyamadığı için kendisinden başkasını kınamıyordu. Asker paltosunu giydi ve ben bu kadının cismen ve ruhen bir asker olduğunu ve üzgün ve sadık bir asker, uzun seferlerden yorgun düşmüş bir asker, buyrukların anlamını kavramaktan uzak ama bu buyrukları karşı çıkmadan yerine getiren bir asker, yenik ama onuru le-

kesiz bir asker olarak çekip giden biri olduğunu anladım.

13

"Ve şimdi, korkman gereken hiçbir şey yok," dedim Klara'ya, daha sonraları Dalmaçya Tavernası'nda ona Bayan Zaturecky ile aramda geçen konuşmayı aktardıktan sonra.

"Korkacak birşeyim olduğunu sanmıyorum", diye yanıtladı Klara beni şaşırtan bir güvenle.

— Nasıl sanmıyorsun? Sen olmasan, Bayan Zaturecky ile hiç karşılaşmazdım!

— İyi ki onunla karşılaştın, çünkü bu insanlara yaptığın çok kötü birşey. Dr.Kalusek aklı başında bir adamın bunu pek anlayamayacağını söyledi.

— Kalusek'i ne zaman gördün sen?

— Gördüm işte, dedi Klara.

— Peki herşeyi anlattın mı ona?

— Ne yani? Belki de bir sır bu? Şimdi senin ne olduğunu çok iyi biliyorum.

— Öyle mi?

— İster misin söyleyeyim sana?

— Lütfen söyle.

— Sen sıradan bir siniksin.

— Kalusek mi söyledi sana bunu?

— Niçin Kalusek söyleyecekmiş? Bunu tek başıma bulamayacağımı mı sanıyorsun? Senin hakkında bir fikir edinecek güçte olmadığını mı sanıyorsun? İnsanları atlatmayı çok seversin sen. Bay Zaturecky'ye bir tanıtma yazısı vaad etmiştin...

— Ona hiçbir zaman tanıtma yazısı falan vaad etmedim...

— Ya bana, bana bir iş bulmayı vaad ettin. Beni Bay Zaturecky'ye karşı ve Bay Zaturecky'yi de bana karşı kullandın. Ama bilmek istiyorsan, bu işi gene de bulacağım.

— Kalusek sayesinde mi? Alaycı olmaya çabalıyordum.

— Elbette ki senin sayende değil! Senin beş paralık saygınlığın kalmadı, saygınlığını ne denli yitirdiğini bile bilmiyorsun sen.

— Ya sen, biliyor musun?

— Evet, sözleşmen yenilenmeyecek, bir taşra galerisinde memur olarak iş bulursan öp de başına koy. Ama bütün bunların kendi ha-

tandan doğduğunu anlaman gerek. Sana bir öğüt vermemi istersen şu sözümü kulağına küpe et: Gelecekte dürüst ol ve yalan söyleme, çünkü bir kadın yalan söyleyen bir erkeğe saygı duyamaz.

Yerinden kalktı, bana elini uzattı (besbelli ki son kez olarak), arkasını döndü ve dışarı çıktı.

Hikayemin trajik değil de, komik bir hikaye olduğunu (çevremi saran dondurucu suskunluğa karşın) ancak bir süre sonra anlayabildim.

Bu da benim için bir çeşit avuntu oldu.

SONSUZ ARZUNUN ALTIN ELMASI

Martin

Martin benim yapamadığım şeyleri yapabilir. Herhangi bir sokakta herhangi bir kadına yanaşabilir. Şunu itiraf etmeliyim ki onu tanıdığımdan beri (onu tanıyalı bayağı oluyor) yeteneğinden çok yararlandım, çünkü kadınları ben de onun kadar severim ama bende onun taşkın gözüpekliği yok. Buna karşılık, Martin, kadınlara yanaşmayı kendinde bir ereğe dönüşmüş bir ustalık gösterisine indirgeme yanılgısını işledi. Öyle ki kendini çoğu zaman, ve biraz da kırgınlık duyarak, takım arkadaşına güzel toplar atan cömert bir forvet oyuncusuna benzetiyor; takım arkadaşı aldığı bu paslarla kolay goller atıyor ve ucuz bir zafer kazanıyor.

Pazartesi öğleden sonra işten çıktıktan sonra, Vaclav Meydanı'ndaki bir kahvede oturmuş, eski Etrüsk kültürünü konu alan Almanca kalın bir kitaba gömülmüş olarak, onu bekliyordum. Üniversite kitaplığının bu incelemeyi benim için Almanya'dan ödünç olarak getirtmesi birkaç ayını almıştı; o gün, kitabı sonunda ele geçirdiğim için, onu kutsal bir eşya gibi yanımda taşıyordum ve gerçekte Martin'i bekliyor olmaktan da son derece hoşnuttum, çünkü böylelikle, bir kahve masasında, bunca zamandır arzuladığım kitabın sayfalarını çevirebiliyordum.

Bu eski antik kültürleri bir çeşit nostalji duymadan düşünemem. Bu zamanların tarihinin tatlı yavaşlığını düşününce, nostaljinin yanında, hiç kuşkusuz imrenme de vardır. Eski Mısır kültürü birkaç bin yıla yayılmıştır, Grek antikitesi bin yıla yakın sürmüştür. Bu bakımdan, insan hayatı tarih'e öykünür: önceleri devinimsiz bir ya-

vaşlığa gömülmüştür, sonra, azar azar ve gitgide hızlanır. İki ay önce, Martin kırk yaşını arkada bıraktı.

Serüven başlıyor

Daldığım düşünceleri dağıtan o oldu. Birdenbire birahanenin camlı kapısında göründü ve bir masada oturmuş kahve içen genç bir kızın bulunduğu doğrultuda yüz işaretleri ve anlamlı jestler yaparak bana doğru ilerledi. Gözlerini kızdan ayırmadan yanıma oturdu ve: "Bu konuda ne diyorsun, birader?" diye sordu.

Utandım. Doğruydu; kitabıma öylesine derinden dalmıştım ki genç kıza daha dikkat etmemiştim; güzel olduğunu kabul etmem gerekiyordu. Tam o anda, doğruldu, siyah papyon kravatlı garsonu çağırdı: Hesabı ödemek istiyordu.

"Sen de öde hesabı!" diye buyurdu Martin.

Daha şimdiden sokakta arkasından koşmamız gerekeceğini düşünüyorduk, ama bereket versin ki vestiyerde durdu. Orada bir çanta bırakmıştı; vestiyerci kız onu bir yerlerde aramaya koyuldu ve bulduktan sonra tezgâhın üzerine koydu. Derken genç kız vestiyerciye birkaç bozukluk uzattı, ve tam o sırada, Martin kalın Almanca kitabımı elimden kaptı.

Sözünü geçiren bir doğallıkla "Buraya koyalım şunu," dedi ve kitabı dikkatlice kızın çantasının içine atıverdi; kız şaşırmış göründü ama ne diyeceğini bilemedi.

— İnsanın elinde taşıması kolay değil, diyerek sözünü sürdürdü Martin, ve genç kız çantayı kendi taşımaya davrandığında, beni nasıl hareket etmem gerektiğini bilmemekle kınadı.

Genç kız bir taşra hastanesinde hastabakıcıydı. Prag'a şöyle bir uğramıştı ve otobüse binmesi için acele etmesi gerekiyordu. Genç kız hakkında gerekenleri öğrenmek ve Martin'in anlamlı anlamlı belirttiği gibi, mutlaka aynı meslekten hoş bir arkadaşı bulunması gereken bu sevimli hanımı ziyaret etmek için gelecek cumartesi B...'ye gelmeyi kararlaştırmak üzere ona tramvay durağına kadar eşlik etmek yeterliydi.

Tramvay yavaş yavaş geliyordu. Çantayı genç kıza uzattım ve o, kitabı çantadan çıkartmak ister gibi yaptı, ama Martin, yücegönüllü bir davranışla bunu yapmasına engel oldu; onu bize gelecek cumartesi de verebilir ve bu arada karıştırabilirdi... Genç kız sıkıntılı

bir tebessümle gülümsüyor, tramvay onu götürüyor ve biz ona el kol sallıyorduk.

Elimden hiçbir şey gelmemişti. Bunca zaman beklediğim kitap birdenbire uzaklara gidivermişti. Durumu soğukkanlılıkla düşünmek, yeterince can sıkıcıydı; ne var ki bilmem hangi çılgınca duygu çarçabuk açılan kanatları üzerine almıştı beni. Martin, bir saniye bile yitirmeksizin, cumartesi öğle sonrası ve cumartesiyi pazara bağlayan gece için karısına söyleyecek bahaneler aramaya koyuldu (çünkü durum şu: Martin evli, genç bir karısı var, ve daha kötüsü, onu seviyor; ve, daha da kötüsü, ondan korkuyor; ve, daha daha kötüsü, *onun için korkuyor).*

Başarılı bir ad saptaması

Böylelikle gezinti için güzel bir Fiat ödünç aldım, ve cumartesi saat ikide Martin'i evinin önünden almaya geldim; beni bekliyordu ve hemen yola koyulduk. Temmuz ayıydı ve korkunç sıcaktı.

B..'ye mümkün olduğu kadar çabuk varmak istiyorduk, ancak geçtiğimiz bir köyde mayolu ve saçları ıslak iki genci görünce, arabayı durdurdum. Göl pek uzakta değildi, evlerin ardındaydı. Serinlemeye ihtiyacım vardı; Martin de aynı fikirdeydi.

Mayolarımızı giydik ve suya daldık. Ben çabucak karşı kıyıya ulaştım, ama Martin şöyle bir daldı, suda birtakım sesler çıkardı ve dışarı çıktı. Gölü ters yönde geçtikten sonra, yeniden kıyıya ayak bastığım an, onu derin düşüncelere dalmış olarak buldum. Kıyıda bir çocuk kalabalığı bağırıp çağırıyor, biraz uzakta köyün gençleri top oynuyor, ama Martin bizden on beş metre kadar ötede ayakta duran ve sırtı bize dönük olan genç bir kızın gürbüz vücudundan gözlerini ayırmıyordu. Kız, hiç kımıldamadan, gölün suyuna bakıyordu.

"Bak, dedi Martin.

— Bakıyorum.

— Peki ne diyorsun?

— Demen gereken şeyi bilmiyor musun?

— Arkasını dönmesini beklemek gerek.

— Dönmesini beklememe gerek yok.

— Buradan görünen kadarı bize fazlasıyla yeter.

— Kabul! ama zamanımız yok.

— Adını saptayalım, diye karşılık verdi Martin, adını saptayalım!"

ve mayosunu giymekte olan ufak bir çocuğa doğru yöneldi. "Söyle bakalım, ufaklık, şuradaki kızın adını biliyor musun?" Garip bir duyumsamazlığa kapılmış olarak hâlâ aynı şekilde duran kızı işaret etti.

"Şurada duran mı?

— Evet, orada duran.

— O buradan değil," dedi küçük çocuk.

Bunun üzerine Martin yakınımızda güneşlenmekte olan on iki yaşlarında bir kız çocuğuna doğru döndü.

"Küçüğüm, söyler misin, şurada, kıyıda ayakta duran o kızı tanıyor musun?"

Küçük kız usul usul yerinden doğruldu: "Şurada duran mı?

— Evet, orada duran.

— Marie o.

— Marie ne?

— Marie Panek... Pouzdrany'den ...!"

Genç kız hâlâ sırtı bize dönük olarak gölün kıyısında duruyordu. Derken kız bonesini almak üzere değildi, doğrulup da onu kafasına koyduğunda, Martin yanıma gelmişti bile: "Marie Panek diye biri, Pouzdrany'liymiş. Gidebiliriz!"

Tümüyle sakinleşmiş ve huzura kavuşmuştu ve şimdi besbelli ki yolculuğumuzu sürdürmekten başka birşey düşünmüyordu.

Biraz kuram

Martin'in *saptama* adını verdiği şey budur. Engin deneyimlerinden şu sonucu çıkarmıştır ki, bu alanda büyük sayısal iddiaları olan herhangi bir kimse için en güç olan şey, bir genç kızı *baştan çıkarmak* değil, henüz baştan çıkarılmamış yeterince genç kız *tanımaktır.*

Bu nedenle, bizim sürekli olarak, her yerde ve her koşulda, kadınların sistematik bir saptayımına girişmemizi ya da bir başka deyişle, hoşumuza giden ve bir gün *yanaşabileceğimiz* kadınların adını bir deftere ya da belleğimize yazmamız gerektiğini ileri sürer.

Kadınlara *yanaşma* yüksek bir etkinlik derecesidir ve şu ya da şu kadınla temasa geçildiği, onunla tanışıldığı ve ona erişmenin kolaylaştırıldığı anlamına gelir.

Övünerek geçmişe bakmaktan hoşlananlar *elde ettikleri* kadınla-

rın sayısı üzerinde dururlar ısrarla; ama ileriye, geleceğe bakanlar her şeyden önce yeterli sayıda *saptanmış* ve *yanaşılmış* kadına sahip olmayı düşünmelidirler.

Kadınlara yanaşmanın ötesinde yalnızca tek ve son bir etkinlik derecesi vardır ve ben Martin'i sevindirmek için bu noktanın altını çizmekten zevk duyuyorum: yalnızca bu son derecenin ardında koşanlar zavallı, ilkel insanlardır ve bunlar kafalarını öne eğerek delicesine rakip kaleye doğru atılan, ama gol atmak için (ya da birden fazla gol atmak için) topa çılgıncasına vurmanın yetmediğini, tersine sahada aklı başında ve sistematik bir oyun oynamak gerektiğini unutan şu taşralı futbolculara benzerler.

"Onu Pouzdrany'de görme fırsatını bulacağını sanıyor musun?, diye sordum Martin'e, yeniden yola koyulurken.

— İnsan hiç bilemez ki, diye yanıtladı.

— Her halükârda, gün bizim için iyi başlıyor, dedim ben de."

Oyun ve Zorunluluk

Keyfimiz bayağı yerinde olarak B..'deki hastaneye vardık. Saat aşağı yukarı üç buçuktu. Danışma bürosundan telefonla hastabakıcımızı çağırttık. Çok geçmeden hastabakıcı kepi ve üstünde beyaz üniformasıyla aşağıya indi; yüzünün kızardığını farkettim ve bu da bana iyi bir işaret gibi göründü.

Martin hemen söze girdi ve genç kız bize işinin saat yedide sona erdiğini bildirdi. Bizden kendisini o saatte hastanenin önünde beklemenizi rica etti.

"Hanım arkadaşınızla konuştunuz mu bari? diye sordu Martin ve kız başıyla evetledi.

— İkimiz de geleceğiz.

— Mükemmel dedi Martin, ama meslekdaşımı bir oldubittiye getiremeyiz.

— Pekâlâ, dedi genç kız, onu görmeye gidebiliriz. Cerrahide bulunuyor."

Hastanenin avlusundan ağır ağır geçtik ve ben çekinerek sordum: "Kitabım hâlâ sizde mi?"

Kafasıyla evet işareti yaptı: kitap hâlâ kendisindeydi, hatta burada, hastanede. Üzerimden bir yük kalktığını duyumsadım ve önce kitabı aramaya gitmesi için ısrar ettim.

Elbette Martin, benim bir kitabı bana tanıştırılacak olan bir kadına bu kadar açık olarak yeğlememi yakışıksız buldu, ama elimde değildi işte. Şunu itiraf etmeliyim ki Etrüsk kültürünü konu alan bu kitabın gözümün önünde olmadığı bu birkaç gün içinde çok ıstırap çektim. Bu duruma gık bile demeden katlanmak için büyük bir irade gücü göstermem gerekti, çünkü Oyun'u, gençlik yıllarımdan beri saygı duymayı öğrendiğim ve kendisine bütün kişisel çıkarlarımı ve arzularımı tabî kılmayı bildiğim bu değeri hiçbir biçimde mahvetmek istemiyordum.

Ben kitabıma yeniden kavuşmanın heyecanını yaşarken, Martin hastabakıcıyla konuşmasını sürdürüyordu ve o kadar ileriye gitmişti ki genç kızdan akşam için bir meslekdaşının Hoter Gölüyakınlarındaki dağ evini ödünç alma vaadini koparmıştı. Üçümüz de son derece hoşnuttuk ve cerrahi servisinin bulunduğu küçük yeşil binaya doğru ilerledik.

Tam o sırada, bir hastabakıcı ile bir doktor avluda karşıdan geliyorlardı. Doktor yelken kulakları olan, fasulye sırığı gibi uzun, gülünç görünümlü bir adamdı ve bu da beni hayrette bıraktı. Hastabakıcımız bana bir dirsek attı ve ben kıs kıs gülmeye başladım. Gördüğüm çift uzaklaştığında, Martin bana doğru döndü: "Talihin var, azizim. Bu kadar gösterişli bir kıza lâyık değilsin sen!"

Yanıt vermeye cesaret edemiyordum,çünkü yalnızca fasulye sırığı boylu adama bakmıştım, bu nedenle onaylayıcı bir söz uydurdum. Zaten, bu tutumumda hiç de ikiyüzlülük yoktu. Ben kendi beğenimden çok Martin'in beğenisine güvenirim, çünkü onun beğenisinin benimkinden daha büyük bir *ilgi* ile desteklendiğini bilirim. Gönül işleri de içinde olmak üzere her şeyde düzeni ve nesnelliği severim, ve bir amatörün görüşünden çok bir uzmanın görüşüne saygı duyarım.

Benim gibi boşanmış olan ve şimdi de tutmuş aşk serüvenlerinden birini (besbelli hiç de ayrıcalı yanı olmayan bir serüveni) anlatan bir kimsenin kendini bir amatör olarak görmesini kimileri belki de ikiyüzlüce bulacak. Ama ben yine de bir amatörüm. Denebilir ki ben Martin'in *yaşadığı* şeyi *oynuyorum*. Bazen bütün çokeşli hayatım öteki insanların bir taklidinden başka birşey gibi gelmiyor bana; bu taklitten belli bir zevk aldığımı da yadsımıyorum. Ama bu zevkte yine de, bir sanat galerisini gezmeye ya da egzotik görünümleri keşfetmeye benzeyen ve Martin'in erotik yaşantısı ardında sezdiğim bu koşulsuz buyruğa hiçbir biçimde bağlı olmayan, tümüyle

özgür, nedensiz, cayılabilir bir yan olduğunu düşünmekten alamıyorum kendimi. Martin'i gözümde yükselten de, tamı tamına bu koşulsuz buyruk. Martin bir kadın üzerinde hüküm vermeye görsün, bana Doğa'nın kendisi, Zorunluluk'un kendisini onun ağzından konuşuyormuş gibi geliyor.

Yuvanın sıcaklığı

Hastaneden çıktığımızda, Martin bana coşkuyla herşeyin harika gittiğini belirtti ve sonra da ekledi: "Bu akşam elimizi çabuk tutmamız gerekecek. Dokuza kadar eve dönmüş olmak istiyorum."

Şaştım kaldım: "Dokuza kadar mı? Ama buradan saat sekizde yola çıkmamız gerekeceği anlamına geliyor bu! Bu durumda boşuna geldik buraya! Önümüzde tüm bir gece olduğunu düşünüyordum ben!

— Vakit yitirmemizi niçin istiyorsun ki?

— Buraya bir saatliğine gelmenin hiçbir anlamı yok da. Yediden sekize kadar ne yapmak istiyorsun sen?

— Herşeyi. Duydun, bir dağ evi buldum. Bu durumda, işimiz tıkır tıkır gidecek. Herşey sana bağlı, yeterince kararlı görünmen gerekecek.

— Peki bana saat dokuza kadar niçin dönmen gerektiğini söyleyebilir misin?

— Jirzhinka'ya döneceğime söz verdim. Her cumartesi yatmadan önce iskambil oynarız.

— Aman allahım! diyerek içimi çektim.

— Jirzhinka dün de işinde birtakım sıkıntılarla karşılaştı, onu bu küçük cumartesi zevkinden yoksun bırakmamı mı istiyorsun yoksa? Biliyorsun, şimdiye değin tanıdığım en iyi kadındır."

Ve sözlerine şunları ekledi: "Zaten, Prag'da, önünde bütün bir gecenin olmasından hoşnut kalacaksın."

Tartışmanın yararsız olduğunu anladım. Martin'in, eşinin ruh huzuru için duyduğu korkuları hiçbir şey yatıştıramaz ve her bir saatin ve her bir dakikanın sunduğu sonsuz erotik olanaklara beslediği güveni hiçbir şey sarsamaz.

— Gel, dedi Martin bana. "Saat yediye kadar daha üç saat var! Aylaklık etmeyeceğiz!"

Kentin sakinleri için bir gezinti yeri olan belediye parkının iki yanı ağaçlı geniş yolunda yürümeye koyulduk. Yanımızdan yürüyüp geçen ya da banklarda oturmakta olan birkaç çift genç kızı inceledik, ama onların görünüşünden pek hoşlanmadık.

Martin yine de onlardan ikisine yanaştı, konuşmaya girişti, hatta randevu aldı, ama ben işi ciddiye almadığını biliyordum. Onun kadınlara *yanaşma alıştırması* adını verdiği şeydir bu, formda kalmak için zaman zaman bu alıştırmaya başvurur.

Aradığımızı bulamamış olarak, belediye parkından çıktık ve küçük taşra kentinin boşluk ve sıkıntıya gömülü sokaklarına saptık.

"Gel birşeyler içelim, dedim Martin'e. "Boğazım kurudu."

Üstünde "KAFE" yazılı bir bina bulduk. İçeri girdik, ama burası yalnızca self-servis idi; soğuk ve pek de iç açıcı olmayan, duvarları mozaik döşeli bir salondu. Tezgâha doğru gittik ve asık yüzlü bir kadından limonata sipariş ettik, sonra bardaklarımızı bir masaya taşıdık, ama masa örtüsündeki sos lekesi bizi hemen kafeden ayrılmaya kışkırttı.

"Kafana takma," dedi Martin, "Dünyamızda çirkinliğin olumlu bir işlevi var. Hiç kimse hiçbir yerde oyalanmak istemiyor, insan bir yerde olur olmaz oradan çıkmak için acele ediyor ve bu da hayata arzulanan bir ritim veriyor. Ama biz kendimizi buna kaptırmayacağız. Bu çirkin yerin sakin güvenliği içinde birbirimize her şeyden söz edebiliriz." Limonatasını içti ve bana: "Tıptaki öğrencinle daha temasa geçmedin mi?" diye sordu.

— Elbette ki geçtim, dedim.

— Peki nasıl birşey kız? Şöyle bir tasvir etsene bana nasıl olduğunu."

Ona tıptaki öğrenciyi tasvir ettim. Tıptaki öğrenci varolmadığı halde, bu bana pek güç gelmedi. Evet. Bu durum kişiliğime biraz gölge düşürüyor ama, böyle işte: *Onu uydurdum.*

Sözüme güvenebilirsiniz: bunu kötü bir niyetle yapmadım, Martin'in önünde gösteriş yapmak ya da onu işletmek için de yapmadım. Bu tıp öğrencisini sırf Martin'in ısrarına artık direnemediğim için uydurdum.

Martin yapıp ettiklerim konusunda son derece titizdir. Her gün

benim yeni kadınlarla tanıştığım inancındadır. Beni olduğumdan başka biri olarak görür ve ona bütün bir hafta boyunca, yeni bir kadına sahip olmadığımı, hatta yanına bile yaklaşmadığımı açık açık söyleyecek olsam, bana ikiyüzlünün biriymişim gibi bakar.

Bu nedenle, birkaç gün önce, tıptan bir öğrenciyi gözüme kestirdiğimi ona anlatmak zorunda kalmıştım. Memnun görünmüş ve beni ona yanaşmaya yüreklendirmişti. Ve bugün de ilerleme kaydedip kaydetmediğimi anlamaya çalışıyordu.

"Peki hangi sınıfta? Şeyin...sınıfında mı?" Alacakaranlıkta bir karşılaştırma yapma vesilesi arayarak, gözlerini kapadı; sonra ortak bir kız arkadaşımızı anımsadı: "....Marketa'nın sınıfında mı?

— Daha üst bir sınıfta," dedim.

Martin şaştı: "Deme yahu...

— Jirzhinka'nın sınıfında."

Kendi karısı, Martin için en yüksek ölçüttür. Kurduğum ilişkiye çok memnun oldu ve kendini düşlere bıraktı.

Başarılı bir temas

Derken salona kadife pantolonlu genç bir kız girdi. Tezgâha doğru ilerledi ve ısmarladığı limonatayı bekledi. Sonra, bizimkine yakın bir masanın yanına oturdu, ve oturmadan limonatasını içti.

Martin ona doğru döndü: "Küçükhanım," dedi, "biz buraların yabancısıyız, size birşey sormak istiyorduk."

Genç kız gülümsedi. Çok hoştu.

"Sıcaktan boğuluyoruz ve ne yapacağımızı da bilemiyoruz...

— Gidip yüzün!

— Biz de onu düşünüyorduk, ama buralarda nerede yüzüleceğini bilmiyoruz.

— Buralarda yüzme havuzu yok.

— Nasıl yok?

— Bir yüzme havuzu var ama, bir aydır boş.

— Peki ya nehir?

— Nehri şu sıralar temizliyorlar.

— Peki o zaman nerede yüzebiliriz?

— Geriye bir tek Hoter Gölü kalıyor, ama o da en azından yedi

kilometre ötede.

— Önemi yok, arabamız var, bize eşlik etmeniz yeterli.

— Bizim kılavuzumuz olursunuz, dedim.

— Daha doğrusu bizim gemi kılavuzumuz, dedi Martin.

— Bizim yol gösteren yıldızımız," dedim.

Kafası iyice karışmış olan genç kız sonunda bize eşlik etmeyi kabul etti; ancak yapması gereken bir alışveriş vardı ve gidip mayosunu alması gerekiyordu; tam olarak bir saat sonra onunla aynı yerde buluşacaktık.

Memnunduk. Kalçalarını güzel güzel iki yana oynatarak ve siyah saç lülelerini sallayarak uzaklaşışını seyrediyorduk.

"Görüyorsun," dedi Martin, "hayat kısa, her ânından yararlanmak gerek."

Dostluğa övgü

Banklarda oturan genç kız çiftlerini incelemek üzere belediye parkına geri döndük; kimi zaman öyle oluyordu ki, kızlardan biri hoşken, ötekisi hiç de değildi.

"Doğanın garip bir yasası bu," dedim Martin'e, "çirkin kadın daha hoş olan arkadaşının parıltısından yararlanmayı umuyor, ve hoş olan da arkadaşının çirkinliğinin yarattığı fonda daha büyük bir parıltıyla parıldamayı umuyor; bundan bizim için çıkan sonuç dostluğun bitip tükenmez sınamalardan geçmesi. Ve ben yerimize karar verme özenini ne raslantıya ne de rekabete hiçbir zaman bırakmamakla çok gururlanıyorum. Bizim aramızda seçiş her zaman bir nezaket meselesi. Her birimiz ötekine en güzel kızı öneriyor ve bu bakımdan biz, ilk giren olmamak için bir odaya hiçbir zaman giremeyen iki yaşlı beyefendiye benziyoruz.

— Evet, dedi Martin, heyecanla. Sen gerçek bir dostsun. Gel, biraz oturalım. Bacaklarım ağrıyor."

Ve böylelikle vücutlarımızı tatlı tatlı geriye yaslayıp yüzlerimizi güneşe dönerek gidip oturduk ve hiç tasa etmeden dünyayı birkaç dakikalığına çevremizdeki dönüşünü sürdürmeye bıraktık.

Beyazlı küçük genç kız

Birdenbire Martin kalkıverdi (besbelli ki esrarengiz bir duygunun

etkisiyle) ve bakışlarını beyaz giysili genç bir kızın yürüdüğü ıssız ağaçlı yoluna yöneltti parkın. Vücudunun orantıları ve yüzünün çizgileri açıkça seçilmediği halde, uzaktan bile, kızda anlaşılması güç özel bir çekicilik, bir çeşit saflık ya da sevecenlik olduğu tahmin ediliyordu.

Kız önümüzden geçtiğinde, çok genç olduğunu farkettik. Ne bir çocuk ne de bir genç kızdı, bu ise bizi hemen aşırı bir heyecana sürükledi. Martin bir sıçrayışla yerinden kalktı: "Küçükhanım, ben yönetmen Forman'ım. Bilirsiniz, sinema yönetmeni Forman."

Elini küçük genç kıza uzattı ve kız, gözlerinde son derece şaşkın bir ifadeyle elini sıktı.

Martin başını bana doğru çevirdi ve: "Sizi kameramanımla tanıştırayım," dedi.

— Adım Ondricek, dedim, ben de ona elimi uzatarak.

Başıyla selam verdi.

"Çok zor durumdayız, küçükhanım. Bundan sonraki filmim için dış çekim mekânları arıyorum. Yöreyi iyi bilen asistanımın bizi burada beklemesi gerekiyordu, ama gelmedi. Kenti ve çevreyi gezmeye nereden başlayacağımızı merak ediyoruz. Kameramanım meseleyi bu koca Almanca kitabında inceliyor, ama ne yazık ki orada hiçbir şey bulamayacak," diye şaka etti Martin.

Bir haftadır yoksun olduğum kitapla ilgili bu ima canımı sıktı. Yönetmenime karşı saldırıya geçtim: "Bu kitapla daha fazla ilgilenememeniz çok yazık. Hazırlık çalışmalarıyla ciddi olarak uğraşsanız ve bütün belgeleme işini kameramanlarınıza bırakmasanız, filmleriniz belki de daha az yüzeysel olur ve daha az hata içerirdi." Sonra da genç kıza dönerek bağış diledim: "Afedersiniz, küçükhanım, mesleki tartışmalarımızla sizi rahatsız etmek istemiyorduk; gerçekte, Bohemya'daki Etrüks kültürü üzerine tarihi bir film hazırlıyoruz.

— Evet, dedi kız, başını sallayarak.

— Çok ilginç bir kitap, bakın!"

Kitabı genç kıza uzattım; neredeyse dinsel bir korkuyla kitabı aldı ve benim onu yüreklendirmem üzerine sayfalarını dalgın dalgın çevirmeye başladı.

"Sanırım Pchacek Şatosu buradan uzak değil," dedim, "Bohemya Etrüsklerinin merkeziydi orası... Ama nasıl gidebiliriz oraya?

— Hiç uzak değil, dedi küçük genç kız ve birden canlanıverdi, çünkü Pchacek Şatosu'nagiden yolu iyi tanıması, sürdürdüğümüz

bu dağınık konuşmada ona daha sağlam bir diyalog zemini sunuyordu.

— Nasıl? Bu şatoyu biliyor musunuz? diye sordu Martin, yapmacıktan gönlü rahatlamış gibi.

— Elbette biliyorum, dedi kız. Buradan bir saat mesafede.

— Yayan mı? diye sordu Martin.

— Evet, yayan, dedi kız.

— Ama arabamız var, dedim.

— Bizim kılavuzumuz olun," dedi Martin, "ama ben bu alışkanlığa dönüşen sözcük oyunu ritüelini sürdürmemeyi yeğledim, çünkü ben Martin'inkinden daha güvenilir psikolojik teşhis yeteneğine sahibimdir; bu kolay şakaların bize zarar getirebileceğini ve bunun için de en iyi kozun tam bir ciddiyet olduğunu sezdim."

"Zamanınızı almak istemiyoruz, küçükhanım," dedim. "ama bize bir iki saatinizi vermek ve bölgedeki görmek istediğimiz yerleri göstermek lütfunda bulunursanız, size çok minnettar kalacağız.

— Elbette gösteririm," dedi küçük genç kız, başıyla yeniden evetleyerek, "göstermeyi çok isterdim, ama..". Kızın elinde bir pazar filesi olduğunu ve filenin içinde de iki baş salata bulunduğunu, ancak o sırada farkedebildik... "Salatayı anneme götürmem gerek, ama buraya çok yakın, hemen dönerim.

— Tabii, salatayı annenize götürmeniz gerek, dedim. Sizi burada bekleriz.

— Tamam. Gitmem on dakikadan fazla almaz," dedi kız.

Yeniden başıyla selam verdi ve aceleyle uzaklaştı.

"Tanrım! dedi Martin.

— Müthiş kız, değil mi?

— Evet, müthiş. Bu kıza iki hastabakıcıyı feda etmeye hazırım."

Aşırı bir inancın tuzağı

On dakika geçti, sonra bir çeyrek saat geçti ve küçük genç kız gelmedi.

Martin içimi rahatlatmaya çalışıyordu: "Korkma, emin olduğum birşey varsa, o da geleceğidir. Numaramız gerçeğe çok uygundu ve kız çok sevinçliydi."

Ben de bu fikirdeydim, öyle ki bu daha çocuk olan yeniyetme kızla karşılaşma arzumuzu her an canlı tutarak, onu bekleyip duruyor-

duk. Bu yüzden, kadife pantolonlu kızla randevu saatimizi geçirmiştik. Kafamızı beyazlı küçük kıza öylesine takmıştık ki, kalkmayı bile aklımızdan geçirmiyorduk.

Ve vakit geçiyordu.

"Dinle, Martin, galiba artık gelmeyecek, dedim sonunda.

— Nasıl açıklıyorsun bu durumu? Kız bize Tanrı'ya inanır gibi inanmıştı.

— Evet,"dedim, "işin en kötü yanı da bu ya. Bize *fazla* inandı.

— Ne olmuş inandıysa? Belki de sen inanmamasını isterdin, öyle mi?

— Bu kuşkusuz daha iyi olurdu. Çok aşırı bir inanç en kötü müttefiktir." Bu fikre kapılmış olarak, bir söyleve giriştim: "İnsan birşeye harfi harfiye inandığında, inanç bu şeyi saçmalığa iter. Bir politikanın gerçek savunucusu, bu politikanın *safsatalarını* hiçbir zaman ciddiye almaz, yalnızca bu safsatalar ardında gizlenen pratik amaçları ciddiye alır. Çünkü politik klişeler ile safsatalar biz onlara inanalım diye yaratılmamışlardır; onlar daha çok örtük olarak benimsenmiş mazeretlerdir. Onları ciddiye alan safdil kişiler bu klişelerde ve safsatalarda er geç çelişkiler keşfedecekler, isyan etmeye başlayacaklar ve sonunda rezilce birer sapkın ya da dönek olup çıkacaklardır. Hayır, aşırı bir inanç hiçbir zaman iyi birşey getirmez; yalnızca dinsel ve politik sistemlere değil, bu küçük genç kızı çekmek için başvurduğumuz kendi sistemimize bile.

— Seni artık anlayamıyorum, dedi Martin.

— Oysa oldukça anlaşılır birşey dediğim: biz bu küçük kız için iki ciddi beyefendiden başka birşey değildik ve kız da tramvayda yerini yaşlı kişilere veren iyi terbiye almış bir çocuk gibi bizi memnun etmek istedi.

— Peki o zaman niçin sonuna kadar iyi davranmadı?

— Sırf bize bu kadar inandığı için. Salataları annesine götürdü ve her şeyi ona coşkuyla anlattı: tarihi film, Bohemya'daki Etrüskler... Ve annesi..."

Martin sözümü kesti: "Evet... Gerisini anlıyorum." Sonra yerinden kalktı.

İhanet

Güneş yavaş yavaş kentin damları üzerine inmeye başlıyordu; rüz-

gâr hafif bir serinlik duygusu veriyor ve biz kendimizi hüzünlü hissediyorduk. Kadife pantolonlu kız bizi belki hâlâ bekliyordur diye self-servis kafeye gittik. Elbette, orada değildi. Saat altı buçuktu. Arabaya binmek üzere yeniden aşağı doğru yürüdük. Kendimizi birden yabancı bir kentten kovulmuş ve zevklerinden yoksun bırakılmış iki insan gibi görmeye başlamıştık ve şimdi bizim için bu kentin toprakları dışında kalır gözüken arabamıza sığınmaktan başka birşey kalmamıştı geriye.

"Hadi hadi!" diyerek karşı çıktı Martin bir kez arabaya binince. "Bırak surat asmayı! Asıl önemli olan şey daha önümüzde."

Jirzhinka ile onun iskambil partisi yüzünden, bu önemli şey için bir saatten fazla vaktimiz olmmadığını söylemek istedim, ama susmayı yeğledim.

"Zaten," diye ekledi Martin, "iyi bir gün oldu. Pouzdrany'li o küçük kızı tespit etmemiz, kadife pantolonlu kızla temas kurmamız; herşey hazır bu kentte bizim için, bir kez daha buraya dönmekten başka birşey kalmıyor geriye."

Hiçbir yanıt vermedim. Evet. Kızları tespit etmek ve onlara yanaşmak mükemmel biçimde yerine getirilmişti. Bütün bunlar yerli yerindeydi. Ama bir an aklıma, Martin'in bir yıldan beri, bu tespit ve temaslar dışında, başka hiçbir şeyi elde edememiş olduğu geldi.

Ona bakıyordum. Gözleri her zamanki gibi o doymak bilmez ışıltılarıyla parıldıyordu; o an Martin'i ne kadar çok sevdiğimi ve bütün yaşamı boyunca ardında yürüdüğü bayrağa ne kadar candan bağlı olduğumu hissettim; bu, kadınları sonsuza değin takip bayrağıydı.

Vakit geçiyordu ve Martin: "Saat yedi," dedi.

Hastaneye giriş çıkışları dikiz aynasından görebilmek için arabayı hastane kapısından on on beş metre kadar öteye park ettim.

Hâlâ bu bayrağı düşünüp duruyordum. Kendi kendime diyordum ki, bu kadın takibinde, yıllar geçtikçe, gitgide daha az kadın ve gitgide daha fazla takibin kendisi söz konusu oluyor. *Yararsız* bir takip olduğu önceden bilinmesi koşuluyla, her gün sonsuz sayıda kadın takip edilebilir ve böylelikle de takip, *mutlak bir takip* yapılabilir. Evet: Martin mutlak takip durumuna erişmişti.

Beş dakikadır bekliyorduk. Genç kadınlar gelmiyorlardı.

Bu beni hiçbir şekilde kaygılandırmıyordu. Gelmelerinin ya da gelmemelerinin hiçbir önemi yoktu. Çünkü, gelmiş olsalar bile, acaba bir saat içinde onları uzaktaki bir dağ evine götürebilir, güvenlerini

kazanabilir, onlarla yatabilir ve sonra da gitmek için saat sekizde nazikçe izin alabilir miydik? Hayır, Martin her şeyin saat sekizde sona ermesi gerektiğine karar verdiği andan itibaren, bu serüveni (birçok kez olduğu gibi!) bir kendini aldatmalar oyununa dönüştürmüştü.

On dakikadır bekliyorduk. Hastanenin girişinde hiç kimse görünmüyordu.

Martin kızdı ve adeta bağırdı: "Onlara beş dakika daha veriyorum, daha fazla beklemeyeceğim."

Martin artık genç değil, diye düşünüyordum yine. Karısını sadakatle seviyor. Doğrusunu söylemek gerekirse, olabilecek en düzenli evlilik yaşantısını sürüyor. Bu bir gerçek. Ve bu gerçeğin üstünde, masum ve dokunaklı bir yanılsama düzeyinde, Martin'in gençliği devam ediyor, hayata kavuşup gerçek olabilmek yolunda artık sınırları aşmayan basit bir oyuna indirgenmiş kaygılı, taşkın ve savruk bir gençlik. Ve Martin Zorunluluk'un kör şövalyesi olduğu için de, aşk serüvenlerini, *bilmeden,* bir Oyun'un masumluğuna dönüştürüyor; bu serüvenlere bütün ateşli ruhunu koymaya devam ediyor.

Pekâlâ, diyordum kendi kendime, Martin yanılsamasının tutsağı, ama ya ben? Ben neyim? Bu gülünç oyunda ona niçin katılıyorum? Bütün bunların bir aldatmacadan başka birşey olmadığını bilen ben, üstelik? Daha da gülünç değil miyim Martin'den ben? Bir saat yitirmekten başka birşey yapmayacağımı pekâlâ bildiğim halde, tanımadığımız iki kayıtsız kadınla, başarısızlığı önceden belli bir aşk serüvenine girmeyi umar gibi yapmak niye?

Tam o sırada dikiz aynasında iki genç kadının hastane kapısından çıktıklarını gördüm. Bu kadar mesafeden bile, yüzlerindeki pudra ve rujun pırıltısı seçiliyordu; gözalıcı bir şıklıkları vardı ve gecikmeleri besbelli ki uzun makyaj faslından ileri gelmişti. Çevrelerine bakındılar ve bizim arabaya doğru yürümeye başladılar.

"Yapacak birşey yok, Martin," dedim, iki kadını görmemiş gibi yaparak. "On beş dakika geçti. Gidelim." Ve ayağımı arabanın marşına bastırdım.

Pişmanlık

B... kentinden ayrılmış, ağaçların üzerinde batan güneşle birlikte, son evlerin önünden, tarlaların ve koruların içinden kent dışına doğru gidiyorduk.

Susuyorduk.

Esprili bir yazarın, İsa'ya, sırf ona son derece *inandığı* için ihanet ettiğini söylediği Yahuda İskariot'u düşünüyordum; İsa'nın tüm Yahudilere tanrısal gücünü göstereceği muciżeyi bekleme sabrını göstememişti o; bu nedenle onu eyleme geçmeye zorlamak için işkencecilerine teslim etmişti. Zafer saatini çabuklaştırmak istediği için ona ihanet etmişti.

Yazık, diyordum kendi kendime, ben Martin'e, tersine, ona inanmaktan (ve kız takibinin tanrısal gücüne inanmaktan) vazgeçtiğim için ihanet ettim; ben Yahuda İskariot ile, İmansız Thomas adını verdikleri kişinin aşağılık bir meleziyim. Suçluluk duygumun Martin'e duyduğum sempatiyi daha da artırdığını hissediyor ve sonsuz kadın takibi bayrağının (başlarımızın üstünde durmadan dalgalandığı işitilen bu bayrak) gözlerimi yaşlarla doldurduğunu farkediyordum. Aceleci davranışımdan ötürü kendimi kınamaya başladım.

Gerçekten de, bir gün, gençliği simgeleyen bu davranışlardan kendim de vazgeçebilecek miyim? Bu davranışlara *öykünmekten* ve akıllı uslu hayatımda bu akıl dışı etkinlik için küçük bir yer bulmaktan başka birşey yapabilecek miyim? Bütün bunların yararsız bir oyun olmasının ne önemi var? Ve bunu bilmemin ne önemi var? Oyundan, sırf yararsız olduğu için mi vazgeçeceğim?

Sonsuz arzunun altın elması

Martin yanımda oturuyordu ve kızgınlığı yavaş yavaş geçiyordu.

"Dinle," dedi bana, "tıpta okuyan öğrencin gerçekten de bu kadar yukarı sınıfta mı?

— Söyledim ya sana. Jirzhinka'nın sınıfında."

Martin başka sorular sordu bana. Ona bir kez daha tıptaki öğrenciyi tasvir etmem gerekti.

Sonra: "Belki de onu sonra bana devredersin, tamam mı?" dedi.

Gerçekçi görünmek istedim: "Korkarım güç olur bu. Senin benim arkadaşım olman canını sıkabilir. Prensip sahibidir...

— Prensip sahibi ha..." diye yineledi Martin hüzünlü hüzünlü. Durumun onu üzdüğünü görebiliyordum.

Onu daha fazla üzmek istemiyordum.

"Seni tanımıyormuş gibi yapmadıkça," dedim, "kendini belki de başka biri sandırabilirdin.

— İyi fikir! Sözgelimi, bugünkü gibi, kendimi Forman sandırabilirdim.

— Sinemacılar onu ilgilendirmiyor. Sportif tipleri yeğler o.

— Niye olmasın? dedi Martin. Her şey mümkün'', ve böylece yeniden tartışmaya girdik. Planımız an be an açıklık kazanıyordu ve birazdan önümüzde, gitgide çöken akşam karanlığı ile birlikte, güzel, olgun, pırıltılı bir elma gibi sallanıverecekti.

Lütfen izin verin de, bu elmaya, tumturaklı bir deyişle, Sonsuz Arzunun Altın Elması adını vereyim.

OTOSTOP OYUNU

1

Benzin göstergesinin ibresi birdenbire sıfıra doğru gitti ve spor arabanın genç sürücüsü arabanın amma da benzin yediğini söyledi. "İnşallah geçen seferki gibi benzinimiz tükenmez", diye belirtti genç kız (aşağı yukarı yirmi iki yaşındaydı) ve sürücüye bunun daha önce nerelerde başlarına geldiğini anımsattı. Genç adam bundan kaygı duymadığı karşılığını verdi, çünkü onunla birlikte başına gelen her şey onun için bir serüvenin çekiciliğine sahipti. Genç kız bu görüşte değildi: bir anayolda ne zaman benzinleri tükense, hep kendisi için ve yalnızca da kendisi için bir serüven oluyordu, çünkü genç adam gizleniyor ve genç kadın da dişliliğin verdiği çekiciliği kötü yolda kullanmak zorunda kalıyordu: el sallayarak bir arabayı durduruyor, kendini en yakın benzin istasyonuna götürtüyor, sonra bir başka arabayı durduruyor ve bir kutu benzinle dönüyordu. Genç adam onu arabalarına alan sürücülerin çok antipatik olmuş olmaları gerektiğini, çünkü görevinden bir angaryaymış gibi söz ettiğini belirtti. Genç kız (beceriksiz bir cilveyle) sürücülerin bazen çok sempatik olduklarını, ama yanında benzin kutusu olduğundan ve hiçbir şey yapmaya girişemeden onlardan ayrılmak zorunda bulunduğundan bundan hiç yararlanamadığı karşılığını verdi. "Domuz," dedi genç adam. Kız, eğer bir domuz varsa, bunun kendisi değil, o olduğu yanıtını verdi. Arabasında tek başına olduğunda yollarda Allah bilir kaç kadın durdurmuştu onu! Genç adam arabayı sürerken, kolunu kızın omuzuna attı ve onu alnından nazikçe öptü. Kızın kendisini sevdiğini ve kıskandığını biliyordu. Kıskançlık pek hoş bir karakter özelliği değildir, ama aşırıya kaçılmazsa (ve yanında alçak-

gönüllülük de olursa), bütün sakıncalarına karşın, dokunaklı bir yanı vardır kıskançlığın. En azından böyle düşünüyordu genç adam. Yalnızca yirmi sekiz yaşında olduğu için, kendini yaşlı biri olarak görüyor ve bir erkeğin kadınlar üzerine bilebileceği her şeyi bildiğini düşünüyordu. Yanında oturan genç kızda değer verdiği şey, gerçekte, şimdiye değin kadınlarda en ender olarak bulduğu şey, yani: saflıktı.

Genç adam yolun sağında beş yüz metre ötede bir benzin istasyonu olduğunu gösteren levhayı farkettiğinde, ibre sıfıra gelmişti bile. Kız gönlünün ne kadar rahatladığını henüz söylememişti ki, genç adam sola sinyal verdi ve arabayı benzin pompalarının bulunduğu toprak sekiye doğru sürdü. Ancak pompaların önünde büyük bir petrol tankeri duruyor ve geniş çaplı bir hortumla pompaları dolduruyordu. "Beklememiz gerekecek," dedi genç adam ve arabadan indi. "Çok vakit alır mı?" diye bağırdı benzinci çırağına. "Bir iki dakika," diye karşılık verdi benzinci. "Biliriz biz bu bir iki dakikaları," dedi genç adam. Dönüp yeniden arabada oturmak istiyordu, ama genç kızın öteki kapıdan inmiş olduğunu farketti. "Şöyle bir tur atacağım," dedi kız. "Nereye gidiyorsun?" diye sordu genç adam, onu kasten güç duruma düşürmek için. Onu tanıyalı bir yıl olmuştu, ama genç kız önünde hâlâ kızarırdı ve onun bu utangaç halinden çok hoşlanıyordu; öncelikle, bu utangaç halleri onu daha önce tanıdığı kadınlardan ayırdığı için, ikinci olarak da, kızın utangaçlığını bile kendisi için değerli kılan evrensel gelip geçicilik yasasından haberli olduğu için.

2

Genç kız ona bir ağaç kümesi önünde durmasını rica etmek zorunda kalmaktan (birkaç saat boyunca durmadan araba sürüyordu) nefret ediyordu. Adam, yapmacıklı bir şaşkınlıkla, niçin durması gerektiğini sorduğunda, hep kızıyordu. Utangaçlığının gülünç ve modası geçmiş olduğunu biliyordu genç kız. İşinde birçok kez utangaçlığı yüzünden onunla alay ettiklerini ve onu kasten kışkırttıklarını gözlemlemişti. Yüzünün kızaracağı düşüncesine kapılır kapılmaz yüzü hemen kızarıveriyordu. Arkadaşlık ettiği kadınların çoğunun başardığı gibi, kendini gövdesinde kaygı tasa duymadan rahat hissetmeyi arzu ediyordu. Hatta kendince özgün bir kendini inandırma yöntemi bulgulamıştı: her insanın doğuşta tıpkı büyük

bir binadaki yüzlerce odadan kendine ayrılmış olan bir tanesini alması gibi milyonlarca mevcut gövdeden birisini aldığını yineliyordu kendi kendine. Demek oluyor ki gövde raslantısal ve kişisel olmayan birşeydi; ödünç alınan hazır giysi gibi birşeydi. Bunu kendine binbir biçimde durmadan yineleyip duruyor, ama böyle hissetmeyi bir türlü başaramıyordu. Şu ruh ve gövde ikiliği ona yabancıydı. Gövdesiyle o denli çok bir aradaydı ki onu kaygı duymadan hissedemiyordu.

Aynı kaygıyı, bir yıldır tanıdığı ve birlikte mutlu olduğu genç adamın yanında bile duyuyordu; hiç kuşkusuz bu mutluluk, adamın onun ruhunu gövdesinden hiç ayırmamasından ve kendisinin de onunla gövde ve ruh bir bütün olarak yaşamasından ileri geliyordu. Mutluluk ikiliğin olmamasındaydı, ancak mutlulukla kuşku arasında öyle pek çok uzaklık yoktur, ve genç kız kuşkularla doluydu. Sözgelimi, aklına çoğu kez daha çekici kadınların olduğu (bunlar kaygı duymuyorlardı) ve bu tür kadınlardan birini tanıyan ve tanıdığını da gizlemeyen genç adamın günün birinde bunlardan biri için kendisini terkedeceği geliyordu (Elbette, genç adam, bu tür kadınlardan yaşadığı yıllar boyunca yeterince tanıdığını belirtiyor ama genç kız onun sandığından daha da genç olduğunu biliyordu.). Onun tümüyle kendisinin olmasını istiyor ve kendisini bütün varlığıyla ona vermek istiyordu, ama ona her şeyi vermeye ne kadar çok çabalarsa, pek derin olmayan, yüzeysel bir aşkın ya da flört etmenin gerektirdiği şeyleri genç adamdan esirgediği duygusuna da o kadar çok kapılıyordu. Kendisini ciddiliği hafiflikle birleştirememekle kınıyordu.

Ama şimdi kaygılanmıyor ve böyle düşünceleri aklına hiç getirmiyordu. Kendini iyi hissediyordu. Tatillerinin ilk günüydü (bütün bir yıl boyunca düşleyip durduğu on beş günlük tatil), gök maviydi (bütün yıl kaygıyla göğün gerçekten mavi olup olmayacağını merak etmişti) ve genç adam onunla birlikteydi. Adamın, "Nereye gidiyorsun?" demesi üzerine, yüzü kızardı ve tek bir sözcük söylemeden arabayı terketti. Anayolun kenarında tam bir yalıtılmışlık içinde bulunan benzin istasyonunun çevresini dolaştı; yüz metre kadar ötede (daha sonraları gidecekleri doğrultuda) bir koru vardı. Bu yöne doğru atıldı ve kendini bir huzur duygusuna bırakmış olarak, bir çalının ardında gözden kayboldu. (Sevilen kişinin varlığının verdiği sevinci bile bütünlüğü içinde duymak için yalnız olmak gerekir.)

Derken korudan çıktı ve yeniden yolda yürümeye başladı; bulun-

duğu yerden, benzin istasyonu görünüyordu; koca petrol tankeri gitmişti bile. Spor araba benzin pompasının kırmızı şeridine doğru ilerledi. Genç kız yol boyunca yürüyor ve zaman zaman da arabanın gelip gelmediğini görmek için arkasına bakıyordu. Sonunda arabayı farketti; durdu ve meçhul bir arabaya el şallayan bir otostopçu gibi elini salladı. Spor araba fren yaptı ve tam kızın yanında durdu. Genç adam cama doğru eğildi, camı aşağı indirdi, gülümsedi ve: "Nereye gidiyorsunuz, küçükhanım?", diye sordu. "Siz Bystrica'ya mı gidiyorsunuz?" diye sordu kız da cilveli bir gülümsemeyle. "Lütfen binin," dedi adam, kapıyı açarak. Genç kız bindi ve araba yola koyuldu.

3

Genç adam kızın keyifli olduğunu görmekten her zaman hoşnutluk duyuyordu; bu pek sık olmuyordu; kızın oldukça ağır bir işi (hoş olmayan bir ortam ve ücret almadan yaptığı, saatler süren fazla mesailer) ve üstelik evde hasta bir annesi vardı. Çoğu kez yorulduğu için, sinirleri sağlam değildi, güven duygusu eksikti ve kendini kolaylıkla korkuya ve iç sıkıntısına kaptırıyordu. Bu nedenle genç adam onun her neşe belirtisini bir ağabeyin sevecen ilgisiyle karşılıyordu. Ona gülümsedi ve: "Bugün talihliyim. Beş yıldır araba kullanıyorum, ama böylesine güzel bir otostopçuyu hiç arabama almadım," dedi.

Genç kız arkadaşından gelen en küçük iltifatı minnet duygusuyla karşılıyordu; bu duygunun sıcaklığını biraz olsun muhafaza etmek için,

"Yalan söylemeyi iyi biliyorsunuz," dedi.

— Yalancıya benziyor muyum ben?

— Kadınlara yalan söylemekten hoşlanır gözüküyorsunuz," dedi ve farkında olmadan sözlerine eski kaygısından bir şeyler karıştı, çünkü arkadaşının kadınlara yalan söylemekten hoşlandığına gerçekten inanıyordu.

Kızın kıskançlık nöbetleri çoğu kez canını sıkıyordu, ama bu kez sözlerini kolayca duymazdan geldi, çünkü bu söz ona değil meçhul bir sürücüye yöneltilmişti. Beylik bir soru sormakla yetindi: "Canınızı mı sıkıyor bu?

— Kız arkadaşınız olsaydım canımı sıkardı," dedi. Sözleri genç adam için incelikli ve öğretici bir mesaj içeriyordu; ancak sözünün sonu yalnızca meçhul sürücüye yöneltilmişti: "Canımı sıkmıyor, çünkü sizi tanımıyorum.

— Bir kadın yabancı biri hakkındaki birşeyi, kendi erkek arkadaşı hakkındaki birşeyden her zaman daha kolayca bağışlar." (bu da genç adamın kıza verdiği incelikli ve öğretici mesajdı), "Birbirimize yabancı olduğumuza göre iyi anlaşabileceğiz demektir".

Genç kız bu sözdeki örtülü didaktik nüansı anlamamış gibi yaptı ve sözünü yalnızca meçhul sürücüye yöneltmeye karar verdi. "Birbirimizden birkaç dakika sonra ayrılacağımıza göre, neye yarar bu?

— Niye yaramayacakmış? diye sordu genç adam.

— Bystrica'da ineceğimi pekâlâ biliyorsunuz.

— Peki ya sizle birlikte inersem?"

Bu söz üzerine genç kız gözlerini genç adama doğru kaldırdı ve onun en yürek parçalayıcı kıskançlık saatlerinde kafasında canlandırdığı gibi olduğunu farketti. Adamın kendisine (meçhul otostopçuya) karşı takındığı ve kendisini o denli çekici kılan gönül okşayıcı tavırdan ürküntüye kapılmıştı. Bu nedenle meydan okuyan bir kışkırtıcılıkla karşılık verdi:

"Beni ne *yapacağınızı* çok merak ediyorum?

— Bu kadar güzel bir kadınla ne yapacağımı çok düşünmem gerekmez," dedi adam çapkınca ve bu kez de sözünü otostopçudan çok genç kıza yöneltir gibiydi.

Bu gönül okşayıcı sözler onun için genç adamı suç üstü yakalamış olmak gibi, ağzından hileyle bir itiraf koparmak gibiydi; kendini ani ve yoğun bir nefret duygusuna kaptırdı ve: "Kendinizden biraz fazla emin değil misiniz siz?"

Adam genç kızı inceliyordu: genç kızın inatçı yüzü büzülmüştü; onun için garip bir acıma duydu ve onun her zamanki bildik yüz ifadesini (çocuksu ve saf dediği yüz ifadesini) yeniden bulmasını diledi. Ona doğru eğildi, kolunu omzuna attı ve oyuna bir son vermek istediğinden, yavaşça adını söyledi.

Ama genç kız kendini adamın kolundan kurtardı ve: "Biraz fazla ileriye gidiyorsunuz! dedi.

— Afedersiniz küçükhanım," dedi adam, terslenmiş bir halde. Sonra, tek sözcük söylemeden gözlerini önündeki yola dikti.

4

Genç kız kendini bu kıskançlıktan ona kaptırdığı kadar çabuk kurtardı. Bütün olup bitenlerin bir oyundan başka birşey olmadığını bilecek kadar sağduyu sahibiydi; hatta arkadaşını bir kıskançlık nöbeti yüzünden terslediği için kendini biraz gülünç bile buluyordu. Arkadaşının bunun farkına varmasını istemiyordu. Bereket versin ki, eylemlerinin anlamını eylem olup bittikten sonra değiştirebilmek gibisinden mucizevî bir yeteneğe sahipti ve bu yeteneği kullanarak genç adamı kızgınlıktan değil de, gelgeç yanı tatillerinin ilk gününe böylesine uyan bir oyunu sürdürebilmek için terslemiş olduğu hükmüne vardı.

Böylelikle, yeniden, az önce fazla atak sürücüyü terslemiş olan, ama bunu sırf ele geçirilmeyi geciktirmek ve onu daha heyecanlı kılmak için yapan otostopçu kimliğine büründü. Genç adama doğru hafifçe döndü ve gönül alıcı bir sesle: "Sizi kırmak istememiştim, beyefendi," dedi.

"Bağışlayın, bundan sonra size dokunmayacağım," diye sürdürdü sözünü.

Kendisini anlamadığı ve onu arzuladığı anda kendisi olmaya karşı çıktığı için genç kıza kızıyordu adam. Kız rolünü sürdürmekte ısrar ettiği için de, adam öfkesini genç kızın temsil ettiği otostopçudan çıkardı; birdenbire kendi rolünün gerektirdiği kişiliğe büründü: genç kızın hoşuna gitmek için dolambaçlı bir biçimde söylediği çapkınca sözlerden vazgeçti ve kadınlarla ilişkilerinde, irade gücü, sinizm, kendine güven gibi erkekliğin en kaba yanlarını vurgulayan sert erkeği oynamaya başladı.

Bu rol genç kız için duyduğu sevecen ilgiyle tümüyle çelişiyordu. Şu bir gerçek ki, onu tanımadan önce, kadınlara karşı incelikten çok kabaca davranmıştı, ama o zaman bile katı ve şeytanî fikirli bir adam olmamıştı, çünkü ne bir irade gücü ne de acımasızlık göstermişti. Bununla birlikte, bu tip bir adama benzemiyorsa da, eskiden, bu tip bir insana benzemeyi çok arzu etmişti. Bu kuşkusuz oldukça naif bir arzuydu, ama elden ne gelirdi: çocukça arzular yetişkin zihninin bütün tuzaklarından kaçarlar ve kimi zaman yaşlılığın geç dönemlerine değin sürerler. Bu çocukça arzu da kendisine sunulan rolde cisimleşme fırsatını yakalamıştı.

Genç adamın alaycı mesafeliği kıza çok iyi uyuyordu: bu mesa-

felilik onu kendisinden kurtarıyordu. Çünkü kız, her şeyden önce, kıskançlığın ta kendisiydi. Genç adam yalnızca kapalı çehresini göstermek üzere baştancıkarıcılık yeteneklerini sergilemeyi bıraktığı an, kızın kıskançlığı yatıştı. Kendini unutabilir ve rolüne verebilirdi.

Rolü? Rolü neydi onun? Kötü edebiyattan çıkarılmış bir rol. Arabayı durdurmuştu ama, şuraya ya da buraya gitmek için değil, direksiyonda oturan adamı baştan çıkarmak için durdurmuştu; çekiciliklerinden yararlanmayı ustalıkla bilen adi bir otostopçudan başkası değildi. Genç kız, bu gülünç roman kahramanının kimliğine kendisini de şaşırtan ve büyüleyen bir kolaylıkla bürünüverdi.

Böylelikle birbirlerinin yanındaydılar: bir sürücü ve bir otostopçu; yani, birbirlerini tanımayan iki kişi.

5

Genç adamın hayatta bulamadığına en çok yerindiği şey, tasasızlıktı. Hayat yolu acımasız bir kesinlikle çizilmişti: işi günde sekiz saatini almakla kalmıyor, toplantıların ve ev çalışmasının neden olduğu zorunlu sıkıntı da günün geri kalan saatlerine sızıyordu; hatta bu sıkıntı, çok sayıda meslekdaşının bakışları altında, hiçbir zaman gizli kalmayan ve birçok vesileyle de dedikoduların ve tartışmaların hedefi olan özel hayatına ayırdığı sınırlı zamana da sızıyordu. İki haftalık tatil bile hiçbir kurtuluş ya da serüven duygusu sağlamıyordu; sıkı sıkıya planlar yapmanın gri gölgesi buraya da düşmüştü; tatil yerlerinin azlığından ötürü, Tatras'daki bir odayı altı ay önceden tutmak zorunda kalmış ve bunun için de, her yerde varolan ruhu bütün yapıp ettiklerini izlemekten bir an bile geri kalmayan çalıştığı firmanın sendika komitesinden bir tavsiye mektubu alması gerekmişti.

Sonunda bütün bunları kabullenmişti, ama kimi zamanlar gözlerinin önüne, bütün bakışlar altında takip edildiği ve hiçbir zaman uzaklaşamadığı bir yolun korkunç görüntüsü geliyordu. Şu anda bu görüntü yeniden belirdi ve garip bir fikir çağrışımıyla, düşsel yol onun için arabasını sürdüğü gerçek yolla karıştı; bu garip ve kısa çağrışım onu aniden çılgınca bir davranışa sürükledi:

"Nereye gittiğinizi söylemiştiniz?

— Bystrica'ya.

— Peki, orada ne yapacaksınız?

— Randevum var.
— Kiminle?
— Bir beyle."

Spor araba büyük bir kavşağa yaklaşıyordu. Genç adam işaret levhasını okuyabilmek için yavaşladı; sonra sağa saptı.

"Peki randevunuza gitmezseniz ne olur?

— Bu sizin hatanız olur ve benimle ilgilenmeniz gerekir.

— Nove Zamky yoluna saptığımı görmediniz mi?

— Doğru mu bu? Aklınızı mı kaçırdınız siz!

— Korkacak birşey yok! Sizinle ilgileneceğim," dedi genç adam.

Oyun birdenbire yeni bir nitelik kazandı. Araba yalnızca düşsel hedeften -Bystrica'dan- değil, sabahleyin gitmek üzere yola çıktığı gerçek hedeften de uzaklaşıyordu: yani Tatras'tan ve ayırtılmış olan odadan. Böylece kurmaca yaşantı gerçek yaşantının sınırlarını aşıyordu. Genç adam hem kendinden hem de hâlâ hiç sapmamış olduğu o acımasız düz yoldan uzaklaşıyordu.

"Ama bana Tatras'a gittiğinizi söylemiştiniz, dedi kız şaşırarak.

— Gitmek istediğim yere giderim ben, küçükhanım. Özgür bir insanım ve istediğimi, hoşuma gideni yaparım."

6

Nove Zamky'ye vardıklarında gece olmaya başlıyordu.

Genç adam daha önce burada hiç bulunmamıştı ve kentin yollarını öğrenmesi biraz vaktini aldı. Yoldan gelip geçenlere otelin nerede olduğunu sormak için birkaç kez durdu. Sokaklar kazılmıştı ve birçok kez yanlış sokaklara saptıktan ve yollarını yitirdikten sonra -kendilerine soru yöneltilen yoldan geçenlere inanılacak olursa- aslında oldukça yakın olan otele sonunda varmaları bir çeyrek saatlerini aldı. Otelin çekici hiçbir yanı yoktu, ama kentteki tek oteldi ve genç adam da araba sürmekten bıkıp usanmıştı. Kıza: "Beni burada bekleyiniz," dedi ve arabadan dışarı çıktı.

Arabadan bir kez çıkınca, yeniden kendisi oldu. Birdenbire, hiç mi hiç aklına getirmediği bir yerde kendini bulmak canını sıkıyordu; bunu yapmaya onu hiç kimse zorlamadığı ve doğrusunu söylemek gerekirse bunu kendisi de istemediği için can sıkıntısı daha da artıyordu. Yaptığı çılgınca davranış için kendisini kınıyordu, ama bir süre sonra artık kaygılanmamaya karar verdi: Tatras'daki oda ertesi

güne kadar bekleyebilirdi ve tatillerinin ilk gününü biraz alışılmadık birşeyle kutlamada da hiçbir kötülük yoktu.

Dumanlı, kalabalık ve gürültülü yemek salonunu geçti ve danışma masasını sordu. Ona, merdivenin yanındaki, holün sonunu gösterdiler; burada anahtarlarla kaplı bir levhanın altında solgun sarı saçlı bir kadın oturuyordu. Güç bela son boş odanın anahtarını elde edebildi.

Genç kız da, bir kez yalnız kalınca, rolünden sıyrıldı. Ama o bu yol değişikliğine kızmış değildi. Arkadaşına öylesine bağlıydı ki, onun yaptığı hiçbir şeyden kuşkulanmıyor ve yaşamının her anını ona güvenle veriyordu. Derken, genç adamın yolculukları sırasında karşılaştığı başka genç kadınların onu, şimdi kendisinin yaptığı gibi, bu arabada beklemiş olduklarını aklından geçirdi. Gariptir ki, bu düşünce onu üzmüyordu; gülümsüyordu; bu kez, bu yabancının kendisi olması, güzel birşey gibi gözüküyordu ona. O kadar kıskandığı, şu sorumsuz ve uygunsuz yabancı kadınlardan birisiydi kendisi şimdi. Böylelikle onları yenilgiye uğrattığına, silahlarını eline geçirme fırsatı bulduğuna ve sonunda da erkek arkadaşına,ona vermeyi henüz başaramadığı şeyleri: yani hafifliği, tasasızlığı, töretanımazlığı verdiğine inanıyordu. Bütün kadınların yerine yalnızca kendisinin geçebileceğini ve böylelikle de sevdiğinin bütün dikkatini (yalnızca kendisinin) üstüne çekip onu tümüyle kendine saklayabileceğini düşününce ilginç bir tatmin duyuyordu.

Genç adam arabanın kapısını açtı ve genç kızı otelin yemek salonuna götürdü. Gürültü patırtının, kirin pasın ve sigara dumanlarının ortasında, bir köşede, boş olan tek masayı farketti.

7

"Bakalım şimdi benimle nasıl ilgileneceksiniz?" diye sordu genç kız, kışkırtıcı bir ses tonuyla.

— Bir aperatif alır mıydınız?

Genç kız alkole pek düşkün değildi; arasıra biraz şarap içiyor ve porto şarabını çok seviyordu. Ama bu kez mahsus: "Votka" dedi.

— Mükemmel, dedi genç adam, "umarım sarhoş falan olmazsınız."

— Peki ya olursam?" dedi genç kız.

Genç adam karşılık vermedi ve garsonu çağırdı, iki votka ve iki biftek sipariş etti. Birkaç dakika sonra, garson iki bardak getirdi ve

bardakları önlerine koydu.

Genç adam bardağını kaldırdı ve: "Şerefinize!" dedi.

"Daha esprili bir kutlama bulamaz mıydınız!"

Genç kızın oyununda, onu kızdırmaya başlayan bir şeyler vardı; şimdi yüz yüze otururlarken, onu bir yabancıya dönüştüren şeyin yalnızca *sözleri* olmadığını, onun bütün kişiliğinin davranışlarına ve mimiklerine varıncaya değiştiğini anladı. Çok iyi tanıdığı ve bir çeşit tiksinti duyduğu şu tür kadınlara yerinilesi bir tıpatıplıkla benziyordu genç kadın.

Bu nedenle (bardağı ileriye uzattığı elinde hâlâ tutarak) kutlama sözünü değiştirdi: "Pekala, size içmiyorum," dedi "ama hayvanların en iyi niteliklerini insanların en kötü nitelikleriyle birleştiren sizin türünüze içiyorum.

— Benim türümden söz ettiğinizde, bütün kadınlardan mı söz etmek istiyorsunuz? diye sordu genç kız.

— Hayır, yalnızca size benzeyenlerden.

— Ancak, bir kadını bir hayvana benzetmek bana pek de esprili birşey gelmiyor.

— Pekala," diye karşılık verdi genç adam, bardağını hâlâ ilerde tutarak, "o zaman sizin benzerlerinize değil, sizin ruhunuza içeceğim; kabul mu? Kafanızdan karnınıza indiğinde yanıp tutuşan ve karnınızdan kafanıza tekrar çıktığında sönen ruhunuza."

Genç kız bardağını kaldırdı. "Kabul, karnıma inen ruhuma.

— Küçük bir düzeltme daha yapmak istiyorum," dedi genç adam. "Daha çok ruhunuzun indiği karnınıza içelim.

— Karnıma," dedi genç kız, ve karnı (onu adıyla andıklarında) bu çağrıya âdeta karşılık verdi; genç kız karnının her bir santimini hissediyordu.

Derken garson biftekleri getirdi. İkinci bir votka ve soda sipariş ettiler (bu kez genç kızın göğüslerine içtiler) ve konuşmaları bu garip ve ciddilikten uzak minvalde sürüp gitti. Genç adam arkadaşının hafif meşrep bir kadın gibi davranmayı bu kadar iyi *başarmasına* gitgide daha çok kızıyordu; bunu böylesine iyi yapabildiğine göre, diyordu kendi kendine, gerçekte *kendisi* de onlardan biri. Aslında, içine sızmış olan, bir yerlerden çıkıp gelmiş bir başkasının ruhu değildi; genç kızın böylelikle cisimleştirdiği kişi, kendisiydi; ya da en azından varlığının kilit altında tutageldiği ama bu oyun bahanesinin kafesinden çıkardığı parçasıydı. Kuşkusuz bu oyunu oynarken kendini *yadsıdığına* inanıyordu; ama aslında olan bunun tam tersi

değil miydi? Onu kendisi kılan, onu kurtaran bu oyun değil miydi? Hayır, onun karşısında oturan, arkadaşının gövdesini taşıyan bir başka kadın değildi; arkadaşının ta kendisiydi, oydu tamı tamına. Ona gitgide artan bir tiksintiyle bakıyordu.

Ama bu yalnızca tiksinti değildi. Genç kız erkek arkadaşına *zihnen* ne kadar yabancı olursa, genç adam *fiziksel* olarak onu o kadar çok arzuluyordu. Kızın ruhunun yabancılığı dikkatleri onun kadın gövdesine çekiyordu. Dahası, bu yabancılık gövdesini, sanki bu gövde şimdiye kadar onun için yalnızca acıma, sevecenlik, ilgi, sevgi ve heyecan sisi içinde varolmuş gibi; sanki bu sis içinde yitip gitmiş gibi (evet, sanki gövdesi *yitip* gitmiş gibi!) yeniden bir gövde kılıyordu. Genç adam hayatında ilk kez kız arkadaşının gövdesini *gördüğüne* inanıyordu.

Sodalı üçüncü votkadan sonra, genç kız kalktı ve cilveli bir gülümsemeyle: "Affedersiniz, dedi.

— Nereye gittiğinizi sorabilir miyim, küçükhanım?

— İzin verirseniz, işeyeceğim," dedi ve masaların arasından geçerek restoranın dibindeki kadife perdeye doğru yöneldi.

8

Genç kız adamı ağzından çıkan bu sözcükle -elbette oldukça zararsız ama genç adamın şimdiye değin ondan hiç işitmediği- bu sözcükle afallatmış olmaktan memnundu. Oynadığı kadının kişiliğini hiçbir şey bu sözcüğün üzerine cilveyle konulan vurgu kadar dile getirmiyordu; evet, memnundu, keyfi yerindeydi; oyun onu büyülüyordu; ona şimdiye değin hiç duymadığı yepyeni heyecanlar veriyordu: sözgelimi, *sorumsuz bir tasasızlık duygusu.*

Atacağı her adımda kendini hep tedirgin hisseden o, birdenbire tümüyle rahatlamış duyuyordu kendini. Kendini aniden dalmış bulduğu bu başkasının hayatı edep duygusundan uzak, yaşamöyküsel özellikleri olmayan, geçmişsiz ve geleceksiz, bağlanmasız bir hayattı; görülmedik biçimde özgür bir hayattı. Otostopçu olunca, her şeyi yapabilirdi; *her şeye izin vardı onun için;* her şeyi söyleyebilir, her şeyi yapabilir, her şeyi duyabilirdi.

Salonu geçerken bütün masalardan kendisini gözledikleri dikkatini çekti; bu da tanımadığı yeni bir heyecandı: *gövdesinin ona verdiği edep dışı zevkti* bu. Şu ana değin, göğüslerinden utanan ve on-

ların gövdesinde bir çıkıntı yaptıklarını ve görülebilir olduklarını düşününce hoş olmayan bir terbiyesizlik duygusuna kapılan on dört yaşında bir yeniyetme olma kimliğinden kendini hiçbir zaman tümüyle kurtaramamıştı. Güzel olmaktan ve biçimli bir vücuda sahip olmaktan gururlandığı halde, bu gurur edep duygusuyla hemen bastırılıyordu: kadın güzelliğinin her şeyden önce cinsel kışkırtma gücüyle harekete geçtiğini çok iyi hissediyordu ve bu da onun için hoş olmayan birşeydi. Gövdesinin yalnızca sevdiği adama hitap etmesini diliyordu; erkekler sokakta göğüslerine baktıklarında, ona bu bakışlar yalnızca kendisine ve sevdiğine ait olan en gizli yakınlık duygusunu biraz lekeliyormuş gibi geliyordu. Ama şimdi, otostopçuydu, yazgısı olmayan kadındı; kendini aşkının sevecen zincirlerinden kurtarmıştı ve gövdesinin bilincine yoğun biçimde varmaya başlıyordu. Onu gözleyen bakışlar kendisine ne kadar yabancı olurlarsa, bu gövde de o kadar kışkırtıya kapılıyordu.

Son masanın yanından geçiyordu ki, hiç kuşkusuz insan sarraflığıyla gösteriş yapmak isteyen sarhoş bir adam, ona Fransızca olarak: "Küçükhanım, kaça?" diye seslendi.

Genç kadın bu sözün ne anlama geldiğini anladı. Göğüslerini ileriye doğru çıkardı ve kalçalarını bir o yana, bir bu yana sallayarak bu anı yoğun biçimde yaşadı ve sonra da perdenin ardında kayboldu.

9

Garip bir oyundu bu. Gariplik de, sözgelimi, genç adamın meçhul sürücü rolünü çok iyi oynamasına karşın, bir an olsun kız arkadaşında otostopçuyu görmekten kendini alamamasından ileri geliyordu. Gerçekte dayanılmaz olan da buydu. Kız arkadaşını bir adamı baştan çıkarmakla meşgulken görüyor ve bu sahneye katılmanın; kendisini aldatırken (ve ilerde aldatacağı zaman) neye benzeyeceğini, neler söyleyeceğinin yakından görmenin hüzünlü ayrıcalığını yaşıyordu. Kız arkadaşının sadakatsizliğine kendisi de bir bahane olmanın çelişkili onurunu duyuyordu.

İşin kötüsü, genç adam onu sevmekten çok ona tapıyordu. Kendine hep genç kızın sadakat ve saflık sınırları içinde bir *gerçekliği* olduğunu ve bu sınırların ötesinde hiç varolmadığını söyleyip durmuştu; bu sınırların ötesinde o, suyun kaynama noktasında su olmaktan çıkması gibi, kendisi olmaktan çıkardı. Onun bu korkunç

sınırı bu kadar doğal bir zerafetle aşışını görürken, öfkesinin kabardığını hissediyordu.

Genç kız tuvaletten döndü ve: "Adamın biri bana: küçükhanım, kaça?" dedi, diyerek yakındı.

— Bunda şaşırılacak bir yan yok! Bir fahişeye benziyorsunuz siz.

— Bana vız geldiğini biliyor musunuz bunun?

— O zaman gidin o adamla!

— Ama burada sizinle olduğuma göre.

— Onun yanına daha sonra gidebilirsiniz. Gidin de anlaşın onunla.

— Hoşuma gitmiyor o.

— Ama bir gecede birkaç adama sahip olmak sizi hiç rahatsız etmez ki.

— Niçin etsin? Eğer yakışıklı adamlarsa onlar.

— Onlara ard arda mı, yoksa hepsine bir arada mı sahip olmayı yeğlersiniz?

— Her ikisini de yeğlerim.

Konuşma gitgide kabalaşıyordu; kız buna biraz şaşırmıştı, ama karşı çıkamıyordu. İnsan oyunda bile özgür değildir, oyuncu için oyun bir tuzaktır. Eğer yalnızca bir oyun söz konusu olsaydı ve onlar da birbirleri için iki yabancı kişi olsaydılar, otostopçu çoktan kendini hakarete uğramış hisseder ve çekip giderdi; ama bir oyundan kaçmanın çaresi yoktur. Bir takım maçın sonundan önce sahadan kaçamaz, satranç tahtasındaki taşlar tahtanın karelerinden dışarı çıkamazlar; oyun sahasının sınırları saptanmıştır. Genç kız, sırf bir oyun söz konusu olduğu için, her şeyi kabul etmek durumunda olduğunu biliyordu. Oyun ne kadar öteye götürülürse, oyunun o kadar oyun olacağını ve kendisinin de bu oyunu uslu uslu oynamak zorunda kalacağını biliyordu. Aklı yardıma çağırıp şaşkına dönmüş ruhunu oyuna mesafe koymak ve onu ciddiye almamakla uyarmak da hiçbir işe yaramıyordu. Bu bir oyun olduğu için, ruhu korkuya kapılmıyor, kendini savunmuyor ve kendini bir uyuşturucuya bırakır gibi oyuna bırakıyordu.

Genç adam garsonu çağırdı ve parayı ödedi. Sonra, kalktı ve: "Gidelim, dedi.

— Nereye gideceğiz? diye sordu kız, anlamamış gibi yaparak.

— Soru sormayı bırak da gel!

— Benimle nasıl konuşuyorsunuz böyle!

— Bir fahişeyle böyle konuşurum."

10

İyi aydınlatılmamış merdiveni çıktılar; sahanlıkta, biraz çakırkeyif bir grup adam tuvaletin önünde bekliyorlardı. Genç adam kolunu uzatıp kızı arkadan kavradı, öyle ki eliyle kızın bir göğsünü avucunun içine aldı. Tuvaletin yanındaki adamlar bunu farkettiler ve açık saçık sözler fısıldaşmaya başladılar. Genç kız kendini arkadaşının kolundan kurtarmak istedi, ama genç adam ona: "Sakin ol!" diye bağırdı. Adamlar bu durum karşısında hep birlikte bir şamata kopardılar ve genç kıza ağza alınmayacak birkaç laf attılar. Genç adamla kız birinci kata vardılar. Adam odanın kapısını açtı ve ışığı yaktı.

İçinde bir masa, bir sandalye ve bir de lavabo bulunan iki yataklı küçük bir odaydı. Genç adam kapının sürgüsünü itti ve genç kıza doğru döndü. Genç kız adamın karşısında, gözlerinde küstahça bir şehvanîlik pırıltısıyla, meydan okuyan bir tavırla duruyordu. Genç adam ona bakıyor ve bu şehvet düşkünü yüz ifadesinin ardında, sevecenlikle sevdiği o bildik yüz çizgilerini keşfetmeye çabalıyordu. Bu aynı objektiften iki görüntüye bakmak gibiydi, birinin arasından öbürünün göründüğü üst üste konulmuş iki görüntü. Üst üste konulmuş bu iki görüntü ona arkadaşında *her şeyin* bulunabileceğini, ruhunun korkunç derecede amorf olduğunu, bu ruhta sadakatsizlik kadar sadakatin, masumluk kadar ihanetin, iffetlilik kadar hop palığın yer alabileceğini söylüyordu. Bu vahşi karışım ona bir çöp yığınında bulunabilecek alacalı renkler kadar iğrenç geliyordu. İki görüntü hâlâ birbirinin içinden görünmeyi sürdürüyor ve genç adam arkadaşı ile öteki kadınlar arasındaki farkın tümüyle yüzeysel bir fark olduğunu, ve arkadaşının, gönlünün ta derinliklerinde, bütün düşünceleri, bütün duyguları, olası bütün kötü yanlarıyla öteki kadınlara benzediğini anlıyordu. Bu ise gizli kuşkularını ve kıskançlık nöbetlerini doğruluyordu. Kimi dış çizgilerin onun kişiliğini dışavurur gibi bir izlenim yaratması, ona bakan başka bir kimsenin, yani kendisinin kapıldığı bir yanılsamadan başka birşey değildi. Sevdiği kadın arzularının, soyut düşüncelerinin, beslediği güvenin yalnızca bir ürünüymüş gibi geliyordu ona; oysa, şimdi önünde duran *gerçek* kadın, insanı umutsuzluğa sürükleyecek kadar *başka,* insanı umutsuzluğa sürükleyecek kadar *yabancı* ve *çokbiçimliydi.* Ondan nefret ediyordu.

"Ne bekliyorsun? Soyunsana!" dedi.

Genç kız cilveyle başını eğdi ve: "Gerekli mi bu?" diye karşılık

verdi.

Bu sözü söyleyişindeki ton kulağına çok bildik geldi, sanki başka bir kadın bu sözü ona yıllar önce söylemişti, ama artık kim olduğunu anımsamıyordu. Onu aşağılamak istiyordu. Otostopçuyu değil, onu, arkadaşını. Oyun sonunda hayatla karışıyordu. Otostopçuyu aşağılamayı oynamak artık arkadaşını bir aşağılama bahanesinden başka birşey değildi. Bunun bir oyun olduğunu unutmuştu. Önünde duran kadından nefret ediyordu. Gözlerini ona dikmişti; derken, cüzdanından elli kronluk bir banknot çıkardı ve onu kıza uzattı. "Yeter mi?"

Genç kız elli kronu aldı ve: "Pek cömert değilsiniz," dedi.

"Daha fazlasına değmezsin," diye karşılık verdi genç adam.

Kız kendini genç adama yasladı: "Bana karşı iyi davranmıyorsun. Daha kibar olman gerek. Biraz çaba harcasana!"

Genç kız kollarını adamın omuzlarına attı ve dudaklarını onun dudaklarına götürdü. Ama genç adam parmaklarını ağzına koydu ve onu yavaşça itti. "Ben yalnızca sevdiğim kadınları öperim.

— Peki beni sevmiyor musun?

— Hayır.

— Kimi seviyorsun?

— Seni ilgilendirir mi bu? Soyun!"

II

Daha önce hiç böyle soyunmamıştı. Utangaçlık, panik duygusu, başdönmesi, genç adamın önünde soyunduğunda duyduğu (ve karanlıkta gizleyemediği) her şey kayboluvermişti. Onun önünde kendinden emin, küstah, ışıklara bürünmüş bir halde duruyordu ve o zamana değin bilmediği yavaş, kışkırtıcı bir soyunmanın jestlerini böyle birdenbire keşfetmiş olmasına şaşırmıştı. Gözlerini adamın gözlerinden ayırmadan, giysilerini tutkulu bir tavırla bir bir çıkarıyor ve bu soyunma eyleminin her bir aşamasının tadını çıkarıyordu.

Ama sonra, genç adamın önünde birdenbire çırılçıplak kaldığında, kafasından bu oyunun daha fazla sürdürülemeyeceğini; üstündeki giysileri çıkarmakla maskesini de çıkarmış olduğunu ve çıplak kaldığı düşüncesi geçti; bu da artık kendisi olduğu ve genç adamın şimdi ona doğru bir adım atıp, bir el hareketi, her şeyi silecek ve kendisinden sonra yalnızca en mahrem sevişme anları gelecek bir

el hareketi yapması gerektiği anlamına geliyordu. Böylelikle onun önünde çıplaktı ve oyun oynamayı bırakmıştı; kendini utanmış hissediyordu ve yüzünde şimdi gerçekten kendisine ait olan gülümseme, utangaç ve şaşkın gülümseme belirdi.

Ancak genç adam kımıldamadan duruyordu, oyunu ortadan kaldırmak için hiçbir jest yapmıyordu. Genç kızın bu denli bildik olan gülümsemesini görmüyor; önünde yalnızca nefret ettiği arkadaşının güzel yabancı gövdesini görüyordu. Nefret şehvet duygularını her türlü duygusallık kılıfından arıtıyordu. Genç kız ona yaklaşmak istedi, ama adam ona: "Olduğun yerde kal, seni iyice görmek istiyorum," dedi. Genç adam şimdi yalnızca tek bir şeyi, ona bir fahişeymişçesine davranmayı arzuluyordu. Ama şimdiye değin hiçbir fahişeyle ilişkisi olmamıştı ve fahişeler üzerine edindiği bilgileri de okuduğu kitaplardan ve şurdan burdan elde etmişti. Bu nedenle gözünün önüne gelen ilk görüntü, bir piyanonun parlak kapağı üzerinde dans eden, siyah iç çamaşırlı çıplak bir kadın oldu. Otel odasında hiç piyano yoktu, yalnızca duvara dayalı ve üstü örtülü küçük bir masa vardı. Genç adam arkadaşına oraya çıkmasını emretti. Genç kız yalvarır gibi bir hareket yaptı, ama adam ona: "Sana para ödedik," dedi.

Genç kız arkadaşının bakışlarında okuduğu sarsılmaz karar önünde, oyunu sürdürmeye çabaladı, ama artık bunu yapamıyor ve nasıl yapacağını da bilmiyordu. Yaşlı gözlerle, masanın üstüne çıktı. Masa ancak bir metreye bir metre boyutlarındaydı ve topaldı; bu masanın üstünde ayakta dururken, dengesini yitirmekten korkuyordu.

Ama genç adam bu çıplak gövdeyi önünde dikilir görmekten memnundu ve kızın utangaç güvensizliği adamı daha da buyurgan kılıyordu. Başka adamların da bu gövdeyi görmüş olduklarını ve göreceklerini aklından geçirdiği için, kızın gövdesini tüm pozisyonlarda ve tüm açılardan görmek istiyordu. Kaba ve şehvet düşkünüydü. Genç kıza daha önce ağzından çıktığını hiç işitmediği sözler söylüyordu. Genç kız direnmek, oyundan kaçmak istiyordu. Onu ilk adıyla çağırdı, ama genç adam kendisiyle böyle senli benli konuşmaya hakkı olmadığını söyleyerek kızı susturdu. Genç kız sonunda çılgına dönmüş bir halde ve gözlerinde yaşlar boyun eğdi. Öne doğru eğildi ve adamın arzusuna göre çömeldi, asker selâmı verdi, sonra bir twist numarası yapmak üzere kalçalarını bir o yana, bir bu yana salladı; ama yaptığı ani bir hareketle masa örtüsünü yere kaydırdı ve az daha düşüyordu. Adam genç kızı yakaladı ve yatağa sürükledi.

Onunla cinsel ilişkide bulundu. Genç kız bu talihsiz oyunun sonunda bitmiş olduğunu, yeniden önceki gibi olacaklarını ve birbirlerini gerçekten seveceklerini düşününce sevindi. Dudaklarını adamınkine bastırmak istedi, ama genç adam onu itti ve yalnızca sevdiği kadınları öptüğünü yineledi. Genç kız hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Ama adam ağlamasına bile izin vermedi, çünkü adamın gitgide artan öfkeli tutkusu, kızın sonunda ruhunun inîltilerini boğan gövdesini yavaş yavaş ele geçiriyordu. Kısa bir süre sonra yatağın üzerinde, birbiriyle mükemmelen birleşmiş, şehvetten kıvranan ve birbirine yabancı iki gövde vardı. Şimdi olup bitenler, dünyada her şeyden çok korktuğu, her zaman kaygı duyarak kaçınmaya çalıştığı şeydi: duygu ve sevgi olmadan sevişmek. Genç kız yasak sınırı aştığını ve bu sınırın ötesinde bundan böyle en küçük karşı koyma duygusuna kapılmadan ve tam bir ruh birlikteliğiyle ilerlediğini biliyordu. Yalnızca zihninin uzak bir köşesinde, şimdiye değin böylesine bir zevki, bu seferki kadar yoğun bir zevki duymadığını düşününce bir çeşit dehşet duygusuna kapılıyordu.

12

Derken her şey bitti. Genç adam kendini kızdan uzaklaştırdı ve yatağın üzerinde asılı duran uzun kordonu çekerek ışığı söndürdü. Kızın yüzünü görmek istemiyordu. Oyunun sona ermiş olduğunu biliyordu ama, her zamanki ilişkilerinin dünyasına geri dönmeyi hiç mi hiç arzu etmiyordu. Bu dönüşten korkuyordu. Kızın gövdesiyle her türlü temastan kaçınarak, onun yanında karanlıkta yatıyordu.

Bir süre sonra boğuk hıçkırık sesleri işitti; genç kızın eli, çekingen çekingen, çocukça bir tavırla, kendi eline dokundu. Kız elini geri çekti, tekrar dokundu ve sonra yalvarıp yakaran, hıçkırıklara boğulan ve onu ilk adıyla çağırarak: "Ben benim, ben benim..." diyen bir ses işitildi.

Genç adam susuyor, kımıldamıyor ve arkadaşının iddiasındaki bilinmeyenin yine bir bilinmeyenle tanımlandığı hüzünlü dayanıksızlığı gayet iyi anlıyordu.

Hıçkırıklar yerini uzun bir ağlamaya bıraktı; genç kız gene uzun zaman bu: "Ben benim, ben benim, ben benim..." diyen heyecan verici totolojiyi yineleyip durdu.

Derken adam genç kızı avutabilmek için yardıma acıma duygusunu çağırdı (bu duyguyu uzaklardan çağırması gerekmişti, çünkü elinin altında, yakınlarda hiçbir yerde yoktu). Önlerinde hâlâ on üç günlük bir tatil vardı.

KOLOKYUM

BİRİNCİ PERDE

Hastane personeli odası

Hastane personeli odası (herhangi bir kentteki herhangi bir hastanenin herhangi bir servisinde) beş kişiyi bir araya getirmiş ve onların yapıp ettikleriyle konuşmalarını önemsiz, ama bir o kadar da eğlenceli bir öyküye dönüştürmüş bulunuyor.

Dr.Havel ile hastabakıcı Alzhbeta buradalar (her ikisi de bugün gece nöbetindeler) ve onlardan başka iki hekim daha var (buraya gevezelik edip biraz içmek için az çok sudan bir bahaneyle geldiler): dazlak kafalı başhekimle, başka bir servisten olan ve başhekimle yattığını bütün hastanenin bildiği otuzlarında, hoş bir kadın doktor.

(Başhekim, elbette, evli ve az önce hem mizah duyusuna, hem de kafasından geçen düşüncelere tanıklık eden en sevdiği özdeyişini dile getirdi: "Aziz meslekdaşlarım, bildiğiniz gibi, bir erkeğin en büyük mutsuzluğu, mutlu bir evliliği olmasıdır. Hiç boşanma umudu yoktur bu erkeğin!")

Bu dört kişinin dışında, bir beşincisi var, ama doğrusunu söylemek gerekirse o burada değil, çünkü en genç o olduğundan, onu yeni bir şişe içki aramaya yolladılar. Ve bir de pencere var, önemli bu, çünkü pencere dışarının karanlığına açık ve odaya, ılık kokulu yaz gecesiyle birlikte, sürekli olarak ay ışığı giriyor. Ve son olarak, odada, kendini tüm orada bulunanların tatlı gevezeliklerinde, ama özellikle de kendi savurduğu saçma sapan lakırdıları can kulağıyla dinleyen başhekimin sözlerinde gösteren hoş bir atmosfer var.

Bir süre sonra (bizim öykümüz de gerçekte bu noktada başlıyor) odada belli bir gerilim kendini duyuruyor: Alzhbeta nöbetçi bir hastabakıcıya yakışmayacak kadar içmiş, ve üstelik, doktor Havel'e kar-

şı, onu sinirlendiren ve kendisini sert biçimde azarlamasına yol açan, cilveli, ayartıcı bir tavır takınıyor.

Dr. Havel'in azarı

"Sevgili Alzhbeta, sizi anlamıyorum. Her gün, irinli yaralarla cebelleşiyorsunuz, ihtiyarların buruş buruş olmuş kaba etlerine iğneler yapıyorsunuz, lavmanlarla uğraşıyorsunuz, sürgüleri boşaltıyorsunuz. Kader size insanın bedensel doğasını bütün metafizik boşluğu içinde kavrayabilmek gibisinden imrenilesi bir fırsatı verdi. Ne var ki sizin dirimselliğinize söz geçirmek olanaksız bir şey. Bir vücut ve yalnızca da bir vücut olmaya duyduğunuz direşken arzunuzu hiçbir şey sarsamaz sizin. Göğüsleriniz beş metreden erkeklere sürtünüyor! Şu yorulmak bilmez kalçalarınızın çizdiği sonsuz spiraller yüzünden, yürüyüşünüzü seyrettiğimde, inanın başım dönüyor. Allahaşkına, biraz uzaklaşın yanımdan! Göğüsleriniz Tanrı gibi her yerdeler! İğneleri on dakika önce yapmanız gerekirdi!"

Doktor Havel ölüm gibidir. Her şeyi alır.

Hastabakıcı Alzhbeta (numaradan gücenmişti) iki ihtiyarın kaba etlerine iğne yapmaya mahkum edilmiş olarak, personel odasından ayrıldığında, başhekim: "Yahu, Havel, şu zavallı Alzhbeta'yı ne diye bu kadar inatla başından atıyorsun?" diye sordu.

Dr.Havel içkisinden bir yudum aldı ve: "Hocam, bu yüzden bana kızmayın. Çirkin olduğu ya da pek genç olmadığı için değil. İnanın bana! Daha çirkin ve çok daha yaşlı kadınlara da sahip oldum ben.

— Evet, sizi tanırlar: ölüm gibisiniz siz; her şeyi alırsınız. Ama her şeyi alıyorsanız, Alzhbeta'yı niye almıyorsunuz?

— Belki de, dedi Havel, arzusunu o kadar açık açık gösteriyor ki bir buyruğa benziyor bu. Benim kadınlara karşı ölüm gibi olduğumu söylüyorsunuz. Ancak, ölüm, kendisine buyruk verilmesinden hoşlanmaz."

"Sanırım sizi anlıyorum," diye yanıt verdi başhekim. "Biraz daha gençken, herkesle yatan bir kız tanımıştım, ve hoş olduğu için de, ona sahip olmaya karar vermiştim. Düşünebiliyor musunuz, beni reddetti bu kız! Bütün meslektaşlarımla, şoförle, ahçıyla, hatta ölü taşıyıcısıyla yatıyordu da, yatmak istemediği tek kişi bendim. Düşünebiliyor musunuz bunu?

— Elbette, dedi kadın doktor.

— Bilmek istiyorsanız," diyerek öfkeyle sözünü sürdürdü başhekim -metresine başkalarının arasında siz diye hitap ediyordu- "o çağlarda, diplomamı alalı daha birkaç ay olmuştu ve çok başarılı bir öğrenciydim. Bütün kadınların elde edilebileceğine inanıyordum ve bu inancımı elde edilmesi çok daha güç kadınlarla kanıtlamayı da başarmıştım. Görüyorsunuz, bu kadar kolaylıkla elde edilebilecek bu kızla, başarısızlığa uğradım.

— Sizi tanıdığımı söyleyebilirsem, bu durumu açıklayacak mutlaka bir kuramınız olmalı," dedi Dr.Havel.

— Var, diye karşılık verdi başhekim. "Erotizm yalnızca gövdeye duyulan arzu değil, buna eş ölçüde, onura duyulan arzudur. Bizden hoşlanan ve bizi seven, sahip olduğumuz bir yatak arkadası, bizim aynamız olur, önemimizin ve değerimizin ölçüsüdür o. Bu açıdan, benim küçük fahişemin işi kolay değildi. İnsan önüne gelenle yatınca, sevişmek gibi böylesine sıradan bir olayın hâlâ herhangi bir önem taşıyabileceğine inanmayı bırakıyor. Gerçek erotik onuru, onu, bu nedenle, karşı tarafta arıyoruz. Benim küçük fahişeme değerinin ölçüsünü yalnızca onu isteyen ama kızın reddettiği bir adam verebilirdi. Ve kız kendi gözünde en iyi ve en güzel olmak istediği için de, reddederek onurlandıracağı bu biricik adamı seçmesi gerektiğinde, son derece katı ve zorbeğenir gözüktü. Sonunda beni seçtiğinde bunun az bulunan bir onur olduğunu anladım ve bugün de hâlâ en büyük aşk başarım olarak görüyorum bunu.

— Suyu şaraba dönüştürmede şaşırtıcı bir yeteneğe sahipsiniz, dedi kadın doktor.

— En büyük başarım olarak sizi görmediğime gücendiniz mi?" dedi başhekim. "Beni anlamalısınız. Erdemli bir kadın olduğunuz halde, sizin için ben yine de (bunun beni ne kadar üzdüğünü bilemezsiniz) ne ilkim, ne de sonuncuyum, oysa bu küçük fahişe için

öyleydim. İnanın bana, hiç unutmadı beni, bugün bile, beni reddedişini nostaljiyle anımsıyor. Zaten bu öyküyü de, sırf, Havel'in Alzhbeta'ya karşı tutumuna bir benzerlik oluşturduğu için anlattım."

Özgürlüğe övgü

"Olacak iş değil, hocam," dedi Havel, "umarım benim Alzhbeta'da kendi insanî değerimin ölçüsünü aradığımı söylemek istemiyorsunuz!

— Elbette ki istemiyor!" dedi kadın doktor, alaycı bir tonla. "Bunu bize daha önce de açıkladınız. Alzhbeta'nın ayartıcı tutumu size bir buyruk gibi geliyor ve siz yattığınız kadınları kendinizin seçtiği yanılsamasını sürdürmek istiyorsunuz.

— Biliyorsunuz, burada açık açık konuştuğumuza göre, durum tam olarak böyle değil," dedi Havel, düşünceli bir havayla. "Canımı sıkan şeyin Alzhbeta'nın ayartıcı tavrı olduğunu söylediğimde, gerçekte, yalnızca espri yapmak istiyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben çok daha ayartıcı kadınlara sahip oldum. Onların ayartıcı olmaları benim pekâlâ işime geliyordu, çünkü bu olayların gelişimine hız veriyordu.

— Peki, ne demeye Alzhbeta ile evlenmiyorsunuz? diye bağırdı başhekim.

— Hocam, sorunuz, bana ilkin göründüğü kadar saçma değil, çünkü görüyorum ki buna yanıt vermek çok zor. İçtenlikle söylüyorum, Alzhbeta ile niçin evlenmediğimi bilmiyorum. Çok daha çirkin, çok daha yaşlı ve ayartıcı kadınlarla yattım. Bundan da, sonunda, zorunlu olarak, onunla da yatabileceğim sonucu çıkarılabilir. Tüm istatistikler böyle bir şeyi gösterirdi. Bütün sibernetik makineleri bu yönde bir sonuca varırlardı. Görüyorsunuz işte, kuşkusuz bu nedenle onunla evlenmiyorum. Zorunluluğa belki de bu nedenle hayır demek istedim. Nedensellik ilkesine bir çelme takabilmek için. Özgür iradenin bir kaprisiyle evrensel gidişin iç karartıcı öngörülebilirliğinin oyununu bozmak için.

— Ama bu amaç için niye Alzhbeta'yı seçtiniz ki? diye bağırdı başhekim.

— Sırf hiçbir nedeni olmadığı için. Eğer bir neden olsaydı, bu neden önceden keşfedilebilir ve davranışım da önceden belirlenebilirdi. Bize bağışlanan ve bizim de, bu acımasız yasalar dünyasında, bi-

razcık insanî karışıklık olabilmesi için, bıkıp usanmadan erişmemiz gereken bu özgürlük parçası aslında tamı tamına bu neden yokluğunda bulunuyor. Sevgili meslekdaşlarım, yaşasın özgürlük!" dedi Havel ve bardağını tokuşturmak için hüzünlü hüzünlü kaldırdı.

İnsanın sorumluluğu nereye kadar uzanır

Bu sırada, odada bulunan tüm doktorların hemen dikkatini üzerine çeken yeni bir şişe içki belirdi. Kapı eşiğinde elinde şişeyle ayakta duran ve ince uzun boylu sevimli bir genç olan, Fleischman'dı bu, serviste staj yapmakta olan bir tıp öğrencisiydi. Şişeyi (yavaşça) masanın üzerine koydu, (uzun uzadıya) tirbuşonu aradı, sonra (acele etmeden) tirbuşonu şişenin mantarına soktu ve (düşünceli düşünceli) mantarın içine bastırarak çevirdi ve şişeyi sonunda (hülyalı bir halde) açtı. Yukarıdaki parantezler Fleischman'ın yavaşlığını gözler önüne sermek için konulmuştur ve bu yavaşlık, Fleishman'ın beceriksizliğinden çok, genç tıp öğrencisinin dış dünyanın önemsiz ayrıntılarını bir yana bırakarak varlığının derinliklerine dikkatle bakışındaki gevşek hayranlığa tanıklık etmektedir.

"Bütün bu konuştuklarımız saçmalıktan başka bir şey değil," dedi doktor Havel, "Alzhbeta'yı reddeden ben değilim, o beni istemiyor. Yazık! Fleischman için çıldırıyor o.

— Benim için mi çıldırıyor?" diyerek şişeden başını kaldırdı Fleischman, sonra uzun adımlarla, tirbuşonu yerine koymaya gitti, sonra tekrar masanın yanına döndü ve bardaklara şarap koydu.

"İyi birisiniz siz," dedi başhekim, Havel'i destekleyerek, "bunu sizden başka herkes biliyor. Servise geldiniz geleli, Alzhbeta'ya katlanmak zorlaştı. Ve iki aydır da bu sürüyor."

Fleischman (uzun uzun) başhekime baktı ve: "Bunu gerçekten bilmiyordum," dedi. Ve sonra: "Zaten, beni ilgilendirmiyor," diye ekledi.

"Peki ya bütün bu soylu söylevleriniz? Kadına saygı üzerine söylediğiniz bütün bu parlak sözler?" dedi Havel, yapmacıktan bir öfkeyle. "Alzhbeta'ya acı çektiriyorsunuz, bu da mı ilgilendirmiyor sizi?

— Ben kadınlara acırım ve onlara hiçbir zaman bilerek kötülük yapamam," dedi Fleischman. "Ama iradem dışında yaptığım bir şey beni ilgilendirmez, çünkü bu konuda elimden bir şey gelmez ve dolayısıyla da bunun sorumlusu olamam."

Derken, Alzhbeta odaya geri döndü. Belli ki hakareti unutmanın ve hiçbir şey olmamış gibi davranmanın en iyisi olacağını düşünüyordu, bu yüzden son derece yapmacıklı davrandı. Başhekim ona bir sandalye uzattı ve bardağını doldurdu. "İçin, Alzhbeta! Bütün sıkıntılarınızı unutun!

— Öyle, unutayım," diye karşılık verdi Alzhbeta yüzüne yayılan geniş bir gülümsemeyle ve bardağını boşalttı.

Ve başhekim yeniden Fleischman'a doğru döndü: "Eğer insan yalnızca bilincine vardığı şeylerden sorumlu olsaydı, alıklar her türlü hatadan peşin peşin arınmış olurlardı. Ancak, azizim Fleischman, insan bilmekle yükümlüdür. İnsan bilgisizliğinden sorumludur. Bilgisizlik bir hatadır. İşte bu nedenle sizi hatanızdan hiçbir şey bağışlatamaz. Size şunu söyleyeyim ki, karşı çıksanız da, kadınlara karşı çok kaba davranıyorsunuz."

Platonik aşka övgü

Havel Fleischman'a karşı yeniden saldırıya geçti:

"Bayan Klara'ya ona vaat ettiğiniz daireyi bulabildiniz mi bari?" dedi ona, (hepsinin de tanıdığı) genç bir kıza boşu boşuna yaptığı kuru böylelikle anımsatarak.

"Henüz değil, ama uğraşıyorum bu meseleyle.

— Size şunu söyleyeyim ki Fleischman kadınlara karşı bir beyefendi gibi davranıyor. Onları boş sözlerle oyalamıyor, diyerek araya girdi kadın doktor, Fleischman'ın tarafını tutarak.

— Kadınlara karşı zalimce davranılmasına katlanamam, çünkü onlara acıyorum, diye yineledi tıp öğrencisi.

— Ama gene de, Klara kendini size vermedi", dedi Alzhbeta Fleischman'a ve kendini münasebetsiz bir gülmeye kaptırdı, öyle ki başhekim sözü yeniden almak zorunda kaldı:

"Kendini verdi ya da vermedi, bu düşündüğünüz kadar önemli değil, Alzhbeta. Herkesin bildiği gibi, Abelardus iğdiş edilmişti, ama bu, Heloise ile onun, sadık birer sevgili olarak kalmalarını engellemedi. Aşkları ölümsüzdü onların. George Sand Frédéric Chopin ile yedi yıl boyunca bir bakire gibi eli eline değmeden yaşadı, ama hâlâ aşklarından söz ediliyor! Beni reddetmek suretiyle bana bir kadının bir erkeğe verebileceği en büyük onuru vermiş olan o küçük fahişe olayını, bu kadar yüce bir dost meclisinde anımsatmak istemiyorum.

Şuna iyi dikkat edin ki, sevgili Alzhbeta, aşk ile sürekli olarak düşünüp durduğunuz şey arasında, sanılandan çok daha gevşek bağlar vardır. Hiç kuşkunuz olmasın ki Klara Fleischman'ı seviyor. Ona karşı iyi davranıyor, ama yine de kendini ondan kaçırıyor. Bu size mantık dışı geliyor ama aşk gerçekte mantık dışı olan şeydir.

— Ama bunun neresi mantık dışı?" dedi Alzhbeta, yeniden o münasebetsiz gülüşüyle gülerek. "Klara'nın bir daireye gereksinimi var, bunun için de Fleischman'a iyi davranıyor. Ama onunla yatmayı arzulamıyor çünkü hiç kuşkusuz yattığı başka birisi var. Ama bu başkası ona daireyi sağlayacak durumda değil!"

Bu sırada, Fleischman başını kaldırdı ve: "Tepemi attırıyorsunuz ha!" dedi, "bir çocuk gibi konuşuyorsunuz. Belki de utandığı için böyle davranıyor, olamaz mı? Sizin aklınıza gelmezdi bu, değil mi? Ya da belki de benden gizlediği bir hastalığı var? Onu çirkinleştiren bir yara izi? Müthiş utanç duygusuna kapılan kadınlar vardır. Ancak siz, Alzhbeta, bunlardan pek bir şey anlamazsınız.

— Ya da," dedi başhekim, Fleischman'ın yardımına gelerek, "Klara Fleischman'ın karşısında, aşkın yol açtığı öyle bir içsıkıntısına kapılıyor ki, onunla bir türlü sevişemiyor. Siz Alzhbeta, birini sırf delice sevdiğiniz için onunla yatmamayı aklınıza getiremezsiniz, değil mi?"

Alzhbeta aklına getiremediğini itiraf etti.

Sinyal

Bu noktada, (sürekli olarak yeni saçmalıklarla beslenen) konuşmayı bir anlığına durdurabilir ve Fleischman'ın akşamki toplantının başından beri, kadın doktorun gözlerinin içine bakmaya çabaladığını çünkü (bir ay kadar önce) onu ilk görüşünden bu yana kadının müthiş hoşuna gittiğini söyleyebiliriz. Kadının otuz yaşlarının ululuğu Fleischman'ın gözlerini kamaştırmaktaydı. Şu ana değin, onu yalnızca şöyle bir görmüştü ve bu akşam ilk kez olarak onunla bir süre boyunca aynı odada bulunma fırsatını yakalamıştı. Kadının zaman zaman kaçamak göz atışlarına karşılık verdiği duygusuna kapılıyor ve bu da onu çok heyecanlandırıyordu.

Derken, böyle bir bakışmadan sonra, kadın doktor aniden yerinden kalktı, pencereye yaklaştı ve: "Dışarıdan hava ne kadar da güzel. Dolunay var.." dedi. Ve bakışları farkına varmadan yeniden Fle-

ischman'a çevrildi.

Böyle durumların kokusunu almakta usta olan Fleischman, bunun hemen bir sinyal olduğunu, kendisine verilen bir sinyal olduğunu anladı. Ve tam bu sırada, göğsünde bir şişme olduğunu hissetti. Göğsü gerçekten de, Stradivarius'un atölyesinde yer almaya lâyık, duyarlı bir enstrümandı. Zaman zaman bu yüceltici heyecana kapıldığı oluyor ve her seferinde de göğsündeki şişkinliğin, düşlerinde gördüklerini de aşan büyük işitilmedik bir şeyin ortaya çıkışını muştulayan bir kehanetin kaçınılmazlığını taşıdığına inanıyordu.

Bu kez, bu şişkinlik onu hem serseme çevirmiş, hem de (beyninin bu sersemleşmeden kaçan bir köşesinde) onu şaşırtmıştı: nasıl olmuştu da arzusu böylesine büyük bir güce sahip olmuş ve arzusunun çağrısı üzerine gerçeklik uslu uslu koşup vücut bulmaya hazır bir duruma gelmişti. Taşıdığı bu güce bir yandan şaşırırken, bir yandan da tartışmanın daha canlanıp rakiplerinin dikkatinden kurtulacağı ânı kolluyordu. Bu ânın gelmiş olduğu hükmüne varır varmaz, odadan dışarı çıktı.

Kollarını kavuşturmuş yakışıklı genç adam

Bu doğaçtan konuşmanın cereyan ettiği servis hastanenin geniş bahçesinde (öteki pavyonların yakınında) kurulmuş sevimli bir pavyonun giriş katında bulunuyordu. Fleischman az önce bu bahçeye girmişti. Sırtını büyük bir meşe ağacının gövdesine dayadı, bir sigara yaktı, ve gökyüzünü seyretmeye koyuldu: yazın tam ortasındaydılar, havada kokular uçuşuyor ve yuvarlak ay kara gökyüzünde asılı duruyordu.

Bundan sonra olup bitecekleri hayal etmeye çalışıyordu: ona az önce dışarı çıkması için işaret veren kadın doktor dazlak kafalı hekimin kendisini seyretmeyi bırakıp konuşmaya daha fazla dalmasını bekleyecek ve sonra da çaktırmadan küçük bir mahrem ihtiyacın bir süre dışarıda kalmasını gerektirdiğini söyleyecekti.

Ya sonra ne olacaktı? Sonra, aklından hiçbir şey geçirmemeyi yeğliyordu. Göğsündeki şişkinlik bir serüveni muştuluyor ve bu da ona yetiyordu. Talihine güveniyordu, aşk yıldızına güveniyordu, kadın doktora güveniyordu. Kendine duyduğu güven duygusuna kapılmış olarak (her zaman kendine biraz şaşan bir güven) kendini hoş bir edilginliğe bırakıyordu. Çünkü kendini hep baştan çıkarıcı, arzula-

nan ve sevilen bir adam olarak görüyor ve aşk serüvenlerini kollarını (hoş bir biçimde) kavuşturmuş olarak beklemek boşuna gidiyordu. Kavuşturulmuş kolların kadınları da, yazgıyı da kışkırtıp boyunduruğu altına aldığı inancındaydı.

Bu vesileyle, kuşkusuz şu noktayı da belirtmekte yarar var ki, Fleischman, sürekli olmasa da, çok sık olarak, *kendini görüyordu;* öyle ki kendisine hep bir çift eşlik ediyor ve yalnızlığı tümüyle eğlendirici oluyordu. Sözgelimi, bu akşam, yalnızca bir meşeye sırtını dayayıp sigara içmiyor, aynı zamanda büyük bir keyifle, sırtını bir meşe ağacına dayamış ve kayıtsızlıkla sigara içen bu adamı da (yakışıklı ve genç bu adamı da) gözlüyordu. Bu görünümün uzun uzun keyfini çıkardı ve derken pavyondan kendisine doğru gelen hafif ayak sesleri işitti. Mahsus arkasına dönmedi. Sigarasından bir nefes daha çekti, dumanı dışarı üfledi ve gözlerini gökyüzünden ayırmadı. Ayak sesleri iyice yaklaştığında, sevecen ve içe işleyen bir sesle: "Geleceğinizi biliyordum," dedi.

İşeme eylemi

"Bunu tahmin etmek pek güç olmadı," diye karşılık verdi ona başhekim.

"Ben, berbat bir halde olan modern binalardan çok doğada işemeyi yeğlerim. Doğada ince altın ipim beni mucizevî bir biçimde çok geçmeden toprağa, ota ve yeryüzüne birleştirir. Çünkü Fleischman, ben topraktan geldim ve kısa bir zaman sonra da, en azından kısmen, yeniden toprağa döneceğim. Doğada işemek bir gün yeniden tümüyle toprağa döneceğimizi vaat ettiğimiz dinsel bir törendir.

Fleischman susuyordu ve başhekim ona: "Ya siz? Ayı seyretmeye mi geldiniz?" diye sordu. Fleischman inatçı bir biçimde susuyordu ve başhekim şöyle ekledi: "Bir delisiniz siz, Fleischman, ben de bunun için sizi çok seviyorum." Fleischman başhekimin sözlerini bir alay olarak aldı ve arada mesafe bırakmak isteyen bir ses tonuyla: "Ayı karıştırmayın işe. Ben de işemeye geldim buraya.

— Fleischman'cığım," dedi başhekim, yumuşamış olarak, "yaşlanan şefinize karşı müstesna bir sevecenlik belirtisi olarak görüyorum ben bu davranışınızı."

Ve her ikisi de, başhekimin yorulmak bilmez bir coşku ve durma-

dan yenilenen görüntülerle kutsal bir törene benzettiği işlemi yerine getirmek üzere meşe ağacının altında dikildiler.

İKİNCİ PERDE

Yakışıklı ve alaycı genç adam

Sonra uzun koridordan birlikte geri döndüler; başhekim kolunu dostça tıp öğrencisinin omzuna koymuştu. Tıp öğrencisi bu kıskanç dazlak adamın kadın doktorun sinyalini farkettiğinden ve şimdi de dostluk gösterileriyle onunla alay ettiğinden emindi. Elbette başhekimin kolunu omzundan çekemiyor ve bu da kızgınlığını daha da artırıyordu. Tek bir şey vardı kendisini avutan: yalnızca öfkeden köpürmekle kalmıyor, *kendini* bu öfke içinde görüyordu, kendi yüzünün ifadesini görüyordu. Ayrıca hastanenin personel odasına dönen ve birdenbire oradaki herkesi şaşırtarak alaycı, iğneleyici, şeytani özellikler sergileyen, tümüyle farklı bir kişiliğe bürünmüş bu öfkeli genç adam olmaktan memnundu.

Sonunda personel odasına girdiklerinde, Alzhbeta odanın ortasında durmuş alçak sesle bir şeyler mırıldanarak kalçalarını müthiş biçimde bir o yana bir bu yana sallıyordu. Dr.Havel gözlerini yere eğmişti ve kadın doktor, odaya girenlerin büyük şaşkınlığını yatıştırmak için: "Alzhbeta dans ediyor," diye açıklamada bulundu.

— Biraz sarhoş , diye ekledi Havel.

Alzhbeta durmadan kalçalarını kıvırıyor ve Dr.Havel'in yere eğdiği çehresinin önünde gövdesinin üst kısmını fıkır fıkır oynatıyordu.

"Söylesenize nerede öğrendiniz bu güzel dansı?" diye sordu başhekim.

Fleischman, adamakıllı alaycı bir tavırla, göstermelik bir kahkaha savurdu: "Hahaha! Güzel bir dansmış! Hahaha!

— Viyana'daki bir strip-tease klübünde gördüğüm bir numara, diye karşılık verdi Alzhbeta başhekime.

— Peki, peki," dedi başhekim ona tatlılıkla takaza ederek, "Hastabakıcılarımız ne zamandan beri strip-tease klüplerine gider oldular?

— Bu yasak değil herhalde, hocam!" dedi Alzhbeta gövdesinin üst

kısmını başhekimin etrafında oynatarak.

Fleischman'ın öfkesi gitgide kabarıyor ve bir çıkış noktası arıyordu: "Sizin strip-tease'e değil, bromüre ihtiyacınız var. Yoksa galiba sonunda ırzımıza geçeceksiniz.

— Sizin korkmanız gerekmez. Ağzı süt kokanlar beni ilgilendirmezler, diye sert bir karşılık verdi Alzhbeta, gövdesinin üst kısmını Dr.Havel'in etrafında oynatarak.

— Peki hoşunuza gitti mi bu strip-tease? diye sordu başhekim, dostça bir tavırla.

— Tabii gitti," diye karşılık verdi Alzhbeta, "Kocaman göğüsleri olan İsveçli bir kız vardı, ama görüyorsunuz, benimkiler daha güzel!" (bunu derken göğüslerini okşamaya koyuldu). "Ha bir de, bir çeşit kağıt banyo küveti içinde, sabun köpüğüyle banyo yapar gibi görünen bir kız ile seyircinin gözü önünde mastürbasyon yapan melez bir kız vardı- ve en iyisi de bu numaraydı!

— Haha!" dedi Fleischman, sesindeki şeytanî alaycı tonu doruk noktasına çıkarakak. "Mastürbasyon, tam size yakışacak bir şey!"

Kız biçiminde bir keder

Alzbeta dans etmeyi sürdürüyordu, ama onu izleyenler hiç kuşkusuz Viyana'daki strip-tease klubünün seyircilerinden çok daha kötü seyircilerdi. Havel başını yere eğiyor, kadın doktor muzip bir ifadele, Fleischman kınayarak, başhekim ise babaca bir hoşgörüyle Alzhbeta'yı seyrediyorlardı. Ve üzerinde bir hastabakıcı önlüğünün beyaz kumaşı bulunan Alzhbeta'nın kıçı odanın etrafında muhteşem yuvarlaklıkta, ama sönmüş ve ölü bir güneş gibi (beyaz kefenlere sarılmış bir güneş), oradaki doktorların kayıtsız ve sıkıntılı bakışlarının acınacak bir yararsızlığa mahkum ettiği bir güneş gibi dönüyor da dönüyordu.

Öyle bir an geldi ki oradakiler Alzhbeta'nın üzerindeki giysileri gerçekten de bir bir çıkaracağına inandılar, bu yüzden başhekim kaygılı bir sesle araya girdi: "Ama Alzhbeta! Viyana'daki strip-tease şovunda değiliz, burada!

— Neden korkuyorsunuz, hocam? En azından çıplak bir kadının gerçekte neye benzediğini görürdünüz!" diye haykırdı Alzhbeta, ve sonra yeniden Dr.Havel'e doğru dönerek onu göğüsleriyle tedirgin etti: "Ee, Havel'ciğim, n'aber? Cenazede miyiz yahu, burada? Ka-

fanı kaldırsana! Biri mi öldü? Yasta mısın yahu? Baksana bana! Hâlâ capacanlıyım ben! Yaşıyorum ben!". Ve bütün bu sözleri söylerken, kıçı artık bir kıç değil, kederin kendisiydi, odayı dans ederek dolaşan, mükemmel bir kalıba girmiş kederdi.

"Sanırım artık kesmelisiniz bu dansı, Alzhbeta, dedi Havel, gözlerini yere dikmiş olarak.

— Niye kesecek mişim?" dedi Alzhbeta. "Burada senin için dans ediyorum ben! Ve şimdi de sana bir strip-tease yapacağım! Büyük bir strip-tease!". Ve böylelikle önlüğünü çözdü ve bir dans hareketiyle onu yazı masasının üstüne attı.

Başhekim bir kez daha çekine çekine sesini yükseltti: "Alzhbeta, şekerim, bize strip-tease yapsanız iyi olurdu, ama başka yerde. Anlıyorsunuz, burada, hastanedeyiz."

Büyük strip-tease

"Nasıl davranmam gerektiğini bilirim ben, hocam!" diye karşılık verdi Alzhbeta. Her zamanki beyaz yakalı solgun mavi görev giysisi içindeydi ve tepinip durmaya devam ediyordu.

Derken ellerini kalçalarının üstüne koydu, böğürlerinin üstünden yukarı doğru kaydırdı ve başının üstünde havaya kaldırdı. Sonra, sağ elini yukarı kalkmış sol kolu boyunca ve sol elini sağ kolu boyunca hareket ettirdi, derken sanki üstündeki giysiyi Fleischman'a doğru atıyormuş gibi onun bulunduğu yönde bir kol devinisi yaptı. Fleischman korktu ve yerinden sıçradı. "Ağzı süt kokan bebek, düşürdün onu!" diye bağırdı ona.

Sonra ellerini kalçalarına yeniden götürerek, onları bacakları boyunca aşağı doğru kaydırdı. Eğilerek, sağ bacağını, sonra da sol bacağını kaldırdı. Derken başhekime doğru baktı ve sağ koluyla bir hareket yaparak düşsel etekliğini ona fırlattı. Başhekim ona elini uzattı ve parmaklarını avucunun içine aldı; öteki eliyle ona bir öpücük yolladı.

Vücudunu birkaç kez daha eğip büktükten sonra Alzhbeta, ayak parmakları üzerinde yükseldi, parmakları sırtının ortasında birbirlerine değecek biçimde kollarını arkasında kavuşturdu. Sonra, dansöz jestleriyle, kollarını yeniden öne doğru uzattı, sol eliyle sağ omzunu ve sağ eliyle sol omzunu okşadı ve yeniden zarif bir kol hareketi yaptı, ama bu kez kendisi de ona sıkılgan ve sıkıntılı bir el jesti

yapan Dr.Havel'in doğrultusunda.

Şimdi Alzhbeta görkemli bir tavırla odayı arşınlamaya koyulmuştu; dört seyircinin de sırayla yanlarına gidiyor, herbirinin önünde gövdesinin üst kısmının simgesel çıplaklığını sergiliyordu. Sonunda, Havel'in önünde durdu, yeniden kalçalarını iki yana sallamaya başladı ve hafifçe eğilerek, iki elini böğürleri üzerinden aşağı doğru kaydırdı; derken (deminki gibi) önce bir bacağını, sonra ötekini kaldırdı ve sağ elini, baş ve işaret parmakları arasında görülmez külotuyla birlikte kaldırarak, yeniden görkemli bir biçimde doğrultu. Ve yeniden, zarafetle, Dr.Havel'e doğru bir hareket yaptı.

Düşsel çıplaklığının tüm görkemi içinde gerilmiş olarak, artık hiç kimseye, Havel'e bile bakmıyordu. Gözleri yarı kapalı, başı yana eğilmiş, kendi eğilip bükülen vücuduna bakıyordu.

Derken, bu gösterişli, havalı edası bozuldu ve Dr.Havel'in dizlerinin üzerine oturuverdi. "Yorgunluktan ölüyorum," dedi esneyerek. Havel'in bardağına uzandı ve bir yudum içti. "Doktor," dedi Havel'e, "beni uyanık tutacak hapın yok mu? Yorgun olsam da uyumak istemiyorum!

— Sizin için, ne isterseniz verebilirim, Alzhbeta!" dedi Havel; Alzhbeta'yı dizlerinden kaldırıp sandalyenin üzerine oturttu ve ecza dolabına doğru yöneldi. Orada güçlü bir uyku ilacı buldu ve Alzhbeta'ya iki tablet verdi.

"Beni uyanık tutacak mı bu? diye sordu Alzhbeta.

— Bundan kendi adım kadar eminim," diye karşılık verdi Havel.

Alzhbeta'nın veda sözleri

Alzhbeta iki tableti yuttuğunda, yeniden Havel'in dizlerinin üstüne oturmak istedi, ama beriki bacaklarını açtı ve Alzhbeta yere düştü.

Havel yaptığı bu hareketten hemen üzüntü duydu, çünkü niyeti Alzhbeta'nın bu denli aşağılayıcı bir duruma düşmesi değildi, yaptığı hareket de daha çok Alzhbeta'nın kıçının baldırlarına değmesi fikrinin uyandırdığı tiksintiden kaynaklanan irade dışı bir refleksti.

Bu nedenle onu yerden kaldırmaya çalıştı, ama Alzhbeta ağlayıp sızlanmalı bir inatçılıkla, bütün ağırlığını vererek yere yapışıyordu.

Derken Fleischman onun önüne dikildi ve: "Sarhoşsunuz siz, gidip yatmanız gerek," dedi.

Alzhbeta aşağıdan yukarıya doğru ona sonsuz bir horgörüyle baktı (bu arada yerde olmasının verdiği acıklı mazoşizmin de tadını çıkarıyordu) ve ona: "Hödük, budala." ve bir kez daha; "Budala." dedi.

Havel yeniden onu yerden kaldırmaya girişti, ama kendini ondan sert bir hareketle çekti ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Hiç kimse ne diyeceğini bilemiyor ve Alzhbeta'nın hıçkırıkları sessiz odada bir solo keman gibi yankılanıp duruyordu. Ancak bir süre geçtikten sonra, kadın doktor hafifçe ıslık çalmayı akıl etti. Alzhbeta yerden bir sıçrayışta kalktı, kapıya doğru yürüdü, elini kapı tokmağına koyduğunda, arkasını döndü ve: "Hödükler. Sizi gidi hödükler. Bir bilseniz. Ama bir şey bildiğiniz yok. Bir şey bildiğiniz yok." dedi.

Başhekimin Fleischman'ı suçlaması

Alzhbeta'nın gidişini bir sessizlik anı izledi ve bu sessizliği ilk bozan başhekim oldu: "Görüyorsunuz, Fleischman'cığım. Kadınlara acıdığınızı ileri sürüyorsunuz. Ama kadınlara acıyorsanız, Alzhbeta'ya niçin acımıyorsunuz?

— Bu beni ne diye ilgilendirsin? karşılığını verdi Fleischman.

— Hiçbir şey bilmezmiş gibi yapmayın! Demin dedik ya size. Sizin için çıldırıyor o!

— Elimden birşey gelir mi bu konuda? diye sordu Fleischman.

— Elinizden birşey gelmez, dedi başhekim. Ama ona kaba davranıyorsunuz ve acı çektiriyorsunuz, işte bu noktalarda elinizden birşeyler gelebilir. Bütün akşam boyunca, tek bir şeyle, yapacağınız şeyle ilgilendi durdu. Ona bakıp bakmayacağınızla, ona gülümseyip gülümsemeyeceğinizle, ona hoş bir söz söyleyip söylemeyeceğinizle ilgilendi. Peki siz ne dediniz ona, anımsayın!

— Ona bu kadar korkunç hiçbir şey demedim, diye karşılık verdi Fleischman (ama sesinde bir kuşku izi vardı).

— Bu kadar korkunç hiçbir şey ha," diyerek alaylı alaylı güldü başhekim. "Yalnızca sizin için dans ettiği halde dansıyla alay ettiniz onun, ona bromür salık verdiniz, yapabileceği en iyi şeyin mastürbasyon olduğunu söylediniz ona. Korkunç hiçbir şey dememişmiş! Strip-tease yaptığında, önlüğünü yere düşürdünüz onun.

— Hangi önlüğü? diye karşı çıktı Fleischman.

— Onun önlüğünü," dedi başhekim. "Budala numarası yapmayın. Yorgunluğa karşı hap aldığı halde sonunda onu yatmaya gön-

derdiniz.

— Ama sonuçta o benim değil Havel'in ardından koşuyordu! diye kendini savundu Fleischman.

— Komedi oynamayı bırakın," dedi sertçe başhekim. "Siz onunla ilgilenmediğinize göre, ne yapmasını istiyordunuz onun? Sizi tahrik etmeye çalışıyordu. Tek birşey istiyordu sizden, birazcık kıskançlık duygunuzu uyandırmak. Bir beyefendisiniz siz!

— Ona daha fazla eziyet etmeyin," dedi kadın doktor. "Zalim, ama hâlâ genç o.

— O cezanın baş meleği" dedi Havel.

Mitolojik roller

"Evet, gerçekten de," dedi kadın doktor. "Baksanıza ona: yakışıklı ve zalim bir baş melek.

— Biz gerçek bir mitolojik topluluğuz, diye belirtti başhekim uykulu bir sesle. "Çünkü sen Diana'sın. Frijid. Sportif ve kötü karakterli.

— Ya siz, siz de bir satirsiniz. İhtiyar, şehvet düşkünü ve çenesi düşük," dedi kadın doktor. "Ve Havel de, bir Don Juan. Yaşlı değil, ama yaşlanmakta.

— Hadi canım! Havel ölümün kendisidir" diye karşılık verdi başhekim, daha önce ileri sürdüğü savı yineleyerek.

Don Juan'ların sonu

"Bana bir Don Juan mı, yoksa ölüm mü olduğumu soruyorsanız, istemeye istemeye başhekimin görüşünü paylaştığımı söylemem gerekiyor," dedi Havel ve içkisinden büyük bir yudum aldı. "Don Juan bir fatihti. Hatta büyük harflerle söylemek gerek. Büyük Bir Fatih. Ama, soruyorum size, hiç kimsenin size direnmediği, her şeyin mümkün ve her şeyin izinli olduğu bir yerde fatih olmayı nasıl isteyebilirsiniz? Don Juan'lar çağı sona erdi. Don Juan'ın günümüzdeki ardılı artık *fethetmiyor*, yalnızca *koleksiyon* yapıyor. Büyük Fatih kişiliğinin yerine Büyük Koleksiyoncu kişiliği geçti, ne var ki Koleksiyoncu'nun artık Don Juan ile hiçbir ortak yanı yok. Don Juan trajik bir kişilikti. Yanılgısını omuzlarında taşıyordu. Keyifle güna-

ha giriyor ve Tanrı ile alay ediyordu. Bir kâfirdi ve sonu cehennem oldu!'

"Don Juan Büyük Koleksiyoncu'nun aklının ucundan bile geçmeyen trajik yükü omuzlarında taşıyordu, çünkü koleksiyoncunun dünyasında her yük ağırlığını yitirmiştir. Taş blokları kuştüyüne dönüşmüştür. Fatih'in dünyasındaki tek bir bakış Koleksiyoncu'nun dünyasındaki on yıllık en ateşli sevişmeye eşdeğerdi!'

"Don Juan bir efendiydi, oysa Koleksiyoncu bir köle. Don Juan kuralları ve yasaları küstahça çiğniyordu. Büyük Koleksiyoncu ise, alnındaki terden anlaşılacağı gibi, kuralları ve yasaları uslu uslu yerine getirmekten başka birşey yapmıyor, çünkü koleksiyon yapmak bundan böyle görgü ve nezaket kurallarının bir parçası olmuş ve neredeyse bir zorunluluğa dönüşmüştür. Kendimi suçlu duyuyorsam, sırf Alzhbeta ile evlenmediğim için duyuyorum!'

"Büyük Koleksiyoncu'nun ne trajedi ile, ne de dramla hiçbir ortak yanı yoktur. Felaketlerin tohumu olan erotizm, onun sayesinde, kahvaltı ya da akşam yemeği gibi, pul biriktirmek, ping-pong oynamak ya da alışveriş yapmak gibi birşey olup çıkmıştır. Koleksiyoncu erotizmi sıradanlık çemberine sokmuştur. Onu şimdiye değin hiçbir gerçek dramın cereyan etmediği bir sahneye dönüştürmüştür. Yazık, dostlarım, diye haykırdı Havel acıklı bir ses tonuyla, "benim aşklarım (eğer böyle dememe izin verirseniz) üstünde hiçbir şeyin cereyan etmediği bir sahnedir."

"Sevgili doktor hamfendi ve sevgili hocam. Don Juan ile ölümü birbirlerine karşıt kavramlar olarak koydunuz. Böylelikle salt rastlantı eseri olarak ve dalgınlıkla meselenin özünü aydınlığa kavuşturmuş oldunuz. Bakın. Don Juan olanaksıza karşı savaşım veriyordu. Gerçekte son derece insanî olan da bu. Buna karşılık, Büyük Koleksiyoncu'nun ülkesinde, hiçbir şey olanaksız değildir, çünkü bu ölüm ülkesidir. Büyük Koleksiyoncu, trajediyi, dramı ve aşkı almaya gelmiş ölümdür. Don Juan'ı almaya gelmiş ölüm. Komutanın onu yolladığı cehennem ateşinde, Don Juan canlıdır. Ama tutkularla duyguların havada bir kuştüyü gibi uçuştuğu Büyük Koleksiyoncu'nun dünyasında, bu dünyada, kesinkes ölüdür o."

"Hadi canım," dedi Havel üzüntülü bir tavırla, "ben nerede, Don Juan nerde, sevgili doktor hamfendi! Komutanı görmek, lanetinin korkunç ağırlığını ruhumun üstünde hissetmek, trajedisinin büyüklüğünün içimdeartttığını duymak için neler vermezdim! Hadi canım, ben olsa olsa bir komedi kişisiyim ve bunu bile kendime değil, ona,

Don Juan'a borçluyum, çünkü bu kadın ardında koşma yaşantımın komik hüznünü iyi kötü ancak onun trajik neşesinin arkaplanı üstünde yakalayabilirsiniz ve bu arkaplan olmazsa benim yaşantım silik külrengi bir resimden, sıkıcı bir görünümden başka birşey olmaz."

Yeni sinyaller

Bu uzun tiraddan yorulmuş olan Havel sustu (tirad sırasında uykusu gelmiş başhekimin kafası iki kez önüne düşmüştü). Heyecan dolu bir duraklamadan sonra, sözü kadın doktor aldı: "Bu kadar iyi bir hatip olduğunuzu bilmiyordum, doktor. Kendinizi bir komedi kişisi, silik, sıkıcı, ciğeri beş para etmez biri olarak betimlediniz! Ne yazık ki, konuşma tarzınız biraz fazla soyluydu. Sizin lanet olasıca kurnazlığınız bu: kendinize bir dilenci muamelesi yapıyor, ama bunun için de tumturaklı sözler seçiyor, bir dilenciden çok bir prens gibi davranıyorsunuz. Siz yaşlı bir düzenbazsınız, Havel. Kendini aşağılarken bile kibirlisiniz. Yaşlı ve alçak bir düzenbazsınız siz."

Fleischman kahkahalarla güldü, çünkü kadın doktorun sözlerinde Havel'e karşı bir horgörü yakaladığına memnunluk duyarak inanıyordu. İşte bu nedenle, kadın doktorun alaycı sözlerinden ve kendi kahkahasından yüreklilik kazanmış olarak, pencereye yaklaştı ve manidar bir sesle: "Amma da gece!" dedi.

"Evet," dedi kadın doktor. "Harika bir gece. Ve Havel tutmuş ölüm oyunu oynuyor! Gecenin ne kadar güzel olduğunun farkında mısınız, Havel?

— Elbette ki değil," dedi Fleischman. "Havel için, bir kadın bir diğeri gibidir, bir gece diğerine benzer, kış ile yaz aynı şeylerdir. Dr.Havel varlıkların ikincil özelliklerini ayırt etmeyi reddediyor.

— Tam da içimi okudunuz" dedi Havel.

Fleischman kadın doktora vereceği randevunun bu kez başarılı olacağı sonucuna vardı: başhekim çok içmişti ve birkaç dakikadan beridir kendini kaptırdığı uyuşukluk dikkatini büyük ölçüde köreltmiş gibiydi: "Ah şu mesanem benim!" dedi Fleischman dikkat çekmemeye çalışarak, ve kadın doktora doğru bir bakış attıktan sonra, kapıya yöneldi.

Koridorda yürürken, kadın doktorun bütün akşam boyunca nasıl da iki adamla, başhekimle ve ustalıkla bir düzenbaz yerine koyduğu Havel ile alay etmiş olduğunu memnunluk duyarak aklına getirdi. Bu durumun bir kez daha olmasına şaştı kaldı. Bu durumun her seferinde büyük bir düzenlilikle yinelenmesine hayret ediyordu: Kadınların hoşuna gidiyordu, kadınlar onu deneyimli erkeklere yeğ tutuyorlardı ve kadın doktor söz konusu olduğunda bu -görünüşe bakılırsa kadın doktor son derece zorbeğenir, zeki ve oldukça da (ama hoş bir biçimde) mağrur birisiydi- yeni ve beklenmedik bir zafer anlamına geliyordu.

Fleischman uzun koridordan bu ruh durumu içinde geçti ve çıkış kapısına doğru yöneldi. Bahçeye açılan kapıya tam varmıştı ki, birden burun deliklerine bir gaz kokusu çarptı. Durdu ve burnunu çekti. Koku koridoru hastabakıcıların küçük dinlenme odasından ayıran kapı yanında yoğunlaşmıştı. Birdenbire, çok korktuğunun farkına vardı Fleischman.

İlkin koşup başhekimle Havel'i çağırmayı düşündü, ama sonra elini kapının tokmağı üzerine koymaya karar verdi (belki de kapının sürgülü ya da arkasına birşey dayalı olduğunu aklından geçiriyordu). Ama ne gariptir ki, kapı açıldı. Odada bir tavan lambası açıktı ve divanın üzerine uzanmış iri ve çıplak bir kadın vücudunu aydınlatıyordu. Fleischman odanın etrafına şöyle bir göz attı ve hızla küçük bir gaz ocağına doğru seyirtti. Açık olan gaz musluğunu çevirdi. Sonra pencereye doğru koştu ve onu ardına kadar açtı.

Parantez arasında bir açıklama

(Fleischman'ın soğukkanlılıkla ve büyük bir zihin çevikliğiyle davrandığı söylenebilir. Bununla birlikte, yeterince sakin kafayla dikkat etmediği birşey vardı. Elbette gözlerini uzunca bir an Alzhbeta'nın çıplak vücudundan ayırmamıştı, ama o kadar korkmuştu ki, bu korku perdesinin ardında, bizim elverişli bir uzaklıktan gönlümüzce keyfini çıkaracağımız şeyi farkedememişti:

Bu vücut muhteşem bir vücuttu. Başını hafifçe yana eğerek ve omuzlarını biraz yaklaştırarak sırt üstü uzanmıştı. İki güzel göğsü biçimli yuvarlaklıklarını sergileyerek birbirlerine değiyorlardı. Bir ba-

cağını uzatmış, ötekini ise hafifçe bükmüştü, öyle ki baldırlarının göze çarpan doluluğu ile son derece gür pubis tüylerinin kara gölgesi görülebiliyordu.)

Yardım çağrısı

Kapı ile pencereyi ardına kadar açtıktan sonra, Fleischman koşarak koridora çıktı ve yardım çağırdı. Bundan sonra olup bitenler son derece çabuk gelişti: suni solunum, acil servisine telefon, hastayı taşımak için sedyenin gelmesi, hastanın nöbetçi doktora teslimi, yeniden suni solunum, hastanın hayata döndürülmesi, kan nakli ve sonunda Alzhbeta'nın hayatının kurtulduğu anlaşıldığında gönüllerine iyice su serpilmesi.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Kim ne dedi?

Dört doktor da acil servisten çıkıp hastanenin avlusunda bir araya geldiklerinde, çok yorgun gözüküyorlardı.

Başhekim: "Zavallı Alzhbeta, kolokyumumuzu berbat etti," dedi.

Kadın doktor: "Tatminsiz kadınlar her zaman uğursuzluk getirirler" dedi.

Havel: "İlginç. Güzel bir vücuda sahip olduğunu farketmemiz için havagazını açması gerekti" dedi.

Bu sözler üzerine, Fleischman Havel'e (uzun uzun) baktı ve: "Artık içecek durumda da, espri yapacak durumda da değilim. İyi geceler" dedi ve hastanenin çıkış kapısına doğru yürüdü.

Fleischman'ın kuramı

Fleischman, meslekdaşlarının sözlerini iğrenç buluyordu. Bu sözlerde yaşlanan erkek ve kadınların duygusuzluğunu, olgunluk yılla-

rının kendi gençliği önünde düşmanca bir engel gibi dikilen acımasızlığını görüyordu. Yalnız olduğuna bunun için seviniyor ve heyecanını dolu dolu tatmak için, bilerek yayan gidiyordu. Kendine durmadan, zevkli bir korkuyla, Alzhbeta'nın ölmesine ramak kaldığını ve bu ölümden kendisinin sorumlu olmuş olacağını yineleyip duruyordu.

Elbette bir intiharın tek bir nedenden değil, çoğu kez bir dizi nedenden doğduğunu bilmiyor değildi; ancak, bu nedenlerden birinin, ve kuşkusuz en belirleyici olan nedenin, sırf bugünkü yaşantısından ve davranışından ötürü, kendisi olduğunu yadsıyamıyordu.

Şu anda kendini dokunaklı biçimde suçluyordu. Kibirli bakışlarını aşk başarılarının üstüne dikmiş bir bencil olduğunu söylüyordu kendine. Kadın doktorun gösterdiği ilgiye körcesine kapıldığı için kendisiyle alay ediyordu. Alzhbeta'yı basit bir nesneye, kıskanç başhekim geceki randevularını engellediğinde öfkesini dökmek için yararlandığı bir kaba döndürdüğü için kendini kınıyordu. Masum bir varlığa hangi hakla, hangi hakla böyle davranabilmişti?

Bununla birlikte, genç tıp öğrencisi ilkel bir insan değildi; ruh durumlarının herbiri kendinde olumlama ile olumsuzlamanın diyalektiğini içeriyordu, öyle ki, içindeki suçlayıcı sese şimdi içindeki savunucu ses karşılık veriyordu: Alzhbeta'ya yönelttiği alaycı sözler hiç kuşkusuz yersizdi, ama Alzhbeta ona âşık olmasaydı belki de bu kadar trajik sonuçlar doğurmazdı. Oysa, bir kadın ona âşık olduysa, Fleischman'ın elinden birşey gelebilir miydi? Bu kadından otomatik olarak sorumlu mu oluyordu?

Ona insan varoluşunun tüm gizeminin anahtarı gibi gözüken bu soru üzerine bir an durakladı. Hatta sonunda yürümeyi tamamen kesti ve kendine sorduğu soruya büyük bir ciddilikle yanıt verdi: Evet, demin başhekime iradesi dışında yol açtığı şeyden sorumlu olmadığını söylediğinde, yanılmıştı. Gerçekten de, varlığını yalnızca bilinçli ve niyetli birşeye indirgemesi mümkün müydü? Bilincinde olmadan neden olduğu şey de kişiliğinin bütünlüğüne ait değil miydi? Kendisinden başka kim sorumlu olabilirdi bundan? Evet, suçluydu; Alzhbeta'nın aşkı karşısında suçluydu; bu aşkı bilmediği için suçluydu; bu aşkı görmezden geldiği için suçluydu; suçluydu. Bir insanı öldürmesine kılpayı kalmıştı.

Fleischman kendini bu vicdan muhasebesine vermişken, başhekim, Havel ve kadın doktor yeniden hastanenin personel odasına vardılar. Artık gerçekten de içme arzuları kalmamıştı; bir süre sessiz sessiz oturdular, derken Havel: "Alzhbeta'nın kafasına bu çılgınca fikri ne koymuş olabilir acaba?" diyerek iç geçirdi.

"Duygusallığa kapılmayın," dedi başhekim. "Birisi bu tür saçmalıklar yaptığında, heyecana kapılmayı reddederim ben. Zaten, inat etmeseydiniz ve başkalarıyla yapmaktan çekinmediğiniz şeyi onunla da yapsaydınız, bu durum olmazdı.

— Beni bir intihar girişiminden sorumlu tuttuğunuz için size teşekkür ederim, dedi Havel.

— Açık olalım," diye karşılık verdi başhekim. "Bir intihar değil, ortaya bir felaket çıkmayacak biçimde düzenlenmiş bir intihar gösterisi söz konusu. Azizim doktor, insan kendini gazla zehirlemek istediğinde önce kapıyı kilitler. Üstelik, gazı mümkün olduğu kadar çok oda içinde tutabilmek için delikleri gedikleri tıkamaya dikkat eder. Ne var ki Alzhbeta ölümü düşünmüyordu, sizi düşünüyordu o."

"Allah bilir kaç haftadır gece nöbetinde sizinle birlikte olacağı düşüncesine sevinip duruyordu, ve akşamın başından beri size utanmazcasına sulanıp durdu. Ama siz de inat ettiniz. Siz inat ettikçe ve o içtikçe, gitgide daha kışkırtıcı oldu: konuştu, dans etti, striptease yapmak istedi..."

"Görüyorsun, yine de bütün bunda heyecan verici bir yan olup olmadığını merak ediyorum. Gözlerinizi de kulaklarınızı de cezbedemediğini farkettiğinde, her şeyi koku alma duyunuz üzerine oynadı ve gazı açtı. Ve gazı açmadan önce de, soyundu. Güzel bir vücudu olduğunu biliyor ve sizi bunu keşfetmeye zorlamak istedi. Odadan çıkarken söylediği şeyi anımsayın bir: *Keşke bilseniz, Hiçbir şey bildiğiniz yok, Hiçbir şey bildiğiniz yok.* Şimdi biliyorsunuz işte, Alzhbeta'nın çirkin bir yüzü, ama güzel bir vücudu var. Bunu kendiniz de kabul ettiniz. Usyürütme tarzının o kadar da saçma olmadığını çok iyi görüyorsunuz. Belki de şimdi sonunda pes edeceksiniz."

Havel omuzlarını silkti. "Belki," dedi.

"Bundan eminim ben," diye karşılık verdi başhekim.

"Dediğiniz şey inandırıcı görünebilir, hocam, ama usyürütmenizde bir eksiklik var: bu dramdaki rolümü abartıyorsunuz siz. Çünkü söz konusu olan kişi ben değilim. Alzhbeta ile yatmayı yalnız ben reddetmedim ne de olsa. Hiç kimse yatmak istemiyordu Alzhbeta'yla."

"Demin bana Alzhbeta'yla niçin evlenmek istemediğimi sorduğunuzda, size cüz'i iradenin güzelliği ve özgürlüğümü korumaya verdiğim önem üzerinde birtakım saçma sapan laflar söyledim. Ancak bunlar gerçeği maskelemek için havaya söylenmiş sözlerdi yalnızca, çünkü gerçek tam karşı uçta bulunuyor ve hiç de gönül alıcı değil: Alzhbeta'yı reddettiysem, özgür bir insan gibi davranmayı bilmediğim için reddettim. Çünkü Alzhbeta'yla yatmamak bir moda. Onunla hiç kimse yatmıyor, ve şayet biri yatacak olsa, bunu hiçbir zaman kabul etmezdi, çünkü herkes onunla alay ederdi. Moda korkunç bir ejderdir ve ben de ona kölece boyun eğdim. Ancak, Alzhbeta olgun bir kadın ve bu onun beynini uyuşturmuş. Ve belki de onun beynini her şeyden daha fazla uyuşturan, *benim* onu reddetmem, çünkü herkes benim her şeyi aldığımı bilir. Ne var ki moda benim için Alzhbeta'nın beyninden daha değerliydi."

"Ve haklısınız hocam: güzel bir vücuda sahip olduğunu biliyor. Bunun için de bu durumun tümüyle saçma ve haksız olduğunu düşündü ve karşı çıkmak istedi. Bütün akşam boyunca dikkatleri durmadan kendi vücudu üzerine çektiğini anımsayın. Viyana'da gördüğü strip-tease'ci İsveçli kızdan söz ettiğinde, göğüslerini okşadı ve onların İsveçli kızınkilerden daha güzel olduklarını söyledi. Sonra şunu da anımsayın: bütün akşam boyunca göğüsleriyle kıçı bu odayı bir gösterici kalabalığı gibi işgal ettiler. Çok ciddiyim, hocam, bir gösteriydi bu."

"Sonra strip-tease'ini de anımsayın, strip-tease'ci rolünü nasıl yaşadığını da anımsayın! Hocam, bu hayatımda gördüğüm en hüzünlü strip-tease'dir. Tutkuyla, ama hastabakıcı üniformasının nefret ettiği kılıfını çıkarmadan soyunuyordu. Soyunmaya çalışıyor, ama soyunamıyordu. Ve soyunamayacağını bile bile, soyunmaya çalışıyordu, çünkü bize hüzünlü ve gerçekleşmesi olanaksız soyunma arzusunu iletmek istiyordu. Hocam, o soyunmuyordu, soyunma üzerine bir ağıt söylüyordu, soyunmanın olanaksızlığı, sevişmenin olanaksızlığı, yaşamanın olanaksızlığı üzerine bir ağıt söylüyordu! Ve biz bunu bile işitmek istemedik. Kafalarımızı yere eğdik ve kayıtsız

bir tavır takındık.

— Ah, sizi gidi romantik çapkın! Ölmek istediğine gerçekten inanıyor musunuz? diye haykırdı başhekim.

— Dans ederken bana söylediği şeyi anımsasanıza! dedi Havel. Bana şöyle dedi: *Hâlâ canlıyım ben! Hâlâ çok canlıyım!* Anımsıyor musunuz bu sözleri? Dans etmeye başladığı andan itibaren, yapacağı şeyi biliyordu.

— Ya niye çırılçıplak ölmek istedi, ha? Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

— Bir âşığın koluna girer gibi ölümün kollarına girmek istiyordu. Bunun için soyundu, saçını, makyajını yaptı...

— Ve kapıyı da bunun için kilitlemedi, değil mi ha? Lütfen, gerçekten ölmek istediğine kendinizi inandırmaya çalışmayın!

— Belki de istediği şeyi tam olarak bilmiyordu. Siz ne istediğinizi biliyorsunuz, değil mi? Aramızda hangimiz istediğimiz şeyi biliyoruz? Hem ölmek istiyordu, hem de ölmek istemiyordu. Çok içten biçimde ölmek istiyordu, ve aynı zamanda da (gene çok içten biçimde) onu ölüme götüren ve ona büyüdüğü duygusunu veren bu eylemi ertelemek istiyordu. Çok iyi anlıyorsunuz ki onu öldükten sonraki her yanı kararmış, kötü kokan ve biçimi bozulmuş haliyle görmemizi istemiyordu. Bize bu kadar güzel, değeri bu kadar az bilinmiş olan ve tüm şanı içinde ölümle çiftleşmeye giden vücudunu göstermek istiyordu; en azından bu çok önemli anda ölüme giden bu vücuda gıpta etmemizi ve onu arzulamamızı istiyordu."

Kadın doktorun kuramı

"Baylar," diye sözüne başladı o zamana değin susmuş ve her iki doktoru da dikkatle dinlemiş olan kadın doktor. "Bir kadın olarak hükme vardığım kadarıyla, her ikinizin de dediği bana mantıksal görünüyor. Kuramlarınız kendi başlarına yeterince inandırıcı ve derin bir yaşam bilgisine tanıklık ediyorlar. Yalnız tek bir kusurları var. Gerçeğin zerresi bile yok bu kuramlarda. Alzhbeta intiharı düşünmüyordu. Gerçek intiharı da düşünmüyordu, yalandan intiharı da. Hiçbirini düşünmüyordu."

Kadın doktor bir an sözlerinin yarattığı etkinin tadını çıkardı ve yeniden söze girişti: "Baylar, görüyorum ki kötü niyetlisiniz siz. Acil servisten döndüğümüzde, Alzhbeta'nın bulunduğu dinlenme odasına girmekten kaçındınız. Onu görmek istemiyordunuz. Ama ben,

siz Alzhbeta'ya sunî solunum yaptırırken, odayı dikkatlice inceledim. Ocağın üzerinde bir cezve vardı. Alzhbeta kendine kahve yapmak için su kaynatıyordu, ve uyuyakaldı. Su taştı ve alevi söndürdü."

İki hekim de kadın doktorla birlikte dinlenme odasına gittiler. Doğruydu, ocağın üzerinde küçük bir cezve vardı ve hatta içinde biraz su kalmıştı.

"Ama bu durumda, niçin çırılçıplaktı?" diyerek şaşkınlığını gösterdi başhekim.

"İyi bakın," dedi kadın doktor, odanın dört bir köşesini göstererek: solgun renkli mavi üniforma, pencerenin altında yerdeydi, küçük ecza dolabının tepesinden bir sutyen sarkıyordu ve küçük beyaz bir külot da karşı yönde yere fırlatılmıştı. "Alzhbeta giysilerini odanın çeşitli yönlerine atmış, bu da onun, sırf kendisi için olsa bile, sizin engellemeyi uygun gördüğünüz strip-tease gösterisini gerçekleştirmek istediğini kanıtlıyor, hocam!"

"Çırılçıplak kaldığında, belli ki kendini yorgun hissetti. Bu onun işine gelmiyordu, çünkü bu geceki umutlarından vazgeçmiş değildi. Bizim sonunda çekip gideceğimizi ve Havel'in yalnız kalacağını biliyordu. Uyanık kalmak için ilaç tabletlerini bunun için istedi. Kendine bir kahve yapmak istiyordu ve ocağın üzerine bir cezve su koydu. Sonra gözleri yeniden vücuduna ilişti ve bu da onu heyecanlandırdı. Sevgili baylar, Alzhbeta'nın size bir üstünlüğü vardı. Başını görmüyordu o. Bu nedenle, kendisi için kusursuz bir güzellikteydi. Vücudu onu heyecanlandırdı ve şehvet duygularıyla divana uzandı. Ama, öyle görünüyor ki, uyku onu şehvetten önce yakalamıştı."

— Kuşkusuz, dedi Havel, "Ben de ona uyku hapı vermiştim zaten!

— Sizden de bu beklenirdi," dedi kadın doktor. "O zaman, hâlâ açıklığa kavuşmayan birşey var mı?

— Var," dedi Havel. "Bize dediği şeyi anımsayın: *Hâlâ ölmüyorum! Hâlâ capacanlıyım! Yaşıyorum!* Ve şu son sözleri öylesine dokunaklı biçimde söylemişti ki, bunlar sanki veda sözleriydi: *Keşke bilseniz. Hiçbir şey bildiğiniz yok. Hiçbir şey bildiğiniz yok.*"

— Bırakın bu lafları, Havel, dedi kadın doktor. "Söylenen sözlerin yüzde doksandokuzunun boş lakırdılar olduğunu bilmezmiş gibi konuşmayın. Siz de çoğu kez sırf konuşmak için konuşmuyor musunuz?"

Hekimler bir süre daha gevezelik ettiler, sonra dışarı çıktılar. Baş-

hekimle kadın doktor Havel'in elini sıktılar ve uzaklaştılar.

Gece havasında kokular uçuşuyordu

Fleischman sonunda oturduğu banliyönün sokağına vardı, burada anne ve babası ile birlikte bir bahçenin çevrelediği küçük bir evde yaşıyordu. Küçük bahçe kapısını açtı ve giriş kapısına gitmeden bahçedeki banklardan birinin üstüne oturdu; bankın üzerine anneciğinin özenle baktığı güller sarkıyordu.

Yaz gecesinde havada çiçeklerin kokuları uçuşuyor ve "suçlu", "bencillik", "sevgili", "ölüm" gibi sözcükler Fleischman'ın göğüs kafesinde dönüp duruyor, onu coşkunluk veren bir zevkle doldurıyorlardı; öyle ki sırtından kanatlar yükseliyormuş gibi geldi ona.

Bu melankolik mutluluk taşkınlığı içinde, daha önce hiç bu kadar sevilmediğini farketti. Elbette daha önce birçok kadın ona duygularının açıkça görülür kanıtlarını vermişlerdi, ama, şimdi, kendini soğuk bir aklıbaşındalığa zorluyordu: Bu hep aşk mıydı? Kendini bazen yanılsamalara kaptırmış olamaz mıydı? Ortada aşk falan olmadığı hiç aklının ucuna gelmiyor muydu? Sözgelimi Klara bir sevgiliden çok, bir çıkarcı olamaz mıydı? Onun için kendisinden çok ona bulacağı daire önemli değil miydi? Alzhbeta'nın davranışı karşısında her şey rengini yitirmişti.

Havada büyük sözcükler uçuşuyor ve Fleischman kendine aşkın tek bir ölçütü olduğunu söylüyordu: ölümdü bu ölçüt. Gerçek aşkın sonunda ölüm vardır ve ancak ölümle sonuçlanan aşk aşktır.

Havada kokular uçuşuyor ve Fleischman kendine şu soruları soruyordu: Bir başkası onu hiç bu çirkin kadın kadar sever miydi? Ama aşkın yanında güzellik ya da çirkinlik neydi? Büyüklüğü mutlağı yansıtan bir duygunun yanında bir yüzün çirkinliği neydi?

(Mutlak? Evet. Fleischman yetişkinlerin belirsizliklerle dolu dünyasına daha dün fırlatılıp atılmış bir yeniyetmedir. Kadınları baştan çıkarmak için elinden geleni yapmaktadır, ama özellikle aradığı şey rahatlatıcı, sonsuz, onu yeni keşfedilen dünyanın acımaz göreceliğinden kurtaracak ve esenliğe kavuşturacak kucaklaşmadır.)

Kadın doktorun dönüşü

Dr. Havel üstüne yeniden hafif bir battaniye alarak henüz divanın üzerine uzanmıştı ki, pencere camına vurulduğunu işitti. Ay ışığında kadın doktorun yüzünü farketti. Pencereyi açtı ve: "Ne var?" diye sordu.

"Açın da içeri gireyim!" dedi kadın doktor ve tez adımlarla binanın giriş kapısına seyirtti.

Havel gömleğini düğmeledi, göğüs geçirdi ve odadan dışarı çıktı.

Binanın kapısını açtığında, kadın doktor daha fazla açıklama yapmaya gerek duymadan ilerledi, ve personel odasında, Havel'in karşısında, bir koltuğa yerleşir yerleşmez, evine dönemediğini, kendini müthiş sıkıntılı hissettiğini, uyuyamadığını açıklamaya koyuldu ve sakinleşebilmek için Havel'den kendisiyle biraz daha sohbet etmesini rica etti.

Havel, kadın doktorun dediklerinin tek bir sözcüğüne bile inanmıyordu ve bunu yüzündeki ifadeyle açığa vurması yeterince nezaket dışı (ya da dikkatsizce) birşeydi.

Bunun için kadın doktor ona: "Elbette bana inanmıyorsunuz, çünkü benim buraya yalnızca sizinle yatmak için döndüğüme inanmışsınız," dedi.

Havel bir yadsıma jesti yaptı, ama kadın doktor sözünü sürdürdü: "Kibirli Don Juan'sınız siz! Tabii, bir kadın sizi görür görmez, yalnızca o şeyi düşünüyor. Ve siz de, istemeye istemeye ve tiksinmiş olarak, hüzünlü misyonunuzu yerine getiriyorsunuz."

Havel yeniden bir yadsıma jesti yaptı, ama kadın doktor bir sigara yakıp dumanını kayıtsızca üfledikten sonra, sözünü sürdürdü: "Benim zavallı Don Juan'cığım. Hiçbir şeyden korkmayın. Sizi rahatsız etmek için gelmedim buraya. Ölümle hiçbir ortak yanınız yok sizin. Bütün bunlar sevgili başhekimimizin saçmalıklarından başka birşey değil. Siz her şeyi almıyorsunuz, çünkü bütün kadınlar kendilerini vermeye hazır değiller. Sözgelimi, ben, size bunu garanti edebilirim, size karşı tamamen bağışığım ben.

— Bana bunu söylemeye mi geldiniz?

— Belki. Sizi avutmak için, size ölüm gibi olmadığınızı söylemek için geldim. Kendimi size vermeyeceğimi söylemeye geldim."

Havel'in ahlak anlayışı

"Kibar bir davranış doğrusu, dedi Havel, "kendinizi vermemeniz ve bunu bana söylemeye gelmiş olmanız kibar bir davranış. Haklısınız. Benim ölümle hiçbir ortak yanım yok. Yalnızca Alzhbeta'yı almamakla kalmıyorum, aynı zamanda sizi de almayacağım.

— Aa! diyerek şaşkınlığını gösterdi kadın doktor.

— Bununla hoşuma gitmediğinizi söylemek istemiyorum. Tam tersine.

— Ne demezsiniz! dedi kadın doktor.

— Evet, çok hoşuma gidiyorsunuz.

— O zaman benimle niye evlenmek istemiyorsunuz? Ben sizle ilgilenmediğim için mi?

— Hayır, bununla ilgisi olduğunu sanmıyorum, dedi Havel.

— Peki, niçin?

— Çünkü siz başhekimin metresisiniz.

— Ee ne olmuş yani?

— Başhekim kıskançtır. Onu incitebilir.

— Kuruntularınız mı var? dedi kadın doktor gülerek.

— Biliyorsunuz," dedi Havel, "hayatımda bir hayli kadınla maceralarım oldu, öyle ki bu bana erkek dostluğuna daha fazla değer vermeyi öğretti. Erotizm saçmalığının lekelemediği bu dostluk hayatta tanıdığım tek değerdir.

— Başhekimi bir dost olarak mı görüyorsunuz?

— Başhekim benim için çok şey yaptı.

— Benim için daha da çok şey yaptı, diye karşılık verdi kadın doktor.

— Mümkündür," dedi Havel. "Ancak minnet söz konusu değil. Bir dost o, hepsi bu. Harika bir adam başhekim. Ve size çok önem veriyor. Size sahip olmaya çalışsam, kendimi bir alçak olarak görmek zorunda kalırdım."

İftiraya uğrayan başhekim

"Ağzınızdan dostluğun böylesine ateşli bir övgüsünü duymayı beklemiyordum!" dedi kadın doktor. "Sizi, doktor, yepyeni ve hiç beklenmedik bir yanınızla keşfediyorum. Her türlü beklentinin tersine, yalnızca hissetme yeteneğine sahip olmakla kalmıyor, aynı zaman-

da bu yeteneği (işin dokunaklı yanı da burada) yaşlı, hüzünlü, saçları dökülmüş ve yalnızca gülünç görünüşüyle dikkatleri çeken bir beyefendi karşısında da sergiliyorsunuz. Bu akşam dikkat ettiniz mi ona? Durmadan gösteriş yaptığını gördünüz mü? Hep hiç kimsenin inanamayacağı şeyleri kanıtlamaya çabalıyor."

"Önce, esprili biri olduğunu kanıtlamak istiyor. Onu duydunuz. Bütün akşamı saçma sapan sözler yumurtlayarak geçirdi. Dost meclisini eğlendiriyor, 'Dr. Havel ölüm gibidir' yollu espriler yapıyor, mutlu bir evliliğin mutsuzluğu üzerine paradokslu laflar uyduruyor (belki yüzüncü keredir aynı teraneyi dinliyorum!), Fleischman'ı işletmeye uğraşıyordu (sanki bunu yapmak zekâ isteyen birşeymiş gibi!)."

"İkinci olarak, kendini yücegönüllü biri gibi göstermek istiyor. Gerçekteyse, kafasında hâlâ saç olan herkesten nefret ediyor, ama bu yüzden de kendini zor durumlara düşürüyor. Size yaltaklandı, bana yaltaklandı, Alzhbeta'ya bir baba gibi, kibarlıkla davrandı, Fleischman'la dalga geçti, ama bunu farketmemesine dikkat etti."

"Ve üçüncü olarak, en ciddisi de bu, karşı konulmaz biri olduğunu kanıtlamak istiyor. Umutsuzca bugünkü görünüşünü eski görünüşü altında gizlemeye uğraşıyor. Ne yazık ki eski görünüşü artık yok ve bunu hiçbirimiz anımsamıyoruz. Kendisini reddeden şu küçük fahişe öyküsünü ne kadar ustalıkla anlattığını gördünüz, sırf bu vesileyle eski çehresini akıllara getirmek ve acınası dazlaklığını unutturmak için."

Başhekimin savunulması

"Bütün bu dedikleriniz hemen hemen doğru, sevgili hanımefendi," diye karşılık verdi Havel. "Ama ben bunlarda yalnızca başhekimi sevmek için daha çok ve daha iyi nedenler görüyorum, çünkü bütün bunlar bana sizin düşündüğünüzden daha dokunaklı geliyor. Kaçamayacağım bir dazlaklıkla alay etmemi niye istiyorsunuz? Başhekimin olduğu şeyi olmamak yolunda gösterdiği inatçı çabalarla alay etmemi niye istiyorsunuz?"

"Yaşlı bir adam olduğu şeyi, yani kendinin şu acınacak enkazını ya kabullenir ya da kabullenmez. Ama kabullenmezse, ne yapması gerekir? Olduğu şey değilmiş gibi yapmaktan başka birşey gelmez elinden; zahmetli bir taklit çabasıyla artık olmayan şeyi, yitirilen şeyi

yeniden yaratmaktan; neşesini, canlılığını, içtenliğini bulgulamaktan, oynamaktan, göstermekten başka birşey gelmez elinden. Gençlik görüntüsünü yeniden canlandırmak, onunla kaynaşmaya ve onu kendisinin yerine koymaya çabalamaktır istediği. Başhekimin bu taklit komedisinde, ben kendimi, kendi geleceğimi görüyorum. Tabii bana hâlâ bu hüzünlü komediden kuşkusuz daha da kötü olan boyun eğmeyi reddedecek kadar güç kalmışsa."

"Belki de başhekimin doğru bir tanısına vardınız. Ama ben onu bunun için daha da çok seviyorum ve ona hiçbir zaman kötülük yapamam, bu nedenle sizinle asla yatmayacağım."

Kadın doktorun yanıtı

"Sevgili doktor," diye karşılık verdi kadın doktor. "Aramızda düşündüğünüzden daha az görüş ayrılığı var. Ben de onu seviyorum. Ben de tıpkı sizin gibi, ona acıyorum. Ve sizin borçlu olduğunuzdan daha çok şey borçluyum ona. O olmasa bu kadar iyi bir mevkim olmazdı. (Siz de biliyorsunuz bunu, zaten herkes çok iyi biliyor bunu!) Onu oyaladığımı mı düşünüyorsunuz? Onu aldattığımı? Başka âşıklarım olduğunu? Bunu ona söylemek için herkes zevkten dört köşe olurdu! Kimseye, ne ona ne de kendime kötülük yapmak istemiyorum ve bu nedenle de düşündüğünüzden daha az özgürüm. Tümüyle bağlıyım ben. Ama her ikimizin de birbirimizi bu kadar iyi anlamış olduğumuza memnunum. Çünkü siz başhekime sadakatsizlik etmeyi göze alabileceğim tek erkeksiniz. Gerçekten de, onu çok içtenlikle seviyorsunuz ve ona hiçbir zaman kötülük yapmayı istemezdiniz. Ağzınızı sıkı sıkıya kapatacaksınız. Size güvenebilirim. Bu nedenle sizinle yatabilirim..." ve kadın doktor, Havel'in dizlerine oturdu ve giysisinin düğmelerini çözmeye başladı.

Doktor Havel ne yaptı?

Tahmin edin...

Soylu duyguların burgacında

Geceden sonra sabah oldu ve Fleischman bir demet gül kesmek üzere bahçeye indi. Sonra hastaneye gitmek için tramvaya bindi.

Alzhbeta'nın acil serviste özel bir odası vardı. Fleischman yatağın başucuna oturdu, gül demetini gece masasının üzerine koydu ve Alzhbeta'nın nabzına bakmak üzere onun elini tuttu.

"Daha iyi misiniz?" diye sordu sonra.

— Evet, dedi Alzhbeta.

Ve Fleischman duygu dolu bir sesle: "Böyle bir saçmalığı yapmamanız gerekirdi, şekerim," dedi.

— Haklısınız, dedi Alzhbeta, "ama uyuyakaldım. Kendime kahve yapmak için kaynamaya su koydum ve sonra da bir aptal gibi uyuyakaldım."

Fleischman büyük bir şaşkınlıkla Alzhbeta'ya bakıp duruyordu, çünkü ondan böylesine yücegönüllü bir davranışı beklemiyordu: Alzhbeta pişmanlık acısını onun sırtına yüklemek istemiyordu, aşkıyla onu bunaltmak istemiyordu ve bu nedenle aşkından vazgeçiyordu!

Flesichman onun yanaklarını okşadı, ve duygularına kapılmış olarak, ona sen demeye başladı: "Her şeyi biliyorum. Yalan söylemene gerek yok. Ama yalanın için sana teşekkür ederim."

Başka hiçbir kadında bu kadar soyluluk, bu kadar özveri ve bu kadar bağlılık bulamayacağını anlıyordu ve az daha bir iç kışkırtısına kapılıp ondan karısı olmasını isteyecekti. Ama, son anda, kendine hakim oldu (insanın evlilik teklifi için her zaman yeterince vakti vardır) ve yalnızca:

"Alzhbeta, Alzhbeta, şekerim. Senin için getirdim bu gülleri" dedi.

Alzhbeta şaşırmış bir havayla gözlerini Fleischman'a dikmişti ve ona: "Benim için mi getirdin?" dedi.

"Evet, senin için. Çünkü burada seninle olmaktan mutluyum. Çünkü varolduğun için mutluyum, Alzhbeta. Belki de seni seviyorum. Belki de seni çok seviyorum. Ama belki de bu olduğumuz gibi kalmamız için başka bir neden. Bir kadınla bir erkeğin birlikte yaşamadıklarında ve birbirleri hakkında tek birşeyi, yani varolduklarını bildiklerinde ve varolduklarını bildikleri için de birbirlerine minnettar olduklarında birbirlerini daha çok seveceklerini sanıyorum.

Ve bu da onlara mutlu olmaları için yeter. Sana teşekkür ederim, Alzhbeta, sana varolduğun için teşekkür ederim.''

Alzhbeta bütün bu sözlerden hiçbir şey anlamıyor, ama şaşkınca, aptalca ve belirsiz bir mutluluk ve belirsiz bir umut dolu bir gülümsemeyle tebessüm ediyordu.

Derken Fleischman kalktı, Alzhbeta'nın omzunu sıktı (ölçülü ve ağırbaşlı bir aşkın belirtisi) arkasını döndü ve dışarı çıktı.

Tüm şeylerin belirsizliği

''Bu sabah gerçekten gençlik saçan güzel meslekdaşımız, olayların belki de en doğru açıklamasını buldu,'' dedi başhekim kadın doktor ile Havel'e, serviste üçü bir araya geldiklerinde. ''Alzhbeta kendine kahve yapmak için kaynamaya su koydu ve uyuyakaldı. En azından, iddia ettiği bu.

— Görüyorsunuz, dedi kadın doktor.

— Hiçbir şey gördüğüm ya da anladığım yok, diye karşılık verdi başhekim. Doğrusunu söylemek gerekirse, olup bitenler hakkında hiç kimse hiçbir şey bilmiyor. Belki de cezve ocağın üzerine daha önce konmuştu. Alzhbeta gazla intihar etmek istese, cezveyi niye kaldıracaktı ki?

— Ama her şeyi size açıkladığına göre! diye fikrini belirtti kadın doktor.

— Bize oynadığı oyundan ve bizi bu kadar korkuttuktan sonra, bizi her şeyin bir cezve yüzünden olduğuna inandırmaya çalışmasına hiç şaşırmayın. Unutmayın ki bu ülkede intihara teşebbüs eden bir kişi, otomatik olarak bir tımarhaneye tedaviye gönderilir. Ve bunun da şakaya gelir bir yanı yok.

— Bu intihar öyküleri sizin hoşunuza mı gidiyor, hocam? dedi kadın doktor.

— Havel'in bir kereliğine pişmanlık acısı çekmesini isterdim,'' dedi başhekim gülerek.''

Havel'in pişmanlığı

Havel'in kötü niyeti, başhekimin bu önemsenmeyecek sözünde ona göklerin gizli gizli yolladığı şifreli bir kınama mesajını buldu: ''Baş-

hekim haklı," dedi. "Bunun zorunlu olarak bir intihar teşebbüsü olması gerekmezdi, ama yine de bir intihar teşebbüsü olabilirdi. Zaten, açıkça konuşmam gerekirse, bunun için kızmadım Alzhbeta'ya. İntiharı ilke olarak kabul edilmez kılan hayatta tek bir mutlak değer var mı, söyleyin bana? Aşk mı? Yoksa dostluk mu? Size şunu garanti ederim ki dostluk aşktan daha az oynak değildir ve dostluk üzerine hiçbir şey kurulamaz. Ya da en azından özsaygı mı? Böyle olmasını isterdim" dedi Havel, neredeyse bir taşkınlıkla. Bütün sözlerinde bir pişmanlık havası esiyordu. "Ama, size yemin ediyorum ki, hocam, kendimi hiç sevmiyorum ben."

— Baylar, dedi kadın doktor, gülümseyerek, "Eğer bu hayatınızı güzelleştiriyor, ruhlarınızı kurtarıyorsa, o zaman Alzhbeta'nın gerçekten de intihar etmek istediği hükmüne varalım. Anlaştık mı?"

Happy end

"Yeter artık," dedi başhekim, "Konuyu değiştirelim. Söylevleriniz bu güzel sabah havasını kirletiyor, Havel! Sizden on beş yaş daha büyüğüm. Evlilik hayatımda mutlu olma, bu nedenle de boşanamama talihsizliğine sahibim. Ve, aşkta da, mutsuzum, çünkü, ne yazık ki, sevdiğim kadın buradaki doktordan başkası değil! Ama yine de, yeryüzünde olmaktan mutluyum!

— Doğru, doğru, dedi kadın doktor başhekime, alışılmadık bir sevecenlikle ve onun elini tuttu. Ben de bu yeryüzünde olmaktan mutluyum."

Bu sırada, üç hekimin oluşturduğu gruba Fleischman katıldı ve: "Alzhbeta'nın odasından geliyorum. Gerçekten de olağanüstü dürüstlükte bir kız. Her şeyi yadsıdı. Her şeyi üstüne aldı" dedi.

— İşte görüyorsunuz, dedi başhekim gülerek. "Havel az daha hepimizi intihara sürükleyecekti."

— Elbette" dedi kadın doktor ve pencereye yaklaştı. "Hâlâ güzel bir gün olacağa benziyor. Gök masmavi. Siz ne diyorsunuz, Fleischman?"

Daha birkaç dakika önce, Fleischman bir demet gül ve birkaç güzel sözle ikiyüzlü bir biçimde işin içinden sıyrıldığı için kendini kınayıp duruyordu, oysa şimdi yersiz bir atılganlık yapmadığına memnundu. Kadın doktorun sinyalini aldı ve bunun ne anlama geldiğini kavradı. Bunun için serüvenin ipini geçen gün koptuğu yerden, yani

gaz kokusunun Fleischman ile kadın doktorun randevusunu boşa çıkardığı noktadan yeniden ele alacaktı. Ve Fleischman, başhekimin kıskanç bakışları altında bile, kendini kadın doktora gülümsemekten alıkoyamadı.

Böylelikle öykü dün kaldığı yerden yeniden başlamış oluyor, ancak Fleischman bu serüvene çok daha yaşlı ve çok daha güçlü olarak döndüğüne inanıyor. Ardında ölüm kadar büyük bir aşk var. Göğüs kafesinde bir şişkinliğin kabardığını hissediyor, ve bu şimdiye kadar karşılaştığı en yüksek ve en güçlü şişkinlik. Çünkü onu böylesine şehvetle coşturan, ölümün kendisi: ona hediye edilen ölüm; harika ve can katıcı ölüm.

YAŞLI ÖLÜLER YERLERİNİ GENÇ ÖLÜLERE BIRAKSINLAR

1

Birkaç yıldır yaşadığı küçük bir Bohemya kentinin caddesi boyunca yürüyerek evine dönüyordu. Pek heyecan taşımayan bir hayata, dedikoducu komşulara ve işyerinde çevresini saran tekdüze bir bayağılığa boyun eğmişti. Yolda öylesine kayıtsızlıkla yürüyordu ki (insan yüz kere geçtiği bir yolda böyle yürür) kadını az daha görmeden yanından geçecekti. Ama kadın onu uzaktan tanıdı ve ona doğru gelerek adama o kibar tebessümle gülümsedi; ancak son anda, birbirlerinin yanından geçerlerken, adamın belleğinde bir şimşek çaktı ve onu içinde bulunduğu uyuşukluktan çekip çıkardı.

"Sizi az daha tanıyamıyordum!" dedi. Ama bu beceriksizce söylenmiş bir özürdü ve onları birdenbire kaçınmayı yeğ tutacakları can sıkıcı bir konuyla yüz yüze getirmişti: birbirlerini on beş yıldır görmemişlerdi ve bu zaman zarfında her ikisi de yaşlanmıştı. "O kadar çok değiştim mi?" diye sordu kadın ve adam değişmediği yanıtını verdi; bunun bir yalan olmasına karşın, yine de büsbütün bir yalan değildi, çünkü o kibar gülümseme (edep ve alçakgönüllülükle sonsuz bir coşku yeteneği ifade eden bir gülümsemeydi) ona uzun yıllar ötesinden değişmeden ulaşıyor ve onu tedirgin ediyordu: çünkü bu gülümseme onda kadının eski görünüşünün anısını o kadar açık seçik olarak uyandırıyordu ki, bu gülümsemeyi unutmak ve onu şimdiki haliyle görmek için çaba harcaması gerekti: neredeyse yaşlı bir kadındı o.

Ona nereye gittiğini ve yapacak bir işi olup olmadığını sordu, kadın ona yola konulacak bir sorun dışında akşam onu Prag'a götürecek olan treni beklemekten başka bir işi olmadığını söyledi.

Adam ona bu beklenmedik karşılaşmanın kendisine verdiği zevki ifade etti ve semtin iki birahanesinin de kirli ve aşırı kalabalık olduklarında (haklı olarak) görüş birliğine vardıkları için, adam onu pek uzakta olmayan kendi bekâr odasına davet etti, orada ona çay ya da kahve yapabilirdi ve daha da önemlisi, temiz ve sakin bir yerdi odası.

2

Gün kadın için kötü başlamıştı. Kocası, vasiyetinde dile getirdiği garip bir dilekten ötürü bu küçük kentin mezarlığına gömülüydü (otuz yıl önce, o zaman daha genç evlilerken bir süre burada yaşamışlar, daha sonra ise Prag'a taşınmışlardı, kocası on yıl önce burada ölmüştü). Bu nedenle mezar için on yıllık kira parasını peşinen ödemişti, ama birkaç gün önce, kira sözleşmesini yenilemeyi unuttuğunu ve zaman limitinin sona erdiğini farketmişti. Önce mezarlıklar müdürlüğüne yazmayı düşünmüş, ama yetkililerle yazışmanın sonu gelmez ve boş bir girişim olduğuna hükmedince, çıkıp buraya gelmişti.

Kocasının kabrine giden yolu ezbere bildiği halde, bugün, mezarı ilk kez görüyormuş duygusuna kapılmıştı. Kabri bir türlü bulamıyor ve yolunu kaybettiğini düşünüyordu. Sonunda durumu anladı: eskiden kocasının altın yaldızlı adını taşıyan, kumtaşından yapılma mezar taşının yerinde şimdi (yandaki iki kabiri tanıdığından emindi) üstünde altın yaldızlı harflerle hiç tanımadığı bir adın yazılı olduğu, kara mermerden bir mezar taşı bulunuyordu.

Kafası allak bullak olmuş bir halde, mezarlıklar müdürlüğüne gitti. Orada ona kira sürelerinin bitimi durumunda kabirlerin otomatik olarak elden çıktığını söylediler. Kirayı yenilemek gerekliliğinden kendisini haberli kılmadıkları için onları kınadı ve onlar da kendisine mezarlıkta az yer bulunduğunu ve *yaşlı ölülerin yerlerini genç ölülere bırakması gerektiği* karşılığını verdiler. Çok öfkelendi ve gözyaşlarını güçlükle tutarak, onlara kınayıcı bir sesle, ne insanî onura ne de başkasına saygı anlayışına sahip olmadıklarını söyledi, ama tartışmanın yararsız olduğunu anlamakta da gecikmedi. Kocasının ölümünü engelleyemediği gibi, bu ikinci ölüm önünde, artık bir ölüm yaşantısına bile sahip olma hakkı olmayan bu *yaşlı ölü*'nün ölümü önünde savunmasız kalmıştı.

Dosdoğru kente döndü ve hüznüne kısa zamanda kaygı da karıştı, çünkü oğluna babasının mezarının kayboluşunu nasıl açıklayacağını ve ihmali yüzünden onun önünde nasıl özür dileyeceğini merak ediyordu. Sonra, üstüne bir yorgunluk çöktü: onu Prag'a götürecek trenin kalkışına kadar uzun bekleyiş saatlerini nasıl geçireceğini bilmiyordu; çünkü burada hiç kimseyi tanımıyor ve yılların geçmesiyle kent böylesine değiştiği ve bildik yerler de ona bugün tümüyle yabancı bir çehre sunduğu için içinden duygusal bir gezinti yapmak bile gelmiyordu. Bunun için raslantı eseri karşılaştığı eski arkadaşının (yarı yarıya unuttuğu) davetini minnetle kabul etti. Banyoda ellerini yıkayıp yumuşak koltuğa çöktü (ayakları ağrıyordu), odayı inceliyor ve mutfağı çalışma odasından ayıran bölmenin ardındaki kaynayan suyun sesini dinliyordu.

3

Adam geçenlerde otuz beş yaşına basmış ve saçlarının tepe kısımlarında görülür biçimde seyrelmiş olduğunu birdenbire farketmişti. Henüz bütün bütüne bir kellik değildi bu, ama saçsız kalacağı şimdiden tahmin edilebiliyordu (saçının altından baş derisi gözüküyordu): kellik tamamen kaçınılmaz ve oldukça yakın bir durumdu. Elbette saçının dökülmesini bir ölüm kalım meselesi haline getirmek gülünçtü, ama saçının dökülmesinin yüzünü değiştireceğini ve böylelikle de genç görünüşünün (belli ki en iyi yanlarından biriydi genç görünüşü) sona ermekte olduğunu farkediyordu.

Kendini böylesi düşüncelere kaptırmış olarak, yavaş yavaş ortadan kaybolmakta olan bu (saçlı) kişinin hayat muhasebesinin neler olduğunu, bu kişinin tam olarak neleri yaşadığını, hangi sevinçleri tattığını merak etmeye koyuldu. Büyük bir şaşkınlık duyarak bu sevinçlerin pek az olduğunu farketmişti; bunu düşündüğünde yüzünün kızardığını, evet evet, utandığını hissediyordu: çünkü yeryüzünde bu kadar uzun zaman yaşayıp da bu kadar az şeyin yaşantısına varmak küçültücüydü.

Bu kadar az şeyin yaşantısına varmak dediğinde, tam olarak ne demek istiyordu? Yolculukları, işi gücü, toplumsal yaşantıyı, sporu, kadınları mı düşünüyordu? Kuşkusuz bütün bunları düşünüyordu, ama özellikle de kadınları; çünkü hayatı öteki alanlarda yoksul olmuşsa da, bu onu pek az rahatsız ediyor, ama bu yoksulluk için

kusuru kendinde bulamıyordu: işi ilginç değilse ve hiçbir gelecek vaat etmiyorsa bu onun hatası değildi; parası ya da güvenilir parti bonservisleri olmadığı için yolculuklara çıkamaması da onun hatası değildi; yirmi yaşında menisküs olup sevdiği sporu bırakmak zorunda kalması da gene onun hatası değildi. Buna karşılık, kadınların bulunduğu alan onun için görece bir özgürlük alanıydı ve orada hiçbir özür bulamıyordu. O alanda kim olduğunu gösterebilir, zenginliğini ortaya koyabilirdi; kadınlar onun için hayatın *yoğunluğunun* yasal tek ölçütü olmuşlardı.

Ne var ki, talihi yoktu! Kadınlarla yıldızı hiç barışmamıştı: yirmi beş yaşına kadar (yakışıklı bir delikanlı olduğu halde) utangaçlığını üstünden atamamıştı; sonra âşık olmuş, evlenmiş ve yedi yıl boyunca kendini sonsuz erotizmi tek bir kadında bulabileceğine inandırmaya çalışmıştı. Sonra boşanmıştı, tekeşlilik savunuları (ve sonsuzluk yanılsaması) yerini hoş ve cüretli bir kadın takibine (onların çeşitli sonluluklarının takibi) bırakmıştı, ama ne yazık ki bu cüretli takip güç bir parasal durumla (yılda bir ya da iki kez görmesine izin verilen bir çocuk için boşandığı eşine nafaka vermesi gerekiyordu) ve baştan çıkarılacak kadın sayısı ne kadar sınırlıysa komşuların tecessüsünün de o kadar sınırsız olduğu küçük bir kentteki yaşam koşullarıyla bir hayli frenlenmişti.

Bundan sonra, zaman geçmişti, hem de çok çabuk, ve birdenbire kendini banyodaki lavabonun üstünde duran oval aynanın önünde buluvermişti; sağ elindeki küçük yuvarlak bir aynayı başının üstüne doğru tutuyor, eğilerek, gitgide artan kelliğine bakıyordu. Bu görüntü ona aniden (hiç hazırlıksız) sıradan gerçeği anlatıverdi: insan kaçırdığı şeyi yeniden yakalayamazdı. O zamandan beri, sürekli olarak keyifsizdi, hatta intihar etmeyi bile düşünmüştü. Elbette (onu bir histeri hastası ya da bir budala sanmamak için bu noktayı belirtmek gerekiyor) bu düşüncelerdeki komik yanın ve onları hiçbir zaman gerçekleştirmeyeceğinin bilincindeydi *(Kel olmayı hiçbir zaman kabullenemeyeceğim, elveda!* diye yazdığı intihar mektubunu düşününce kendisi de gülüyordu), ama, platonik özellikte bile olsa, bu düşüncelerin aklına gelmiş olması yeterliydi. Bu durumu anlamaya çalışalım: bu düşünceler ona, yarışın ortasında kaybetmekte olduğunu anlayınca (üstelik kendi hataları yüzünden) maratonu terketmek için karşı konulmaz bir arzu duyan bir maraton koşucusuna geldiği gibi geliyordu. O da yarışın kaybedilmiş olduğunu ve daha fazla koşmak istemediğini düşünüyordu.

Ve şimdi küçük masanın üstüne eğilip divanın önüne (az sonra oturacaktı) bir fincan kahve ile konuk hanımın oturduğu rahat koltuğun önüne bir başka fincan kahve koydu. Eskiden sırılsıklam âşık olduğu ve o zaman elinden kaçırdığı (kendi hataları yüzünden) bu kadınla tam da bu kadar kötü bir ruh durumu içindeyken ve artık hiçbir şeyi ele geçirmenin olanaklı olmadığı bir anda karşılaşmanın talihin kötü bir cilvesi olduğunu söyleyip duruyordu kendine.

4

Onun gözünde *elinden kaçırdığı kadın* olduğunu kesinlikle tahmin edemezdi; elbette, birlikte geçirdikleri geceyi hep anımsıyordu, adamın o zamanki görünüşünü anımsıyordu (yirmi yaşındaydı, giyinmesini bilmezdi, yüzü kızarırdı ve onu çocuksu tavırlarıyla eğlendirirdi) ve o zamanki kendi görünüşünü de anımsıyordu(kırkına yakındı ve bir güzellik susuzluğu onu hem başka erkeklerin kollarına atar, hem de onların kollarından koparıp alırdı, çünkü her zaman hayatının *zarif bir dansa* benzemesi gerektiğini düşünmüştü, ve evlilik sadakatsizliklerini çirkin bir alışkanlığa dönüştürmekten korkuyordu).

Evet, başkalarının kendilerine ahlakî bir buyruğu kabul ettirmesi gibi, kendine güzelliği kabul ettiriyordu; kendi hayatında bir çirkinlik farkedecek olsa, belki de umutsuzluğa kapılırdı. Ve ev sahibinin onu on beş yıl sonra oldukça yaşlanmış bulacağını (yaşın birlikte getirdiği bütün çirkinliklerle) anladığı için, yüzünün önünde hemen düşsel bir yelpaze açmaya girişti ve ona çeşitli sorular yağdırdı: bu kente nasıl geldiğini öğrenmek istedi; ona işi üzerine sorular sordu; kentteki evlerin çatılarına bakan görünümüyle oldukça hoş bulduğu bekâr odasının övgüsünü yaptı (bu görünümun kuşkusuz olağanüstü bir yan taşımadığını, ama insana bir özgürlük duygusu verdiğini söyledi); izlenimci ressamlara ait çerçeveli birkaç röprodüksiyonu yapanların adlarını saydı (güç birşey değildi bu, çünkü parasız çoğu Çek aydınının evlerinde aynı ucuz röprodüksiyonları bulmak olasıydı), sonra kahve fincanını elinde tutarak kalktı, üstünde bir çerçeveye yerleştirilmiş birkaç fotoğrafın bulunduğu küçük bir yazı masasının üzerine eğildi (çerçevede tek bir genç kadın fotoğrafı olmadığı gözünden kaçmadı) ve fotoğraflardan birinin üstünde görülen yaşlı kadının yüzünün annesinin yüzü olup olmadığını sordu

(adam annesi olduğunu doğruladı).

Sonra adam kadına, karşılaştıklarında kendisine sözünü ettiği yoluna konulması gereken sorunun ne olduğunu sordu. Kadın mezarlık konusunu hiç açmak istemiyordu (burada, bu binanın beşinci katında, çatıların üstünde, ama daha da hoşu, hayatının üştünde asılı kalmış gibiydi); ne var ki adam ısrar ettiği için, bu kentte eskiden, bundan yıllar önce oturmuş olduğunu, kocasının burada gömülü olduğunu (kabirin kaybolması konusunda hiçbir şey söylemedi) ve her yıl oğluyla birlikte, kasım aylarında yapılan Ermişler Yortusu'na geldiğini itiraf etti (ama çok kısa olarak, çünkü aşırı bir açılmanın ahlakdışılığı ona her zaman yabancı gelmişti).

5

"Her yıl ha?". Bu söz onu üzüyordu ve talihin kötü cilvesini yeniden düşündü. Onunla altı yıl önce, bu kente yerleşmeye geldiğinde karşılaşmış olsa, belki de her şeyi kurtarmak mümkün olurdu: henüz yaşın etkisine böylesine uğramış olmaz ve adamın on beş yıl önce sevdiği kadının görüntüsünden bu derece farklı göstermezdi; adam bu farkı aşma ve her iki görüntüyü (bugünkü görüntü ile geçmişinkini) tek bir görüntü olarak algılama gücüne sahip olurdu. Ama şu anda bu görüntüler insanın umudunu kıracak derecede uzak görünüyorlardı.

Kadın kahvesini içmişti ve konuşuyordu. Adam kadının *ikinci seferdir* kendisinden kaçtığı bu başkalaşım derecesini tam olarak saptamaya çalışıyordu: yüzü kırışmıştı (kat kat sürülmüş pudralar bunu boşu boşuna gözlerden ırak tutuyordu); boynu pörsümüştü (yüksek yakası bunu boşu boşuna gizlemeye çalışıyordu); yanakları sarkmıştı ve saçları (ama saçlar hemen hemen güzeldi!) kırlaşmıştı. Bununla birlikte, adamı en çok çeken, elleri olmuştu (ne pudra ne de far, onları ne yazık ki güzelleştiremiyordu): derinin altından fırtlayan mavi damar ağı bu elleri adeta bir erkek eli yapıyordu.

İçindeki pişmanlık öfkeye karışıyordu; bu karşılaşmanın çok geç ortaya çıktığını unutmak için alkollü birşeyler içmek istedi; kadına bir konyak içmek isteyip istemediğini sordu (bölmenin ardındaki dolapta açılmış bir şişe konyak vardı); kadın içmek istemediğini söyledi. Adam kadının, belki de alkol davranışlarının edep ve görgü kurallarına uygun olmasını engeller diye hemen hemen on beş yıldır

içki içmediğini anımsadı. Kadının konyak içme önerisini geri çevirmek için oynattığı elindeki zarif deviniyi gördüğünde, bu edeplilik büyüsünün, bu çekiciliğin, onu kendinden geçiren bu zarafetin yaşın maskesi altında gizlenmiş olsa da her zaman aynı olduğunu ve araya bir kafes girse de kendisine hâlâ eskisi kadar çekici geldiğini anladı.

Bu kafesin *yaş kafesi* olduğunu düşündüğünde, kadına karşı büyük bir acıma duydu, bu acıma onu kendisine daha çok yaklaştırdı (önünde dilinin dolandığı eskiden göz kamaştırıcı güzellikteki bu kadın); bir erkeğin kadın arkadaşıyla sohbet etmesi gibi, onunla, bu melankolik tevekkülle dolu atmosferde, uzun uzun sohbet etmek istedi. Gerçekten de adam konuşkanlaşmıştı ve sonunda onu bir süredir rahatsız eden kötümser fikirlere anıştırmada bulundu. Elbette, gitgide artmakta olan saç dökülmesinden hiç söz etmedi (kadının kaybolan kabir hakkında hiçbir şey söylememesi gibi); öte yandan saç dökülmesi saplantısı insanın yakalayamayacağı kadar hızla akıp giden zaman konusunda, kaçınılmaz bir çürümeye mahkûm hayat konusunda birtakım yarı felsefi sözlere döküldü; adam kadından bu konularda görüş birliğinde olduklarını belirten bir yanıt bekliyordu; ama boşuna bekledi.

"Bütün bu konuşmalardan hoşlanmıyorum," dedi kadın neredeyse sertçe. "Bütün bu dedikleriniz müthiş yüzeysel şeyler."

6

Kadın yaşlılıktan ve ölümden söz edilmesinden hoşlanmıyordu, çünkü bu konuşmalarda kendisini tiksindiren fiziksel çirkinliğin görüntüsü vardı. Ev sahibine, neredeyse heyecanla, görüşlerinin *yüzeysel* olduklarını birçok kez yineleyip durdu; insan, diyordu, ölüp giden bedeninden fazla birşeydir, çünkü önemli olan insanın yapıtlarıdır, insanın başkalarına bıraktıklarıdır. Bu görüşleri savunması yeni değildi; bu görüşler otuz yıl önce, kendisinden on dokuz yaş daha büyük olan eski kocasına âşık olduğunda, yardımına koşmuştu; ona içtenlikle saygı duymayı hiç bırakmamıştı (adam kadının bütün sadakatsizlikleri hakkında hiçbir şey bilmediği ya da bilmek istemediği halde) ve kendini kocasının zekâsının ve öneminin yılların getirdiği bu ağır yükü telâfi ettiğine inandırmaya çabalıyordu.

"Hangi yapıtları, size soruyorum! Hangi yapıtları bırakalım isti-

yorsunuz!'' diye karşılık verdi adam acı bir gülüşle.

Kadın kocasının yaptığı her şeyin kalıcı değerine gönülden inanmış olduğu halde, merhum kocasının adını açıklamak istemiyordu; bunun için yeryüzündeki her insanın, ne denli alçakgönüllüce olursa olsun, bir yapıt bıraktığını, ve bunun, yalnızca da bunun, ona bir değer kazandırdığını söylemekle yetindi. Kendinden, Prag'ın bir banliyösünde bulunan çalıştığı kültür evindeki işinden, orada düzenlediği konferanslardan ve şiir akşamlarından konuşkanlıkla söz etmeye başladı. ''Dinleyicilerin minnettar yüzleri''nden (adama yersiz gelen bir tumturaklılıkla) söz ediyordu; sonra, insanın bir oğlunun olmasının ve onun kendi yüz çizgilerinin (oğlu ona benziyordu) yavaş yavaş bir erkek yüzüne dönüştüğünün görmenin ne kadar güzel birşey olduğunu, bir annenin oğluna verebileceği her şeyi vermesinin ve hayatının izleri üzerinde gürültüsüz patırtısız silinip gitmesinin ne kadar güzel birşey olduğunu söyledi.

Oğlundan söz etmeye başlaması bir raslantı değildi, çünkü o gün oğlu düşüncelerinin herbirinde bulunuyor ve onu mezarlıktaki başarısızlığından ötürü kınıyordu. Garipti; bir adamın ona kendi iradesini kabul ettirmesine izin vermemişti, ama nasıl olduğunu anlayamadan kendi oğlu onu boyunduruğu altında tutuyordu. Mezarlıktaki başarısızlık onu böylesine altüst etmişse, özellikle kendini onun önünde suçlu hissetmesinden ve onun kınamalarından korkmasındandı.Oğlu babasının hatırasına layıkıyla saygı duyulmasına kıskançça bir özen gösteriyor (Mezarlığa gitmeyi unutmamak için her yıl Ermişler Yortusu'na gitmekte ısrar eden oydu!) ve kadın da bundan uzun zamandır kuşkulanıyordu: bu kaygı ölmüş olan babayı sevmekten çok anne üzerinde baskı kurma arzusundan, onu bir dula yakışır sınırlar içinde tutma arzusundan kaynaklanıyordu; çünkü oğlu bunu hiç itiraf etmemiş olsa da ve kendisi (boşu boşuna) bilmezlikten gelse de, durum buydu: annesinin cinsel bir yaşamı olabileceğini düşünmek onu iğrendiriyordu, onda cinsel nitelikli kalabilecek her şeyi (hatta bir gizilgüç olarak bile) tiksintiyle düşünüyor, ve cinsellik fikri gençlik fikriyle bağlantılı olduğu için de, onda genç kalan her şeyi tiksintiyle düşünüyordu. Artık bir çocuk değildi ve annesinin gençliği (annelik ilgisinin saldırganlığıyla birleşmiş olarak) onunla kendisini ilgilendirmeye başlayan kızların gençliği arasında bir engel gibi duruyordu. Sevgisine katlanabileceği ve sevebileceği yaşlı bir anne gerekti ona. Ve kadın da çocuğunun kendisini böyle mezara doğru ittiğini bazen anladığı halde, sonunda pes edip

onun baskısı altında boyun eğmiş, hatta kendini hayatının güzelliğinin gerçekte bir başka hayatın ardında sessiz sedasız silip gitmekten ileri geldiğine inandırarak bu boyun eğmeyi idealleştirmişti. Bu idealleştirme adına (bu idealleştirme olmasa yüzündeki kırışıklıklar onu çok daha fazla tedirgin ederdi) ev sahibiyle giriştiği konuşmaya hiç beklenmedik bir sıcaklık katıyordu.

Ne var ki ev sahibi birdenbire onları ayıran alçak masanın üzerine doğru eğilip kadının elini okşadı ve: "Saçma sapan şeyler söylediysem bağışlayın beni, biliyorsunuz hep budalanın biri oldum ben," dedi.

7

Tartışmaları adamı rahatsız etmemişti, tam tersine, konuğu kimliğini doğrulamaktan başka birşey yapmıyordu gözünde: kötümser sözlerine karşı yönelttiği protestoda (ama bu her şeyden önce çirkinliğe ve kötü beğeniye karşı bir protesto değil miydi?), adam onu bir zamanlar tanıdığı kişi olarak tanıyordu, öyle ki eski kişiliği ve serüvenleri düşüncelerini hep daha fazla kaplıyordu. Şimdi tek dilediği şey konuşmaya bu denli uygun bu hoş atmosferi hiçbir şeyin bozmaması (kadının elini bunun için okşamış ve kendini budala yerine koymuştu) ve onunla kendisine en önemli gelen şeyden söz edebilmekti: yani ortak serüvenlerinden; çünkü onunla birlikte tümüyle olağanüstü birşey yaşamıştı ve kadın bunun farkında değildi, bunun için gereken sözcükleri kendisi arayıp bulmak zorundaydı.

Nasıl tanışmış olduklarını bile artık anımsamıyordu, kuşkusuz kadın öğrencilerden oluşan bir arkadaş grubuna katılmaya gelmişti, ama birbirlerini ilk randevularını verdikleri herkesin pek bilmediği küçük Prag Kafe'sini hâlâ çok iyi anımsıyordu: kadının karşısına kırmızı kadifeden gergin bir kanapeye oturmuştu, sıkıntılı ve suskundu, ama aynı zamanda da kadının kendisine duyduğu yakınlığı anlattığı zarif imalardan tam anlamıyla sarhoş olmuştu. Kadını kucaklayacak, soyacak ve onunla sevişecek olsa onun nasıl görüneceğini gözlerinin önüne getirmeye çabalıyor (bu düşlerin gerçekleşmesini ummaya cesaret edemeden) ama bunu başaramıyordu. Evet, garip olan birşey vardı: onu yatakta sevişirken belki bin kez gözünün önüne getirmeye çalıştı, ama boşunaydı: yüzü kendisine aynı dingin ve tatlı gülümsemeyle bakıp duruyordu ve bu yüzde (en inatçı düş-

lem çabası pahasına bile) fiziksel kendinden geçmenin neden olduğu yüz buruşturma olayını göremiyordu: *kadın imgeleminden tümüyle kaçıyordu.*

Bu, hayatında bir daha hiç yinelenmeyen bir durumdu: kendini *düşlenmez olanla* yüz yüze bulmuştu. İmgeleminin henüz yaşantılarla doyurulamamış, henüz bir rutin olmamış bulunduğu, az şeyin tanınıp bilindiği hayatının bu çok kısa dönemini *(cenneti andıran* bu dönemi) yaşamıştı, öyle ki düşlenmez olan hâlâ vardı; eğer bu düşlenmez olan gerçeğe dönüşecek olursa (düşlenebilir olanın, görüntülerin o dar geçidinin aracılığı olmaksızın) insan paniğe ve başdönmesine kapılırdı. Ve gerçekten de, hiçbir şeye karar veremediği birkaç buluşmadan sonra, ona bir üniversite yurdundaki odası hakkında mânidar bir merak duygusuyla uzun uzun sorular sormaya başlayınca başdönmesine kapıldı; kadın kendini adeta zorla davet ettirmişti.

Bir bardak rom karşılığında kendisine o gün gece yarısından önce dönmeyeceğini vaat eden bir arkadaşıyla birlikte yaşadığı üniversite yurdundaki odası, bugünkü bekâr odasına hiç benzemiyordu: odada iki madenî yatak, iki sandalye, bir dolap, göz kamaştıran abajursuz bir ampul, ve korkunç bir karışıklık vardı. Adam odaya çekidüzen verdi ve saat yedide (kadın her zaman dakikti, zarafetinin bir parçasını oluşturuyordu bu) kapı çalındı. Eylül ayıydı ve karanlık yavaş yavaş çökmeye başlıyordu. Madenî yatağın kenarına oturdular ve öpüşmeye başladılar. Sonra hava daha da kararırdı, ama adam ışığı yakmak istemiyordu, çünkü görülmemekten hoşnuttu ve karanlığın onun önünde soyunurken mutlaka duyacağı sıkıntıyı hafifleteceğini umuyordu. (Kadınların bluzlarının düğmelerini çözmeyi iyi kötü biliyorsa da, kendisi onların önünde utangaç bir acelecilikle soyunuyordu.) Ama bu kez, kadının bluzunun ilk düğmesini çözmekte çok duraksadı (bu giysileri çıkarma olayının ilk jestinin yalnızca deneyimli erkeklerin başarabildikleri zarif ve şık bir jest olması gerektiğini düşünüyor ve deneyimsizliğini göstermekten korkuyordu), öyle ki sonunda kadın ayağa kalktı, ve gülümseyerek ona: "Şu zırhı ben çıkarsam daha iyi olmaz mı?..." diye sordu, ve soyunmaya başladı. Ancak hava kararıyor ve adam kadının devinilerinin yalnızca gölgelerini görüyordu. Alelacele soyundu ve ancak sevişmeye başladıklarında (kadının gösterdiği sabır sayesinde) belli bir güven duyabildi. Adam kadının yüzüne bakıyor, ancak alacakaranlıkta kadının yüz ifadesi kendisinden kaçıyor, hatta onun yüz çizgi-

lerini bile bir türlü seçemiyordu. Işığı yakmadığına yeriniyor, ama şimdi yataktan kalkıp kapıya kadar giderek elektrik düğmesini çevirmek ona olanaksız geliyordu. Bu nedenle gözlerini boşu boşuna yormaya devam ediyordu: kadını tanımıyordu adam; içinde başka birisiyle; sahte, soyut, bireyliği olmayan birisiyle seviştiği duygusu vardı.

Sonra kadın adamın üstüne çıktı (hatta o zaman bile onun yalnızca yükselmiş gölgesini görebiliyordu) ve kalçalarını sallayarak, boğuk mırıltılı bir sesle birşeyler söyledi, ama bunu onun için mi, yoksa kendisi için mi söylediğini bilmek güçtü. Adam sözcüklerin anlamını çıkaramadığından ona ne demek istediğini sordu. Kadın fısır fısır birşeyler söylemeye devam ediyordu, ve adam onu yeniden göğsüne doğru çektiğinde bile sözlerini anlayamadı.

8

Kadın ev sahibini dinliyordu ve uzun zamandır unuttuğu ayrıntılara kendini gitgide daha fazla kaptırmıştı: sözgelimi, o zamanlar giydiği şu açık mavi yazlık tayyör içinde, el değmemiş bir meleğe benzediğini, söylerdi adam (evet, bu tayyörü anımsıyordu), ya da saçına yerleştirdiği şu fildişinden koca tarağı ona soylu bir yaşlı hanım havası verirdi, ya da birbirlerine randevu verdikleri kafede her zaman romlu çay sipariş etme alışkanlığını edinmişti (tek alkol düşkünlüğü buydu). Bütün bunlar onu hoş bir biçimde mezarlıktan, kaybolmuş olan kabirden, ağrıyan ayaklarından, kültür evinden, oğlunun kınayıcı bakışlarından uzağa götürüyordu. Ah, diye düşler kuruyordu, şu anda olduğum gibi ne kadar olsam boşuna, eğer gençliğimin birazı bu adamın belleğinde yaşamaya devam ediyor olsa ben de boşuna yaşıyor olmazdım. Daha sonraları inancının yeni bir onayı gibi geldi bu düşünce ona: bir insanın bütün değeri kendini aşabilme, kendi dışında olma, başkasında ve başkası için varolabilme yeteneğinde yatıyordu.

Kadın onu dinliyor ve adam zaman zaman elini okşadığında direnmiyordu; bu jest sohbetin içtenlikli atmosferiyle uyuşuyor ve söz konusu jestten içe dokunan bir belirsizlik yayılıyordu (kime hitap ediyordu, bu jest? ***Kendisinden*** söz edilene mi yoksa ***kendisiyle*** konuşulana mı?); zaten, kendisini okşayan kişiden hoşlanıyordu; hatta kendi kendine onun on beş yıl öncesinin küçük genç adamından,

beceriksizliği iyi anımsadığı kadarıyla oldukça rahatsız edici olan genç adamdan daha çok hoşuna gittiğini söylüyordu.

Anlattığı öyküde, kadının kımıldayan gölgesinin üzerine dikildiği ve onun sözlerini kavramaya boşu boşuna uğraştığı noktaya vardığında, adam bir an sustu ve kadın (adam sanki bu sözleri anlıyormuş ve bu kadar yıldan sonra, onları unutulmuş bir giz gibi ona anımsatmak istiyormuş gibi safça) ona yumuşakça: "Ne diyordum ben?" diye sordu.

"Bilmiyorum," diye karşılık verdi adam. Gerçekten de, bilmiyordu; kadın o vakitler yalnızca imgeleminden değil algılarından da kaçmıştı; kulağından olduğu kadar gözünden de kaçmıştı. Üniversite yurdundaki küçük odanın ışığını yeniden yaktığında, kadın giyinmişti bile. Üstündeki herşey bir kez daha kaygan, göz kamaştırıcı ve mükemmeldi, ve adam boşu bôşuna arayıp duruyordu. O akşam, birbirlerinden henüz ayrılmamışlardı, ama adam daha şimdiden onu anımsamaya uğraşıyordu: birkaç dakika önce, sevişmeleri sırasında yüzünün (alacakaranlıkta gizlenmiş) ve vücudunun (alacakaranlıkta gizlenmiş) olduğunu gözünün önüne getirmeye çabalıyordu. Ama, boşunaydı; kadın imgeleminden hep kaçıyordu.

Bir dahaki sefere onunla ışık açıkken sevişeceğine ahdetti. Ne var ki bir dahaki sefer hiç olmadı. Kadın ondan ustalıkla ve kibarca uzak duruyor, adam ise kuşkuya ve umutsuzluğa kapılıyordu: kuşkusuz çok iyi sevişmişlerdi, ama bunun *daha önce* ne kadar olanaksız olduğunu biliyor ve bundan da utanıyordu; kadın ondan uzak durduğu için kendini mahkûm edilmiş hissediyor ve artık onun ardından gitmeye cesaret edemiyordu.

"Söylesenize, benden niye uzak duruyordunuz?"

"Rica ederim," dedi kadın en sevecen sesiyle. "Aradan çok zaman geçti. Artık hiçbir şey bilmiyorum... " Ve adam daha fazla ısrar edince, kadın: "Geçmişi her zaman deşmek gerekmez. Kendi irademize karşı ona bu kadar zaman harcamış olmamız yeter de artar bile! diye karşı çıktı. Kadın bunu biraz da adamın ısrarını yatıştırmak için söylemişti (ve ağzından hafif bir iç çekişle çıkmış olan bu son cümle onu kuşkusuz mezarlığa yaptığı son ziyarete geri götürüyordu), ama adam kadının açıklamasını başka türlü yorumladı: sanki bu ani ve kasti açıklama ona (şu apaçık gerçeği) iki kadının olmadığını (bugünkü kadın ile geçmişteki kadın), yalnızca tek ve aynı bir kadın olduğunu ve kendisinden on beş yıl önce uzak durmuş olan bu kadının, şimdi burada, yanı başında olduğunu anlatmak istiyordu."

"Haklısınız, şimdiki zaman daha önemlidir," dedi adam anlamlı bir ses vurgusuyla, ve bunu derken de kadının yarı aralık dudaklarının bir dizi beyaz dişi sergilediği gülümseyen yüzüne dikkatli dikkatli baktı; tam bu sırada, aklına bir anı geldi: o akşam, üniversite yurdunun küçük odasında, kadın adamın parmaklarını tutmuş, onları ağzına sokmuş, ve adamın canını acıtacak derecede de kuvvetle ısırmıştı; adam bunu hâlâ açık seçik anımsıyordu, kendisi bu arada parmaklarıyla kadının ağzının bütün içine dokunmuştu; bir yanda, üst arka dişlerinden birkaçı eksikti (O zamanlar bu keşif tiksindirmemişti onu; tersine, bu küçük kusur kadının yaşıyla, onu çeken ve heyecanlandıran yaşıyla uyuşuyordu). Ama, şimdi, dişlerinin arasındaki yarığa ve ağzının köşesine bakınca, dişlerinin çarpıcı biçimde beyaz olduğunu ve hiçbir eksik bulunmadığını gördü, bu da canını sıktı: bir kez daha, iki görüntü birbirinden ayrılıyor, ama adam bunu kabul etmek istemiyor, onları yeniden güç ve şiddetle birleştirmek istiyordu. "Gerçekten de konyak içmek istemiyor musunuz?" dedi. Kadın hoş bir gülümsemeyle kaşlarını hafifçe kaldırarak reddedince, adam mutfak bölmesinin ardına gitti, konyak şişesini çıkardı, dudaklarına götürdü ve bir dikişle içti. Sonra gizli gizli yaptığı bu hareketi kadının soluğundan anlayabileceğini düşündü, bunun için iki bardakla şişeyi alıp odaya getirdi. Kadın yeniden kafasını salladı. "Hiç olmazsa sembolik olarak için bari," dedi adam ve iki bardağı doldurdu. Bardağını onunkiyle tokuşturup: "Sizden yalnızca şimdiki zamanda söz etmenin şerefine!" dedi. Adam bardağını boşalttı, kadın ise diliyle dudaklarını ıslattı. Adam koltuğun kenarına onun yanına oturdu ve elini ellerine aldı.

10

Kadın adamın bekâr odasına gitmeyi kabul ettiğinde, *böyle* bir yakınlığın doğabileceği olasılığını aklına getirmemişti ve hemen korkuya kapıldı. Sanki bu yakınlık kadın ona hazırlanma vakti bulamadan ortaya çıkmıştı (olgun bir kadın için bildik birşey olan *bu sürekli hazırlanma durumunu* o uzun zaman önce yitirmişti). (Bu korkuda belki de, ilk kez öpülmüş olan yeniyetme bir kızın duyduğu ürküntüye benzer birşey bulabiliriz, çünkü yeniyetme kız *henüz* ve kadının kendisi de *artık* hazır değilse, bu "henüz" ve bu "artık" yaşlılık ve çocukluk gibi gizemli bir biçimde birbirlerine bağlı de-

mektir). Sonra, adam onu divanın üzerine oturttu, kendine doğru çekti ve bütün gövdesini okşadı; kadın kendisini adamın kolları arasında yumuşacık hissediyordu (evet, yumuşacık: çünkü gövdesi kaslarına kasılmaların ve gevşemelerin ritmiyle yüzlerce zarif devininin etkinliğini ileten şu egemen duyumsallığı uzun zamandan beri yitirmişti).

Ama ilk ânın korkusu okşamalarla çabucak dağıldı, ve o, bir zamanların güzel olgun kadınından bu denli uzaklaşmış olmasına rağmen, şimdi başdöndürücü bir hızla bu yitik varlığa, duyarlığına, bilincine yeniden dönüyor, eski deneyimli sevgili güvenini yeniden buluyordu; ve bu güveni uzun zamandır duymadığı içindir de, şimdi onu geçmiştekinden daha yoğun olarak duyuyordu. Daha bir dakika önce tuzağa düşmüş, ürküntüye kapılmış olan edilgin ve yumuşak gövdesi şimdi canlanıyor, kendi okşamalarıyla karşılık veriyordu; bu okşamaların hoşluğunu ve ustalığını hissediyor bu da onu mutlulukla dolduruyordu. Bu okşayışları, yüzünü gövdesinin üstüne koyuş tarzını, gövdesinin kucaklayışına karşılık verdiği zarif devinileri bütün bunları öğrenilen birşey olarak değil de, bildiği ve şu anda soğuk bir tatmin duygusuyla yerine getirdiği ve temelde *kendisinin* olan birşey olarak görüyordu. Kovulduğu ve görkemli bir biçimde döneceği o bildik ülkesini (ah, o güzellik ülkesi!) yeniden bulmuş gibi de söz konusu bu yeni şeyle esriklik ve coşku içinde kaynaşıp birleşiyordu.

Şimdi oğlu çok çok uzaklardaydı. Ev sahibi kendisine sarıldığında, aklının bir köşesinde onu kınayan oğlunun görüntüsü belirdi, ama bu görüntü çok çabuk kayboldu. Şu anda yalnızca kendisi ile onu sevip okşayan adam vardı. Ama adam ağzını kadının ağzına koyup da dudaklarını diliyle açmak isteyince, her şey değişti: kadın yeniden gerçekliğe döndü. Sıkı sıkıya dişlerini sıktı (takma dişlerinin damağına yapıştığını hissediyor ve ağzının onlarla dolu olduğu duygusuna kapılıyordu), sonra adamı hafifçe itti: "Hayır. Gerçekten. Lütfen yapmayın. Rica ediyorum" dedi.

Adam ısrarını sürdürünce, onu bileklerinden tuttu ve istemediğini yineledi; sonra adama (güçlükle konuşuyor, ama adamın ona boyun eğmesi için konuşması gerektiğini de biliyordu) sevişmek için çok geç kaldıklarını söyledi. Ona yaşını hatırlattı; sevişecek olurlarsa kendisi için tiksintiden başka şey duymayacağını ve bunun da onu mutsuz yapacağını söyledi, çünkü adamın ona eski serüvenleri hakkında söylediği şeyler kendisi için son derece güzel ve önemliydi. Göv-

desi ölümlüydü ve yıpranıyordu; ama o şimdi bundan madde dışı bir şey, yıldız söndükten sonra bile parıldamaya devam eden bir ışına benzer bir şey kaldığını biliyordu. Ve gençliği el değmeden kalmış, bir başka varlıkta sürüp gitmişse yaşlanmasının da pek önemi yoktu. "Belleğinizde bana bir anıt diktiniz. Bunun yıkılıp yok olmasına izin veremeyiz. Beni anlıyorsunuz, değil mi," diye savunuyordu kendini. "Bu anıtı yıkmaya hakkınız yok, buna hakkınız yok."

11

Adam ona her zaman güzel olduğu, gerçekte hiçbir şeyin değişmediği, insanın her zaman aynı kaldığı yolunda güven verici birtakım sözler söyledi, ama yalan söylediğini ve kadının da haklı olduğunu biliyordu: fiziksel şeyler konusundaki aşırı duyarlılığının ve kadın vücudunun kusurlarına karşı her yıl biraz daha açık olarak duyduğu tiksintinin pekâlâ bilincindeydi, bu durum ise onu son yıllarda gitgide daha genç ve dolayısıyla da, ne acıdır, daha boş ve daha aptal kadınlara doğru sürüklüyordu. Evet, bu konuda hiçbir kuşkuya yer yoktu: onu sevişmeye ikna etseydi, bunun sonu tiksintiye varacak ve bu tiksinti yalnızca şimdiki anı değil, uzun zamandan beri sevilen bir kadının imgesini, belleğinde bir mücevher gibi sakladığı bu imgeyi kirletebilecekti.

Bütün bunları biliyordu, ama bütün bunlar yalnızca fikirlerdi ve fikirler yalnızca tek birşeyi bilen arzu karşısında hiçbir şey yapamazlardı: erişilemezliği ve sahip olunamazlığı onu on beş yıldır sıkıntılara sürüklemiş olan kadın, bu kadın buradaydı. Şimdi, sonunda, onu gün ışığında görebilecek, bugünkü gövdesinde geçmişteki gövdesini, bugünkü çehresinde geçmişteki çehresini okuyup çözebilecekti. Sonunda akla hayale gelmez aşk mimiklerini, akla hayale gelmez aşk kasılmalarını keşfedebilecekti.

Kollarını kadının omuzlarına sardı ve gözlerinin içine baktı: "Bana direnmeyin. Bana direnmenin anlamı yok."

12

Ama kadın başını salladı, çünkü ona direnmenin hiç de saçma olmadığını biliyor, erkekleri ve onların kadın vücudu karşısındaki

tutumlarını tanıyordu. Aşkta en ateşli idealizmin bile vücudun yüzeyindeki o korkunç gücü ortadan kaldıramayacağının farkındaydı. Kuşkusuz hâlâ ilk zamanlardaki oranlarını koruyan hoş bir endamı vardı ve özellikle giyinik olduğunda hâlâ tümüyle genç bir görünüşe sahipti. Ama soyunduğunda boynundaki kırışıklıkları, on yıl önce geçirdiği bir mide ameliyatından kalan uzun yara çizgisini gözler önüne sereceğini biliyordu.

Ve birkaç dakika önce unutmuş olduğu şimdiki fiziksel görünüşünün farkına vardıkça, sabahki içsıkıntıları sokağın derinliklerinden odanın penceresine kadar yükseliyordu (bu odanın onu hayatın hayhuyundan uzak tutacak kadar yüksekte olduğuna inanmıştı şimdiye değin). Bu sıkıntılar odayı dolduruyorlar, çerçeveli röprodüksiyonların, koltuğun, masanın, boş kahve fincanının üzerine konuyorlar ve oğlunun yüzü bu sıkıntı kortejinin önünde gidiyordu. Onu farkeder farketmez, yüzü kızardı ve içindeki derinliklerin bir yerinde sığınak aradı: oğlunun ona çizdiği ve onun da şimdiye değin gülümseyerek ve coşkulu sözler söyleyerek izlediği yoldan aptalca uzaklaşma noktasına gelmişti. (Bir an için bile olsa) kaçmak istemişti ve şimdi yeniden yola uslu uslu dönmesi ve bunun ona uygun tek şey olduğunu anlaması gerekiyordu. Oğlunun yüzünde öylesine alaycı bir ifade vardı ki, utanç içinde kendini gitgide daha küçülmüş hissediyor, hatta onun önünde küçülmenin doruğuna vararak kendini midesinin üzerindeki yara izi gibi görüyordu.

Ev sahibi onu omuzlarından tuttu ve bir kez daha aynı sözleri yineledi: "Direnmenizin anlamı yok." Kadın ise tümüyle irade dışı bir tavırla başını sallayıp duruyordu, çünkü gözleri ev sahibini değil, kendini daha küçük ve daha aşağılanmış hissettiği ölçüde daha da nefret ettiği düşman oğlunun yüzünü görüyordu. Kaybolan kabir için kendisini kınadığını işitiyor, ve şimdi, belleğinin içinde bulunduğu kaostan, her türlü mantığı küçük görerek, oğlunun yüzüne karşı öfkeyle haykırdığı şu sözler çıkıyordu: *Yaşlı ölüler yerlerini genç ölülere bıraksınlar, yavrum!*

13

Bunun sonunda gerçekten de tiksintiyle biteceğinden en ufak kuşkusu yoktu, çünkü şu anda ona yönelttiği bakışları (araştırıcı ve nüfuz eden bir bakıştı bu) belli bir iğrenme duygusundan uzak değil-

di, ve ne gariptir, bu durum canını sıkmıyor, tersine, istediği şey bu iğrenmeymiş gibi, bu duygu onu heyecanlandırıyor ve uyarıyordu: cinsel ilişki arzusu içinde tiksinme arzusuyla birleşiyordu; bu gövde üzerinde bilmesine bunca zamandır izin verilmeyen şeyi okuma arzusuna daha yeni keşfettiği gizi hemen lekeleme arzusu karışıyordu.

Nereden geliyordu bu tutku? Bunun bilincinde olsun ya da olmasın, tek bir fırsat sunuluyordu kendisine: konuk kadın onun için sahip olmadığı her şeyin, kendisinden kaçan ve kendisinin kaçırdığı her şeyin yokluğu, dökülmeye başlayan saçları ve acınacak derecedeki kötü durumuyla şu anki yaşını onun için katlanılmaz kılan her şeyin yerini tutuyordu. Ve o, bunun açık açık bilincinde olsun ya da bundan belli belirsiz kuşkulansın, şimdi, kendisinden reddedilmiş olan bütün bu sevinçleri (bu sevinçlerin canlı renkleri hayatını bu denli renksiz yapmaktaydı) anlamdan yoksun kılabilir, onların değersiz olduklarını, yıkıma mahkûm bir görünüşten başka birşey olmadıklarını, yalnızca kendini dönüştüren bir toz olduğunu açığa vurabilir, onlardan intikam alabilir, onları aşağılayabilir ve hiçleyebilirdi.

"Bana direnmeyin," diye yineliyor ve bir yandan da kadını kendisine doğru çekmeye çalışıyordu.

14

Gözlerinin önünde hep oğlunun alaycı bir ifade taşıyan yüzü vardı ve ev sahibi onu zorla kendisine doğru çekince: "Lütfen, beni bir saniye yalnız bırakın," dedi ve kendini adamın kollarından kurtardı. Gerçekten de düşüncelerinin akışını bozuyordu: yaşlı ölüler yerlerini genç ölülere bırakmalıydılar ve anıtlar hiçbir işe yaramıyorlardı, hatta şimdi yanındaki adamın on beş yıl boyunca saygı duyduğu belleğindeki anıt bile bir işe yaramıyordu, bütün anıtlar hiçbir şeye, hiçbir işe yaramıyorlardı. İçi sıra oğluna bunları deyip duruyor ve onun büzülüp kendisine: "Sen hiç böyle konuşmamıştın, anne!" diye haykıran yüzüne intikamcı bir tatmin duygusuyla bakıyordu. Kadın elbette ki biliyordu, hiç böyle konuşmamıştı, ama bu an her şeyi apaydınlık yapan bir ışıkla doluydu:

Hayata karşı anıtları yeğlemesi için hiçbir neden yoktu; kendi anıtının onun için tek bir varlık nedeni söz konusuydu: bu anıtı şimdi aşağılanmış vücudunun iyiliği için kötüye kullanabilirdi, çünkü ya-

nında oturan adam hoşuna gidiyordu, gençti ve muhtemelen (hatta hemen hemen kesinlikle) hoşuna giden ve sahip olabileceği son adamdı; yalnızca da bunun önemi vardı gerçekte. Daha sonra adamda tiksinti uyandırsa ve kafasında kendi anıtını yıksa da, aldırmıyordu buna, çünkü bu anıt kendi dışındaydı, tıpkı bu adamın düşüncesiyle belleğinin kendi dışında olması gibi, ve kendi dışında olan hiçbir şey de önemli değildi. "Sen böyle hiç konuşmamıştın, anne!" Oğlunun haykırarak söylediği bu sözü işitiyor, ama hiç aldırış etmiyordu. Gülümsüyordu yalnızca.

"Haklısınız. Niye direneyim ki!" dedi hafifçe ve ayağa kalktı. Sonra yavaş yavaş giysisinin kopçalarını çözmeye başladı. Akşamın olmasına hâlâ çok vakit vardı. Bu kez, odanın içi ışıl ışıldı.

DR. HAVEL YİRMİ YIL SONRA

1

Dr. Havel'in kaplıca tedavisine gittiği gün, güzel eşinin gözleri yaşlar içindeydi. Kuşkusuz bunlar kocasının derdini paylaşmasından ileri gelen gözyaşlarıydı (Havel bir süredir safra kesesinden rahatsızdı ve eşi şimdiye kadar onun hiç acı çektiğini görmemişti) ama üç haftalık bir ayrılığın onda kıskançlık sıkıntılarına yol açtığı da doğruydu.

Ne diyorsunuz siz? Güzel, hayranlık duyulan ve ondan çok daha genç olan bu aktrisin birkaç aydan beri kendini iğrenç ağrılara karşı korumak için cebine bir ilaç şişesi atmadan evinden sokağa çıkmayan yaşlanan bir beyefendiyi kıskandığını mı, söylemek istiyorsunuz?

Ne var ki durum buydu ve hiç kimse kadını anlayamıyordu. Hatta görünüşüne bakarak onun incinmez, söz sahibi bir kadın olduğu kanısına varan Dr. Havel bile anlayamıyordu. Birkaç yıl önce onu daha iyi tanımaya başlayıp yalınlığını, evcimenliğini ve sıkılganlığını keşfettiğinde bu durum daha da hoşuna gitmişti. Garipti; evlendiklerinden sonra bile, aktris kendine bir üstünlük sağlayan gençliğini bir an olsun göz önünde tutmuyordu. Kadın sanki aşkının ve kocasının çapkınlıktaki müthiş ününün büyüsüne kapılmıştı, öyle ki kocası ona hep ele geçmez ve anlaşılmaz biri gibi geliyordu; adam onu her gün sonsuz bir sabırla (ve mutlak bir içtenlikle) kendisinden başka bir kadınla ilişkisi olmadığına ve hiçbir zaman da olmayacağına inandırmaya çabaladığı halde, aktris kıskançlığından çatlıyor ve acı çekiyordu. Bu kötü duyguyu yalnızca doğal soyluluğu gizli saklı tutuyor, ama bu duygu onu için için kemiriyordu.

Havel bütün bunları biliyordu, bu durum karşısında kâh heyecana kapılıyor, kâh kızıyor, kimi zaman usanç duyuyor, ama karısını sevdiği için de onun sıkıntılarını yatıştırmak konusunda elinden gelen her şeyi yapıyordu. Bu kez de, ona yardım etmeye çalışıyordu: ıstıraplarını ve durumunun ciddiliğini abartıyordu, çünkü karısının, hastalığı yüzünden duyduğu korkunun onun için yatıştırıcı ve rahatlatıcı olduğunu, oysa sağlığının iyiliğinin onda uyandırdığı (sadakatsizlikler ve kaçamaklarla dolu) korkuların kadını yıktığını biliyordu. Bu nedenle de sözü hep tedavisi sırasında ona bakacak olan kadın doktor Frantiska'ya getiriyordu. Aktris onu tanıyor ve kadının tümüyle uysal ve her türlü şehvet duygusundan uzak fiziksel görüntüsü, yüreğine su serpiyordu.

Dr. Havel otobüsteki yerine oturduğunda, kaldırımda ayakta duran güzel eşinin ağlamaklı gözlerini gördü; doğrusunu söylemek gerekirse, içinde bir gönül rahatlığı hissetti, çünkü eşinin aşkı hoş olmasına hoştu ama, aynı zamanda rahatsız edici bir aşktı. Bu durumun kaplıcada da devam etmediği söylenemezdi. Gövdesini günde üç kez içine sokması gereken mineralli suları aldıktan sonra bile, hâlâ ağrıları vardı ve kendini yorgun hissediyordu. Kaplıca kemerlerinin altında güzel hanımlarla karşılaştığında ise, kaygı ile karışık bir korkuyla yaşlı olduğunu ve kadınları arzulamadığını farkediyordu. Doyasıyla görmesine izin verilen tek kadın, ona iğne yapan, tansiyonunu ölçen, eliyle karnını muayene eden ve ona kaplıcada olup bitenler hakkında, iki çocuğu ve özellikle de kendisine benzediğini söylediği oğlu hakkında hikâyeler anlatan şu iyi huylu Frantiska'ydı.

Karısından bir mektup aldığında böylesi bir ruh durumu içindeydi. Ama ne yazık ki bu kez, eşinin soylu ruhu için için kaynayan kıskançlık kazanını pek kapalı tutamamıştı; kınamalar ve sızlanmalarla dolu bir mektuptu bu: onu herhangi birşeyden ötürü kınamak istemediğini söylüyordu, ama geceleri gözünü kırpmıyordu. Aşkının onu sıktığını pekâlâ bildiğini söylüyor ve kendisinden uzakta kafasını dinleyebildiği için ne kadar mutlu olduğunu aklından geçirebiliyordu. Evet, onu rahatsız ettiğini açık açık anlıyor ve hayatını değiştiremeyecek kadar zayıf olduğunu da biliyordu. Bu hayat her zaman yığınla kadınla kuşatılmıştı, bunu biliyordu, karşı koymuyordu, ama ağlıyor ve gözüne uyku girmiyordu.

Dr. Havel, sızlanmalarla dolu bu uzun mektubu okuyup bitirdiğinde, karısına üç yıl boyunca sabırla uslanmış bir çapkın ve sevecen bir koca olarak görünmek için çaba harcadığı boş yılları düşün-

dü. Büyük bir usanç ve mutsuzluk duygusuna kapıldı. Mektubu öfkeyle sıkıp buruşturdu ve çöp sepetine attı.

2

Ertesi gün, kendini daha iyi hissediyordu; safra kesesi artık ağrımıyordu ve sabahleyin kaplıca kemerlerinin altında dolaşırken gördüğü birkaç kadını azıcık, ama yanılmayacak derecede açık seçik olarak arzuladı. Ne yazık ki, bu küçük ilerlemeye çok daha ciddi bir keşif gölge düşürdü: bu kadınlar yanından ona en ufak bir ilgi göstermeden geçmişlerdi; onlar için kendisi de buradaki hastalıklı kaplıca suyu içicilerinden biriydi...

"Görüyorsun, durumun daha iyiye gidiyor," dedi ona Dr. Frantiska, sabahleyin göğsünü dinledikten sonra. "Özellikle rejimine sıkı sıkıya dikkat et. Kemerlerin altında rastladığın kadın hastalar, bereket versin ki, oldukça yaşlı ve hastalıklı; bu yüzden canını sıkmazlar senin, zaten dinlenmeye ihtiyacın olduğu için böylesi daha iyi."

Havel gömleğini pantalonunun içine sokuyordu; bunu yaparken, lavabonun üstünde bir köşede asılı duran küçük aynanın önünde ayakta durmuş, keyifsiz keyifsiz yüzünü inceliyordu. Sonra büyük bir üzüntüyle şöyle dedi: "Yanılıyorsun. Kemerlerin altında dolaşan yaşlılar arasında birkaç tane çok güzel kızın olduğu dikkatimi çekti. Ne var ki bana bakmadılar bile.

— Her dediğine inanırım da, bak buna inanamam!" diye karşılık verdi Frantiska, ve Dr. Havel, gözlerini aynada gördüğü hüzünlü görünümden çevirerek, bakışlarını kadın doktorun saf ve sadık gözlerine dikti. Kadının yalnızca bir geleneğe beslediği bir inancı, onun oynadığını görmeye alışık olduğu bir role (onaylamadığı bir roldü bu, ama her zaman kibarca) beslediği inancını dile getirmekten başka birşey yapmadığını çok iyi bildiği halde, ona minnet duyuyordu.

Sonra kapı çalındı. Frantiska kapıyı açtı, saygılı bir tavırla selam veren genç bir adamın başı gözüktü. "A, siz misiniz! Tamamen unutmuştum sizi!" Genç adamı muayene odasına aldı ve durumu Havel'e açıkladı: "Yöre gazetesinin başyazarı iki gündür sizi arıyordu."

Genç adam Dr. Havel'i bu kadar uygunsuz bir vakitte rahatsız ettiği için uzun uzun özür dilemeye başladı ve şakacı bir tavır takınmaya çabaladı (ne yazık ki tavrında zorlama ve hoş olmayan bir ha-

va vardı). Doktor hanım burada bulunduğunu açıkladı diye ona kızmamalıydı, çünkü nasıl olsa gazeteci bunu sonunda keşfedecekti, hatta kükürt banyosunu alırken bile; sonra Dr. Havel bu pişkinliği için kendisine de kızmamalıydı, çünkü pişkinlik gazetecilik mesleğinin zorunlu bir niteliğiydi, o olmazsa hayatını kazanamazdı. Sonra yöre kaplıcasının ayda bir çıkardığı ve her sayıda kaplıcada tedavi gören ünlü bir hastayla yapılan söyleşiye yer veren resimli dergiden uzun uzadıya söz etti. Örnek olarak da birkaç ad sayıp döktü; bir hükümet görevlisinin, bir kadın şarkıcının ve bir buz hokeyi oyuncusunun adı.

"Görüyorsun," dedi Frantiska, "kaplıca kemerlerinde dolaşan güzel kadınlar seninle ilgilenmiyorlar ama, gazetecilerin ilgisini çekiyorsun.

— Bu korkunç bir düşüştür," dedi Havel. Ama yine de gördüğü bu ilgi hoşuna gitmişti; gazeteciye gülümsedi ve önerisini öylesine belirgin bir içtensizlikle reddetti ki, tavrı oldukça etkileyiciydi: "Ben ne hükümet görevlisi, ne buz hokeyi oyuncusu ve ne de kadın şarkıcıyım, beyefendi. Bilimsel çalışmalarımın önemini elbette küçümsemek istemem, ama bunlar halktan çok uzmanları ilgilendirirler.

— Ama görüşme yapmak istediğim kişi siz değilsiniz ki! Bunu aklımdan bile geçirmedim," dedi genç adam tez bir açıkyüreklilikle. "Karınızla konuşmak istiyorum ben. Sizi kaplıcada ziyarete geleceğini işittim.

— O zaman siz durumu benden daha iyi biliyorsunuz," dedi Dr. Havel oldukça soğuk bir tonla; sonra, aynaya yaklaşarak, yeniden yüzünü inceledi ve yüzü hoşuna gitmedi. Gömleğinin üst düğmesini ilikledi ve sustu, bu arada genç adam öylesine gururla ilan ettiği gazeteci pişkinliğini yitirmiş ve güç duruma düşmüştü. Doktor hanımdan ve sonra da Dr. Havel'den özür diledi; dışarı çıktığında kendini rahatlamış hissediyordu.

3

Gazeteci, bir budaladan çok aklı bir karış havada bir kimseydi. Kaplıca dergisine pek değer verdiği yoktu, ama derginin tek başyazarı olduğundan, her ay yirmi dört sayfayı fotoğraflar ve sözcüklerle doldurabilmek için bazı zorunlu şeyleri yapması gerekiyordu. Yazın bunu iyi kötü başarabiliyordu, çünkü kaplıca seçkin konuklarla

dolup taşıyordu, açık havada konserler vermeye çeşitli orkestralar geliyordu ve sansasyon taşıyan kimi haberler de eksik olmuyordu. Buna karşılık, yağmurlu aylarda, kaplıca kemerlerini yalnızca taşralı kadınlar ve sıkıntı kaplıyor ve en küçük fırsatı dahi kaçırmamak gerekiyordu. Bu yüzden, kaplıcanın konukları arasında şu sıralar ünlü bir aktrisin eşinin (kaplıca konuklarının sıkıntılarını başarıyla dağıtan yeni bir polisiye filmde oynayan bir kişinin eşinin) bulunduğunu öğrendiğinde, işin kokusunu aldı ve hemen onun ardına düştü.

Ne var ki şimdi utanç duyuyordu.

Gerçekten de, kendisi hakkında kuşkuları olduğu için, görüştüğü kişiler karşısında kölece bir bağımlılık içindeydi. Ürke ürke onların bakışlarında kişiliğinin ve değerinin onayını arıyordu. Şimdi ise kendisini acınacak, aptal ve sıkıcı biri buldukları sonucuna varmıştı ve kendisini böyle bulan kişi ona ilk bakışta sempatik biri gibi göründüğü için sıkıntısı daha da katlanılmazdı. Bunun için, duyduğu kaygılardan bunalmış olarak, aynı gün kadın doktora telefon etti ve ona aktrisin kocasının kim olduğunu sordu. Bu beyin yalnızca tıp dünyasının ünlü bir adı değil, aynı zamanda başka konularda da ünlü bir ad olduğunu öğrendi. Kendisinin ondan söz edildiğini işitmemiş olması olası mıydı?

Gazeteci işitmediğini itiraf etti ve kadın doktor ona hoşgörülü bir ifadeyle şunları söyledi: "Besbelli ki hâlâ bir çocuksunuz siz. Bereket versin Dr. Havel'in böylesine bir ad yaptığı uzmanlık alanında hiçbir şey bilmiyorsunuz."

Başka kişilere başka sorular sorduktan sonra, kadın doktorun bu kadar imada bulunduğu uzmanlık alanının erotizmden başka birşey olamayacağını anlayınca -görünüşe bakılırsa Dr. Havel'in ülkesinde rakipsiz olduğu bir alandı bu- cahil yerine konmaktan ve Dr. Havel'den söz edildiğini işitmediğini söylemekle zaten bunu doğrulamış olmaktan utanç duydu. Ve hep bu adam gibi bu işlerin uzmanı biri olmayı düşleyip durduğundan, tam da onun önünde, ustasının önünde çekilmez bir ahmak gibi davranmış olmak canını çok sıktı. Gevezeliğini, aptalca şakalarını, anlayış kıtlığını anımsadığında ustasının kınayıcı suskunluğunda ve aynaya dikilmiş sabit bakışlarında okuduğuna inandığı yargının haklılığını alçakgönüllülükle kabul etmekten başka birşey elinden gelmiyordu.

Bu öykünün geçtiği kaplıca büyük bir yer değil ve insanlar burada günde birkaç kez ister istemez karşılaşıyorlar. Bu nedenle genç

gazetecinin düşündüğü adamla kısa zamanda karşılaşması güç olmadı. Bir öğlesonrasının geç vakitleriydi ve bir safra kesesi hastaları kalabalığı kaplıcanın kemerleri altında gidip geliyorlardı. Dr. Havel, porselen bir kâsenin içinden kötü kokulu bir suyu yudumluyordu. Genç gazeteci yanına yaklaştı ve sözcükleri ağzında geveleyerek özür dilemeye koyuldu. Ünlü aktris Bayan Havel'in eşinin o olduğundan, yani başka bir Havel değil de, Dr. Havel olduğundan hiç kuşku duymadığını söyledi; Bohemya'da çok Havel vardı, ve gazeteci ne yazık ki aktrisin eşi ile kendisinden uzun zamandır yalnızca tıp dünyasının ünlü bir adı olarak değil, aynı zamanda -bunu söylemesinde kuşkusuz sakınca yoktu- çeşitli söylenti ve hikâyelerden kulağına çalınan şeylerin sözünü ettiği ünlü doktor arasındaki bağıntıyı kuramamıştı.

Keyifsiz bir halde bulunan Dr. Havel'in genç adamın bu sözlerini, özellikle de söylentiler ve hikâyelerle ilgili olanlarını zevkle dinlediğini saklamanın gereği yok, çünkü Dr. Havel bu söylentilerin ve hikâyelerin, tıpkı insanın kendisi gibi, yaşlılığın ve unutuşun yasalarına bağımlı olduğunu çok iyi biliyordu.

"Özür dilemenize gerek yok," dedi genç adama ve gazetecinin güç bir durumda olduğunu gördüğü için de, onu hafifçe kolundan tutup kemerler altında bir gezinti yapmaya davet etti. "Bundan söz etmeye bile değmez," diyerek onu avutmaya çalıştı; ama aynı zamanda, kendisi de bu özürler üzerinde gönül hoşnutluğuyla duruyordu ve birkaç kez aynı sözleri yineleyecek oldu: "Demek, böyle, benden söz edildiğini işittiniz?" ve her seferinde hoşnut bir kahkahayla güldü.

"Evet," diyerek coşkuyla sözünü doğruladı gazeteci. "Ama ben sizi hiç de böyle hayal etmiyordum!"

— Peki nasıl hayal ediyordunuz beni?" diye sordu doktor, içten bir ilgiyle, ve gazeteci, söyleyecek hiçbir şey bulamadığı için kem küm ettiğinden, doktor hüzünlü bir tavırla şunları söyledi: "Biliyorum. Bizden farklı olarak, roman, efsane ya da fıkra kişileri yaşın yıkıcı etkisine bağımlı olmayan bir maddeden yapılmışlardır. Hayır, bununla efsanelerin ve fıkraların ölümsüz olduklarını söylemek istemiyorum; şurası kesin ki onlar da yaşlanırlar, ve onlarla birlikte onların kişilikleri de yaşlanır. Ancak bu yaşlanmaları öyle bir tarzdadır ki karakter özellikleri değişmez ve bozulmaz, yalnızca yavaş yavaş silikleşir, silinir ve sonunda uzayın saydamlığıyla karışır. Pepe le Moko ile Koleksiyoncu Havel de, Musa ile Pallas Athena da, ya

da aziz François d'Assise de ortadan böyle kaybolacaklardır. Ama düşünün ki aziz François omzuna konmuş küçük kuşlarla, bacağına sürünen geyik yavrusuyla ve ona gölge veren zeytin ağacıyla birlikte yavaş yavaş silinip gidecek, tüm görünümü onunla birlikte saydamlaşıp yavaşça avutucu bir maviliğe dönüşecekken, ben, aziz dostum, aynen olduğum gibi, çıplak ve efsanelerden koparılmış bir halde, çiğ renkli bir manzara resmi fonu önünde ve alaycı kıpır kıpır bir gençliğin bakışları altında, kaybolup gideceğim."

Gazeteci Havel'in bu tiradı karşısında hem kafası karışmış, hem de heyecanlanmıştı, ve iki adam da çökmeye başlayan gecenin içinde uzunca bir süre daha gezindiler. Birbirlerinden ayrılırken, Havel bu yiyecek rejiminin kendisine artık bıkkınlık verdiğini ve yarın şöyle adamakıllı bir akşam yemeği yemek istediğini belirtti; gazeteciye kendisine katılıp katılmayacağını sordu.

Gazeteci elbette ki kendisine katılmak istiyordu.

4

"Bunu doktor hanıma söylemeyin," dedi Havel masada gazetecinin karşısına oturup eline yemek listesini aldığında, "Benim kendime göre bir rejim anlayışım vardır: hoşlanmadığım bütün yemeklerden özenle kaçınırım." Sonra genç adama aperitif olarak ne almak istediğini sordu.

Gazete yöneticisinin yemeklerden önce alkol alma alışkanlığı yoktu ve, söyleyecek başka birşey bulunmadığı için: "Bir votka" diye yanıt verdi.

Dr. Havel hoşnutsuz gözüküyordu: "Votka leş gibi Rus ruhu kokar!" dedi.

"Doğru," diye karşılık verdi genç adam, ve o andan itibaren kendini kaybetti. Jüri önünde bakalorya sınıfına giren bir aday gibiydi. Düşündüğünü söylemeye, istediğini yapmaya uğraşmıyor, tersine, sınav yapanların hoşuna gitmeye çalışıyordu. Onların fikirlerini, kaprislerini, beğenilerini sezmek için çaba harcıyor; onlara layık olmayı arzuluyordu. Yediği akşam yemeklerinin kötü ve adi olduğunu dünyada kabul etmezdi ve hangi şarabın hangi etle iyi gittiğine ilişkin en ufak bir fikri yoktu. Ve Dr. Havel hangi ordövrü, hangi yemeği, hangi şarabı ve peyniri seçeceğini durmadan sordukça ona istemeye istemeye işkence etmiş oluyordu.

Gazeteci jürinin ona gastronomi sözlü sınavında kötü bir not vermiş olduğunu farkedince, bu kaybı büyük gayretkeşlik göstererek telafi etmek istedi ve ordövr ile esas yemek arasındaki arada, restoranda bulunan kadınları belli ede ede incelemeye başladı; sonra birtakım sözler söyleyerek ilgisini ve deneyimini kanıtlamaya girişti. Ama bir kez daha kaybetmişti kendini. İki masa ötede oturan kızıl saçlı bir kadının hiç kuşkusuz mükemmel bir metres olacağını belirttiğinde, Dr. Havel içinde hiç kötülük olmaksızın ona bunu neyin söylettiğini sordu. Gazete yöneticisi belli belirsiz bir yanıt verdi, ve doktor ona kızıl saçlı kadınlarla olan deneyimlerini sorduğunda, gazeteci hiçbir gerçeklik havası taşımayan birtakım yalanlara saptı ve birden susuverdi.

Buna karşılık, Dr. Havel, gazetecinin hayran bakışları altında kendini keyifli ve mutlu hissediyordu. Etin yanına bir şişe kırmızı şarap siparişi verdi ve genç adam da aldığı alkolden yüreklilik kazanmış olarak, ustasının gözüne girebilmek için yeni bir girişimde bulundu. Geçenlerde tanıştığı ve kendisine büyük bir başarı umuduyla birkaç haftadır kur yaptığı genç bir kızdan uzun uzun söz etti. İtirafı oldukça anlaşılmaz göründü ve yüzünü kaplayan zorlama gülümseme, taşıdığı kastî belirsizlikle, söylemekten kaçındığı şeyi dile getiriyor ve gerçekte yenmeye çalıştığı kendine güvensizliğini dışa vuruyordu. Havel bütün bunların pekâlâ farkındaydı ve içinde genç adama karşı bir acıma duyduğundan, sevdiği bu konu üzerinde serbestçe uzun uzun konuşmasına olanak vermek için, ona sözü edilen genç kızın binbir türlü fiziksel özelliğini sordu. Ancak genç adam bu kez de başarısızlığa uğradı: yanıtları dikkati çekecek derecede belirsizdi; genç adam kızın vücudunun ne genel yapısını, ne kendine özgü özelliklerini ve ne de mizacını yeterli bir açık seçiklikle betimleyemedi. Bu nedenle, Dr. Havel sonunda bütün sohbeti kendisi götürmek zorunda kaldı, ve akşamla şarabın verdiği rahatlıktan da yavaş yavaş sarhoşlaşmış olduğundan, gazeteciye kendi anılarından, fıkralarından ve fikirlerinden oluşan esprili bir diskur geçti.

Gazeteci şarabını yavaş yavaş içiyor, dinliyor, ve bu arada da, çelişik duygular duyuyordu: her şeyden önce, mutsuzdu; kendini önemsiz ve aptal biri gibi hissediyor, bu kuşku duyulmaz ustanın karşısında kendini kuşkularla dolu bir çırak gibi görüyordu; ağzını açmaktan utanıyordu. Ama aynı zamanda da mutluydu: ustası karşısında oturmuş, onunla arkadaşça konuştuğu ve ona son derece değerli her türlü kişisel gözlemini anlattığı için kendini pohpohlanmış

hissediyordu.

Havel'in konuşması uzadığı için, genç adam da ağzını açıp birkaç lakırdı etmek, sohbete katılmak, bir meclis adamı olmaktaki yeteneğini kanıtlamak için büyük bir istek duydu. Bu yüzden, kız arkadaşı üzerine giriştikleri konuşmayı yeniden ortaya attı ve aralarındaki yakınlığa dayanarak Havel'den yarın değil öbür gün kıza şöyle bir göz atıp deneyimlerinin ışığında onu nasıl gördüğünü kendisine söylemesini; bir başka deyişle *onu resmen onaylamasını* (evet, içinde bulunduğu gelgeç ruh durumundan ötürü ağzından böyle bir sözcük çıkmıştı) rica etti.

Aklına bu fikir nereden gelmişti? Şarabın etkisinden ve birşeyler söylemek için duyduğu şiddetli arzudan doğmuş ani bir fikir miydi bu?

Bu fikir ne kadar kendiliğinden olursa olsun, gazeteci bundan üçlü bir yarar umuyordu:

— Ortak ve gizli bir değer biçme eylemindeki suç ortaklığı (resmen onaylama eylemi) onunla usta arasında gizli bir bağ yaratacak, dostluklarını pekiştirecekti ki bu, gazetecinin girmeye can attığı bir suç ortaklığıydı;

— eğer usta onayladığını söylerse (genç adamın da umduğu buydu, çünkü söz konusu genç kız ona müthiş çekici geliyordu) bu, genç adam için, seçimi için, beğenisi için bir onay olacak ve böylelikle de, ustanın gözünde, çırak konumundan yol arkadaşı konumuna terfi edecek ve bu yüzden de kendi gözündeki önemi artacaktı;

— ve son olarak, genç kızın kendisi de gazetecinin gözünde daha çok değer kazanmış olacak ve onun varlığından alacağı zevk kurmaca bir zevkten gerçek bir zevke dönüşecekti (çünkü genç adam kimi zamanlar yaşadığı dünyanın onun için bir değerler labirenti olduğu duygusuna kapılıyordu ve bu labirentin anlamı ona yalnızca son derece karışık bir tarzda gözüküyor ve görünüşteki değerler gerçek değerlere ancak *doğrulandıktan* sonra dönüşebiliyorlardı).

5

Dr. Havel ertesi sabah uyandığında, safra kesesinin dünkü yemekten ötürü biraz ağrıdığını hissetti; ve saatine baktığında, yarım saat içinde kaplıca tedavisi seansında olması ve bunun için de acele etmesi gerektiğinin farkına vardı; oysa acele etmek dünyada en çok

nefret ettiği şeylerden biriydi. Aynada saçını tararken de, yüzü hoşuna gitmedi. Gün kötü başlıyordu.

Kahvaltı etmeye bile vakit bulamadı (bunu da uğursuz bir işaret olarak yorumladı, çünkü günlük yaşamının alışkanlıklarına çok önem veriyordu) ve aceleyle kaplıcanın bulunduğu binaya koşturdu. Binada birçok odanın bulunduğu uzun bir koridor vardı; bu odalardan birinin kapısı çaldı ve kapıda beyaz üniformalı güzel bir sarışın belirdi. Kadın asık yüzlü bir ifadeyle Havel'e geç kalmış olduğunu söyledi ve onu içeri davet etti. Havel bir bölmenin ardındaki küçük bir odada soyunmaya başladı. Derken, "Hadi o zaman elinizi çabuk tutun!" diye bir ses işitti. Masajcı kızın sesi gitgide daha kabalaşıyor, bu ise Havel'i kırıp, intikam almaya itiyordu (yazık ki, Dr. Havel, yıllardan beri, kadınlar karşısında yalnızca tek bir intikam biçimini tanımıştı!). Bu nedenle, külodunu çıkardı, karnını içeri çekti, göğsünü şişirdi ve küçük odadan çıkmak üzereydi; ama derken, bir başkasında görse çok gülünç bulacağı, kendisine yakışmayan bu davranış ona iğrenç geldiğinden, karnını yeniden rahatlıkla dışarı saldı ve kendisine yakışan tek şey olarak gördüğü bir kayıtsızlıkla, büyük banyoya doğru yürüyüp kendini ılık suyun içine bıraktı.

Masajcı kız Havel'in göğsüne ve karnına tümüyle kayıtsız kalarak, bu arada onun isteğine göre büyük bir levha üzerindeki birtakım muslukları çevirip duruyordu; Dr. Havel banyonun dibine uzandığında, onun sağ bacağını yakalayıp suyun altına tuttu ve suyun şiddetle fışkırdığı hortumun ağzını ayağının tabanına dayadı. Gıdıklanmış olan Dr. Havel bacağını kımıldatınca masajcı kız onu paylamak zorunda kaldı.

Şaka yaparak, gevezelik ederek ya da esprili bir soru sorarak sarışın kızı soğuk kabalığından vazgeçirmek kuşkusuz güç olmazdı, ama Havel çok kızmış ve çok alınmıştı. Kızın bir cezayı hakettiğini ve durumu onun için kolaylaştırmaması gerektiğini söylüyordu kendi kendine. Masajcı kız su hortumunu karnının alt kısmı üzerine tutar ve o da elleriyle cinsel organını kapatırken, çünkü şiddetle akan suyun canını yakmasından korkuyordu, ona bu akşam ne yapacağını sordu. Kız ona bakmaksızın, bunun kendisini niçin ilgilendirdiğini sordu. Havel ona tek yataklı bir odada yalnız başına kaldığını ve gelip kendisiyle birlikte olmasını istediğini açıkladı. "Belki de beni bir başkasıyla karıştırdınız," diye karşılık verdi sarışın kız ve ona yüzü koyun uzanmasını söyledi.

Böylelikle, Dr. Havel banyonun dibine yüzü koyun uzanmıştı ve soluk alabilmek için çenesini kaldırıyordu. Şiddetle akan suyun oyluklarına masaj yaptığını hissediyordu ve masajcı kıza bu doğru hitap tarzından hoşnuttu. Çünkü Dr. Havel uzun zamandan beri asi, küstah ve şımarık kadınları cezalandırmayı bir alışkanlık edinmişti; onları soğuk bir tavırla, en ufak sevecenlik göstermeden ve hemen hemen susarak, yatağına kadar sürüklüyor ve hemen aynı ölçüde soğuk bir tavırla onları başından savıyordu. Masajcı kıza aynı uygun soğuklukla ve en ufak sevecenlik göstermeden hitap etmiş olduğu halde, onu hâlâ yatağına kadar sürüklememiş olduğunu ve kuşkusuz bundan sonra da muhtemelen sürükleyemeyeceğini, ancak bir süre sonra kavrayabildi. Reddedildiğini ve bunun yeni bir hakaret olduğunu anladı. Bu yüzden, bir banyo havlusuna sarınmış olarak, sonunda yeniden kaplıca kabinine geldiğinde mutluluk duydu.

Sonra, aceleyle binadan çıktı ve *Zaman* sinemasının afiş panosuna doğru yürüdü, panoda üç reklam fotoğrafı sergilenmişti ve bunlardan biri bir cesedin önünde dehşet ifadesiyle çömelmiş olarak görülen kendi karısının fotoğrafıydı. Dr. Havel dehşetin deforme ettiği bu sevecen yüzü dalmış seyrediyor ve sınırsız bir aşkla sonsuz bir nostalji duyuyordu. Gözlerini uzun süre camekândan ayıramadı. Sonra Frastiska'ya uğramaya karar verdi.

6

"Şehirlerarasını ara, lütfen, karımla konuşmam gerek," dedi kadın doktora, o bir hastasını uğurlayıp Havel'i muayene odasına alırken.

"Birşey mi oldu?

— Evet," dedi Havel, "Kendimi yalnız hissediyorum!"

Frantiska güvensizlik dolu bir ifadeyle ona baktı, şehirlerarasının numarasını çevirdi ve Havel'in ona verdiği numarayı söyledi. Sonra ahizeyi yerine koydu ve: "Sen, demek kendini yalnız hissediyorsun ha?" dedi.

"Niye hissetmeyeyim ki?" diye karşılık verdi Havel kızgın bir tavırla. "Sen de karım gibisin. Bende uzun süredir olmadığım birini görüyorsunuz siz. Mütevazi bir adamım ben, yalnız bırakılmış, hüzünlü bir kişiyim. Günden güne yaşlanıyorum. Ve sana şunu söyleyebilirim ki, bu hiç de hoş değil.

— Çocuk sahibi olmalıydın," diye karşılık verdi kadın doktor. "Kendini bu kadar düşünmezdin. Ben de yaşlanıyorum ve bunu düşünmüyorum bile. Oğlumun büyüdüğünü gördükçe, ilerde bir adam olduğunda neye benzeyeceğini merak ediyorum ve geçip giden yıllar için ağlayıp sızlanmıyorum. Oğlumun dün bana dediğini bir düşünsene: 'İnsanlar sonuçta öldüklerine göre doktorlar neye yararlar ki?' Ne derdin buna sen? Ne yanıt verirdin?".

Bereket versin ki, Dr. Havel yanıt vermek zorunda kalmadı, çünkü telefon çaldı. Ahizeyi kaldırdı ve karısının sesini işittiğinde ona hemen hüzünlü olduğunu, konuşacak hiç kimsesi olmadığını, görmek istediği hiç kimsenin bulunmadığını ve burada kalmaya artık katlanamayacağını söyledi.

Ahizede önce güvensiz, şaşkınlığa uğramış, neredeyse kekeleyen, ama sonunda kocasının sözleri karşısında biraz yatışmış olan cılız bir ses işitildi.

"Lütfen, buraya beni görmeye gel, eline fırsat geçer geçmez buraya beni görmeye gel!" diyordu Havel ahizeye ve karısının ona seve seve gelmek istediğini, ama hemen her gün bir film çekimi olduğunu söyleyen sesini işitiyordu.

"Hemen hemen her gün, her gün değildir," dedi Havel ve karısının ona ertesi gün izinli olduğunu, ama bir gün için gelmeye değip değmeyeceğini bilmediğini karşılık olarak verdiğini işitti.

"Bunu nasıl söyleyebilirsin? Bu kısacık hayatımızda bir günün ne kadar değerli olduğunu anlamıyor musun?" diyerek onu yanıtladı Havel.

"Bana gerçekten kızgın değilsin, değil mi?" diye sordu ahizedeki cılız ses.

"Sana ne diye kızgın olacakmışım ki?"

"Şu mektup yüzünden. Senin ağrın sızın varken ben de tutmuş aptalca bir kıskanç kadın mektubuyla canını sıkıyorum."

Dr. Havel ahizeye sevecenlik dolu birtakım sözler mırıldandı ve karısı da (şimdi tümüyle yumuşamış bir sesle) ertesi gün geleceğini bildirdi.

"Yine de, gıpta ediyorum sana," dedi Frantiska, Havel ahizeyi yerine koyduğunda. "Her şeyin var senin. Elini sallasan başına üşüşecek metreslerin ve aynı zamanda mutlu bir evliliğin."

Havel, gıpta etmekten söz eden, kuşkusuz gıpta edemeyecek kadar da iyi olan kadın arkadaşına bakıyordu; ona acıdı, çünkü çocukların verdiği sevincin başka sevinçlerin yerine geçemeyeceğini ve

üstünde başka sevinçlerin yerine geçme zorunluluğunu taşıyan bir sevincin kısa zamanda çok sıkıcı bir sevinç olacağını biliyordu.

Sonra öğlen yemeğine gitti, yemekten sonra biraz kestirdi ve uyandığında genç gazetecinin onu kız arkadaşıyla tanıştırmak üzere kendisini kafede bekleyeceğini anımsadı. Bunun için, giyindi ve dışarı çıktı.

Kür yapılan binanın merdivenlerini inerken, vestiyerin yanındaki holde, güzel bir yarış atını andıran, uzun boylu bir kadını farketti. A, bir bu eksikti doğrusu! Çünkü Dr. Havel'i ötedenberi çılgına çeviren tam da bu tür kadınlardı. Vestiyere bakan bayan uzun boylu kadına mantosunu uzattı ve Havel giyinmesine yardım etmek için ileri atıldı. Atı andıran kadın şöyle yarım ağızla teşekkür etti ve Havel ona: "Sizin için birşey daha yapabilir miyim, hanfendi?" dedi. Ona gülümsedi, ama kadın, hiç gülümsemeksizin, ona bir 'hayır' yanıtı verdi ve çarçabuk binadan dışarı çıktı.

Bu 'hayır' Dr. Havel'in yüzünde bir tokat gibi şaklamıştı. Yinelenen bir yalnız bırakılmışlık içinde, kafenin yolunu tuttu.

7

Gazeteci uzunca bir zamandan beri kız arkadaşının yanındaki yerini almış oturuyor (oturduğu yerden giriş kapısını görebileceği bir sandalye seçmişti) ve genelde aralarında şen şakrak yorulmak bilmeden geçen sohbete kendini bir türlü veremiyordu. Havel yüzünden içini bir korku kaplamıştı. Kız arkadaşını tanıdığından beri ilk kez, ona eleştirel bir gözle bakmaya çalışıyordu ve kız konuşurken (bereket versin ki konuşmasını bir saniye kesmiyor, bunun için de genç adamın kaygısı dikkatini çekmiyordu) güzelliğinde birkaç küçük kusur farketti; buna bayağı canı sıkıldı. Ama bu ufak kusurların onun güzelliğini daha ilginç kıldıklarını ve gerçekte varlığının ona böylesine sıcak duygularla yakın olmasının salt bu kusurlardan ötürü olduğunu düşününce içine bir güven geldi.

Çünkü genç adam kız arkadaşını çok seviyordu.

Ama onu bu kadar seviyorsa, o zaman kızı ne diye böylesine şehvet düşkünü bir doktorun *onayından geçirmeye* -ki bu kız için son derece aşağılayıcıydı- boyun eğmişti ki? Onun için bunun sözgelimi yalnızca bir oyun olduğunu kabul ederek lehine birtakım hafifletici nedenlerin bulunduğunu varsaysak bile, nasıl oluyordu da bu kadar

basit bir oyun onu böylesine rahatsız edebiliyordu.

Bir oyun değildi bu. Genç adam kız arkadaşı hakkında ne düşünmesi gerektiğini gerçekten bilmiyordu, çekiciliğinin ve güzelliğinin derecesi üzerinde gerçekten bir hükme varamıyordu.

O zaman o kadar safdil ve deneyimsiz miydi ki güzel bir kadını çirkin bir kadından ayırdedemiyordu?

Hayır, deneyimden bu derece yoksun değildi, daha önce birkaç kadın tanımış ve onlarla gönül serüvenleri olmuştu, ama hep onlardan çok kendisiyle ilgilenip durmuş, onlardan çok kendisine dikkat etmişti. Sözgelimi şu dikkate değer ayrıntıyı göz önünde tutalım: falanca kadınla çıktığı gün nasıl giyinmiş olduğunu tamı tamına anımsıyor, şu ya da bu gün çok geniş bir pantolon giymiş olduğunu ve buna canının çok sıkıldığını biliyor, yine bir başka gün üstünde kendisini şık bir sporcu gibi gösteren beyaz bir süveter olduğunu biliyor, ama kadın arkadaşlarının nasıl giyinmiş olduklarını hiç mi hiç anımsamıyordu.

Evet, bu durum gerçekten de dikkate değer birşeydi: kısa gönül serüvenleri süresince aynanın karşısına geçip kendini uzun uzun kılı kırk yararcasına inceleyip duruyor, oysa ilişki kurduğu kadın arkadaşlarına şöyle üstünkörü bir bakış atmakla yetiniyordu; kadın arkadaşlarında yarattığı görüntü onların kendisinde yarattığı görüntüden çok daha önemliydi. Bununla, gazetecinin çıktığı genç kadının güzel olup olmamasının onun için önemsiz olduğunu söylemek istemiyorum. Tam tersine, önemliydi. Çünkü, kendisinin de kız arkadaşının gözleriyle görülmesinin dışında, her ikisi de başkalarının gözleriyle (çevresindekilerin gözleriyle) görülüp yargılanıyorlardı ve o çevresindekilerin kız arkadaşından memnun olmalarına çok önem veriyordu, çünkü kız arkadaşının kişiliğinde kendi seçiminin, beğenisinin, mevkiinin, dolayısıyla kendisinin yargılandığını biliyordu. Ama başkalarının yargısı söz konusu olduğu için de, kendi gözlerine güvenmeye pek cesaret edemiyordu. Tam tersine, bugüne kadar, çevresindekilerin sesine kulak vermek ve onu benimsemekle yetinmişti.

Ancak bir ustanın ve uzman kişinin sesiyle karşılaştırıldığında çevresindekilerin sesi neydi ki? Sabırsızlıkla giriş kapısına bakıyordu ve sonunda camlı kapıda Dr. Havel'in silueti gözüne iliştiğinde, şaşırmış gibi yaptı ve kız arkadaşına, dergisi için söyleyişi yapmak istediği seçkin bir adamın raslantı eseri az önce kafeye girmiş olduğunu söyledi. Dr. Havel'i karşılamak üzere kapıya doğru yürüdü ve onu

masasına götürdü. Tanışma faslı dolayısıyla konuşması bir süre kesintiye uğramış olan genç kız, bitip tükenmek bilmeyen gevezeliğini bıraktığı yerden sürdürmekte gecikmedi.

On dakikaya kadar önce yarış atını andıran kadın tarafından reddedilmiş olan Dr. Havel, cıvıl cıvıl görünen küçük kızı uzun uzun inceledi ve kendini gitgide somurtkan bir ruh durumuna kaptırdı. Kıza güzel denemezdi, ama oldukça sevimliydi ve hiç kuşku yok ki Dr. Havel (ölüm gibi olduğu ve her şeyi aldığı ileri sürülen Dr. Havel), onu en ufak bir sinyalde seve seve alırdı. Kız gerçekten de estetik belirsizlik açısından dikkat çekici kimi özelliklere sahipti: burnunun dibinde, teninin beyazlığı üzerinde küçük bir kusur gibi gözükebilecek, ama bu beyazlık üzerinde aynı zamanda doğal bir mücevher yerine geçecek bir çil kümesi vardı. Son derece narindi, bu ise ideal kadın güzelliğinin orantılarına göre bir eksiklik, ama aynı zamanda da kadında sürüp devam eden çocuğun neşe veren zarafeti olarak yorumlanabilirdi. Kız son derece de gevezeydi, bu ise çekilmez bir alışkanlık, ama aynı zamanda da karşısındaki erkeğe yakalanmadan kendini düşüncelerine bırakma olanağını verecek yararlı bir özellik olarak görülebilirdi.

Gazeteci gizli gizli ve kaygıyla doktorun yüzünü inceliyordu, ve bu yüz ona tehlikeli biçimde düşünceli gözüktüğü için (bu iyiye alâmet değildi) garsonu çağırdı ve üç konyak sipariş etti. Genç kız içki içmediğini söyleyerek itiraz edecek oldu, sonra içki içebileceğine ve içmesi de gerektiğine kendini yavaş yavaş inandırdı, ve Dr. Havel, bu söz ırmağı içinde ruhunun tüm yalınlığını ortaya koyan, estetik açıdan anlaşılmaz bu yaratığın, şayet bir girişimde bulunacak olursa, büyük olasılıkla gününün üçüncü başarısızlığı olacağını üzüntüyle farketti, çünkü, eskiden ölüm kadar güçlü olan Dr. Havel, artık eski Havel değildi.

Derken garson konyakları getirdi, üçü de tokuşturmak üzere bardaklarını kaldırdılar, ve Dr. Havel genç kızın mavi gözlerine kendisine ait olmayacak birinin düşmanca gözlerine bakar gibi dalıp gitti. Bu gözlerin düşmanca ifadesini anladığında ise, kendisi de düşmanca bakmaya başladı ve birdenbire önünde estetik olarak tümüyle anlaşılmaz bir yaratık gördü: yüzü çil lekeleriyle kaplı, çekilmez derecede geveze, cılız bir kız.

Genç adamın üstüne diktiği kaygı ve soru dolu bakışlarla birlikte bu başkalaşım Dr. Havel'in hoşuna gittiyse de, duyduğu bu sevinç içinde açılan derin melankoli uçurumuyla karşılaştırıldığında çok

küçük sayılırdı. Kendisine daha fazla zevk veremeyecek olan bu birlikteliği uzatmaması gerektiğini aklından geçirdi. Bunun için hemen söze girdi, genç adamla kız arkadaşı önünde birkaç hoş espri yaptı, onlarla birlikte böylesine iyi vakit geçirmiş olmaktan duyduğu zevki dile getirdi, bir yere yetişmesi gerektiğini bildirdi ve izin aldı.

Doktor camlı kapıya vardığında, genç adam alnına vurdu ve söyleşi için randevu almayı unuttuğunu söyledi. Çabucak yerinden fırladı ve Havel'e ancak caddede yetişebildi. "Peki, nasıl buluyorsunuz onu?" diye sordu Havel'e.

Dr. Havel, yalvaran bakışları kendisini keyiflendiren genç adamın gözlerine uzun uzun baktı.

Ne var ki, doktorun suskunluğu gazeteciyi tedirgin etmişti, bu yüzden söze giren gene o oldu: "Biliyorum, güzel sayılmaz.

— Kesinlikle sayılmaz," dedi Havel.

Gazete yöneticisi başını eğdi: "Biraz geveze. Ama bunun dışında, sevimli bir kız!

— Evet, sevimli," dedi Havel, "ama bir köpek, bir kanarya ya da bir çiftlikte badi badi yürüyen bir ördek de sevimli olabilir. Hayatta önemli olan, en çok sayıda kadına sahip olmak değildir, çünkü bu yalnızca görünüşte bir başarıdır. Daha çok insanın kendi beğenisini eğitmesi söz konusudur, çünkü insanın kişisel değeri bu beğenide yansır. Şunu unutmayın ki, dostum, gerçek bir balıkçı küçük balıkları suya geri atar."

Genç adam özür dilemeye başladı ve kendisinin de kız arkadaşı konusunda ciddi kuşkuları olduğunu ileri sürdü, zaten bu konuda Dr. Havel'in görüşüne danışmış olması da bunu gösteriyordu.

"Önemi yok," dedi Havel, "ufak birşey için canınızı sıkmayın."

Ne var ki genç adam özür dilemeye ve kendini haklı çıkarmaya devam ediyordu. Sonunda kaplıca kasabasında sonbaharda çok az sayıda güzel kadının olduğunu ve insanın bulduğuyla yetinmek zorunda kaldığını belirtti.

"Bu konuda sizinle aynı fikirde değilim," diye karşılık verdi Havel, "burada baştan çıkarıcı birçok kadın gördüm ben. Ama size birşey diyeceğim. Taşra beğenisinin haksız olarak güzellik olarak gördüğü gerçekte kadındaki yüzeysel bir hoşluktan ibarettir. Sonra kadının gerçek erotik güzelliği diye birşey vardır. Ama tabii bu güzelliği ilk bakışta tanımak öyle kolay birşey değildir. Bir sanattır bu." Derken, Havel elini genç adama uzattı ve uzaklaştı.

8

Gazete yöneticisi umutsuzluğa kapılmıştı: kendi gençliğinin sonsuz çölünde kaybolmuş (evet, sonsuz olduğuna inanıyordu), iflah olmaz bir budala olduğunu; Dr. Havel'in ona kötü bir not verdiğini anlıyordu; ve kız arkadaşı ona, hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın, önemsiz, ilginçlikten uzak ve güzellikten yoksun görünüyordu. Dönüp kız arkadaşının yanına oturduğunda, gidip gelen iki garson da içinde olmak üzere kafede bulunan bütün müşterilerin bunu bildiklerini ve kendisine kötü yürekli bir acımayla baktıklarını düşündü. Hesabı istedi, ve kız arkadaşına acil bir işi olduğunu ve hemen gitmesi gerektiğini açıkladı. Kız üzüntülü bir hal aldı ve genç adam yüreğinin sıkıştığını hissetti: gerçek bir balıkçı gibi onu suya geri attığını bildiği halde, gönlünün ta derinlerinde (gizli gizli ve utanç duyarak) onu yine de seviyordu.

Ertesi gün genç adamın kederli ruh durumuna hiçbir umut ışığı getirmedi ve kaplıca binasının önünde yanında şık bir hanımla birlikte Dr. Havel ile karşılaştığında neredeyse nefrete yakın bir kıskançlık duygusuna kapıldı: bu kadın son derece güzeldi ve kendisini görür görmez şen şakrak bir hava içinde selam veren Dr. Havel'in keyfi de son derece yerindeydi; öyle ki genç gazeteci kendini daha da perişan hissediyordu.

"Seni kaplıca dergisinin yöneticisiyle tanıştırayım," dedi Havel. "Benimle sırf seninle karşılaşabilmek için tanıştı." Havel onu güzel karısıyla tanıştırdı.

Genç adam ekranda gördüğü bir kadının karşısında olduğunu anlayınca, sıkıntısı daha da arttı. Havel onu birlikte yürümeye zorladı, ve gazeteci, ne diyeceğini bilemediğinden, söyleşi tasarısını açıklamaya koyuldu ve bu tasarıya yeni bir fikir ekledi; bu fikir: dergisinde hem Bayan Havel, hem de doktorla çifte bir söyleşi yapmaktı.

"Sevgili dostum," diye karşılık verdi Havel, "Yaptığımız sohbetler hoştu, hatta sizin sayenizde ilginç bile oldu. Ama, söyleyin bana, onları safra kesesi hastaları, onikiparmak bağırsağı ülserlileri için çıkan bir dergide ne diye yayınlayalım ki?

— Konuşmalarınızı hiç güçlük çekmeden hayal edebiliyorum, dedi Bayan Havel alaycı bir tebessümle gülümseyerek.

— Kadınlardan söz ettik," dedi Dr.Havel. "Beyde mükemmel bir

yol ve sohbet arkadaşı, kasvetli günlerimin ışık saçan yoldaşını buldum."

Bayan Havel genç adama doğru döndü: "Sizi sıkmadı mı hiç?"

Gazeteci doktorun kendisi için ışık saçan yoldaşım demesinden hoşnut olmuştu ve kıskançlığına minnet duygusu karışmaya başlıyordu: doktoru sıkmış olanın daha çok kendisi olduğunu belirtti; deneyimsizliğinin ve ilginçlikten yoksunluğunun, hatta önemsizliğinin fazlasıyla farkındaydı.

"Ah, dostum," diye güldü aktris, "Bir hayli böbürlenmek zorunda kalmış olmalısınız!"

Genç gazeteci doktorun savunmasını üstlendi: "Doğru değil bu! Siz, sayın hanfendi, küçük bir kasabanın ne olduğunu, oturduğum bu ücra yerin ne olduğunu bilmediğiniz için böyle konuşuyorsunuz.

— Ama burası çok güzel! diye karşı çıktı aktris.

— Evet, sizin için güzel, çünkü az bir süre için buradasınız siz. Ama ben burada yaşıyorum ve burada yaşamaya devam edeceğim. Şimdiden ezbere tanıdığım aynı insan çevresi. Hep aynı şeyi düşünen hep aynı insanlar ve düşündükleri her şey budalalıktan ve bayağılıktan başka birşey değil. İstesem de, istemesem de onlarla iyi geçinmem gerek ve yavaş yavaş, farkına bile varmadan, onlara uyarlanıyorum. Ne korkunç! Onlardan biri olabileceğimi düşünmek! Dünyayı onların miyop gözleriyle görebileceğimi düşünmek!"

Gazeteci gitgide artan bir heyecanla konuşuyordu ve aktris genç adamın gözlerinde gençliğin sonsuz karşı çıkışını duyar gibi oldu; bu durum onu büyüleyip kafasını allak bullak etti ve şöyle dedi: "Hayır, onlara benzememeniz gerek. Benzememeniz gerek!

— Benzememeliyim," diyerek aktrisin kanısını paylaştı genç adam. "Dün doktor gözlerimi açtı. Her ne pahasına olursa olsun bu ortamın kısır döngüsünden çıkmam gerek. Bu küçüklüğün, bu bayağılığın kısır döngüsünden. Buradan çıkmam gerek, diye sözlerini yineledi genç adam, buradan çıkmam gerek!"

"Biz," dedi Dr.Havel karısına, "Küçük bir taşra kasabasının bayağı beğenisinin sahte bir güzellik ideali yaratmasından ve bu idealin temelde erotik-dışı, hatta erotik-karşıtı olduğundan söz ettik. Oysa bu beğeniye sahip olanlar gerçek patlayıcı erotik çekiciliğin farkına varmıyorlar. Çevremizde bir erkeğe en baş döndürücü duyum serüvenlerini yaşatabilecek kadınlar var ve onları hiç kimse görmüyor.

— Öyle, diye doğruladı genç adam.

— Onları hiç kimse görmüyor," diye sözünü sürdürdü doktor,

"Çünkü onlar buranın normlarına uymuyorlar; gerçekte, erotik çekicilik, kurallara uygunluktan çok özgünlükle, ölçülü biçili olmaktan çok zengin anlamlılıkla, bayağı bir hoşluktan çok çizgidışılıkla belirginleşir.

— Evet, diye doğruladı genç adam.

— Frantiska'yı tanıyor musun? dedi Havel karısına.

— Evet, dedi aktris.

— O zaman mutlaka şunu da bilirsin ki arkadaşlarımın çoğu onunla bir gece geçirebilmek için bütün servetlerini önüne dökerlerdi. Ona bu kentte hiç kimsenin dikkat etmediğine hayatımı bahse koyarım ben. Hadi, dostum, siz söyleyin bari, onu tanıyorsunuz nasıl olsa. Frantiska'nın olağanüstü bir kadın olduğuna hiç dikkat ettiniz mi?

— Yok, gerçekten hiç etmedim!," dedi genç adam, "Ona bir kadın olarak bakmak hiç aklıma gelmedi!

— Buna şaşırmadım," dedi Dr.Havel. "Onu yeterince zayıf da, yeterince geveze de bulmuyordunuz. Yeterince çil lekesi de yoktu sonra!

— Evet, öyle," dedi genç adam mutsuz bir havayla, "Dün ne kadar budala olduğumu gördünüz işte.

— Ama yürüyüş tarzı hiç dikkatinizi çekmedi mi?" diye sözünü sürdürdü Dr.Havel. "Yürüdüğünde bacaklarının ne kadar anlamlı olduğuna hiç dikkat etmediniz mi? Eğer bu bacakların neler dediğini işitmiş olsanız, sevgili dostum, yüzünüz kızarırdı, ama yine de, sizi tanıdığım kadarıyla, deneyimli bir çapkınsınız siz."

9

"Masum insanlarla dalga geçmeyi pek seviyorsun," dedi aktris kocasına, yalnız kaldıklarında.

— Bunun bende bir keyiflilik işareti olduğunu biliyorsun," dedi, "Sana yemin ederim ki burada bulunduğumdan beri ilk kez geliyor başıma bu."

Dr. Havel bu kez yalan söylemiyordu. O sabah otobüsün terminale girişini görüp de gözü camın ardında oturan karısına iliştiğinde, sonra da karısını otobüs basamağında kendisine gülümserken karşısında bulduğunda, mutlu olmuştu. Ve geçen günler ondaki tüm neşe rezervlerini hiç el değmeden bıraktığı için de, bütün gün neşesini biraz delice dışavurup durmuştu. Birlikte kaplıcanın kemerleri

arasında dolaşmışlar, yuvarlak şekerli kâğıt helvalarını bir güzel iştahla midelerine indirmişler, oğlunun son haberlerini almak üzere Frantiska'ya uğramışlar, gazete yöneticisi ile birlikte önceki bölümde anlatılan gezintiyi yapmışlar ve sağlıkları için kaplıca kasabasının sokaklarında gezintiye çıkan hastalarla matrak geçmişlerdi. Bu arada Dr.Havel gezintiye çıkmış olanlardan birkaç kişinin gözlerini aktrise dikmiş olduklarını farketmiş ve arkasına döndüğünde de orada durup kendilerine bakmakta olduklarını görmüştü.

"Seni tanıdılar," dedi Havel, "Buradaki insanların yapacak birşeyleri yoktur, bunun için de birer sinema tutkunu kesilmişlerdir.

— Seni rahatsız mı ediyor bu?" diye sordu aktris. Bayan Havel mesleğinin reklamının yapılmasını bir çeşit günah olarak görüyordu, çünkü bütün gerçek âşıklar gibi o da dingin ve gizli bir aşkı özlüyordu.

— Tam tersine, dedi Havel ve güldü. Sonra çocukça bir tahmin oyununa girişerek, gezintiye çıkanlardan hangilerinin onu tanıyacağını, hangilerinin tanımayacağını bilmeye çalışarak ve bundan sonraki sokakta onu kaç kişinin tanıyacağı üzerinde bahse tutuşarak uzun uzun eğlendiler. Ve yaşlı adamlar, köylüler, küçük çocuklar ama aynı zamanda da o sırada kaplıcada bulunan hoş görünüşlü kadınlar dönüp dönüp arkalarına bakıyorlardı.

Birkaç günden beri küçültücü bir görülmezlik içinde yaşamakta olan Havel gelip geçenlerin gösterdiği ilgiden büyük bir zevk almıştı ve dikkatlerin mümkün olduğu kadar kendi üzerine de çevrilmesini gönülden arzuluyordu. Bu maksatla, kolunu aktrisin beline attı, ona doğru eğildi ve kulağına binbir türlü tatlı ve açıksaçık sözler fısıldadı, bu yüzden kadın da vücudunu ona yaklaştırdı ve sevinç dolu gözlerini adamın yüzüne doğru kaldırdı. Havel ise, bu kadar bakışın altında, yitirdiği görünürlüğünü yeniden kazandığını, belirsiz yüz çizgilerinin yeniden netleşip göze çarptığını hissediyor ve gövdesinin, adımlarının, bütün varlığının ona verdiği sevinçten yeniden kıvanç duyuyordu.

Böyle, tıpkı genç âşıklar gibi sarmaş dolaş olmuş bir halde, ana caddenin vitrinleri boyunca yürüyorlardı ki, Dr.Havel av malzemesi satılan bir dükkânda kendisine geçen gün son derece kaba davranmış olan sarışın masajcı kızı farketti; boş olan dükkânda satıcı kızla gevezelik ediyordu. "Gel," dedi birdenbire şaşırmış olan karısına, "Sen dünyada tanıdığım en harika yaratıksın; sana bir hediye vermek istiyorum", ve elinden tutup onu dükkâna sürükledi.

Konuşmaya dalmış olan iki kadın da sustular. Masajcı kız uzun

uzun aktrise, sonra kısa bir an Havel'e, sonra yeniden aktris ile Havel'e baktı. Havel ona doğru tek bir kez bakmaksızın bu durumu memnunluk duyarak farketti ve çabucak sergilenmiş olan eşyaları gözden geçirmeye koyuldu; geyik boynuzları, heybeler, karabinalar, dürbünler, bastonlar, köpek burunluklarını görüyordu.

"Ne arzu etmiştiniz? diye sordu satıcı kız.

— Bir saniye," dedi Havel. Sonunda tezgahın camekânının altındaki düdükler gözüne ilişti ve parmağıyla onları gösterdi. Satıcı kız ona bir tane uzattı, Havel düdüğü dudaklarına götürdü, çaldı, sonra her yanını dikkatle inceledi ve yeniden hafifçe çaldı. "Mükemmel," dedi satıcı kıza ve önüne kendisinden istenen beş kronu koydu. Düdüğü karısına uzattı.

Aktris bu hediyede kocasının o kadar sevdiği çocuksuluğunu ve soytarı ruhunu, ama aynı zamanda da onun absürd şeylerden hoşlanmasını görüyordu; aşk dolu güzel bir bakış yollayarak ona teşekkür etti. Ama bu bakış Havel için yeterli değildi ve ona fısıltılı bir sesle: "Bu kadar güzel bir hediye için bana böyle mi teşekkür ediyorsun?" dedi. Bu yüzden aktris ona bir öpücük verdi. Kadınların ikisi de gözlerini onlardan alamamışlardı ve dükkândan çıktıktan sonra bile onları hâlâ gözleriyle izliyorlardı.

Bundan sonra gezintilerini sokaklarda ve parkta sürdürdüler, kâğıt helvalarını dişleyip durdular, düdüklerini çaldılar, bir bankta oturdular ve gelip geçen kaç kişinin dönüp onlara bakacağı konusunda bahse tutuştular. Akşamleyin, tam restorana girerlerken, az daha atı andıran kadınla çarpışıyorlardı. Kadın onlara şaşkın şaşkın baktı, gözlerini uzun süre aktristen ayırmadı, sonra kısa bir an Havel'e çevirdi, sonra yeniden aktrise baktı ve yeniden Havel'e baktığında, onu âdeta gönülsüzce selamladı. Havel de onu selâmladı, ve karısının kulağına doğru eğilerek, ona alçak sesle kendisini sevip sevmediğini sordu. Aktris ona uzun ve aşk dolu bir bakışla baktı ve yanağını okşadı.

Sonra, bir masaya oturdular, hafif bir yemek siparişi verdiler (çünkü aktris kocasının rejimine son derece dikkat ediyordu), kırmızı şarap içtiler (Dr.Havel'in içmesine izin verilen tek şarap kırmızıydı) ve Bayan Havel'in her yanını bir duygululuk dalgası sarıp kapladı. Kocasına doğru eğildi, elini tuttu ve ona bu günün hayatındaki en güzel günlerden biri olduğunu söyledi. Ona kalbini açıp kaplıca tedavisine gittiğinde kendini ne kadar hüzünlü hissettiğini itiraf etti; ona aptalca bir kıskanç kadın mektubu yazdığı için bir kez daha özür

diledi ve kendisine telefon edip yanına çağırdığı için ona teşekkür etti. Onu yalnızca bir dakika görecek olsa da, yanına gelmekten her zaman mutluluk duyacağını söyledi. Onunla sürdüğü hayatın kendisi için her an nasıl da sıkıntı ve belirsizlikle dolu olduğunu, sanki Havel'in sürekli olarak kendisinden kaçtığını, ama işte salt bu nedenle de kendisi için her günün yenilenen bir sevinç, aşkın yeni bir başlangıcı, yeni bir armağan olduğunu ona uzun uzun açıkladı.

Sonra birlikte Dr.Havel'in odasına gittiler ve aktrisin sevinci kısa zamanda doruk noktasına ulaştı.

10

Daha ertesi gün, Dr.Havel, su tedavisi seansına gitti ve yine gecikti, çünkü doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbir yere hiçbir zaman vaktinde gelmiyordu. Gene aynı sarışın masajcı kız tarafından karşılandı, ama bu kez kız ona sert davranmadı, tersine, güler yüz gösterdi ve ona *doktor* diye hitap etti, bu yüzden Havel adını binada bulunan hekimlikle ilgili kayıtlar arasında bulmuş olabileceği ya da hakkında soruşturma yapmış olabileceği hükmüne vardı. Bu ilgiyi memnunlukla karşıladı ve bölmenin ardındaki kabinde soyunmaya gitti. Masajı kız ona banyonun dolduğunu bildirdiğinde, göbeğini kendinden emin bir havayla dışarı salarak kabinden çıktı ve büyük bir keyifle banyo teknesinin içine oturdu.

Masajcı kız musluğu çevirdi ve Havel'e hanımının hâlâ kendisiyle birlikte olup olmadığını sordu. Havel olmadığını söyledi ve masajcı kız ona karısını kısa bir zaman içinde güzel bir filmde görüp göremeyeceklerini sordu. Havel görebileceklerini söyledi, ve masajı kız Havel'in sağ bacağını yukarı kaldırdı. Fışkıran su ayak tabanını gıdıklayınca, kız gülümsedi ve doktorun galiba çok duyarlı bir vücudu olduğunu söyledi. Sonra gevezelik etmeyi sürdürdüler, ve Havel buradaki hayatın sıkıcı olduğunu belirtti. Masajcı kız manalı manalı gülümsedi ve doktorun kuşkusuz sıkılmamak için hayatını nasıl düzenlemesi gerektiğini bildiğini söyledi. Ve kız su hortumunun ucunu Havel'in göğsünün üstüne tutmak üzere ona doğru eğildiğinde, Havel bulunduğu durumda üst kısmını kolayca görebildiği kızın göğüslerine iltifat etti ve masajı kız da doktorun kuşkusuz daha güzellerini görmüş olduğu yanıtını verdi.

Bütün bu sözlerden Havel, karısının yaptığı kısa ziyaretin, onu

bu adaleli hoş kızın gözünde tamamen değiştirmiş olduğu, birdenbire çekicilik kazandığı sonucunu çıkardı, ve dahası, vücudu kız için onu gizli gizli ünlü bir aktrisle temasa geçirecek, herkesin dönüp dönüp baktığı ünlü bir kadının eşidi olmasına olanak sağlayacak bir vesileye dönüşmüştü. Birdenbire kendisine her şey için izin olduğunu, kendisine her şeyin önceden üstü kapalı olarak vaad edildiğini anladı.

Ne var ki, hayatta sık sık olagelen birşeydir, insan halinden memnun olunca, taşıdığı mutlu doygunluğa güvenini pekiştirmek için, önüne çıkan fırsatları bir kendini beğenmişlik duygusuyla bile isteye geri çevirir. Doktorun sarışın masajcıyı daha fazla arzulamaması için, genç kadının o aşağılayıcı kurumundan vazgeçmesi, kendisine tatlı bir sesle gözlerini süze süze hitap etmesi yeterliydi.

Derken, karın üstü dönmesi, çenesini suyun dışında tutması ve hortumdan şiddetle fışkıran suyla topuklarından ensesine kadar iyice ıslanması gerekti. Bulunduğu bu konum ona dinsel ayinlerde görülen alçakgönüllülük ve şükran konumu gibi geliyordu. Karısını, onun ne kadar güzel olduğunu, onu nasıl da sevdiğini ve onun da kendisini ne kadar çok sevdiğini ve onun kendisine talihin ve kaslı kızların lütuflarını kazandıran uğurlu yıldızı olduğunu düşündü.

Ve masaj bitip de banyo teknesinden çıkmak üzere ayağa kalktığında, derisi terden sırılsıklam olmuş masajcı kız ona öylesine hoş öylesine tatlı bir güzellikte göründü ve bakışları öylesine uysal ve sevecendi ki, Havel'in içinden uzaklardaki karısının bulunduğunu tahmin ettiği doğrultuda eğilip secde etmek geldi. Çünkü masajcı kızın vücudu ona aktrisin iri elinin üstünde ayakta duruyormuş ve bu el ona kendisine bir aşk mesajı, bir armağan gibi sunuyormuş gibi görünüyordu. Ve bu armağanı, bu ince düşünceli hareketi reddetmekle karısına karşı kabalık edeceği düşüncesi geldi birden aklına. Ter içindeki genç kadına gülümsedi ve ona bu akşamı kendisine ayırdığını ve onu saat yedide sıcak kaynakların bulunduğu yol ağzında bekleyeceğini söyledi. Genç kız öneriyi kabul etti ve Dr.Havel büyük bir banyo havlusuna sarındı.

Dr.Havel giyinip saçını taradığında, keyfinin son derece yerinde olduğunu farketti. İçinden gevezelik etmek geliyordu, bu yüzden Frantiska'ya uğradı. Ziyareti onun için isabet olmuştu, çünkü Frantiska'nın da keyfi bayağı yerindeydi, kadın dereden tepeden, havadan sudan aklına geldiği gibi konuşuyor, ama hep son karşılaşmalarında değindikleri konuya dönüp duruyordu: bu konu onun ya-

şıydı. Birtakım anlaşılmaz cümlelerle, insanın yaşına boyun eğmemesi gerektiğini, insanın yaşının her zaman bir sakınca olmadığını ve insanın kendinden yaşça daha küçük kişilerle birer eşidiymiş gibi konuşabileceğini birdenbire keşfedivermesinin kesinlikle harika bir duygu olduğunu söylemeye çalışıyordu. "Ve çocuklar da her şey değil," dedi birdenbire hiç neden yokken. "Çocuklarımı ne kadar sevdiğimi bilirsin, ama hayatta başka şeyler de var."

Frantiska'nın düşünceleri bu anlaşılmaz soyutlamaların sınırlarından bir an olsun bile dışarı çıkmadı ve bu soyut düşüncelere pek alışık olmayan birine, bunlar hiç kuşkusuz zevzeklikten başka birşey olarak görünmezdi. Ne var ki Havel, bu soyut düşüncelere alışıktı ve bu gevezeliğin ardında gizlenen maksadı sezdi. Kendi mutluluğunun uzun bir mutluluk zincirinde yalnızca bir halka olduğunu kavradı ve yücegönüllü biri olduğu için, keyfi iki katına çıktı.

11

Evet, Dr.Havel doğru tahmin etmişti: ustasının, kadın doktorun övgüsünü yaptığı gün gazete yöneticisi ona uğradı. Gazeteci birkaç lâkırdı ettikten sonra, kendinde şaşırtıcı bir yüreklilik buluverdi ve ona hoşuna gittiğini, kendisini görmek istediğini söyledi. Kadın doktor ürkek bir sesle ona kendisinden daha yaşlı olduğunu ve çocukları olduğunu söyledi. Bu yanıt üzerine, gazeteci güveninin arttığını hissetti ve söyleyeceği sözcükleri bulmakta güçlük çekmedi: onun bayağı bir hoşluktan daha değerli olan gizli bir güzelliğe sahip olduğunu ileri sürdü; yürüyüş tarzının övgüsünü yaptı ve yürüdüğünde bacaklarının çok anlamlı olduğunu söyledi.

Ve iki gün sonra, Dr.Havel'in kendinden memnun bir halde kaynakların bulunduğu dört yol ağzına varıp da uzaktan sarışın ve kaslı genç kadını gördüğü saatte, gazeteci daracık çatı katı odasını arşınlıyordu. Başarıdan hemen hemen emindi, ama bu emin olma duygusundan ötürü kadını kendisinden kaçıracak bir yanılgıdan ya da terslikten daha da korkuyordu. Aşağıya merdivenlere bakmak için ikide birde kapıyı açıyordu.

Kadın doktorun giyinişine ve makyajına gösterdiği özen beyaz pantalonlu ve beyaz bluzlu bu kadının bildik görünüşünü neredeyse değiştirmişti. Heyecan içindeki genç adam, Frantiska'nın şu ana kadar yalnızca sezdiği erotik çekiciliğinin, şimdi kendisini önünde ne-

redeyse utanmazcasına sergilediğini düşünüyordu ve saygı duygusunun yol açtığı bir çekingenliğe kapılmıştı. Bu çekingenliği yenmek için, daha kapıyı bile kapatmadan kadını kollarının arasına aldı ve onu şiddetle öpmeye başladı. Kadın bu ani saldırıdan korkuya kapıldı ve kendisini bırakması için ona yalvardı. Gazeteci bırakmaya razı oldu, ama hemen kadının ayaklarının dibine oturdu ve diz çökerek kadının çoraplarını öptü. Kadın elini gazetecinin saçlarına koyup onu hafifçe itmeye çabaladı.

Kadının genç gazeteciye dediklerine kulak kabartalım: Öncelikle şu sözleri birçok kez yineledi: "Uslu olmanız gerek, uslu olmanız gerek, bana uslu olacağınıza söz verin." Genç adam ise ona: "Evet, evet, uslu olacağım" diyor ve bir yandan da dudaklarını kadının pürtüklü çoraplarının daha yukarılarına doğru götürüyordu. Kadın: "Hayır, olmaz, yapmayın, yapmayın," deyip duruyordu. Gazeteci dudaklarını daha da yukarılara götürdüğünde, kadın birdenbire senli benli konuşmaya ve: "Ah, çılgınsın sen, çılgınsın sen!" haykırmaya başladı.

Bu söz herşeyin yazgısını belirledi. Genç adam bundan böyle hiçbir dirençle karşılaşmadı. Kendinden geçmişti; kendinden ötelere sürüklenmişti; başarısının hızlılığıyla, dehası onunla birlikte olan ve içine işleyen Dr.Havell'le, altında bir aşk kucaklaşması içinde uzanmış olan kadının çıplaklığıyla kendinden geçmişti. Bir usta, bir virtüoz olmak istiyor, şehvet duygusunu ve açlığını göstermek için yanıp tutuşuyordu. Yerden hafifçe doğruldu, yerde uzanmış olan kadın doktorun vücuduna tutkuyla baktı ve: "Güzelsin, harikasın, harikasın..." diye mırıldandı.

Kadın doktor iki eliyle karnını gizledi ve: "Benimle alay etmemelisin..." dedi.

— Neler söylüyorsun sen! Senle alay falan ettiğim yok! Muhteşemsin sen!

— Bakma bana, dedi kadın, vücudunu görmemesi için onu kendine doğru çekerek. "İki çocuk doğurdum, biliyorsun."

— İki çocuk mu? dedi genç adam hiçbir şey anlamadan.

— Halimden anlaşılıyor bu. Bana bakmanı istemiyorum.

Bu açıklama genç adamın başlangıçtaki ateşliliğini biraz söndürdü ve heyecanını ancak güçlükle yeniden kazanabildi. Bu heyecana daha iyi erişebilmek için, kaçıp giden eksikliği sözcüklerle ele geçirmeye çabaladı ve kadın doktorun kulağına, onun burada kendisiyle birlikte çıplak, çırılçıplak olmasının ne kadar güzel bir şey olduğu-

nu fısıldadı.

"Tatlısın, çok tatlısın," diyordu ona kadın doktor.

Genç adam kadının çıplaklığından söz etmeye devam etti ve ona burada kendisiyle birlikte çırılçıplak oturmasının onu da heyecanlandırıp heyecanlandırmadığını sordu.

"Bir çocuksun sen," dedi kadın doktor, "Tabii ki heyecanlandırıyor beni", ama bir an sustuktan sonra kendisini daha önce bir sürü doktorun çıplak gördüğünü ve bunun sıradan birşeye dönüştüğünü ekledi. "Âşıktan çok doktor," dedi ve güçlükle yaptığı doğumlardan söz etmeye koyuldu. "Ama bu güçlüklere değdi", diyerek sözlerini sonuçlandırdı: "İki tane güzel çocuğum var. Öylesine güzel, öylesine güzeller ki!"

Güç-bela ele geçirdiği heyecan gazeteciyi bir kez daha terkediyordu. Birdenbire bir kafede oldukları ve çay içerek gevezelik ettikleri duygusuna kapılmıştı. Bu durum çileden çıkardı onu; kadın doktorla hoyrat bir tarzda sevişmeye başladı ve onun zihnini şehvetle ilgili düşüncelere daha çok yöneltmeye çabaladı: "Son kez seni görmeye geldiğimde, sevişeceğimizi biliyor muydin?

— Ya sen biliyor muydun?

— Bilmek *istiyordum,*" dedi gazeteci, "O kadar bilmek *istiyordum ki!*" ve bunu söylerken 'istiyordum ki' sözcüğünü büyük bir tutkuyla vurguladı.

"Sen de oğlum gibisin," dedi kadın doktor fısıltılı bir sesle gazetecinin kulağına, "O da herşeye sahip olmak istiyor. Ona hep sorar dururum: gökteki aya da sahip olmak istemez miydin?"

İşte böyle sevişmeye devam ediyorlardı; kadın doktor konuşuyor ve konuştukça da kalbinin içindekileri büyük bir mutlulukla ortaya döküyordu.

Sonra, divanın üstünde, çıplak ve yorgun, yan yana oturduklarında, kadın doktor gazetecinin saçlarını okşadı ve genç adama: "Senin de onun gibi sevimli mi sevimli inatçı bir saç perçemin var, dedi.

— O kim?

— Oğlum.

— Sen de hep oğlundan söz edip duruyorsun," dedi gazeteci çekingen bir sitemle.

— Biliyorsun, dedi kadın gururla, "Anasının kuzusu o, anasının kuzusu."

Sonra yerinden kalktı ve giyindi. Ve birdenbire, genç adamın bu küçücük odasında, genç hem de gepegenç bir kadın olduğu duygu-

suna kapıldı ve kendini çok çok iyi hissetti. Sonra giderken, gazeteciyi kollarının arasına alıp kucakladı; minnetten gözleri ıslanmıştı.

12

Güzel bir geceden sonra, güzel bir gün başlıyordu Dr.Havel için. Kahvaltı sırasında, yarış atını andıran kadınla umut verici birkaç anlamlı lâkırdı etti ve saat onda, su tedavisinden döndüğünde, karısından gelmiş bir aşk mektubunu odasında kendisini bekler buldu. Sonra, kaplıca kemerlerinin altında kür yapanlar arasında gezintiye çıktı; kaynak suyuyla dolu porselen kaseyi dudaklarına yapıştırıyor ve keyfinden gözleri ışıl ışıl parıldıyordu. Birkaç gün önce, yanından kendisine aldırış etmeden geçen kadınlar şimdi gözlerini ona dikiyorlar, ve o da kadınları selamlamak için başını hafifçe öne eğiyordu. Gazeteciyi gördüğünde, neşeyle yanına yaklaştı: "Demin doktor hanıma uğradım, iyi bir psikoloğun gözünden kaçmayacak kimi işaretlere bakacak olursak, bana başardınız gibi geliyor!"

Genç adam içini ustasına dökmekten başka birşeyi arzulamıyordu, ancak önceki akşamın olayları kafasını biraz karıştırmıştı. Bu akşamın olması gerektiği kadar büyüleyici olduğundan pek emin değildi ve akşamın kısa ve gerçeğe sadık bir hikâyesinin Dr.Havel'in gözünde saygınlığını artırıp artırmayacağını bilmiyordu; ona neleri söyleyip neleri söylememesi gerektiğini merak ediyordu.

Ne var ki, Dr.Havel'in neşe ve utanıp sıkılmazlıktan ışıl ışıl olan yüzünü görünce, ona aynı neşeli ve sıkılmaz tonda karşılık vermekten kendini alamadı ve Dr.Havel'in ona tavsiye ettiği kadını coşkulu sözlerle övdü. Ona bir taşralının önyargılı gözlerinden başka gözlerle bakmaya başlar başlamaz kadının çekiciliğine kapıldığını, kadının oturduğu yere gelmeye hemen razı olduğunu ve kendini ona çabucak teslim ettiğini anlattı.

Dr.Havel durumu tüm nüanslarıyla analiz etmek için ona ayrıntılı ve açık seçik birtakım sorular sormaya başlayınca, genç adam yanıtlarında gerçeğe ister istemez daha da yakınlaşmak zorunda kaldı ve sonunda her bakımdan tatmin olmakla birlikte, doktor hanımla sevişirken sürdürdüğü konuşmanın kendisini biraz sıkıntıya düşürmüş olduğunu belirtti.

Dr.Havel bu sözleri çok ilginç buldu ve gazete yöneticisini bu diyaloğu kendisine ayrıntılarıyla yinelemeye ikna etti. Ve gazetecinin

hikâyesini: "Mükemmel! Harika!", "Ah şu ebedi ana kalbi yok mu!", "Dostum, size gerçekten gıpta ediyorum!" gibi coşkulu sözlerle kesip durdu.

Bu sırada, yarış atını andıran kadın gelip iki adamın önünde durdu. Dr.Havel eğilerek selam verdi ve kadın ona elini uzattı. "Özür dilerim," dedi, "Biraz geciktim!"

— Önemi yok, dedi Dr.Havel. "Dostumla çok ilginç bir tartışmaya girmiştik. İzin verirseniz şu tartışmayı bitirmek istiyorum."

Ve uzun boylu kadının elini bırakmaksızın, gazeteciye doğru döndü: "Sevgili dostum, bana demin anlattığınız şey umduğumun da üstünde çıktı. Çünkü şunu iyi anlamak gerekir ki tartışılmadan bırakılan gövde zevkleri can sıkıcı bir tekdüzeliğe sahiptir. Bu suskunluk içinde bir kadın bir başkası gibi olur ve hepsi birlikte bütün ötekilerin içinde unutulur giderler. Ve biz kendimizi yine de aşk zevklerine atıyorsak onları anımsamak için atıyoruz. Onların ışıklı noktaları gençliğimizi ilerlemiş yaşımıza parıltılar saçan bir kurdelayla birleştirsin diye! Hatıramızı sonsuz bir alev içinde sürdürsünler diye! Ve şunu unutmayın ki, dostum, durumların en bayağısında ağızdan çıkacak olan tek bir sözcük bu durumu unutulmayacak bir biçimde aydınlatabilir. Benim bir kadın koleksiyoncusu olduğumu söylüyorlar. Gerçekte, ben daha çok bir sözcük koleksiyoncusuyum. İnanın bana, dün akşamı hiçbir zaman unutmayacak ve bütün ömrünüz boyunca bu akşamdan mutluluk duyacaksınız!"

Sonra genç adama kafasıyla bir işaret yaptı, ve yarış atını andıran uzun boylu kadını elinden tutarak, onunla birlikte, kaplıca kemerleri boyunca, yavaş yavaş uzaklaştı.

EDWARD İLE TANRI

1

Edward'ın hikâyesine ağabeyinin kent dışındaki küçük evinde başlayalım. Ağabeyi bir divanın üzerine uzanmıştı ve Edward'a şöyle diyordu: "Korkmadan gidip şu kadıncağızı bulabilirsin. Kuşkusuz kaltağın teki, ama galiba bu insanlarda da vicdan denilen birşey var. Sırf eskiden bana pis bir oyun ettiği için, belki de hatasını bağışlatmak için sana yararının dokunmasından memnunluk duyar."

Edward'ın kardeşi hep aynıydı: İyi huylu ve tembel bir kimseydi. Belki de yıllar önce (Edward o zamanlar küçücük bir çocuktu daha) odasında dalga geçip uyukladığı Stalin'in öldüğü o gün, çatı katındaki öğrenci odasında, divanının üzerine benzer biçimde yan gelip yatmıştı. Ertesi gün hiçbir şeyden kuşku duymadan fakülteye gitmiş ve gözüne, holün ortasında gösterişli bir kımıltısızlık içinde bir keder anıtı gibi duran kız arkadaşı Cechackova ilişmişti. Genç kızın etrafında üç kez dönmüş ve sonra müthiş bir kahkahayla gülmeye başlamıştı. Alınmış olan genç kız bu kahkahayı siyasal bir provokasyon olarak suçlamış ve Edward'ın kardeşi de öğrenimini yarıda bırakıp bir köyde çalışmaya gitmek zorunda kalmıştı, ve bu köyde şimdi bir evi, bir köpeği, bir karısı, iki çocuğu ve hatta bir dağ evi vardı.

Ve şimdi bu köy evinde, divanının üzerine oturmuş, Edward'a şunları açıklıyordu: "Ona işçi sınıfının intikam meleği derdik. Ama bu seni korkutmasın. Şimdi, olgun bir kadın o, ve genç insanlara karşı her zaman zaafı oldu; bu yüzden yardım edecek sana."

Edward o sıralar çok gençti. Fakültedeki öğrenimini (kardeşinin kovulduğu aynı fakülte) henüz bitirmişti ve bir iş arıyordu. Ağabe-

yinin tavsiyesine uyarak, ertesi gün, müdirenin odasının kapısını çaldı. Karşısında uzun boylu, kemikli, yağlı siyah saçlı, kara gözlü ve burnunun altında siyah ayva tüyleri olan bir kadını buldu. Bu çirkinlik onu gençliğinde kadın güzelliği karşısında hep duyageldiği sıkılganlıktan kurtardı, bunun için onunla hiç utanıp sıkılmadan, arzu edilir bir kibarlıkla ve çapkınlıkla konuşabilmeyi becerdi. Görünüşe bakılırsa bu konuşma tarzı müdirenin hoşuna gitmişti. Birkaç kez, açıkça farkedilir bir kendinden geçmeyle: "Burada genç kişilere ihtiyacımız var," dedi ve ona bir yer bulacağına söz verdi.

2

Böylece Edward küçük bir Bohemya kentinde ilkokul öğretmeni oldu. Bu onu ne mutlu ne de mutsuz yapmıştı. Hep ciddi olan ile ciddi olmayan arasında bir ayrım yapmaya çalışıyor ve kendi öğretmenlik uğraşısını *ciddi olmayanlar* kategorisine sokuyordu. Öğretmenlik mesleğinin kendisi önemden yoksun olduğu için değil (gerçekte bu bakımdan mesleğine derinden bağlıydı, çünkü hayatını başka bir yolla kazanamayacağını biliyordu), onu kendi doğası açısından yararsız gördüğü için böyle düşünüyordu. Bu mesleği seçmemişti. Bu meslek ona toplumsal talepler, parti yetkililerinin değerlendirmeleri, liseden almış olduğu sertifika ve giriş sınavının sonuçları tarafından kabul ettirilmişti. Bütün bu güçlerin birleşik eylemiyle (tıpkı bir vincin bir yük çuvalını bir kamyonun üstüne bırakması gibi) liseden fakülteye bırakılmıştı. Fakülteye istemeye istemeye yazılmış (ağabeyinin başarısızlığı kötü bir işaret sayılırdı) ama sonunda yazgısına boyun eğmişti. Öte yanda mesleğinin hayatın rastlantısal yanları arasında yer alacağını da anlıyordu. Bu meslek derisine takma bir bıyık gibi yapışacak ve gülüşmelere yol açacaktı.

Ne var ki *zorunlu* olan birşey ciddi olmayan (gülüşmelere yol açan) birşey ise, ciddi olan da kuşkusuz *isteğe bağlı* olan birşeydir: yeni iş yerinde Edward kısa zaman sonra güzel bulduğu bir kızla karşılaştı ve neredeyse içten denebilecek bir ciddilikle onun ardından koşmaya başladı. Kızın adı Alice'ti ve ilk randevularından itibaren büyük bir üzüntüyle farkedebildiği kadarıyla, kız sakınımlı ve iffetli biriydi.

Akşam gezintileri sırasında birçok kez, kızın sağ memesine arkadan dokunacak biçimde kolunu omuzlarına atmak için girişimde bu-

lunduysa da, kız her seferinde elini kavrayıp kenara itti. Bu girişimi bir kez daha yinelediği ve kızın elini (bir kez daha) kenara ittiği bir akşam, kız birden durdu ve ona: "Sen Tanrı'ya inanıyor musun?" diye sordu.

Edward'ın duyarlı kulakları bu soruda gizli bir ısrar farketti ve kızın memesini hemen aklından çıkardı.

"Tanrı'ya inanıyor musun?" diye sorusunu yineledi Alice ve Edward yanıt vermeye cesaret edemedi. İçten olma cesaretini gösteremediği için onu kınamayalım. Yeni gelmiş olduğu bu kentte kendisini çok yalnız hissediyordu ve tek ve basit bir yanıt yüzünden kızın gözünden düşme riskine giremeyecek kadar da Alice çok hoşuna gidiyordu.

"Ya sen? diye sordu zaman kazanmak için.

— Ben, inanıyorum," dedi Alice ve kendisine bir yanıt vermesi için yeniden ısrar etti.

Şu ana değin Edward'ın aklına Tanrı'ya inanmak hiç gelmemişti. Ancak bunu itiraf etmemesi gerektiğini anlıyordu. Tam tersine, daha sonra genç kızın kalbine gizli gizli girebilmek için, fırsattan yararlanmalı ve Antikite'deki efsane örneği, Tanrı'ya olan inancını, karnına gizlenebileceği tahta bir Troya atına dönüştürmeliydi. Gelgelelim Edward için Alice'e: *Evet, Tanrı'ya inanıyorum,* demek öyle kolay birşey değildi. Sinik bir insan olmadığından yalan söylemekten utanıyordu; bir yalanın bayağı basitliği onu iğrendiriyordu. Yalan söylemesi zorunlu olsa bile, bu yalanın gerçeğe mümkün olduğu kadar benzemesini istiyordu en azından. Bu nedenle, oldukça düşünceli bir sesle:

"Gerçekten bilmiyorum, Alice" dedi, "Bu soruna ne karşılık vermem gerektiğini. Elbette Tanrı'ya inanıyorum, ama..." Bir an durakladı ve Alice şaşkınlıkla gözlerini ona doğru kaldırdı. "Ama seninle tamamen içten olmak istiyorum ben. Seninle tamamen içten olabilir miyim?

— İçten olman gerekir," dedi Alice, "Yoksa birlikte olmamızda hiçbir anlam olmaz.

— Gerçekten mi?

— Gerçekten, dedi Alice.

— Bazen içimde kuşkular doğuyor, dedi Edward boğuk bir sesle. Bazen, O gerçekten var mı diye merak ediyorum.

— Ama bundan nasıl kuşkulanabilirsin?" dedi Alice âdeta haykıran bir sesle:

Edwart sustu, ve bir an düşünüp taşındıktan sonra, aklına klasik usyürütme tarzı geldi: "Çevremde bu kadar mutsuzluk görünce, bütün bunların olmasına izin veren bir Tanrı olabilir mi, diye sık sık merak edip duruyorum."

Edward öylesine hüzünlü bir sesle konuşmuştu ki Alice onun elini tuttu: "Evet, doğru dediğin. Dünyada çok mutsuzluk var. Ben de bunu pekâlâ biliyorum. Ama işte sırf bu nedenle Tanrı'ya inanmak gerek. O olmasa, bütün bu ıstıraplar boşuna olurdu. Hiçbir şeyin anlamı olmazdı. Ve bu durumda ben de daha fazla yaşayamazdım.

— Belki de haklısın," dedi Edward düşlere kapılmış bir havayla ve ertesi pazar günü onunla birlikte kiliseye gitti. Parmaklarını kutsanmış su kabında ıslattı ve istavroz çıkardı. Sonra, ayin yapıldı ve ilahiler söylendi, ve Edward da ötekilerle birlikte ezgisini belli belirsiz anımsadığı ama sözlerini unuttuğu bir ilahiyi söyledi. Bu nedenle sözlerin yerine çeşitli sesli harfler koymaya karar verdi ve herbir notaya ötekilerden biraz gecikmeli olarak başladı, çünkü ilahinin yalnızca ezgisini anımsıyordu. Bununla birlikte, ezgiyi doğru söylediğini farkettiği an, sesini alabildiğine yükseltmenin zevkine kaptırdı kendini, çünkü ömründe ilk kez olarak, güzel bir bas sese sahip olduğunu anlamıştı. Derken Yüce Tanrı'mıza duası okundu ve birkaç yaşlı kadın diz çöktüler. İçindeki zorlayıcı arzuya dayanamayıp o da taş zemine diz çöktü. Taşkın hareketlerle istavroz çıkardı ve bunu yaparken de, ömründe ne sınıfta, ne sokakta ne de başka biryerde hiç yapmamış olduğu bir şeyi yapabildiğini düşünerek olağanüstü bir duyguya kapıldı. Kendini son derece özgür hissediyordu.

Her şey sona erdiğinde, Alice ona pırıltılı gözlerle baktı ve: *"Onun* varolduğundan hâlâ kuşku duyduğunu söyleyebilir misin?" diye sordu.

"Hayır," diye karşılık verdi Edward.

Ve Alice ona: "Sana benim Onu sevdiğim gibi sevmeyi öğretmek isterdim," dedi.

Kilisenin iç avlusunun geniş basamakları üzerinde duruyorlardı ve Edward'ın ruhu kahkaha atmak arzusuyla doluydu. Ne yazık ki tam o sırada, okul müdiresi yakınlarından geçti ve onları gördü.

3

Can sıkıcı bir durumdu bu. Şunu da anımsatmalıyız ki (hikâye-

nin tarihsel arka planı gözünden kaçmış olan kişiler için) o vakitler kiliselere gitmek yasaklanmış değildi, ama yine de, kiliseleri ziyaret belli bir tehlikeden uzak sayılmazdı.

Bunu anlamak o kadar güç değil. Devrim adını verdikleri şey için çarpışmış olanlar bununla gurur duyuyorlardı ve bu gurur: *cephe hattının doğru tarafında olmanın* verdiği bir gururdu. On ya da on iki yıl sonra (hikâyemiz de bu yıllarda cereyan etmektedir), cephe hattı ve onunla birlikte de bu hattın iyi ve kötü tarafları kaybolmaya başladı. Bu nedenle devrimin eski yandaşlarının kendilerini düş kırıklığına uğramış hissedip sabırsızlıkla bunun *yerine konabilecek* yeni cepheler aramaya koyulmaları şaşırtıcı birşey değildir. Din sayesinde (inananlara karşı koyan tanrıtanımazlar olarak) yine tüm ihtişamları içinde cephenin iyi tarafında yer alabilirler ve kendi üstünlüklerinin o alıştıkları değerli anlamını hiç el değdirmeden koruyabilirler.

Ama doğrusunu söylemek gerekirse, eskisinin yerine konan bu cephe aynı zamanda başkaları için de beklenmedik bir kazançtı, ve belki şunu da açıklamak çok vakitsiz sayılmayabilir, Alice de bu cephedendi. Müdire nasıl *iyi* tarafta olmak istiyorsa, Alice de *karşı* tarafta olmayı istiyordu. Babasının dükkânı devrim sırasında kamulaştırılmıştı ve Alice ona bu kötü oyunu oynayanlardan nefret ediyordu. Ama nefretini nasıl gösterebilirdi? Eline bir bıçak alıp da babasının intikamını almaya mı gitmeliydi? Ama bu tür şeyler Bohemya'da âdet değildi. Muhalefetini göstermek için daha iyi bir seçeneğe sahipti Alice: Tanrı'ya inanmaya başladı.

Böylelikle Yüce Tanrı her iki tarafın da yardımına koştu, ve Onun sayesinde Edward, iki ateş arasında kaldı.

Pazartesi sabahı, müdire gelip de Edward'ı öğretmenler odasında bulduğunda, genç adam kendini çok sıkıntılı hissediyordu. Gerçekten de, ilk görüşmelerinin dostça atmosferini yeniden ele geçiremiyordu, çünkü o gündenberi (saflığından ya da ihmalciliğinden) onunla bir daha çapkınca bir sohbete girmemişti. Müdire bu nedenle ona göstermelik bir soğuk tebessümle şöyle diyecek oldu:

"Dün birbirimizi gördük, değil mi?

— Evet, gördük, dedi Edward.

— Genç bir adamın kiliseye nasıl gidebileceğini anlayamıyorum," diye sözünü sürdürdü müdire. Edward sıkıntılı bir tavırla omuzlarını silkti ve müdire de başını salladı: "Genç bir adam."

— Katedralin barok iç mekânını görmeye gitmiştim, dedi Edward

özür olarak.

— A, öyle mi," dedi müdire alaycı bir tonla, "Mimariyle ilgilendiğinizi bilmiyordum."

Bu konuşma Edward'ın hiç de hoşuna gitmedi. Kardeşinin okul arkadaşının etrafında nasıl üç kez dönmüş ve sonra da müthiş bir kahkaha atmış olduğunu anımsadı. Ailesinin uğradığı talihsizlikler yineleniyor gibiydi ve birden korkuya kapıldı. Cumartesi Alice'e telefon edip ondan özür diledi ve soğuk aldığı için ona kiliseye gidemeyeceğini söyledi.

"Çıtkırıldımın tekisin sen," dedi ona Alice sitemli bir tonla, ertesi hafta yeniden buluştuklarında. Genç kızın sözleri Edward'a duygudan yoksunmuş gibi geldi. Bu nedenle ona (bilmecemsi ve belirsiz bir tarzda, çünkü korkusunu ve gerçek nedenleri itiraf etmekten utanç duyuyordu) okulda kendisine yapılan haksızlıklardan ve ona nedensiz işkence eden korkunç müdireden söz etmeye başladı. Alice'in acıma duygusunu uyandırmak istiyordu, ama kız ona şöyle dedi:

"Benim kadın patronumsa, tersine, çok hoş biri," ve kıkırdayarak iş yeri hakkında dedikodular anlatmaya başladı. Edward onun neşeli gevezeliğini dinlivor ve içine gitgide bir hüzün çöküyordu.

4

Baylar bayanlar, sıkıntı dolu haftalar oldu bunlar! Edward Alice için yanıp tutuşuyordu. Gövdesi onu tepeden tırnağa tahrik ediyor ve bu gövde kesinkes erişilmez bir yerde duruyordu. Birbirlerine randevu verdikleri yerler de içini ıstırapla dolduruyordu: bir ya da iki saat karanlık sokaklarda dolaşıyorlar ya da sinemaya gidiyorlardı. Bu iki seçeneğin (başka seçenek yoktu) tekdüzeliği ve önemsiz erotik olanakları Edward'ı, başka bir ortamda buluşacak olsalar, belki de daha dikkate değer başarılar elde edebileceği düşüncesine itiyordu. Bu nedenle, ona içten bir çehreyle, hafta sonunda kentin dışına çıkıp nehrin kıyısındaki ormanlık vadide bir dağ evi bulunan ağabeyini birlikte ziyaret etmeyi önerdi. Doğanın masum güzelliklerini ona coşkulu sözlerle tasvir edip durdu, ama Alice (başka bakımlardan her zaman safdil ve kolay inanan biri olan Alice), genç adamın niyetini sezdi ve kesin bir biçimde reddetti. Çünkü genç adama direnen yalnızca Alice değildi. Alice'in Tanrı'sının (ebedi ezeli sakı-

nımlı ve uyanık olan) Tanrı'nın ta kendisiydi.

Bu Tanrı bütün varlığını tek bir fikirden alıyordu (başka arzuları, başka ilgileri yoktu): bu fikir evlilik dışı cinsel ilişkilerin yasaklanmasıydı. Bu nedenle oldukça komik bir Tanrı'ydı bu, ama bunun için Alice'le alay etmeyelim. Musa'nın insanlığa ilettiği On Emir'den hemen hemen dokuzu onu hiç de rahatsız etmiyordu, çünkü Alice ne öldürmek, ne babasının onurunu lekelemek, ne de komşusunun kocasına göz dikmek gibi birşeyi arzu etmiyordu. Yalnızca tek bir emir ona pek açık seçik gelmiyor ve bu yüzden de gerçek bir meydan okumaya yol açıyordu. Bu: *hiçbir zaman zina yapmayacaksın,* diyen ünlü yedinci emirdi. Dinsel inancını gerçekleştirmek, göstermek ve kanıtlamak için bütün dikkatini gerçekte bu emire, ve yalnızca da bu emire yöneltmeliydi. Böylelikle belirsiz, anlaşılmaz ve soyut bir Tanrı'dan tümüyle belirgin, anlaşılır ve somut bir Tanrı yaratmıştı kendisi için: *zina karşıtı Tanrı.*

Ama sorarım size, zina tamı tamına nerede başlar? Her kadın bu sınırı tümüyle gizemli ölçütlerden yola çıkarak saptar. Alice Edward'ın kendisini öpmesine seve seve izin veriyordu, ve genç adamın sayısız girişiminden sonra, sonunda memelerini okşamasına razı olmuştu. Ama, gövdesinin ortasına, kesin ve aşılmaz bir sınır çizgisi çizmişti ve bu çizginin altında, kutsal yasaklamalar bölgesi, Musa'nın uzlaşmazlığı ve tanrısal öfke bölgesi uzanıyordu.

Edward İncil'i okumaya ve tanrıbilimsel yazıları incelemeye başladı; Alice'e kendi silahlarıyla meydan okumaya karar vermişti.

"Alice'ciğim," dedi ona, "Tanrı'yı seven kimseye hiçbir şey yasak değildir. Biz birşeyi arzu ettiğimizde, onu Tanrı'nın lütfuyla arzu ederiz. İsa tek birşeyi, bize sevginin kılavuzluk etmesini diliyordu."

— Kuşkusuz, dedi Alice, "Ama senin düşündüğün sevgiyi değil."

— Yalnızca tek bir sevgi vardır, dedi Edward.

— Bu işine gelirdi, değil mi ama? dedi Alice, "Ne var ki Tanrı bazı emirler yolladı ve bizim de bunlara uymamız gerek."

— Evet, Eski Ahid'in Tanrısı yolladı, dedi Edward, "Hıristiyanların Tanrısı değil."

— Ne demek istiyorsun? Elbette ki tek bir Tanrı vardır, diye karşı çıktı Alice.

— Evet, diye karşılık verdi Edward, "Ne var ki Eski Ahid'in musevileri onu bizim gibi anlamıyorlardı. İsa'nın gelişinden önce, insan her şeyden önce bir yasalar ve tanrısal emirler sistemine uymak zorundaydı. Ruhunda olup bitenler o kadar önemli değildi. Ne var

ki İsa bütün bu yasaklamaları ve buyrukları dışsal birşey olarak görüyordu. Onun gözünde daha önemli olan, insanın kalbinin derinliklerinde ne olduğuydu. İnsan ateşli ve inanan varlığının atılımını izlediği andan itibaren, yaptığı her şey iyidir ve Tanrı'nın hoşuna gider. Bu nedenle Aziz Paul şöyle diyordu: Kalbi temiz, saf olanlar için her şey saftır.

— Ne var ki ben de senin bu temiz yürekli insanlardan biri olup olmadığını merak ediyorum, dedi Alice.

— Ve Aziz Augustinus şöyle diyordu, diye sözünü sürdürdü Edvard: Tanrı'yı sev ve canının istediğini yap. Anlıyor musun, Alice? Tanrı'yı sev ve canının istediğini yap.

— Ama, senin istediğin şey benim istediğim şey değildir, diye karşılık verdi Alice, ve Edward bu kez tanrıbilimsel saldırısının tümüyle başarısızlığa uğradığını anladı; bunun için şöyle dedi:

— Beni sevmiyorsun sen.

— Seviyorum, dedi Alice son derece duygusuz bir sesle, "Ve yapmamamız gereken birşeyi işte bu nedenle yapmak istemiyorum."

Daha önce de söylediğiniz gibi, sıkıntı dolu haftalar oldu bunlar. Ve Edward'ın Alice'e duyduğu arzu yalnızca bir vücudun bir başka vücuda duyduğu arzu olmadığı; tersine, kız vücudunu ona vermeyi reddettikçe Edward daha da kederlendiği ve ıstıraba kapıldığı ve dahası genç kızın kalbini de kazanmayı arzuladığı için bu sıkıntı daha da büyük oldu. Gelgelelim, Alice'in ne vücudu, ne de kalbi Edward'ın kederiyle ilgilenmiyordu, her ikisi de aynı ölçüde soğuk, aynı ölçüde kendine kapalı ve kendinden memnundu.

Edward'ı Alice'te en çok kızdıran şey, onun sarsılmaz ölçülülüğüydü. Kendisi de oldukça ağırbaşlı bir genç sayılmasına rağmen, Alice'i bu sarsılmazlıktan çekip çıkaracak aşırı bir eylemin düşlerini kurmaya başladı. Ve onun dinine hakaret ederek ya da sinizm göstererek (ki doğası onu bunlara itiyordu) tahrik etmek çok riskli olduğu için de, tam karşı uçtan (ve bu nedenle de çok daha güç) bir eyleme başvurmak zorunda kaldı; bu aşırı eylem Alice'in kendi tutumuyla uyuşmakla birlikte öylesine uç noktalara vardırılacaktı ki, sonunda genç kız bu duyarsız ölçülülüğünden utanç duyacaktı. Daha açıkça söylersek: Edward, abartılı bir dindarlık gösterisine başladı. Kiliseye gitmek için hiç fırsat kaçırmıyor (Alice'e duyduğu arzu, uğrayacağı sıkıntıların yarattığı korkudan daha güçlüydü) ve kilisede tuhaf bir alçakgönüllülükle davranıyordu. Alice dualarını okur ve çorabını kaçırırım korkusundan onun yanında ayakta istavroz çı-

karırken, Edward en ufak bahanede yere diz çöküyordu.

Bir gün Edward, kızın dindarlığındaki isteksizliği eleştirecek oldu. Ona İsa'nın sözlerini anımsattı: "Bana 'Yüce Tanrım, Yüce Tanrım' diyen herkes cennet ülkesine girmeyecek." Ona inancının biçimsel, dışsal ve dayanıksız olduğunu söyledi. Onu rahat bir hayat sürmekle kınadı. Onu kendinden çok hoşnut olmakla kınadı. Onu çevresinde kendinden başka hiçbir şeyi görmemekle kınadı.

Ve Edward konuşup dururken (Alice böyle bir saldırıyı hiç beklememişti ve kendini güçsüzce savunuyordu), birdenbire gözüne sokağın karşı tarafında İsa'nın çarmıha gerildiği sahne ilişti; önünde, üzerinde paslanmış tenekeden bir İsa bulunan bronzdan eski bir haç duruyordu. Kolunu sert bir hareketle Alice'in kolundan kurtardı, durdu (genç kızın kayıtsızlığını protesto etmek ve yeni saldırısının başlangıcını göstermek için) ve saldırganlık taşıyan gösterişçi bir tavırla istavroz çıkardı. Ne var ki bu jestin Alice'in üzerinde yaratmış olduğu etkiyi farkedemedi, çünkü tam o sırada, karşı kaldırımda okulun kadın kapıcısını gördü. Kadın ona bakıyordu. Edward mahvolduğunu anladı.

5

Daha ertesi gün, kapıcı kadın onu koridorda durdurup da ona yüksek ve anlaşılır bir sesle, ertesi gün saat on ikide müdire hanımın odasına gitmesi gerektiğini bildirdiğinde, korkuları doğrulandı. "Seninle konuşmamız gerek, yoldaş;" demişti kapıcı kadın.

Edward kaygıya kapıldı. Akşamleyin, her zamanki gibi, onunla birlikte sokaklarda gezinip dolaşmak üzere, Alice'le olan randevusuna gitti, ama artık dinsel heyecanından vazgeçmişti. Canı çok sıkkındı ve başına gelenleri Alice'e açmayı istiyordu, ama buna cesaret edemedi, çünkü gönül kırgını işini (bu elzem işi) sürdürebilmek için Yüce Tanrı'ya duraksamaksızın ihanet edeceğini biliyordu. Bu yüzden, uğursuz çağrılma olayı hakkında tek söz etmedi ve dolayısıyla da avutucu hiçbir söz duyamadı. Ertesi gün tam bir bırakılmışlık duygusu içinde müdirenin odasına girdi.

Onu odada dört yargıç bekliyordu: müdire, kapıcı kadın, Edward'ın bir meslekdaşı (gözlüklü, ufak tefek bir adam) ve ötekilerin Yoldaş Müfettiş diye hitap ettikleri, tanımadığı (kır saçlı) bir bey. Müdire, Edward'a oturmasını rica etti ve sonra ona kendisini tamamen dostça ve resmi olmayan bir görüşme için çağırdıklarını, çünkü Ed-

ward'ın okul dışındaki kimi davranışlarının herkesi son derece kaygılandırdığını söyledi. Bunları derken, müfettişe bakıyor ve müfettiş de kafasını onaylarcasına sallıyordu. Sonra gözlerini, bütün bu zaman boyunca kendisine dikkatli dikkatli bakmayı bir an olsun bile bırakmamış olan gözlüklü öğretmene çevirdi ve adam müdirenin bakışını yakaladığı an, uzun bir söyleve girişti. Sağlıklı ve önyargılardan kurtulmuş bir gençliği eğitmek istediklerini ve biz (öğretmenler) bu gençliğe örnek oluşturduğumuz için, bu gençlikten tümüyle sorumlu olduğumuzu ve bu nedenle de aramızda kilise yanlısı kişilere hoşgörüyle bakamayacağımızı söyledi; bu fikirlerini uzun uzun geliştirdi ve sonunda Edward'ın davranışının bütün okul için bir skandal olduğunu belirtti.

Birkaç dakika önce Edward, yeni kazandığı bu Tanrı inancını yadsıyacağına ve kiliseye gitmesinin, herkesin önünde istavroz çıkarmasının yalnızca bir şaka olduğunu itiraf edeceğine inanmıştı. Ne var ki şimdi, gerçek durumla yüz yüze gelince, gerçeği itiraf etmenin olanaksız olduğunu hissediyordu. Ne de olsa, bu kadar ciddi ve bu kadar heyecanlı bu dört kişiye, bir yanlış anlama için, bir saçmalık için heyecan duyduklarını söyleyemezdi.. Onlara bunu söylemenin istemeye istemeye ciddilikleriyle alay etmek olduğunu anlıyordu, ve aynı zamanda da onların kendisinden beklediği şeyin yalnızca reddetmeye önceden hazır oldukları kaçamaklı sözler ve özürler olduğunun da farkındaydı. (birdenbire, çünkü uzun uzun düşünüp taşınacak vakti yoktu). Şu anda kendisi için en önemli şeyin, gerçeği söyler gibi yapmak, ya da daha doğrusu, sözlerini onların kendisi hakkında edindikleri fikre benzer kılmak olduğunu anladı. Bu fikri belli bir ölçüde doğrulamak istiyorsa, onu belli bir ölçüde kabul etmesi de gerekiyordu.

"Yoldaşlar, açık açık konuşabilir miyim?" dedi.

— Elbette, diye karşılık verdi müdire, "zaten bunun için buradasınız ya.

— Peki kızmaz mısınız bana?

— Diyeceğinizi deyin, diye karşılık verdi müdire.

— Pekâlâ, size her şeyi itiraf edeceğim," dedi Edward, "ben Tanrı'ya gerçekten de inanıyorum."

Gözlerini yargıçlara doğru kaldırdı ve hepsinin de hoşnut olduklarını farketti. Yalnızca kapıcı kadın ona öyle bağırdı: "Günümüzde ha, yoldaş? Çağımızda?"

Edward sözlerini sürdürdü: "Size gerçeği söylersem kızacağınızı

çok iyi biliyordum. Ama yalan söylemesini bilmem ben. Benden size yalan söylememi istemeyin."

Müdire ona (kibarca) şöyle dedi: "Sizden yalan söylemenizi hiç kimse istemiyor. Gerçeği söylemeniz iyi birşey. Ama lütfen söyleyin bana, sizin gibi genç bir adam nasıl olur da Tanrı'ya inanabilir?

— Füzeyle aya gittiğimiz günümüzde hem de! diyecek oldu öğretmen de, çok heyecanlı bir sesle.

— Elimde değil," dedi Edward, "Tanrıya inanmak istemiyorum ben. Gerçekte, istemiyorum.

— İnandığınıza göre, nasıl oluyor da inanmak istemiyorsunuz!" diye araya girdi kır saçlı bey (son derece nazik bir ses tonuyla).

Edward, itirafını çok alçak bir sesle yineledi: "İnanmak istemiyorum, ve inanıyorum."

Gözlüklü öğretmen güldü: "Ama bunda bir çelişki var!

— Yoldaşlar, durum ne ise size onu söylüyorum," dedi Edward, "Tanrı'ya inanmanın bizi gerçeklikten uzaklaştırdığını pekâlâ biliyorum. Herkes evrenin Tanrı'nın ellerinde olduğuna inansaydı, sosyalizm nereye varırdı? Hiç kimse hiçbir şey yapmaz ve yalnızca Tanrı'ya bel bağlardı.

— Çok doğru, diye onayladı müdire.

— Tanrı'nın varlığını şimdiye değin hiç kimse kanıtlamadı," diye belirtti gözlüklü öğretmen.

Edward sözünü sürdürdü: "İnsanlığın tarihi ile tarih öncesi arasındaki fark, onun yazgısını kendi ellerine almış olması ve Tanrı'ya rı'ya ihtiyaç duymamasıdır.

— Tanrı'ya inanmak yazgıcılığa götürür, dedi müdire.

— Tanrı'ya inanmak Ortaçağ'dan kalma bir inançtır," dedi Edward, ve bundan sonra müdire yeniden birşey söyleyecek oldu, sonra öğretmen, sonra Edward, sonra müfettiş birşeyler söylediler ve bütün bu düşünceler uyumlu bir biçimde birbirlerini tamamladılar, öyle ki sonunda gözlüklü öğretmen daha fazla dayanamayıp Edward'ın sözünü kesti.

— Peki, bütün bunları biliyorsun da, sokağın ortasında ne diye istavroz çıkarıyorsun o zaman?"

Edward ona son derece kederli bir yüz ifadesiyle baktı ve: "Çünkü Tanrı'ya inanıyorum" dedi.

— Ama bunda bir çelişki var, diyerek sözünü yineledi gözlüklü öğretmen büyük bir sevinçle.

— Evet, dedi Edward, "bir çelişki var. Bilgi ile inanç arasında bir

çelişki var. Tanrı'ya inanmanın bizi bilgiden uzak tutacağı, karanlıkçılığa sürükleyeceği görüşündeyim ben. Tanrı varolmasa daha iyi olurdu, diye düşünüyorum. Ama buramda, ta içimin derinliklerinde -bu sözleri söylerken bir parmağıyla kalbini işaret ediyordu- Onun varolduğunu hissediyorsam elimden ne gelebilir? Lütfen, yoldaşlarım, anlayın beni! Size durumu nasılsa öyle anlatıyorum, size gerçeği söylemekle daha iyi ederim, iki yüzlü biri olmak istemiyorum, beni gerçekte olduğum gibi tanımanızı istiyorum;" ve başını eğdi.

Öğretmen dar görüşlü biriydi; en köktenci devrimcinin bile şiddeti yalnızca zorunlu bir kötülük olarak gördüğünü ve devrimin özdeki *iyiliğinin* insanları yeniden eğitmede yattığını bilmiyordu. Devrimci inancı bir gecede benimsemiş olan kendisi, müdirede hiç saygı uyandırmıyor ve şu anda kendini güç, ama yeniden eğitimle belli bir kalıba sokulabilir bir nesne olarak yargıçların ellerine teslim etmiş olan Edward'dan, bin kez daha değersiz olduğundan kuşku duymuyordu. Ve bundan kuşkulanmadığı için de, şimdi Edward'a karşı şiddetli bir saldırıya geçti ve bir Ortaçağ inancından vazgeçmeyi beceremeyen onun gibi insanların Ortaçağ insanları olduklarını ve yeni okullarda kendilerine yer bulunmadığını bildirdi.

Müdire öğretmenin sözünü bitirmesine izin verdi ve sonra ona şöyle çıkıştı: "Kafaları uçurtmayı sevmem ben. Yoldaş içtenlikli davranıpbize gerçeği söyledi. Bunu da göz önünde tutmalıyız." Sonra, Edward'a doğru dönerek: "Yoldaşlar kilise yanlısı bir kişinin gençliğimizi eğitemeyeceğini söylemekte elbette haklılar. Peki siz kendiniz ne önerirsiniz bize?

— Bilmiyorum, yoldaşlar, dedi Edward, mutsuz bir havayla.

— Ben şöyle düşünüyorum;" dedi müfettiş, "Eski ile yeni arasındaki mücadele yalnızca sınıflar arasında değil, aynı zamanda her bireyde de sürüp gidiyor. Yoldaşımızın içinde de böylesi bir mücadele var. Aklıyla bunu biliyor, ama duyguları onu geriye sürüklüyor. Bu mücadelede aklının galip çıkması için, yoldaşa yardım etmeliyiz."

Müdire başıyla doğruladı. Sonra; "Pekâlâ, onunla ben kendim meşgul olacağım" dedi.

6

Edward böylelikle yakın tehlikeyi uzaklaştırmakta başarıya ulaş-

mıştı. Öğretmenlik mesleğinin geleceği şimdi öncelikle müdire hanımın ellerindeydi ve bundan da memnunluk duyuyordu. Ona müdire hanımın genç insanlara karşı her zaman zaafı olduğunu söylemiş olan ağabeyinin sözlerini anımsıyordu ve gençlik özgüveninin (bir gün abartılmış, ertesi gün kökten sarsılmış) tam kararsızlığıyla, bir erkek olarak efendisinin gözüne girerek bu sınavdan galip çıkmaya karar verdi.

Kararlaştırıldığı üzere, birkaç gün sonra müdirenin odasına gittiğinde, laubali bir tavır takınmaya çalıştı ve konuşmalarına senli benli bir söz ya da yaltaklanma sezilen bir iltifat sokuşturmakta, ya da gizli bir sözcük oyunuyla, bir kadının ellerinde bulunan bir erkek olarak içinde bulunduğu durumun garipliğini vurgulamakta tek bir fırsat kaçırmadı. Ne var ki konuşmalarının tonunu kendisi seçmesine izin verilmedi. Müdire onunla nazik bir biçimde, ama aşırı bir sakınımla konuşuyordu. Ona ne okuduğunu sordu, sonra kendisi bazı kitapların adlarını saydı ve ona bu kitapları okumasını salık verdi. Çünkü görünüşe bakılırsa genç adamın zihni üzerinde uzun soluklu bir çalışmaya girişmek istiyordu. Sonunda, onu evine davet etti.

Müdirenin sakınımı Edward'ın özgüvenine baskın çıktı, bu yüzden müdire hanımın ufak dairesine kafası önünde ve müdireyi erkek çekiciliğiyle fethetmek gibisinden en ufak bir niyeti olmaksızın girdi. Kadın onu bir koltuğa oturttu ve konuşmayı oldukça dostça bir havayla başlattı; ona ne içmek istediğini sordu: belki de kahve içmek isterdi? Edward, istemediğini söyledi. Biraz alkole ne derdi? Edward, canının sıkıldığını hissetti: "Konyağınız varsa eğer..." Ve bunu der demez de bir patavatsızlık etmiş olduğundan korktu. Ama müdire tatlı bir sesle karşılık verdi: "Hayır, konyağım yok, ama biraz şarabım var...", ve içinde iki bardağı doldurmaya yetecek kadar şarap bulunan, yarı yarıya boşalmış bir şişeyi getirdi.

Sonra Edward'a kendisini bir çeşit engizisyon yargıcı gibi görmemesi gerektiğini söyledi; ne de olsa, herkesin doğru olduğuna inandığı inançları taşımaya hakkı vardı. Elbette insan (bunu hemen ekledi şu ya da şu kişinin bir öğretim kurumunda yeri olup olmadığını merak edebilirdi; bu yüzden kendilerini Edward'ı çağırma (gerçi istemeye istemeye) ve onunla görüşme zorunluluğunda görmüşlerdi ve onun kendileriyle içtenlikle konuşmuş olmasından ve hiçbir şeyi yadsımaya çalışmamasından çok memnun kalmışlardı (en azından kendisi ve müfettiş memnun kalmıştı). Sonra müfettişle uzun uza-

dıya Edward hakkında konuşmuş ve altı ay sonra onu yeni bir görüşme için çağırmaya karar vermişlerdi; o zamana kadar da, müdire, etkisini kullanarak genç adamın gelişimine yardımda bulunacaktı. Ve müdire ona yapacağı yardımın yalnızca *dostça bir yardım* olabileceğini, kendisinin ne bir engizisyon yargıcı, ne de polis olduğunu bir kez daha vurguladı. Daha sonra, Edward'a böylesine şiddetle saldırmış olan öğretmenden söz etti ve şöyle dedi: "Onun da sıkıntıları var, bu yüzden başkalarını güç durumlara sokmak onu çok memnun ederdi. Kapıcı kadın da her yerde sizin küstahça davrandığınızı ve hep kafanızın dikine gittiğinizi söyleyip duruyor. Sizi okuldan kovmak gerektiğini düşünüyor ve ona görüşünü değiştirmenin de çaresi yok. Tabii onunla aynı görüşte değilim, ama başka bir bakımdan da, onu anlamak gerek. Sokak ortasında herkesin önünde istavroz çıkaran bir öğretmene çocuklarımı teslim etmek benim de pek hoşuma gitmezdi.

Böylelikle müdire, Edward'a, ardı arkası gelmeyen bir cümleler dalgası içinde, kâh gönül yüceliğinin çekici umutlarını, kâh katılığının tehdit edici yanlarını sergiledi durdu, ve sonra, karşılaşmalarının gerçekten de dostça bir karşılaşma olduğunu göstermek için başka konulara geçti: kitaplardan söz etti, Edward'ı kitaplığına götürdü, uzun uzun Romaine Rolland'ın *L'Ame enchantée* adlı yapıtı üzerinde konuştu ve okumadığını görünce de ona kızdı. Sonra ona okulu sevip sevmediğini sordu, ve aldığı basmakalıp bir yanıttan sonra, çenesi açıldıkça açıldı: mesleği konusunda yazgıya minnettar olduğunu, okuldaki işini sevdiğini söyledi, çünkü çocukları eğiterek gelecekle sürekli somut bir temas kurabiliyordu ve her yanımızı saran ıstırabı ("Evet, bunu itiraf etmemiz gerekiyordu") sonuç olarak yalnızca bu gelecek haklı çıkarabilirdi. "Kendi hayatımdan daha büyük olan birşey için yaşadığıma inanmasaydım, belki de hiç yaşayamazdım."

Bu sözleri söylerken, birdenbire çok içten göründü, ve Edward, onun, bununla itirafta bulunmak mı istediğini, yoksa hayatın anlamı üzerine ideolojik bir polemik mi başlatmak istediğini pek açık seçik olarak anlayamadı; bu sözlerde kişisel bir ima görmeyi yeğ tuttu, kısık ve ölçülü bir sesle ona şöyle sordu:

"Peki ya sizin kendi hayatınız?

— Hayatım mı? diye yineledi müdire.

— Evet, hayatınız. Sizi tatmin edemiyor mu hayatınız?"

Müdirenin yüzünde acı bir tebessüm belirdi, ve Edward o anda

ona adeta acıdı. Acınacak derecede çirkin görünüyordu: siyah saçları uzun ve kemikli bir yüzü çevreliyor ve burnunun altındaki siyah tüyler, yüzünde bir bıyık kabartısı yaratıyordu. Edward, kadının hayatının tüm hüznünü bir anda kavrayıverdi. Yoğun bir nefis düşkünlüğünü yansıtan yüz çizgilerini görüyordu, ama aynı zamanda bu şiddetli tutkuyu yatıştırmanın olanaksızlığını dışavuran çirkinliğini de görüyordu. Stalin'in ölüm günü canlı bir ıstırap heykeline nasıl da tutkuyla dönüştüğünü, binlerce toplantıya nasıl da tutkuyla katıldığını, mutsuz İsa'ya karşı nasıl da tutkuyla çarpışmış olduğunu hayal ediyor ve bütün bunların kadının arzuları açısından istediği yere akmayacak iç karartıcı bir savaktan başka birşey olmadığını anlıyordu. Edward gençti ve acıma yeteneği henüz tükenmemişti. Müdireye duygudaşlıkla bakıyordu. Ama kadın istemeyerek susmuş olmaktan utanmış gibi, canlı'bir ses tonuyla konuşmasını sürdürdü:

"Durum ne olursa olsun, sorun bu değil, Edward. İnsan yalnızca kendisi için yaşar. Insan hep birşeyler için yaşar!" Edward'ın gözlerine derin derin baktı. "Ama ne için yaşadığımızı bilmek söz konusudur. Gerçek birşey için mi, yoksa uyduruk birşey için mi. Güzel bir fikirdir, Tanrı. Ama insanın geleceği Edward, bir gerçekliktir. Ben bu gerçeklik için yaşadığım, bu gerçeklik için herşeyi feda ettim!"

Kadın bu sözleri de öylesine bir inançla söylüyordu ki, Edward içinde az önce uyanmış olan o ani duygudaşlığı üzerinden atamadı; bir başka insana bu kadar yırtıkça yalan söylemek saçma göründü ona, ve konuşmanın kazandığı daha içli dışlı havanın, ona bu değersiz (ve zaten güç de olan) yalan aldatmacasından vazgeçmek için bir fırsat verdiğini düşündü.

"Ama sizinle tamamen aynı görüşteyim," diye aceleyle güven vermeye çalıştı ona. "Ben de gerçekliği yeğlerim. Benim bu dindarlığımı o kadar ciddiye almamak gerek, biliyorsunuz!"

Ama çok geçmeden insanın kendini hiçbir zaman ani bir duygu seline kaptırmaması gerektiğini farketti. Müdire ona şaşırmış bir havayla bakıyordu ve belirgin bir soğuklukla şöyle dedi: "Oyun oynamayı bırakın. Sizde hoşuma giden, içtenliğinizdi. Şu anda ise olmadığınız biri gibi görünmeye çabalıyorsunuz!"

Hayır, başlangıçta giydiği dini kıyafeti üzerinden atmasına izin verilmiyordu Edward'ın; bu duruma hemen boyun eğdi ve yarattığı kötü etkiyi silmeye çabaladı: "Hayır, yakamı falan sıyırmak istediğim yok bu durumdan. Elbette, Tanrı'ya inanıyorum ve bunu hiçbir

zaman da yadsıyamam. Yalnızca şunu da söylemek istiyordum ki, ben insanlığın geleceğine, ilerlemeye ve böyle şeylere de inanıyorum. Eğer bunlara inanmasaydım, tüm bu öğretmenlik işim neye yarardı, çocukların dünyaya gelmeleri neye yarardı, tüm hayatımız neye yarardı? Ve gerçekte, toplumların gelişip ilerlemesinin Tanrı'nın bir iradesi olduğunu da düşünüyordum. Hem Tanrı'ya hem de komünizme inanmanın olanaklı olduğunu, bunların uzlaşan şeyler olduklarını düşünüyordum.

— Hayır," dedi müdire anaç bir otoriterlikle, "Bunlar uzlaşan şeyler değil!"

— Biliyorum," dedi Edward üzgün bir tavırla, "bana kızmamalısınız."

— Size kızdığım yok. Hâlâ gençsiniz ve inandığınız şeylere inatla bağlanıyorsunuz. Sizi benim kadar iyi hiç kimse anlayamaz. Ben de sizin gibi genç oldum. Gençlik denilen şeyin ne olduğunu bilirim. Ve gerçekte sizde sevdiğim şey de gençliğiniz. Sizden çok hoşlanıyorum."

İşte sonunda vakit gelmişti. Ne çok erken, ne çok geç, ama tam şimdi, tam vaktinde (bu tam vakti, anlaşıldığı üzere, Edward'ın kendisi seçmemişti, kendini gerçekleştirmek için Edward'dan yararlanan bu vakitti) Müdire ondan hoşlandığını söylediğinde, pek anlaşılır olmayan bir sesle şöyle karşılık verdi:

— Ben de sizden hoşlanıyorum.

— Gerçekten mi?

— Evet.

— Hadi canım! Benim gibi yaşlı bir kadından, diye karşı çıkacak oldu müdire.

"Doğru değil bu," diye yanıt vermek zorunda kaldı Edward.

— Ama öyle, dedi müdire.

— Hiç de yaşlı değilsiniz, saçma bu, diye çok kararlı biçimde sözünü yinelemek zorunda kaldı.

— Öyle mi düşünüyorsunuz?

— Elbette, çok hoşuma gidiyorsunuz.

— Yalan söylemeyin. Yalan söylememeniz gerektiğini biliyorsunuz.

— Yalan söylemiyorum. Güzelsiniz.

— Güzel mi? dedi müdire inanmaz bir tavırla surat asarak.

— Evet, güzel, dedi Edward ve bu iddianın ortada olan inanılmazlığından korktuğu için de, iddiasını hemen kanıtlarla destekle-

meye girişti: "Sizin gibi esmerler hoşuma gider benim.

— Esmerlerden mi hoşlanırsınız? diye sordu müdire.

— Onlar için deli olurum, dedi Edward.

— Peki o zaman okulda olduğunuz vakitler niye beni görmeye gelmediniz? Benden kaçtığınız duygusuna kapılmıştım.

— Gelmeye çekiniyordum," dedi Edward. "Herkes size dalkavukluk ettiğimi söylerdi. Sırf sizden hoşlandığım için geldiğime hiç kimse inanmazdı.

— Artık şu anda hiçbir şeyden korkmanız gerekmez, dedi müdire. Şimdi, birbirimizi zaman zaman görmemiz gerektiğine *karar vermiş* bulunuyoruz."

Müdire kahverengi iri gözbebekleriyle (bunların güzel olduğunu teslim edelim) Edward'ın gözlerinin içine bakıyordu, ve Edward tam gitmek üzere izin isterken, kadın onun elini hafifçe okşadı, öyle ki şaşkın genç adam, kadının yanından sevinçten havalara uçarak tam bir zafer duygusuyla ayrıldı.

7

Edward, bu sıkıntılı işin lehine döndüğüne ikna olmuştu, ve ertesi pazar aşırı serbest ve küstah bir havayla Alice'le birlikte kiliseye gitti. Dahası, bütün güvenini yeniden bulmuştu, çünkü (bu fikir bizde yalnızca bir acıma tebessümü uyandırsa da), geriye doğru baktığında, müdireye yaptığı ziyaret ona erkeklik çekiciliğinin parlak bir kanıtını vermişti.

Öte yandan, o pazar günü, kiliseye giderken, Alice'in değişmiş olduğunu farketti: buluşur buluşmaz, kız kolunu tutmuş ve kilisede bile hiç bırakmamıştı. Eskiden ölçülü ve sakınımlı davranırdı, ama o gün, sağına soluna dönüp bakıyor ve gülümseyerek en azından bir düzine tanıdığa baş selamı veriyordu.

Garip bir durumdu bu ve Edward hiçbir şey anlamıyordu.

Daha ertesi gün, karanlık sokaklarda dolaşıp dururlarken, Alice'in eskiden insanı üzecek kadar duygudan yoksun olan öpücüklerinin, birden ıslak, sıcak ve ateşli olduklarını şaşırarak farketti Edward. Bir an bir sokak lambasının altında durduklarında, kızın gözlerinin ona aşk duygularıyla baktığını gördü.

"Seviyorum seni, eğer bilmek istiyorsan," dedi birden Alice ona ve hemen elini uzatarak genç adamın ağzını kapattı: "Hayır, hayır,

hiçbir şey söyleme. Utanıyorum, hiçbir şey duymak istemiyorum!"

Birkaç adım daha attılar, sonra durdular ve Alice şöyle dedi: "Şimdi her şeyi anlıyorum. Beni inancımda ateşli olmamakla niye kınadığını anlıyorum!"

Ama Edward'ın hiçbir şey anladığı yoktu ve susmayı yeğledi. Birkaç adım daha attılar ve Alice şunları söyledi: "Ve sen de bana hiçbir şey söylemedin. Niçin hiçbir şey söylemedin bana?

— Ne dememi istiyordun sana peki? diye sordu Edward.

— Evet, sensin o," dedi kız dingin bir coşkuyla. "Başkaları olsa hava atarlardı, ama sen susuyorsun. Ben de gerçekte seni bunun için seviyorum ya!"

Edward meselenin ne olduğunu anlamaya başlıyordu, ama yine de sordu: "Neden söz ediyorsun sen?

— Başına gelenlerden.

— Peki nasıl öğrendin bunu?

— Amma da yaptın! Herkesin haberi var bundan. Seni çağırdılar, tehdit ettiler ve sen de yüzlerine karşı güldün. Hiçbir şeyi yadsımadın. Herkes hayran sana.

— Ama ben hiç kimseye hiçbir şeyden söz etmedim.

— Saf olma. Böyle birşey hemen yayılır. Aslında, küçümsenecek birşey de değil. Biraz cesaret sahibi birinin bugün de varolduğuna inanıyor musun sen?"

Edward, küçük bir kentte en ufak bir olayın hemen bir efsaneye dönüştüğünü biliyor, önemini hiçbir zaman abartmadığı kendi gülünç serüvenlerinden bile bir efsanenin doğabileceğinden kuşku duymuyordu. Herkesin bildiği gibi, şehitlere bayılan hemşerilerine ne dereceye kadar yararlı olabileceğini pek anlayamıyordu, çünkü şehitler onlara kendi tatlı eylemsizlikleri hakkında güven veriyorlar ve hayatın yalnızca iki seçenek sunduğu görüşünü iletiyorlardı. Bu seçenekler ise: boyun eğmek ya da cellada teslim olmaktı. Edward'ın cellada teslim olacağından hiç kimsenin kuşkusu yoktu ve herkes bu haberi hayranlık ve memnunlukla yayıp duruyordu. Öyle ki, Edward şimdi, kendini Alice'in aracılığıyla, kendi çarmıha gerilişinin görkemli imgesi karşısında bulmuştu. Bu durumu soğukkanlılıkla karşıladı ve şöyle dedi: "Elbette, hiçbir şeyi yadsımadım. Ama bu çok doğal birşey. Yerimde olan bir başkası da böyle yapardı.

— Bir başkası da mı?" diye haykırdı Alice, "Çevrendeki insanların davranışlarına bir bak! Ne kadar da korkaklar! Kendi analarını bile yadsır onlar!"

Edward susuyordu, ve Alice de susuyordu. El ele tutuşmuş yürüyorlardı. Sonra Alice alçak sesle şöyle dedi: "Senin için ne olursa yaparım!"

Şimdiye değin Edward'a hiç kimsenin söylemediği bir cümleydi bu; bu cümle Tanrı'nın bir armağanı gibiydi. Elbette Edward bunu hak edilmemiş bir armağan olduğunu bilmiyor değildi, ama madem ki talih hak ettiği armağanları ondan esirgememişti, o zaman hak etmediği armağanları kabul etmeye hakkı olduğunu geçirdi kafasından. Bu nedenle şöyle dedi:

— Benim için artık kimse birşey yapamaz.

— Nasıl yapamaz? diye fısıltılı bir sesle karşılık verdi Alice.

— Okuldan kovacaklar beni, ve benden bir kahramanmışım gibi söz edenler parmaklarını bile kımıldatmayacaklar. Emin olduğum tek birşey var benim: sonunda tamamen yalnız kalacağım.

— Hayır, dedi Alice başını sallayarak,

— Evet kalacağım, dedi Edward.

— Hayır! diye yineledi Alice ve adeta haykırdı.

— Beni herkes terketti.

— Seni hiçbir zaman terketmeyeceğim, dedi Alice.

— Sen de sonunda beni terkedeceksin, dedi Edward hüzünlü bir sesle.

— Hayır, hiçbir zaman, dedi Alice.

— Hayır, Alice, dedi Edward, "sen beni sevmiyorsun. Beni hiç sevmedim.

— Doğru değil bu, dedi Alice fısıltılı bir sesle ve Edward, kızın gözlerinin ıslanmış olduğunu memnunlukla farketti.

— Hayır, sevmedin, Alice. Böyle şeyler hissedilir. Bana karşı hep son derece soğuk oldun. Seven bir kadın böyle davranmaz. Bunu çok iyi biliyorum. Ve şimdi de, bana acıyorsun, çünkü beni mahvetmek istediklerini biliyorsun. Ama beni sevmiyorsun ve ben de senin kafana yanlış fikirler sokmanı istemiyorum."

Hâlâ el ele tutuşmuş, konuşmadan, yürüyüp duruyorlardı. Alice bir süre sessiz sessiz ağladı, ama birdenbire durdu ve hıçkırıklarının ortasında: "Hayır, doğru değil bu. Bunu demeye hakkın yok. Doğru değil bu" dedi.

— Evet, doğru, dedi Edward, ve Alice ağlamasını kesmediği için, ona gelecek cumartesi kent dışına gitmeyi önerdi. Nehir kıyısındaki güzel bir vadide ağabeyinin bir dağ evi vardı ve orada baş başa kalabilirlerdi.

Alice'nin yüzü yaşlar içindeydi ve hiç konuşmadan, başını eğerek razı oldu.

8

Bunlar salı günü olmuştu, ve Edward ertesi perşembe müdirenin küçük dairesine yeniden davet edildiğinde, oraya neşeli bir özgüvenle gitti, çünkü kişiliğindeki doğal çekiciliğin şu kilise skandalını kesinkes küçük bir duman bulutuna dönüştüreceğine iyice inanmıştı. Ama hayatta her zaman şöyle olur: insan rolünü belli bir piyeste oynadığına inanır ve bu arada dekorların hiç farkında olmadan gizli gizli değiştirildiğinden kuşku duymaz, öyle ki bilmeden kendini bambaşka bir gösterinin ortasında bulur.

Yine, müdirenin karşısına aynı koltuğa oturmuştu; aralarında üzerinde bir konyak şişesi ile iki bardağın durduğu alçak bir masa vardı. Gerçekte bu konyak şişesi anlayışlı ve ağırbaşlı bir kimsenin artık kilise skandalının hiç söz konusu olmadığını hemen anlayacağı yeni bir dekor sayılırdı.

Ne var ki masum Edward'cık, kendi kendine öylesine hayran kalmıştı ki, başlangıçta hiçbir şeyin farkına varamadı. Keyifle sohbetin girişine katıldı (dereden tepeden genel konulardı bunlar), kendisine ikram edilen bardağı içip bitirdi ve içten içe sıkılıp durdu. Yarım ya da bir saat sonra, müdire sohbeti çaktırmadan daha kişisel konulara kaydırdı; uzun uzun kendinden söz etmeye koyuldu ve bu sözlerden Edward'ın önünde kadının özelliklerine sahip olmak istediği bir kişilik belirdi: aklı başında orta yaşlı, pek mutlu olmayan, ama talihine ağırbaşlılığını yitirmeden boyun eğmiş, hiçbir şeye yazıklanmayan, hatta evlenmediği için kendini kutlayan bir kadın kişiliği. Çünkü bunlar olmasa, kendini mutlu hissettiği ve Edward'ın da şu anda hoşuna gittiğini umduğu küçük dairesinde, bağımsızlığının ve özel yaşamının zevklerinin tadına kuşkusuz adamakıllı varamazdı.

"Hayır, gerçekten hoşuma gitti burası," dedi Edward ve bu sözleri somurtarak söyledi, çünkü birdenbire kendini sıkıntılı hissetmeye başlamıştı. Konyak şişesi (ilk ziyareti sırasında akılsızlık edip istediği ve şimdi masanın üstünde tehdit edici bir aceleyle konulmuş olan), küçük dairenin dört duvarı (gitgide daha dar ve daha kapalı bir mekâna dönüşüyordu), müdirenin monoloğu (gitgide daha kişisel konular üzerinde yoğunlaşıyordu), bakışları (tehlike yaratır biçimde

üzerine dikilmişti) bütün bunlar ona yavaş yavaş *programdaki değişikliği* anlatıyordu. Gelişimi kaçınılmaz olan bir duruma girdiğini kavradı ve mesleğini tehlikeye sokan şeyin müdirenin ona karşı duyduğu tiksinti değil, tam tersine, burnunun altında ayva tüyleri bulunan ve onu içmeye zorlayan bu sıska kadına karşı duyduğu fiziksel tiksinti olduğu ona apaçık geldi. Kaygıdan boğazı daralır gibi olmuştu.

Müdirenin sözüne uyup bardağını boşalttı, ama şu anda, kaygısı o denli büyüktü ki, alkol, üzerinde hiçbir etki göstermedi. Buna karşılık, daha önce birkaç bardak daha yuvarlamış olan müdire, her zamanki sakınımlılığını hepten bir yana bırakmış ve sözleri neredeyse tehdit edici bir heyecana bürünmüştü: "Sizde gıpta ettiğim bir şey var," dedi, "gençliğinize gıpta ediyorum. Düş kırıklığının, yanılgılara düşmenin ne demek olduğunu daha bilemezsiniz siz. Dünyayı hâlâ umut ve güzellikle dolu olarak görüyorsunuz."

Yüzünü alçak masanın üzerinden Edward'ın yüzüne doğru eğdi, ve melankolik bir sessizlik içinde (yüzünde donmuş bir gülümsemeyle) o korkunç irilikteki gözlerini Edward'ın üstüne dikti; Edward ise bu arada, birazcık sarhoş olmayı başaramazsa, akşamın kendisi için korkunç bir fiyasko ile sona ereceğini düşünüp duruyordu; bardağına biraz konyak koydu ve hızla ağzına dikti.

Ve müdire sözlerini sürdürdü: "Ama ben dünyayı bile öyle görmek istiyorum, tıpkı sizin gördüğünüz gibi!" Sonra koltuğundan kalktı, göğsünü ileriye doğru çıkardı ve şöyle dedi: "Benden hoşlandığınız doğru mu? Doğru mu bu?" Ve küçük masanın etrafından dolaşarak Edward'ı kolunun yeninden tuttu: "Doğru mu bu?

— Evet doğru, dedi Edward.

— Hadi gelin de dans edelim," dedi ona kadın. Edward'ın kolunu bıraktı ve radyoya doğru seyirtip bir dans müziği bulana kadar düğmeyi çevirip durdu. Sonra yüzünde bir gülümsemeyle Edward'ın önünde durdu.

Edward yerinden kalktı, müdireyi tuttu ve müziğin ritmine uyarak ona oda boyunca eşlik etti. Müdire arada sırada başını sevecenlikle Edward'ın omuzuna koyuyordu, sonra birdenbire başını kaldırıp Edward'ın gözlerine baktı ve bir süre sonra da alçak bir sesle müziğin ezgisini mırıldanmaya koyuldu.

Edward'ın canı öylesine sıkılıyordu ki, içki içmek için birkaç kez dansı kesecek oldu. Tek arzusu, bu bitip tükenmek bilmeyen dolanıp durma dehşetine bir son vermekti, ne var ki aynı zamanda da

bu son verme işinden korkuyordu, çünkü ondan sonra olup biteceklerin dehşeti daha da kötü görünüyordu. Bu yüzden, dar oda boyunca mırıldanıp duran kadına eşlik etmeyi sürdürüyor ve böyle yaparken de (sıkıntılı bir sabırsızlıkla) alkolün kendinde yaratmasını arzu ettiği etkiyi gözlüyordu. Sonunda duyularının, konyağın etkisiyle biraz uyuşmuş olduğu duygusuna kapıldığı an, bir eliyle müdireyi kendi vücuduna doğru çekti ve öteki elinin kadının göğsünün üzerine koydu.

Evet, düşüncesi bile kendisini akşamın başından beri korkutan jesti yapmış bulunuyordu. Bunu yapmamış olmak için her şeyini verirdi ve bu jesti yine de yapmışsa, inanın ki, gerçekten yapmak *zorunda kaldığı* için yapmıştı: akşamın başlangıcından beri içine düştüğü durum hiçbir kaçamak yol şansı tanımıyordu. Kuşkusuz bu durumun hızı yavaşlatılabilirdi, ama bu durumu durdurmak olanaksızdı, öyle ki müdirenin göğsüne elini koymakla Edward, yalnızca kaçınılmaz bir zorunluluğun buyruklarına boyun eğmiş oluyordu.

Ne var ki hareketinin sonuçları bütün tahminleri aştı. Sanki sihirli bir komuta boyun eğmiş gibi müdire, kollarının arasında kıvranmaya başladı, sonra tüylü üst dudağını ağzına yapıştırdı, sonra gövdesi şehvet duygularıyla titreyerek ve yüksek inilti sesleri çıkararak, Edward'ı divanın üzerine sürükledi, dudağını ve dilinin ucunu ısırdı, ve bu da Edward'ın çok canını yaktı. Daha sonra kendini Edward'ın kollarından kurtardı, ona: "Bekle!" diyerek banyoya koştu.

Edward parmağını yaladı ve dilinin biraz kanadığını farketi. Isırılan yer o kadar ağrıyordu ki, güçlükle ulaştığı sarhoşluğun etkisi azalmıştı, onu bekleyen şeyi düşününce yeniden boğazının kaygıdan sıkıştığını hissetti. Banyodan yüksek perdeden akan bir su sesi geliyordu. Konyak şişesini kaptı, dudaklarına götürdü ve uzun uzun yudumladı.

Müdire, saydam bir gecelik giyinmiş halde (göğüs kısmında dantellerle süslüydü) banyonun kapısında yeniden belirmişti bile ve yavaş yavaş Edward'a doğru yürüyordu. Onu kollarına aldı. Sonra geriye doğru bir adım attı ve sitemli bir tonla: "Niye hâlâ giyiniksin?" dedi.

Edward ceketini çıkardı, ve bir yandan müdireye bakarken (o koca gözlerini üzerine dikmişti) bir yandan da tek bir şeyi, vücudunun büyük bir olasılıkla iradesinin çabasını baltalayacağını düşünmekten kendini alamıyordu. Bu yüzden, sırf arzusunu daha fazla

kamçılamak için, kadına belli belirsiz bir sesle: "Siz tamamen soyunun," dedi.

Müdire, uysal bir ateşlilik taşıyan ani bir hareketle, saydam geceliği üzerinden attı; narin beyaz vücudu ortaya çıkmıştı ve vücudunun ortasındaki gür ve siyah pubis tüyleri iç karartıcı bir bırakılmışlık içinde göze çarpıyordu. Kadın yavaş yavaş ona yaklaşıyordu ve Edward dehşet içinde zaten daha önceden bildiği bir şeyi anladı: vücudu sözcüğün gerçek anlamıyla felç olmuştu.

Biliyorum, baylar, yılların geçmesiyle vücudunuzun geçici itaatsizliklerine alışmışsınız ve bu da sizi hiç kaygılandırmıyor. Ama anlıyor musunuz? Edward o zamanlar gençti! Vücudunun baltalama hareketi onu her seferinde inanılmaz bir paniğe düşürüyordu ve bunun tanığı ister güzel, isterse müdireninki kadar çirkin ve gülünç bir yüz olsun bu paniği çare bulunmaz bir leke olarak görüyordu. Ve şimdi müdire yalnızca bir adım ötesindeydi, o ise, korkuya kapılmış ve ne diyeceğini bilemez bir halde, birdenbire, nasıl olduğunu bile meden (düşünülüp taşınılmış bir manevradan çok bir itkinin etkisiyle): "Hayır, hayır! Aman Tanrım, hayır. Bir günah bu, günah!" dedi ve bir hamleyle kendini kurtardı.

Ne var ki müdire ona yaklaşıp duruyor ve: "Ne günahı? Günah diye bir şey yok!" diye homurdanıyordu.

Edward birkaç dakika önce oturmuş oldukları masanın arkasına sığındı: "Hayır. Hakkım yok buna. Hakkım yok buna," dedi.

Müdire koltuğu itip geçmesini engelledi ve iri kara gözlerini üstünden ayırmadan Edward'a yaklaşmaya devam etti: "Günah yok! Günah diye birşey yok!"

Edward masanın etrafında dolandı, artık arkasında yalnızca divan vardı; müdire bir adım ötesindeydi. Artık kaçamazdı ve belki de bu çaresizlik anında müdireye: "Diz çökün!" diye kendisine buyruk verdirten şey içinde bulunduğu mutlak umutsuzluk duygusu oldu.

Kadın hiçbir şey anlamadan ona baktı, ama Edward mutsuz ve kararlı bir sesle: "Diz çökün!" buyruğunu yineleyince, kadın önünde coşkuyla diz çöktü ve Edward'ın bacaklarına sarıldı.

"Bırak beni! Ellerini üstümden çek!" diye bağırdı Edward.

Müdire ona yeniden hiçbir şey anlamayarak baktı.

"Ellerini üstümden çek! Duydun mu?"

Kadın ellerini çekti.

"Dua et!" diye emretti Edward.

Kadın ellerini kavuşturmuştu ve ona ateşli gözlerle bakıyordu.

"Dua et de Tanrı bizi bağışlasın!" diye bağırdı.

Kadın ellerini kavuşturmuştu ve iri gözleriyle ona bakıyordu, öyle ki, Edward yalnızca rahat bir soluk almakla kalmadı, bulunduğu konumda kadına yukardan bakarken, yalnızca bir av olmanın verdiği sıkıntılı duyguyu kaybetmeye ve özgüvenini yeniden kazanmaya başladı. Onu tepeden tırnağa görebilmek için geriye bir adım attı ve buyruğunu yineledi: "Dua et!"

Ve kadın susmaya devam edince de: "Yüksek sesle!" diye bağırdı ona.

Ve diz çökmüş olan kemikli çıplak kadın, duanın sözlerini söylemeye koyuldu: "Göklerde oturan Yüce Efendimiz, ismin ululansın, hükümranlığın gelsin...!"

Bütün bu dua sözlerini söylerken, sanki o Tanrı'nın kendisiymişcesine gözlerini ona doğru kaldırıyordu kadın. Edward ise, onu gitgide artan bir zevkle seyrediyordu. Müdire önünde diz çöküyordu, buyruğunda olan bir kimse tarafından aşağılanıyordu; müdire duanın aşağıladığı çıplak bir devrimci olarak önündeydi; çıplaklığı yüzünden aşağılanan, dua eden bir kadın olarak önündeydi.

Bu üç katlı aşağılanma görüntüsü Edward'ı sarhoş etmişti ve birden beklenmedik birşey oldu: vücudu bu edilgin direnişe son verdi ve erkeklik organı kalktı!

Ve müdire tam: "Ama bizi kışkırtmaya sürükleme," derken, Edward alelacele üstündeki giysilerde kurtuldu ve kadın: "Amin," dediğinde, onu şiddetle yerden kaldırıp divanın üzerine sürükledi.

9

Bunlar perşembe günü oldu, ve cumartesi Edward Alice'i kardeşinin kent dışındaki evine götürdü. Ağabeyi onları çok candan karşıladı ve onlara dağ evinin anahtarını verdi.

İki sevgili gezinmeye çıktılar ve bütün öğle sonrasını korularda ve çayırlarda geçirdiler. Öpüşüp duruyorlardı ve Edward'ın tatmine ulaşmış elleri, masumluk bölgesine zina bölgesinden ayırmak üzere göbek seviyesinde çizilmiş olan düşsel hattın artık tüm önemini yitirmiş olduğunu farketti. İlkin bunca zamandır beklediği bu olayı sözlerle doğrulamak istedi, ama duraksadı ve susmanın daha iyi olacağını anladı.

Kuşkusuz doğruydu verdiği karar: Alice'in bu yüzseksen derecelik tavır değişikliğinin gerçekten de onu inandırmak için haftalardır gösterdiği çabayla, *ussal* akıl yürütmelerle hiçbir ilgisi yoktu. Tam tersine, bu tavır değişikliği öncelikle Edward'ın şehitliği haberine, yani bir *yanılgıya* dayanıyordu, ve bu yanılgı ile Alice'in bundan çıkardığı sonuç arasında *mantıksal* hiçbir bağlantı yoktu; çünkü bir an için düşünelim: Edward'ın çok ıstırap çekecek ölçüde inançlarına sadık kalmış olması Alice'i ne diye Tanrı'nın yasalarını çiğnemeye itecekti ki? Edward Tanrı'ya soruşturma komisyonu önünde ihanet etmeyi reddetmişse, kendisi ne diye Edward'ın önünde Ona ihanet edecekti ki?

Böylesi bir durumda, yüksek sesle dile getirilecek en küçük bir düşünce bile Alice'e tutumundaki tutarsızlığı gösterebilirdi. Bu nedenle Edward susmakla iyi ediyordu ve bu da hiç dikkati çekmiyordu, çünkü Alice'in kendisi durmadan konuşuyordu. Kız neşeliydi ve ruhunda meydana gelen bu yüzseksen derecelik tavır değişikliğinin dramatik ya da ıstıraplı olduğunu gösteren hiçbir şey yoktu.

Gece oluğunda, dağ evine döndüler, ışığı yaktılar, yatağı açtılar, öpüştüler ve Alice, Edward'dan ışığı söndürmesini rica etti. Ancak pencereden geceleyin gökteki yıldızların ışıması da sızdığı için, Alice'in isteği üzerine, Edward pancurları da kapatmak zorunda kaldı. Alice, zifiri karanlık içinde soyundu ve kendini ona verdi.

Edward bu ânı haftalar boyunca beklemişti, ve ne gariptir ki şimdi, istediği şey sonunda gerçekleşirken, bu ânın önemi bekleyişlerinin uzunluğuna hiç de değmemiş gibi bir duygu uyanmıştı içinde. Tam tersine, sevişme faslı öylesine kolay ve öylesine doğal olmuştu ki, kafasını neredeyse toplayamamış ve aklından geçen düşünceleri boşu boşuna kovmaya çabalamıştı: Alice'in ona soğukluk göstererek işkence ettiği uzun ve yararsız haftaları, okulda ona verdiği sıkıntıları aklından geçiriyor, ve kendini ona teslim ettiği için kıza minnettar kalmak yerine, bir çeşit intikam ve öfke duyuyordu. Eskiden fanatik bir inançla bağlandığı zinaya karşıt Tanrı'sına, bu kadar kolaylıkla ve pişmanlık duymadan ihanet edebildiği için, ona kızıyordu; hiçbir arzunun, hiçbir olayın, hiçbir ruhsal sarsıntının kafa dinginliğini bozamamış olmasına kızıyordu; bütün bunları kendinden emin ve kolay bir biçimde, hiçbir iç çatışmaya girmeden yaşamış olmasına kızgınlık duyuyordu. Ve bu kızgınlığın sultası altına girdiğinde, kızdan bir çığlık, bir inilti, bir sözcük, bir yakarı söküp alabilmek için onunla hoyratça ve öfkeyle sevişmeye çabaladı, ama başarama-

dı. Kız bunlara sağır kaldı ve Edward'ın tüm çabalarına karşın, sevişmeleri sessiz ve heyecandan yoksun bir biçimde sona erdi.

Sonra kız Edward'ın göğsüne büzüldü ve çabucak uykuya daldı, oysa Edward uzun süre uyanık kaldı ve hiçbir zevk duymadığını farketti. Alice'i gözünün önüne getirmeye çalışıyordu (fiziki görüntüsünü değil de mümkün olduğu kadar tüm varlığını) ve birden bire onu ancak *dağınık* bir biçimde gördüğünü kavradı.

Bu sözcük üzerinde biraz duralım: Alice, şu ana değin ona göründüğü biçimiyle, tüm naifliğine karşın, Edward'ın gözünde, değişmez, açık seçik özelliklere sahip bir varlıktı: fiziğinin güzel yalınlığı inancının doğal yalınlığıyla uyuşuyor gibiydi, ve yazgısının yalınlığı da tutumunun özü gibi görünüyordu. Şu ana değin, Edward onu sağlam ve tutarlı biri olarak görmüştü: onunla ne kadar alay etse, ona ne kadar bela okusa, hileleriyle onu ne kadar aldatsa boşunaydı, (istemeye istemeye) ona saygı duymaktan başka birşey yapamamıştı.

Gelgelelim şimdi, bu sahte haberin yarattığı tuzak (önceden düşünmemiş olduğu bu tuzak) kızın varlığının tutarlılığında bir çatlağa yol açmış bulunuyordu ve Edward kızın inançlarının gerçekte yazgısına *dışsal* birşey olduğunu, ve yazgısının da gövdesine dışsal birşey olduğunu düşünüyor ve onu yalnızca bir gövdenin, düşüncelerin ve bir yaşamöyküsünün raslantısal bir birlikteliği; inorganik, keyfi ve değişken bir birliktelik olarak görüyordu. Alice'i (omzunun oyuğunda derinden derine soluk alan Alice'i) gözlerinin önüne getiriyor ve bir yanda onun gövdesini, öteki yanda ise onun düşüncelerini görüyordu; bu gövde hoşuna gidiyor, bu düşünceler ona gülünç geliyor ve bu gövde ile bu düşünceler hiçbir birlik oluşturmuyorlardı. Onu bir kurutma kâğıdına yayılan bir mürekkep çizgisi gibi görüyordu: çevre çizgileri olmayan, biçimi olmayan bir çizgi.

Evet, bu gövde gerçekten de hoşuna gidiyordu. Alice ertesi sabah kalktığında, onu çıplak kalmaya zorladı ve daha dün gece yıldızların donuk ışığı onu rahatsız ettiği için pancurların kapatılmasında ısrar etmiş olan o, şimdi utanma duygusunu tamamen unutmuştu. Edward onu inceleyip duruyordu (kız kahvaltı için bir paket çay ve bisküvi bulma telaşına düşmüş, ortalıkta neşeyle dolanıp duruyordu) ve kız bir süre sonra ona baktığında, Edward'ın düşünceli bir havası olduğunu farketti. Ona neyi olduğunu sordu. Edward, kahvaltıdan sonra gidip kardeşini görmesi gerektiğini söyledi.

Kardeşi ona okulda işlerin nasıl gittiğini sordu ve Edward da fe-

na gitmediği karşılığını verdi. Sonra kardeşi ona şöyle dedi: "Şu Cechackhova kaltağın teki, ama uzun bir zaman önce bağışladım onu. Ne yaptığını bilmediği için bağışladım onu. Bana zarar vermek istiyordu, oysa bunun yerine güzel bir hayat bulmama yardım etti. Bir ziraatçi olarak daha çok kazanıyorum ve doğayla baş başa olmam beni kentlilerin içine düştükleri kuşkuculuktan kurtarıyor.

— Bana da, şu kadıncağız şans getirdi," dedi Edward, düşünceli bir tavırla, ve ağabeyine Alice'e âşık olduğunu, yalancıktan Tanrı'ya inanır gibi yaptığını, bir soruşturma komisyonunun önüne çıkmak zorunda kaldığını ve bu Cechackova denilen kadının onu yeniden eğitmek istediğini ve sonunda Alice onu çok ıstırap çekmiş biri gibi gördüğü için kendini ona verdiğini anlattı. Ancak anlatmadığı tek şey, müdireyi nasıl *Pater noster* duasının sözlerini söylemeye zorladığıydı, çünkü ağabeyinin gözlerinde bir kınama ifadesi sezer gibi oldu. Sustu ve ağabeyi ona şöyle dedi:

"Kuşkusuz benim de çok kusurlarım olmuştur, ama tek bir şeyden eminim, o da şu: hiçbir zaman duygularımı gizleyip ikiyüzlülük etmedim ve insanların yüzüne her zaman düşündüğümü söyledim."

Edward, ağabeyini çok seviyor ve kınamaları onu çok incitiyordu. Bu yüzden kendini haklı çıkarmak için çaba harcadı ve tartışmaya başladılar. Sonunda Edward şöyle dedi:

"Her zaman dürüst biri olduğunu ve bununla da gururlandığını biliyorum. Ama kendine tek bir soru sor: insan gerçeği *ne diye* söylemeli? Bizi böyle yapmaya zorlayan ne? Sonra içtenliği niçin bir erdem olarak görmemiz gerekiyor? Farzet ki, bir balık olduğunu ve bizim hepimizin de balık olduğunu ileri süren bir deliyle karşılaştın. Onunla tartışır mısın? Ona yüzgeçlerin olmadığını göstermek için önünde soyunur musun? Yüzüne karşı ne düşündüğünü söyler misin? Hadi, söyle bana!"

Ağabeyi susuyordu ve Edward sözlerini şöyle sürdürdü: "Eğer ona yalnızca gerçeği, onun hakkında gerçekten düşündüklerini söylersen, bu, bir deliyle ciddi bir tartışmaya girmeye razı olman ve senin de deli olduğun anlamına gelirdi. Çevremizdeki insanlarla da aynı şey söz konusu. Eğer gerçeği onların yüzüne karşı söylemekte ısrar edersen, onları ciddiye alıyorsun demektir. Ve bu kadar önemsiz birşeyi ciddiye almak ise insanın tüm ciddiliğini kaybetmesi demek. Ben, delileri ciddiye almamak ve kendim de delirmemek için yalan söylemek *zorundayım*."

10

Pazar günü sona eriyordu ve iki sevgili dönüş yoluna tutmuşlardı; kompartımanda yalnızdılar (kız yine şen şakrak gevezelik edip duruyordu) ve Edward, daha dün, *bile isteye* seçmiş olduğu Alice'in kişiliğinde, kendi görevinin ona hiçbir zaman veremeyeceği bir hayat ciddiliğini bulduğuna nasıl da sevindiğini anımsıyor ve Alice'le birlikte yaşamış olduğu aşk serüveninin gülünç, raslantılar ve yanılgılardan oluşmuş, ciddilikten ve anlamdan yoksun olduğunu hüzünle (trenin tekerlekleri bir idil atmosferi içinde rayların eklem yerlerine çarpıp takırdıyordu) anlıyordu. Alice'in sözlerini dinliyor, onun jestlerini görüyor (elini sıkıp duruyordu) ve bunların anlamsız işaretler olduklarını, karşılık akçesi bulunmayan birer banknot, kâğıttan yapılma ağırlıklar olduğunu ve Tanrı çıplak müdirenin duasına ne kadar değer verebilirse kendisinin de bunlara ancak o kadar değer verebileceğini düşünüyordu. Ve birdenbire aklına, yeni iş yerinde karşılaşmış olduğu bütün insanların gerçekte yalnızca bir kurutma kâğıdı üzerinde yayılan mürekkep çizgileri oldukları, özellikleri birbiriyle değiştirilebilir ve sağlam bir özden yoksun varlıklar olduğu aklına geldi; ama daha kötüsü, daha da kötüsü (gözüne sonra bu çarpmıştı) kendisinin de bütün bu gölge-kişilerin bir gölgesinden başka bir şey olmadığıydı, çünkü zekâsının bütün kaynaklarını sırf kendini onlara uyarlâmak ve onlara öykünmek niyetiyle tüketiyordu, ama onları ciddiye almadan, için için gülerek ne kadar taklit etse boşunaydı, bu yolla onları gizlice gülünç duruma düşürmeye (ve böylelikle de kendi uyarlanma çabasını haklı çıkarmaya) çabalaması boşunaydı, bütün bunlar hiçbir şeyi değiştirmiyordu, çünkü kötü niyetle yapılmış olsa da bir taklit yine de bir taklittir, ve alay eden bir gölge de yine bir gölge olarak, ikincil, türemiş, değersiz bir şey olarak kalır.

Alçaltıcı birşeydi bu, son derece alçaltıcı. Trenin tekerlekleri bir idil atmosferi içinde rayların eklem yerlerine çarpıp takırdıyordu (kız gevezelik edip duruyordu) ve Edward şöyle dedi:

"Alice, mutlu musun?

— Evet, dedi Alice.

— Ben, mutsuzum, dedi Edward.

— Ne, deli misin sen? dedi Alice.

— Bunu yapmamalıydık. Bunu yapmamak lâzımdı.

— Ne oluyor sana allahaşkına? Yapmayı sen istedin!

— Evet, ben istedim," dedi Edward, "ama en büyük hatam oldu bu benim, Tanrı beni hiçbir zaman bağışlamayacak. Bir günahtı bu, Alice.

— Allahını seversen söyle, ne oldu sana böyle?" dedi Alice sakin bir sesle, "Tanrı'nın sevgiyi, her şeyden önce de sevgiyi istediğini sen kendin söyler dururdun!"

Edward, kısa bir zaman önce giriştiği güç mücadelede pek bir işine yaramamış olan bu tanrıbilimsel safsataya şimdi Alice'in sessiz sakin sahip çıkmış olduğunu görünce, her yanını bir öfke sardı: "Seni sınamak için söyledim ben bunları. Şimdi Tanrı'ya ne kadar sadık kaldığını biliyorum! Ama Tanrı'ya ihanet edebilen bir kimse, bir insana yüz kez daha fazla ihanet edebilir!"

Alice her seferinde yeni hazır cevaplar buluyordu, ama bunları bulmasa daha iyi ederdi, çünkü bu hazır cevaplar Edward'ın intikam dolu öfkesini körüklemekten başka bir işe yaramıyordu. Edward konuştu da konuştu (bu arada *iğrenme* ve *fiziksel tiksinti* sözcüklerini de kullanmıştı) ve sonunda bu sessiz ve sevecen yüzden (nihayet!) hıçkırık, gözyaşı ve bir inilti sesi söküp alabildi.

"Elveda," dedi ona garda ve kızı gözyaşları içinde terketti. Ancak eve döndükten birkaç saat sonra, bu ilginç öfke sonunda yatıştığında, yaptığı şeyin bütün sonuçlarını kavradı: daha bu sabah önünde çırılçıplak dolaşıp durmuş olan kızın gövdesini gözlerinin önüne getirdi, ve bu güzel gövdeyi sırf kendi isteğiyle kendinden uzaklaştırmış olduğunu anlayınca, kendini budalanın biri gibi gördü ve içinden, yüzünü tokatlamak geldi.

Ama olan olmuştu, ve artık hiçbir şeyi değiştirmek mümkün değildi.

Öte yandan gerçeğe sadık kalmak için şu noktayı da eklememiz gerekiyor: kendisinden kaçıp uzaklaşmış olan bu güzel gövde düşüncesi Edward'da belli bir kedere yol açtıysa da, çok geçmeden yokluğuna katlandığı bir kayıptı bu. Bu küçük kente varışından az bir zaman sonra, fiziksel aşk gereksinimi sıkıntılar vermişti ona, ama bu tamamen geçici bir gereksinimdi. Edward'ın artık bu gereksinimden ötürü ıstırap çekmesi gerekmiyordu. Haftada bir kez müdireyi görmeye gidiyordu (alışkanlık, gövdesini başlangıçtaki kaygılardan kurtarmıştı) ve okuldaki durumu kesinkes açıklığa kavuşmadıkça ona düzenli olarak gitmeye karar vermişti. Bundan başka, gitgide artan başarılarla her çeşidinden bir sürü kadını ve genç kızı baştan çıkar-

maya girişmişti. Bunun bir sonucu olarak, yalnız kaldığı anlara daha fazla değer verir oldu ve tek başına gezintiler yapmaktan hoşlanmaya başladı ve bazen de (lütfen bu ayrıntıya biraz daha fazla dikkat buyrun) kiliseyi ziyaret ediyordu.

Hayır, korkmayın, Edward imana gelmedi. Hikâyemizi böylesine göz önünde bulunan bir paradoksla taçlandırmaya niyetimiz yok. Ne var ki Tanrı'nın varolmadığından hemen hemen emin olmakla birlikte, Edward bir nostalji duygusuyla kafasında Tanrı fikrini seve seve dolaştırıp duruyordu.

Tanrı özün kendisidir, oysa Edward (Alice ve müdire ile olan serüvenlerinden sonra aradan birkaç yıl geçmişti) ne aşklarda, ne mesleğinde, ne de fikirlerinde özlü hiçbir şey bulamadı. Edward özlü olanı özlü olmayanda bulduğunu itiraf edecek kadar dürüsttü, ne var ki özlü olanı gizli gizli arzulayamayacak kadar da zayıftı.

Ah, bayanlar baylar, insan hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi ciddiye alamayınca yaşamak ne kadar da hüzün verici!

İşte bu nedenle Edward da Tanrı özlemi duydu, çünkü yalnızca Tanrı *görünme* zorunluluğundan kurtulmuştur ve yalnızca *olmakla* yetinebilir; Çünkü yalnızca O (biricik ve varolmayan, yalnızca o) bu sözlü olmayan (ama o derecede de varolan) dünyanın özlü karşıtını oluşturur.

Bu yüzden Edward zaman zaman bir kiliseye gidip oturuyor ve başını kaldırıp hülyalı gözlerle kubbeyi seyre dalıyor. Ondan böylesi bir anda izin alalım. Vakit, öğlesonrası, kilise sessiz ve ıssız. Edward bir sırada oturmuş, Tanrı'nın varolmadığını düşünüyor ve kendini kederli hissediyor. Ama o anda, kederi öylesine büyük ki, birdenbire varlığının derinliklerinden Tanrı'nın gerçek ve *yaşayan* yüzünün çıktığını görüyor. Bakın! Edward gülümsüyor! Gülümsüyor ve gülümsemesi mutlu...

Lütfen onu bu gülümsemesiyle birlikte belleğinizde tutun.

ayrıntılar önemlidir!..

Peter Handke

KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ

Almanca'dan çeviren: Sunja Altınel

"Kalecinin penaltı anındaki endişesi" Time tarafından "Beckett'dan beri çağdaş yazının en büyük adı" diye nitelendirilen Handke'nin en önemli yapıtlarından biridir. Bir tek sözcükle tanımlamak gerekirse, dille dünya arasındaki "boş"luğun romanıdır. Metin, Batı toplumlarında yaşayan "uygar" insanların ilişkisinin (=ilişkisizliğinin) yarattığı "boş"luğun "özgürleştirici" ve "öldürücü" boyutları üzerine kuruludur.

Romanı edebiyat estetiği açısından farklı kılan yanı, Handke'nin dile olağanüstü bir önem vererek "boş"luğun üslubunu yaratmış olmasıdır. Klasik romanlardaki tip yoktur kitapta... Kalecinin penaltı anında duyduğu endişenin bütün bir hayata yayılmasından duyulan tedirginlik, dilin ilişki kurmadaki eksikliği büyük bir başarıyla metinde işlenir.

"Yalnızlık", "boşluk", "ilişkisizlik", "dilin ilişki gücü" gibi temalara ilgi duyanlar, "zor" metinlerden hoşlananlar için vazgeçilmeyecek bir başucu kitabı...

yeşil kitaplar

Jonathon Porritt

YEŞİL POLİTİKA

İngilizce'den çeviren: Alev Türker

Dünya Dostlarının yöneticisi ve İngiliz Yeşil Partisi'nin önde gelen üyelerinden olan Porritt'in bu çalışması tam bir 'başlangıç' kitabı niteliğinde. Porritt, yeşil politika için şöyle diyor: "Belki de halkın dünya görüşüne karşı mutlaksiyet büyük partilerden herhangi biri aracılığıyla dile getirilemez, çünkü bu partiler ve ideolojileri sorunun bir parçasını oluştururlar. Yeşil Politika bu ideolojilerin haklılığına meydan okur, temellerini oluşturan felsefeyi sorgular ve akıldışın genel olarak kabul edilmiş kavramlarını tartışır. İnsanların kendi kendini yok etme eğrisinde olduğunu kabul etmekten kaçındığımızda, bugünkü politik sistemin tümüyle iflas ettiğini kabul etmekten başka çaremiz yoktur."

"Papalagi"

GÖĞÜ DELEN ADAM

Önsöz: Erich Scheuermann

Almanca'dan çeviren: Levent Tayla

"Papalagi denince, beyazlar ya da yabancılar anlaşılır. Ama sözcüğü sözcüğüne çevrilirse, 'göğü delen' anlamına gelir.

Samoa"ya ilk misyoner, bir yelkenliyle gelmişti. Yerliler, bu beyaz yelkenliyi ufukta bir delik olarak gördüler. Beyaz adamın içinden çıkıp kendilerine geldiği bir delik.

O, göğü delip geçmişti."

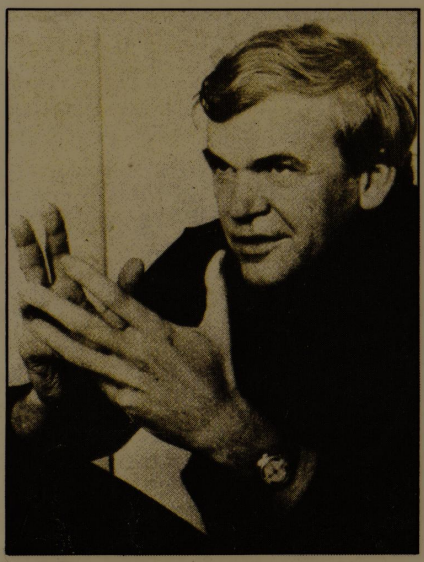
Doğadan ve doğallıktan kalkarak "uygarlık" ve "ilkellik" kavramlarına yeniden bakan; sanayileşmeye ve sanayileşmiş ilişkilere temel eleştiriler getiren bir metin...

Ivan Illich

ŞENLİKLİ TOPLUM

İngilizce'den çeviren: Ahmet Kot

"Son yılların en radikal yazarlarından olan Illich eğitim, tıp, politika vb. kurumlara yönelttiği eleştirileriyle tanınıyor. ŞENLİKLİ TOPLUM'da ise ilerleme ve kâr adına korkunç bir üretim/tüketim çılgınlığının yaşandığını, oysa, sanayileşme ve büyüme kavramlarının vazgeçilmeyecek kavramlar olmadığına işaret ediyor. İnsanların çalışırken zevk almaları, sevinç duymaları için araçlara hükmetmeleri gerektiğini belirterek, araçların insanlara hükmetmeye başladıkları noktada 'büyümeye' karşı çıkıyor."

AYRINTI
ÖYKÜ

gülünesi aşklar

MILAN KUNDERA

Kundera'nın, tüm yapıtları arasında en çok keyif ve zevkle yazmış olduğunu söylediği **Gülünesi Aşklar**'da, yazarın daha sonraki romanlarında geliştireceği temaların çekirdeğini ve bu temaların işlenişindeki özgün ve yenilikçi anlatım tekniklerini bulmak mümkün. Yazılması on yıllık bir süreyi kaplayan hikâye kitabının, gerek içerik, gerekse biçim açısından oldukça değişik bir öz taşıdığı söylenebilir.

Cinsellik, erotizm ve Don Juanlık kavramlarının temel bir eksen oluşturduğu tüm bu hikâyelerde, Kundera, o eşsiz kara mizahı ve ironisiyle, kişilerin kimlik sorunlarını, oyun gibi başlayıp birden ciddiye dönüşen cinsel yanılsamalarını, gerçekte trajik bir tutsaklıktan başka birşey olmayan erotik güç tutkularını işliyor.